

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

UGNĖ KASPERAVIČIŪTĖ

IV kurso studentė

**JAUNIMO IR LIETUVOS ŽINIASKLAIDOS SANTYKIS: (NE)APIBRĖŽTI
LŪKESČIAI, NAUDOJIMOSI ĮPROČIAI IR PASITIKĖJIMO IŠŠŪKIS**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: Dr. Nerijus Maliukevičius

Vilnius, 2019 m. gegužės 15 d.

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

..... **Dr. Nerijus Maliukevičius**
(data) (vardas ir pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentė:

Dr. Jogilė Ulinskaitė

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro darbas „Jaunimo ir Lietuvos žiniasklaidos santykis:

(ne)apibrėžti lūkesčiai, naudojimosi įpročiai ir pasitikėjimo iššūkis“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ugnė Kasperavičiūtė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kasperavičiūtė U. Jaunimo ir Lietuvos žiniasklaidos santykis: (ne)apibrėžti lūkesčiai, naudojimosi įpročiai ir pasitikėjimo iššūkis: Politikos mokslų specialybės bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Dr. Nerijus Maliukevičius. – V., 2019. – 42 p.

Reikšminiai žodžiai: jaunimas, Lietuvos žiniasklaida, žiniasklaidos naudojimas, reikalavimai žiniasklaidai, žiniasklaidos vertinimas, pasitikėjimas žiniasklaida, funkcionalizmo teorija, naudojimosi ir atlygio teorija.

Šiame darbe analizuojamos Lietuvos didžiųjų miestų jaunimo nuostatos apie Lietuvos žiniasklaidą. Remiantis indukcinė kokybine metodologine strategija ir pasitelkus 3 teorines prieigas: funkcionalistinę žiniasklaidos teoriją, naudojimosi ir atlygio teoriją ir N. Luhmann pasitikėjimo ir pasikliovimo teorines sampratas siekiama suprasti, kokius lūkesčius ir reikalavimus jaunimas kelia Lietuvos žiniasklaidai, pažinti, kokius žiniasklaidos naudojimo motyvus ir įpročius turi bei analizuoti, kokie veiksniai lemia jų pasitikėjimą žiniasklaida, kokias Lietuvos žiniasklaidos problemas identifikuoja.

TURINYS

IVADAS	6
1. TEORINĖ DALIS	11
1.1. Žiniasklaidos sąvokos apibrėžtis	11
1.1.1. Žiniasklaidos organizacijos bei interneto įsigalėjimo įtaka jų veiklai.....	12
1.2. Funkcionalizmo paradigma ir jos žiniasklaidos koncepcija	14
1.2.1. Žiniasklaidos funkcijų kaita	15
1.2.2. Žiniasklaidos veikla demokratiname kontekste.....	17
1.3. Naudojimosi ir atlygio teorijos prieiga	18
1.4. N. Luhmann pasitikėjimo ir pasiklovimo teorinės sampratos	21
2. TYRIMO METODOLOGINIS DIZAINAS	24
3. TYRIMO REZULTATAI.....	27
3.1. Žiniasklaidos apibrėžimas ir bendriniai reikalavimai.....	27
3.1.1. Lūkesčiai žiniasklaidos funkcijoms.....	28
3.1.2. Kiti reikalavimai žiniasklaidai: turiniui, žurnalistams ir finansavimui	31
3.2. Žiniasklaidos naudojimo priežastys	33
3.2.1. Žiniasklaidos nenaudojimo argumentacija	35
3.2.2. Žiniasklaidos naudojimosi įpročiai.....	36
3.3. Lietuvos žiniasklaidos vertinimas	39
3.3.1. Nepasitikėjimą žiniasklaida lemiantys veiksniai.....	39
3.3.2. Pasitikėjimo žiniasklaida sąlygos	41
3.3.3. Lietuvos žiniasklaidos probleminis vertinimas	42
IŠVADOS.....	45
Literatūros sąrašas:	48
SUMMARY	52
Priedas nr. 1. Tyrimo klausimynas	54
Priedas nr. 2. Anonimizuotas tyrimo dalyvių sąrašas su sociodemografinėmis ir socioekonominėmis charakteristikomis.....	55
Priedas nr. 3. Interviu transkribavimo ir informantų anonimizavimo taisyklės	57
1 lentelė. Interviu transkribavimo ženklų reikšmių sistema	57
2 lentelė. Informantų išskirtos žurnalistų savybės ir kompetencijos	58
3 lentelė. Informantų įvardintos žiniasklaidos naudojimo priežastys.....	60
4 lentelė. Žiniasklaidos priemonių naudojimo priežastys ir sąlygos	61
5 lentelė. Skirtingų žiniasklaidos kanalų pasirinkimo motyvai	62
1 paveikslas. Pasitikėjimo ir pasiklovimo modeliai	64
Priedas nr. 4. Interviu transkripcijos.....	65

IVADAS

Žiniasklaidos ir demokratijos santykis tarytum socialinė sutartis. Žiniasklaidai reikalinga demokratinė santvarka, kuri yra vienintelė valdymo forma, gerbianti žodžio, nuomonės (įsitikinimų), informacijos laisvę bei žiniasklaidos organizacijų nepriklausomybę nuo valstybės. O žiniasklaida yra būtina šiuolaikinės demokratijos funkcionavimui, nes būdama viena iš esminių viešosios erdvės formų, užtikrina galimybę pasireikšti skirtingoms visuomenės narių nuomonėms, diskusijoms, kurios yra būtinos bendro demokratinio konsensuso radimui.¹ Dar daugiau, žiniasklaida prisideda ne tik prie demokratinio režimo stabilumo, bet ir visos visuomenės pusiausvyros ir solidarumo, veikdama kaip „įgalintas socializacijos agentas“² koordinuojantis informaciją ir komunikuojantis tas žinias, normas ir vertybes, kurios yra svarbios ir reikalingos vyraujančiai kultūrai ir visuomenei.³

2018 m. Lietuvos žiniasklaidai buvo pilni iššūkių metai: valdančioji dauguma buvo kaltinama LRT, visuomeninio transliuotojo, politizavimu,⁴ siūlomi valdymo struktūriniai pokyčiai kėlė susirūpinimą dėl jo nepriklausomybės net tarptautinėms žiniasklaidos organizacijoms.⁵ Lietuvos žiniasklaidai esant politinių ir verslo interesų apsuptyje rodo ir „Transparency international“ tyrimas, atskleidžiantis, kad 2018 m. 57 skirtingos žiniasklaidos priemonės priklausė politikams ir valstybės tarnautojams (daugiausia – regionuose)⁶ bei kilęs skandalas su koncernu „MG Baltic“ (jam priklauso 28,4 % televizijos auditorijos) patikėtiniu bei žurnalistu Tomu Dapkumi, kuriam buvo pareikšti kaltinimai dėl užsiėmimo šantažo požymių turinčia veikla su valstybinėmis institucijomis.⁷ Dar daugiau, bendras žmonių pasitikėjimas Lietuvos žiniasklaida per nepriklausomybės laikotarpį sumažėjo daugiau negu perpus: nuo 80 proc. nepriklausomybės atgavimo laikais iki 37,2 proc. 2019 m. balandžio mėnesio pradžioje.⁸

Dėl svarbaus žiniasklaidos vaidmens visuomenėje bei patiriamų praktinių iššūkių Lietuvoje aktualu tirti ne tik pačią žiniasklaidą kaip objektą, bet ir visuomenės narių požiūrį į ją. Dar daugiau, svarbu pažinti būtent jaunimo nuostatas Lietuvos žiniasklaidos atžvilgiu, kadangi gimę

¹ Jesper Strömbäck, „In Search of a Standard: Four Models of Democracy and Their Normative Implications for Journalism.“ *Journalism Studies*, 6(3), 2005, 331-345.

² Charles R. Wright, „Functional analysis and mass communication revisited.“ 1974, Kn. J.G. Blumler and E. Katz (sud), *The Uses of Mass Communications*. Beverly Hills, CA: Sage. 205-207.

³ Talcott Parsons, *The Structure of Social Action*. 2 leid. New York: Free Press. 1968, 710-713.

⁴ Liepa Želnienė, 15min.lt „Seime sukurta komisija LRT veiklai tirti.“ Vilnius, 2018.

<<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/199726/seime-sukurta-komisija-lrt-veiklai-tirti>> [Žiūrėta 2019 03 20]

⁵ BNS, „Europos transliuotojų sąjungai kelia nerimą parlamentinis LRT tyrimas.“ Vilnius, 2018.

<<https://www.lzinios.lt/Lietuva/europos-transliuotoju-sajungai-kelia-nerima-parlamentinis-lrt-tyrimas/259984>> [Žiūrėta 2019 03 20]

⁶ Jurgita Čeponytė, „Specialistai: Lietuvos žiniasklaidos problemos – priklausomybė nuo politikų ir per maža įvairovė.“ Vilnius, 2018. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/211635/specialistai-lietuvos-ziniasklaidos-problemos-priklausomybe-nuo-politiku-ir-per-maza-ivairove>> [Žiūrėta 2019 03 20]

⁷ Lietuvos žurnalistikos centras, „2018 metai: nuo grėsmės žiniasklaidos laisvei iki metų žmogaus titulo.“ Vilnius, 2019.

<<https://lzc.lt/naujienos/2019/2018-metai-nuo-gresmes-ziniasklaidos-laisvei-iki-metu-zmogaus-titulo/>> [Žiūrėta 2019 03 20]

⁸ Vilmorius, „Ar Jūs pasitikite, ar nepasitikite šiomis Lietuvos institucijomis?“ Vilnius, 2019.

<<http://www.vilmorus.lt/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=2&cntnt01returnid=20>> [Žiūrėta 2019 04 30]

nepriklausomoje Lietuvoje bei negyvenę sovietmečio cenzūros kontekste, jauni žmonės galvodami apie žiniasklaidą, turi mažiausiai, istorinių lyginimų ir konotacijų su sovietmečiu, įvertinant ir kolektyvinės atminties įtaką. Tad ar Lietuvos žiniasklaida atliepia jaunimo poreikius bei pateisina lūkesčius, kas lemia jų (ne)pasitikėjimą žiniasklaida?

Darbo problema

Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai atskleidžia poreikį atnaujinti ir papildyti turimus kokybinius duomenis apie jaunimo ir Lietuvos žiniasklaidos santykį, siūlant kompleksinę ir dar Lietuvoje netaikytą kokybinio tyrimo prieigą, apimant jaunimo lūkesčių žiniasklaidai suvokimą, naudojimo priežasčių išsiaiškinimą bei pasitikėjimo motyvų pažinimą į vieną bendrą ir tarpusavyje susijusių dalių sistemą.

Darbo objektas

Lietuvos didžiųjų miestų jaunimo nuostatos apie Lietuvos žiniasklaidą – lūkesčiai, naudojimasis ir pasitikėjimas.

Darbo tikslas

Pažinti ir analizuoti Lietuvos didžiųjų miestų jaunimo nuostatas apie Lietuvos žiniasklaidą: jų lūkesčius, naudojimosi motyvus ir įpročius bei pasitikėjimą Lietuvos žiniasklaida.

Siekiant darbo tikslo, numatyti šie darbo uždaviniai:

1. apibrėžti žiniasklaidos sąvoką, kartu paaiškinant masinės komunikacijos priemonių, medijos, žiniasklaidos organizacijos sąvokas;
2. remiantis funkcionalizmo teorijos siūlomomis prielaidomis, pristatyti žiniasklaidos sampratą, funkcijas ir vietą visuomenėje;
3. pristatyti naudojimosi ir atlygio teoriją, siekiant paaiškinti, kokiais motyvais ir kriterijais vadovaudamasi auditorija renkasi naudoti žiniasklaidą;
4. pristatyti N. Luhmann pasitikėjimo ir pasiklioavimo sąvokas, siekiant paaiškinti pasitikėjimą žiniasklaida lemiančius veiksniai;
5. sukurti kokybinio tyrimo instrumentą (klausimyną) ir pristatyti darbo metodologiją;
6. pusiau struktūruotų giluminių interviu metodu atlikti empirinį tyrimą;
7. pateikti ir išanalizuoti tyrimo rezultatus.

Atsižvelgiant į tyrimo klausimą, darbe pasirinkta taikyti šiuos mokslinius metodus: pasitelkus mokslinės literatūros šaltinių analizę rengiama teorinė darbo dalis ir tyrimo instrumentas. Naudojant kokybinio tyrimo metodą (pusiau struktūruotus giluminius interviu) atliekamas empirinis tyrimas. Tyrimo metodas pasirinktas atsižvelgiant į tyrimo klausimą, tad juo

nesiekama daryti generalizacijų visos populiacijos mastu, tik pažinti informantų mąstymo bei vertinimo būdus. Empirinio tyrimo metu surinktiems duomenims sisteminti ir analizuoti naudojama kokybinė turinio analizė.

Literatūros apžvalga

Žiniasklaidos tema užsienio mokslininkų nagrinėjama jau gerą šimtmetį apimant įvairius žiniasklaidos veikimo laukus: žiniasklaidos veikimą įvairiuose politiniuose kontekstuose,⁹¹⁰ žiniasklaidos ir politikos santykį¹¹, žiniasklaidos įtaką šalies vystymuisi,¹²¹³ žiniasklaidos efektus visuomenės nariams¹⁴ ir kitos. Visgi, šio darbo kontekste verta apsistoti ties keliomis kitomis užsienio mokslininkų diskusijomis, liečiančiomis žiniasklaidą. Įsigalėjus demokratijai ir laisvai rinkai, teoretikai atkreipia dėmesį į kylančias problemas, kurias patiria žiniasklaidos organizacijos. Žiniasklaidos komercializacija, kylanti iš žiniasklaidos organizacijų tikslų dilemiškumo – tarnauti viešajam interesui ir/ar didinti pelną -, lemia kitus žiniasklaidos trūkumus. Siekimas mažinti kaštus lemia prastėjančią pateikiamos informacijos kokybę, kritusius žurnalistų etikos standartus, o pajamų didinimas veda prie sensacingų istorijų, menkaverčių naujienų, neetiško privataus gyvenimo, *reklamiško* turinio viešinimo bei virsta žiniasklaidos tabloidizacija¹⁵ arba bulvarėjimu.¹⁶ Akademikai nesutaria, kokia konkurencinė žiniasklaidos terpė yra geriausia kokybiškai žiniasklaidai – vieni teigia, kad koncentracija ir konglomeracijos procesas didina tikimybę, kad redakcinei politikai bus daroma įtaka, veda į mažesnę pranešimų įvairovę, žemina turinio kokybę.¹⁷ Iš kitos pusės, abejojama, kad laisvos rinkos principas yra tinkamas žiniasklaidos organizacijoms, nes konkurencijos suintensyvėjimas, lemia orientavimąsi ne į kokybę, o kiekybę.¹⁸ Dar vienas akademikų diskusijos objektas – žurnalisto profesija – dalis akademikų teigia, žurnalisto profesija pasižymi ypatybėmis – žurnalistai turi reikšmingą vaidmenį visuomenėje, pasižymi išskirtine ekspertize, kurią įgyja besimokydami ir dirbdami, savikontrole bei profesinės etikos kodų laikymusi (žurnalistų profesinės vertybės ir normos: objektyvumas, nešališkumas, sąžiningumas ir sugebėjimas suvokti įvykio svarbą, tarnavimas viešajam interesui).¹⁹ Kiti teigia, kad žurnalistika yra pašaukimas, užsiėmimas, bet ne

⁹ Jack M. Balkin, „How mass media simulate political transparency.“ *Journal for cultural research*, 3(4), 1999, 393-413.

¹⁰ Richard Gunther ir Anthony Mughan, *Democracy and the media: a comparative perspective*. Cambridge University Press, 2000.

¹¹ Doris A. Graber ir Johanna Dunaway, *Mass media and American politics*. Cq Press, 2017.

¹² Wilbur Schramm, *Mass media and national development: The role of information in the developing countries*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1964.

¹³ Monroe E. Price et al., *Media reform: Democratizing the media, democratizing the state*. Routledge, 2003.

¹⁴ Denis McQuail, *Mass Communication Theory: An Introduction*. London: Thousand Oaks: Sage, 2006, cituota iš Laima Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*. Vilnius: Petro Ofsetas, 2011, 12.

¹⁵ Denis McQuail, *McQuail's mass communication theory*. 7 leid. London: Sage publications, 2010, 107-115.

¹⁶ B. Cotton. *Tabloidisation of media*. Konferencijos „Tabloidisation of Media Today“ medžiaga, 2006 cituota iš Greta Milašienė, „Tabloidizacijos apraiškos Lietuvos žiniasklaidoje“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2014.

¹⁷ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 275-276.

¹⁸ Steven Barnett, „Will a crisis in journalism provoke a crisis in democracy?“ *The Political Quarterly*, 73(4), 2002, 402.

¹⁹ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 282

profesija, kadangi yra atvira visiems, nepriklauso nuo išsilavinimo, nėra griežtai nustatytų kriterijų dėl turimų kompetencijų.²⁰ Kitų akademikų nuomone, vartotojiško turinio kūrimas susijęs su žurnalistų turima autonomija ir susikurtu „mažo elitinio besidominčių piliečių branduolio ir didelės nesidominčių piliečių masės“ auditorijos vaizdu.²¹ Tokios akademinės diskusijos kyla dėl egzistuojančių dviejų skirtingų žiniasklaidos veikimo modelių, kurie nusako žiniasklaidos tikslus, vaidmenį visuomenėje, požiūrį į auditoriją ir skleidžiamą turinį. Rinkos modelio žiniasklaida orientuojasi į pelną, save identifikuoja kaip paslaugų teikėją, todėl auditoriją traktuoja kaip vartotojus, paslaugos pirkėjus, kuriems siūlomas jų labiausiai vartojamas turinys. Kitas žiniasklaidos veikimo modelis – viešosios sferos, kuris žiniasklaidą traktuoja kaip viešą erdvę, tarnaujančią viešajam interesui ir atskaitingą visuomenei. Auditorija suvokiama kaip piliečių visuma, kurie žiniasklaidoje ieško esminės, naudingos ir daugelį nuomonių atskleidžiančio turinio.²²

Lietuvoje nemaža žiniasklaidą tyrinėjančių mokslininkų, kurie dėmesį skiria tiek žiniasklaidos teisinei²³, organizacinei,²⁴ turinio²⁵ problematikai, tiek žiniasklaidos priemonių pokyčiams,²⁶ žiniasklaidos organizacijų koncentracijai²⁷, žurnalistų profesijai²⁸, žiniasklaidos ir politikos santykiui,²⁹ o pastaruoju metu padaugėjo darbų apie auditorijos įtraukimą į žiniasklaidos priemones,³⁰ jų elgseną socialiniuose tinkluose.³¹ Visgi lietuviškos literatūros apžvalgos dalį labiau verta skirti empirinių žiniasklaidos naudojimo tyrimų aptarimui, siekiant išgryninti akademinę nišą. Kiekvienais metais rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovė KANTAR TNS pateikia Žiniasklaidos tyrimų apžvalgą, kurioje pateikia statistinius duomenis apie skirtingų žiniasklaidos priemonių naudojimo pokyčius.³² Vis dėlto akademinų tyrimų susijusių su žiniasklaidos naudojimu ir vertinimu yra palyginti nedaug. 2006 m. L. Nevinskaitė pasitelkusi kiekybinę ir kokybinę prieigas nagrinėjo Lietuvos gyventojų žiniasklaidos naudojimo ir pasitikėjimo subtilybės. Tyrimas atskleidė, kad

²⁰ Everette E. Dennis ir John Calhoun Merrill. *Media debates: Issues in mass communication*. Addison-Wesley Longman, 1991.

²¹ Rūta Žiliukaitė et al., *Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus, 2006.

²² David Croteau et al., *The business of media: Corporate media and the public interest*. Pine forge press, 2006.

²³ Jolanta Mažylė, „Teisės ir etikos normų taikymas Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse.“ *Informacijos mokslai*, 51, 2009, 102-123.

²⁴ Jolanta Mažylė, „Žiniasklaidos savitarka: institucijų modeliai ir lietuviškasis status quo.“ *Žurnalistikos tyrimai*, 7, 2014, 61-86.

²⁵ Austėja Masiokaitė-Liubiniienė, „Politinių skandalų dinamika mediatizuotoje Lietuvos viešojoje erdvėje.“ *Informacijos mokslai*, 82, 2018, 24-35.

²⁶ Mantas Martišius, „Television Goes Mobile: the Transformation of the Audio-Visual Media Market.“ *Informacijos mokslai*, 84, 2018, 3-3.

²⁷ Deimantas Jastramskis, Anda Rožukalne, and Andres Jõesaar. „Žiniasklaidos koncentracija Baltijos šalyse 2000–2014 metais.“ *Informacijos mokslai*, 77, 2017, 26-48.

²⁸ Jurgita Matačinskaitė, „Žurnalistų kompetencijos ir gebėjimai šiandienos žiniasklaidoje.“ *Žurnalistikos tyrimai*, 2010, 117-142.

²⁹ Luras Bielinis, *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštarą komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.

³⁰ Marija Stonkienė, Maryja Šupa ir Erika Janiūnienė. „Populiariausių Lietuvos interneto žiniasklaidos portalų auditorijos į (si) traukimo į turinio kūrimą ir sklaidą galimybės.“ *Informacijos mokslai*, 84, 2018, 1-1.

³¹ Daiva Siudikienė, „Ižymybių raiškos ir jų sekėjų auditorijos aktyvumo sąryšis socialiniuose tinkluose.“ *Informacijos mokslai*, 84, 2018, 2-2.

³² KANTAR TNS, „Žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2017.“ Vilnius, 2017.

http://www.tns.lt/data/files/Metines_apzvalgos/Kantar_TNS_Metin%C4%97_%C5%BEiniasklaidos_tyrim%C5%B3_ap%C5%BEvalga_2017m.pdf > [Žiūrėta 2019 03 19]

lietuviai kritiškai vertina Lietuvos žiniasklaidą ir nėra patenkinti, kaip ji atlieka savo funkcijas – apklaustieji vardino Lietuvos šališkumo, neobjektyvumo, perkamų straipsnių, sandalų vaikymosi problemas.³³ Vėliau žiniasklaidos naudojimo ir vertinimo tyrimai pradėti aktyviau daryti nuo 2014 m. prasidėjusio Ukrainos karo, bandant palyginti, ar ir kaip skiriasi lietuvių ir tautinių mažumų atstovų informaciniai laukai. 2014 m. Vilmorius tyrimas parodė, pirma, tautinių mažumų atstovai tiek Lietuvos, tiek užsienio žiniasklaidą naudoja dažniau nei lietuviai, antra, tautinių mažumų atstovai (nepriklausomai nuo to ar yra rusų tautybės) daugiausia naudoja rusakalbės žiniasklaidą, o lietuviai – lietuvišką, trečia, Lietuvos žiniasklaidos objektyvumas vertinamas skirtingai: lietuviai vertina daug geriau negu tautinių mažumų atstovai.³⁴ Kritiška tautinių mažumų pozicija Lietuvos žiniasklaidos atžvilgiu atsiskleidė ir kokybiniame jaunimo tyrime, kuri buvo grindžiama skirtingos informacijos gausa, lemianti tautinių nuostatą, kad objektyvios informacijos nėra. Tuo tarpu lietuvių jaunimo atstovai teigė labiau pasitikintys žiniasklaida ir paprastai informacijos netikrinantys. Tyrimas taip pat atskleidė, kad jaunimas naujienas pirmiausia sužino iš socialinių tinklų, o ne tiesiogiai iš žiniasklaidos kanalų.³⁵ Kitas tyrimas, bandantis įvertinti tautinių mažumų poveikumą Rusijos propagandai, atskleidė, kad kad Rusijos žiniasklaidos naudojimas nėra pakankama sąlyga tam, kad respondentas būtų prorusiškų pažiūrų.³⁶

Kitas Lietuvos žiniasklaidos naudojimo tyrimų laukas – medijinio (žiniasklaidos) raštingumo kontekste, apie kurio, kaip asmeninės³⁷ ir pilietinės kompetencijos³⁸, svarbą užsienio akademikai³⁹ ir tarptautinės organizacijos^{40,41} kalba jau beveik pusę amžiaus. Lietuvos akademinės bendruomenės pradėta nagrinėti pastarąjį dešimtmetį. Mokslininkai nemažai dėmesio skyrė medijų reikšmei žmogui,⁴² medijinio (žiniasklaidos) raštingumo sampratai išaiškinti⁴³ bei būtinumui jį

³³ Žiliukaitė et al., *Neatrasta galia*, 180-199.

³⁴ Vilmorius, „Lietuviškos, rusiškos ir kitų šalių žiniasklaidos naudojimas ir vertinimas Lietuvoje.“ Vilnius, 2014. <<https://www.rtk.lt/content/uploads/2015/09/Vilmorius-apklauso-ataskaita-2014-12-31.pdf>> [Žiūrėta 2019 03 19]

³⁵ NORDEN (Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje), „Lietuvių ir nelietuvių jaunimo medijų vartojimo įpročiai.“ Vilnius, 2016. <http://www.norden.lt/uploads/files/dir26/dir1/5_0.php> [Žiūrėta 2019 04 20]

³⁶ Andrius Vaišnys et al., „Rusijos propaganda: analizė, įvertinimas, rekomendacijos.“ *Rytų Europos studijų centras*, 2017.

³⁷ Patricia Auferheide, *National leadership conference on media literacy. Conference report*. Washington DC: Aspen Institute, 1993.

³⁸ Renee Hobbs, „Building citizenship skills through media literacy education.“ *The public voice in a democracy at risk*, 1998, 57-76.

³⁹ Monica Bulger ir Patrick Davison, „The Promises, Challenges, and Futures of Media Literacy.“ *Journal of Media Literacy Education*, 10(1), 2018.

⁴⁰ Media Literacy for Citizenship, „Testing and Refining Criteria to Assess Media Literacy Levels in Europe.“ Brussels, 2011. <http://www.eavi.eu/joomla/images/stories/Publications/study_testing_and_refining_ml_levels_in_europe.pdf> [Žiūrėta 2019 01 19]

⁴¹ UNESCO, „Global media and information literacy assessment framework: country readiness and competencies“ 2013. <<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/global-media-and-information-literacy-assessment-framework/>> [Žiūrėta 2019 01 19]

⁴² Rosita Uznieņė, „Media – Agents of Socialization.“ *Regional Formation and Development Studies*, 8(3), 2014, 231-239.

⁴³ Vilhelmina Vaičiūnienė ir Viktorija Mažeikienė, „Media literacy and information literacy: conceptual convergence into a composite notion of MIL.“ *Socialinių mokslų studijos*, 8(1), 2017, 78–94.

įtraukti į mokyklinio⁴⁴, aukštojo⁴⁵ ir neformalaus⁴⁶ ugdymo procesus.⁴⁷ Empiriniai tyrimai atskleidė nepakankamą lietuvių medijinio (žiniasklaidos) raštingumo lygį Lietuvoje, vienas iš pavyzdžių – 34 proc. apklaustųjų teigė, jog žurnalistai neturi turėti specifinių žinių ir kompetencijų kurdami turinį, 32 proc. nuomonės šiuo klausimu neturėjo.⁴⁸ Kitame reprezentatyviame tyrime teigiama, kad lietuvių nepripažinimas, jog žiniasklaida daro įtaką rodo nekritinį auditorijos mąstymą ir silpnais auditorijos gebėjimais vertinti žiniasklaidą.⁴⁹

Literatūros apžvalga atskleidžia šio darbo naujumą taikant kompleksinę ir dar Lietuvoje netaikytą kokybinio tyrimo prieigą, apimant jaunimo lūkesčių žiniasklaidai suvokimą, naudojimo priežasčių išsiaiškinimą bei pasitikėjimo motyvų pažinimą į vieną bendrą ir tarpusavyje susijusių dalių sistemą.

1. TEORINĖ DALIS

Šioje dalyje apibrėžiamos žiniasklaidos ir žiniasklaidos organizacijų sąvokos, pateikiamos funkcionalizmo, naudojimosi ir atlygio bei N. Luhmann pasitikėjimo ir pasiklivimo teorinės prielaidos, kuriomis konstruotas tyrimo instrumentas (interview klausimynas), interpretuoti surinkti kokybiniai duomenys.

1.1. Žiniasklaidos sąvokos apibrėžtis

Žiniasklaidos terminas apima įvairius veiklos tipus ir struktūras, kurių kiekviena turi skirtingus komunikacijos būdus⁵⁰, auditorijas⁵¹ bei veiklos specifikas⁵², todėl akademinėje literatūroje autorių žiniasklaidos sąvoka apibrėžiama nevienodai.⁵³ Visgi, šiame darbe, kaip ir įprastai mokslinėje literatūroje, žiniasklaidos terminas bus vartojamas apibūdinant „siauresnį visuomenės informavimo lauką – periodinės sklaidos masinės komunikacijos priemonės, kurių tam tikrą dalį

⁴⁴ Nerija Cymmermonienė, „Moksleivių žiniasklaidos raštingumo ugdymo prielaidos, patirtis ir perspektyvos.“ Daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008.

⁴⁵ Viktorija Mažeikienė, „Media literacy in higher education.“ Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018.

⁴⁶ Nerijus Kriaučiūnas, „Non-formal Education for Critical Media Literacy: the case of Youth in Action Programme in Lithuania.“ Magistro darbas, Vilniaus universitetas, 2009.

⁴⁷ Rosita Uznieienė, „Medijinis ugdymas informacinės žinių visuomenės ugdymo erdvėje“ *Tiltai*, 47(2), 2009.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos žurnalistų sąjunga, „Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo tyrimas.“ Vilnius, 2014. <

http://www.lzs.lt/lt/naujienos/ziniasklaida_lietuvoje/archyvas/p225/atliktas_ziniasklaidos_priemoniu_naudojimo_rastingumo_tyrimas.html > [Žiūrėta 2018 11 19]

⁴⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Sprinter, „Lietuvos žiniasklaidos priemonių naudojimo lygio nustatymo tyrimas“ < http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ziniasklaidos_vartojimas12_galutine.pdf > 2017, [Žiūrėta 2018 11 19]

⁵⁰ John Guillory, „Genesis of the media concept“ *Critical inquiry*, 36(2), 2010, 325.

⁵¹ John Fiske, *Ivadas į komunikacijos studijas*. Vilnius: Baltos lankos, 1998, 239.

⁵² John A. Fortunato, *Making Media Content – The Influence of Constituency Groups on Mass Media*. London, New York: Routledge, 2005, 232 p. cituota iš Giedrės Čiužaitės et al., *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, 110.

⁵³ Denis McQuail, *Mass Communication Theory: An Introduction*. London: Sage Publications, 1994, 416.

turinio sudaro žurnalistikos kūriniai“.⁵⁴ Kitaip tariant, žiniasklaidos sąvoka nebus taikoma kai kurioms masinės komunikacijos apibrėžimą atitinkančioms masinės komunikacijos priemonėms: knygoms, kinui, muzikos įrašams, į kurių gamybos procesą nei viename etape nėra įsitraukusi žurnalistika bei kurių pagrindinė funkcija – išskirtinai pramoginė.

Grįžtant prie masinės komunikacijos apibrėžimo, vienas įtakingiausių žiniasklaidos teoretikų D. McQuail jį pateikia taip: „masinė komunikacija yra procesas, kurio metu specializuotos siuntėjų grupės technologinėmis priemonėmis perduoda simbolinį turinį (pranešimus) didelei, heterogeninei, anoniminei, plačiai pasklidusiai ir neorganizuotai auditorijai“. Apibrėžime minimos specializuotos siuntėjų grupės, kitaip masinę komunikaciją vykdančios institucijos, yra masinės komunikacijos priemonės, kurias sudaro kanalas, technologinė priemonė arba medija – techninis ir fizinis būdas bei institucija, kuri kuria joms turinį. Būtent institucinis dėmuo skiria masinę komunikaciją nuo viešosios komunikacijos bei plačiau bus aptartas šiek tiek toliau.⁵⁵

Šioje vietoje dar būtina išskirti medijos, kaip komunikacijos priemonės, saugančios ir (arba) perduodančios informaciją, sąvoką⁵⁶, kuri dažnai vartojama masinės komunikacijos mokslų akademiniam lauke. Visgi, pasak mokslininkės L. Nevinskaitės, medijos sąvoka yra dažniau vartojama tiriant komunikacijos kanalų požymius ir/arba įtaką, kurią medijos daro aplinkai ir visuomenei kultūriniu, socialiniu, ekonominiu ir kitais požiūriais,⁵⁷ todėl atsižvelgiant į minėti aspektus nėra darbo objektas, medijų sąvoka darbe nėra reikšminga ir nebus vartojama.

1.1.1. Žiniasklaidos organizacijos bei interneto įsigalėjimo įtaka jų veiklai

Žiniasklaida kaip socialinė institucija yra realizuojama žiniasklaidos organizacijų (juridinių asmenų) arba, kaip buvo minėta anksčiau, masinės komunikacijos priemonių institucijų, kurios sudaro naujienų rengimo ir sklaidos industriją. Pasak D. McQuail, būtent institucija suteikia skleidimo struktūrai, patikimumo bei autoritetingumo, kurių užtikrinti negali beveik visi kiti autoriai darbai ar kultūrinių kūriniai.⁵⁸ Visų pirma, žiniasklaidos organizacijos yra specializuotos institucijos, kurių pagrindinė veikla – kurti ir platinti simbolinį turinį (pranešimus).⁵⁹ Minėti pranešimai yra darbo produktai, turintys mainų vertę, žiniasklaidos rinkoje bei naudojimo vertę

⁵⁴ Giedrė Čiužaitė et al., *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, 12.

⁵⁵ McQuail, *Mass Communication Theory: An Introduction* cituota iš Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 11.

⁵⁶ Be anksčiau minėtų masinės komunikacijos priemonių, medijomis laikomi: kalba, raštas, fotografija, kinematografas, gramofonas, telegrafas, knyga, telefonas, kompiuteriniai žaidimai, virtuali realybė ir kiti.⁵⁶

⁵⁷ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 15.

⁵⁸ McQuail, *McQuail's mass communication theory*. 150.

⁵⁹ McQuail, *Mass Communication Theory: An Introduction* cituota iš Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 12.

žiniasklaidos pranešimų gavėjui (šia ypatybe skiriasi nuo visų kitų komunikacijos formų). Tokio tipo pranešimai visada yra atviri, „poliseminiai“ (turintys daug reikšmių), yra interpretuojami pačių gavėjų, atsižvelgiant į kontekstą ir kultūrą.⁶⁰ Šios organizacijos yra atsakingos prieš visuomenę, nes veikia viešojoje erdvėje, yra atviros visiems pranešimų siuntėjams ir gavėjams, didelė dalis jų skleidžiamų pranešimų turinio – visuomeniniai reikalai – „viešosios nuomonės objektai“, skirti patenkinti visuomenės poreikius. Žiniasklaidos organizacijos yra profesionalios (dalis darbuotojų yra profesionalūs žurnalistai), turi biurokratinę formą, tačiau kartu neturi formalios galios (skirtingai nuo, pvz., teisės institucijų). Visgi, atsižvelgiant į visuomenei naudingą veiklą ir dėl turimos neformalios galios, joms yra suteikiama didelė laisvė kaip ekonominiam, politiniam ir kultūriniam veikėjui, dažnai vadinamam „ketvirtąja valdžia“. Dalyvavimas žiniasklaidos organizacijoje yra savanoriškas bei nėra socialinis įsipareigojimas.⁶¹ Šiose žiniasklaidos organizacijose apibrėžiančiose ypatybėse galima identifikuoti ir kitus žiniasklaidoje dalyvaujančius struktūrinius elementus: žiniasklaidos pranešimus (turinį), pranešimų autorius (žurnalistus), pranešimų gavėjus (auditoriją), visuomenę (socialinis žiniasklaidos veikimo kontekstas).⁶² Šiuo metu veikia ir yra įvardijamos keturios pagrindinės žiniasklaidos priemonių grupės, kurios dar tarpusavyje skirstomos į tradicinės žiniasklaidos priemonės: spauda, radijas ir televizija bei naujosios žiniasklaidos priemonę – internetą (internetinę žiniasklaidą).

Būtinai trumpai užsiminti apie interneto atsiradimo ir įsitvirtinimo poveikį žiniasklaidai – svarstant žurnalistų veiklą, santykius su auditorija bei žiniasklaidos institucijų vaidmenį. Visų pirma, žurnalistai turi nors ir didelę, tačiau ribotą autonomiją žiniasklaidos institucijose, tad internetas atvėrė daugiau galimybių savo pranešimus skelbti ir už žiniasklaidos institucijų ribų – kuriant savo tinklaraštį, turint socialinių tinklų paskyrą.⁶³ Visgi, galimybė savo turinį pateikti įvairiomis formomis per trumpesnį laiko tarpą lemia žurnalistams vis aukščiau keliamą kompetencijų ir profesinių gebėjimų kartelę.⁶⁴ Antra, keičiasi žiniasklaidos santykis su auditorija – internetas suteikia galimybę reaguoti, pavyzdžiui, komentuojant, į žiniasklaidos skleidžiamą turinį, didina galimybes ištraukti pranešant žinias ir labiau nei bet kada įgalina auditoriją skelbti savo turinį žiniasklaidos institucijų kanalais. M. McLuhan teigia, jog būtent grįžtamasis ryšys yra vienas svarbiausių žiniasklaidos tobulėjimo ypatybių.⁶⁵ Iš kitos pusės, auditorija turėdama didesnę nei su tradicinėmis žiniasklaidos priemonėmis individualios paieškos galimybę, vis labiau pati veikia kaip vartininkas, informacijos

⁶⁰ McQuail, *McQuail's mass communication theory*. 51.

⁶¹ McQuail, *Mass Communication Theory: An Introduction* cituota iš Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 13.

⁶² Arthur Asa Berger, *Essentials of Mass Communication Theory*. California: SAGE, 1995, 5 cituota iš Vilija Gudonienė, *Įvadas į masinės komunikacijos teorijas*. Vilnius: TARA, 1999, 12.

⁶³ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 69.

⁶⁴ Jurgita Matačinskaitė, „Žurnalistų kompetencijos ir gebėjimai šiandienos žiniasklaidoje.“ *Žurnalistikos tyrimai*, 3, 2010, 125.

⁶⁵ Marshall McLuhan, *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, 339-340.

atrinkėjas,⁶⁶ o taip pat renkasi ne tik tarp informacijos žiniasklaidos kanaluose, bet ir tarp visos informacijos internete, kas didina konkurenciją žiniasklaidai kaip vienai iš pagrindinių masinės komunikacijos priemonių bei didina auditorijos fragmentaciją. Būtina atskirai paminėti ir socialinius tinklus, kurių funkcinis patogumas, interaktyvumas ir galimybė patiems kurti viešas žinutes lėmė jų išpopuliarėjimą ir Lietuvoje – 2017 m. 63% visų Lietuvos gyventojų⁶⁷ turėjo paskyrą bent viename iš socialinių tinklų. Iš vienos pusės, susikūrus paskyrą socialiniai tinklai suteikia galimybę žiniasklaidos organizacijoms būti dar arčiau naudotojų, tačiau iš kitos pusės, žiniasklaidos organizacijos žinutė tapo viena žinute iš daugelio informacinių žinučių socialinių tinklų sraute ir žiniasklaida praranda naujienų skleidimo monopoliją.⁶⁸ Taigi, pasak M.J.Metzger, internetas suteikia galimybę žiniasklaidos kontrolę perkelti iš centro (kelių dominuojančių žiniasklaidos institucijų) į periferiją (dideliam kiekiui plačiai geografiškai pasklidusių individualių naudotojų).⁶⁹

1.2. Funkcionalizmo paradigma ir jos žiniasklaidos koncepcija

Moksliniame diskurse egzistuoja keletas žiniasklaidos paskirties teorinių aiškinimų, kurios siūlo idėjas apie tai, žiniasklaida veikia visuomenėje, tačiau funkcionalizmo žiniasklaidos teorija, siejama su E. Durkheim ir T. Parsons sociologija, yra tapusi klasikine, viena dažniausiai iš cituojamų ir kritikuojamų teoriniuose ir empiriniuose žiniasklaidos tyrimuose.⁷⁰

Prieš pristatant žiniasklaidos sampratą ir vietą funkcionalizmo prieigoje, būtina aptarti ir pačios funkcionalizmo teorijos pagrindinius principus. Teorijoje visuomenė laikoma integruota, darnia, glaudžia visumine sistema (nepriklausomai nuo jos politinės santvarkos), kurioje normos, vertybės, tradicijos, institucijos funkcionuoja taip, kad palaikytų visuomenėje, konsensusą ir socialinę tvarką.⁷¹ Tokiai, orientuotai į socialinę struktūrą ir socialines funkcijas, sistemai būdinga visos jos dalių ir institucijų (ekonominės, politinės ir kultūrinės institucijos, žiniasklaida, mokykla, bažnyčia) tarpusavio priklausomybė. O kartu socializacija ir socialinė kontrolė padeda jai išlaikyti pusiausvyrą, solidarumą ir stabilumą.⁷² Kitaip tariant, funkcionalistinis, organinis visuomenės konceptas gali būti

⁶⁶ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 70.

⁶⁷ KANTAR TNS, „Žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2017.“ Vilnius, 2017.

⁶⁸ http://www.tns.lt/data/files/Metines_apzvalgos/Kantar_TNS_Metin%C4%97_%C5%BEiniasklaidos_tyrim%C5%B3_ap%C5%BEvalga_2017m.pdf > [Žiūrėta 2019 03 19]

⁶⁹ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 72.

⁷⁰ M. J. Metzger, „The Study of Media Effects in the Era of Internet Communication.“ Kn. R.L. Nabi ir M.B. Oliver *The SAGE Handbook of Media Processes and Effects*. Los Angeles: Sage, 2009 cituota iš Laima Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*. Vilnius: Petro Ofetas, 2011, 70.

⁷¹ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 70-120.

⁷² Pieter Jacobus Fourie (sud), *Media Studies: Institutions, theories, and issues*. Vol. 1. Cape Town: Juta and Company Ltd, 2001, 140-165.

⁷³ Parsons, 710-713.

prilygintas gyvam organizmui, kuriame kiekvienas organas atlieka savo vaidmenį ir išpildo funkcinis poreikius kartu sudarydami darnią ir funkcionuojančią visumą.⁷³

Organizuotas socialinis gyvenimas, funkcionalizmo teorinėje perspektyvoje reikalauja nuolatinio, nuoseklaus, palaikančio ir visapusiško visuomenės ir socialinės aplinkos vaizdo.⁷⁴ Tad žiniasklaida, nuosekliai reaguodama į asmenų ir institucijų poreikius, suvokiama kaip viena iš sudedamųjų, kuri atlikdama savo funkcijas prisideda prie darnios ir glaudžios visuomenės funkcionavimo.⁷⁵ C. R. Wright teigė, kad žiniasklaida yra „įgalintas socializacijos agentas“ koordinuojantis informaciją ir iškomunikuojantis auditorijai tas žinias, kurios yra svarbios ir reikalingos vyraujančiai kultūrai ir visuomenei. Iš kitos pusės, D. McQuail pažymi, kad žiniasklaidos apolitinė prigimtis yra tinkama pliuralistinių socialinio gyvenimo koncepcijų raiškai. Visgi, mokslininkai sutinka, kad žiniasklaida turi „konservatyvų šališkumą“⁷⁶ ir veikia kaip socialinės kontrolės priemonė, skatinanti auditoriją perimti socialinės grupės pažiūrų ir vertybių rinkinius kaip savus bei reguliuojanti jos elgesį.⁷⁷ Todėl yra laikoma visuomenės stabilumo palaikymo ir išlaikymo sistema, o ne reikšmingų socialinių pokyčių šaltiniu.

1.2.1. Žiniasklaidos funkcijų kaita

XX a. viduryje mokslininkas H. Lasswell buvo pirmasis mokslininkas, kuris apibrėžė konkrečias komunikacijos funkcijas, kurios laikomos ir žiniasklaidos funkcijomis: aplinkos stebėjimas, visuomenės dalyvių sąveika, kultūrinio paveldo perdavimas.⁷⁸ Daugiau nei dešimtmečio, mokslininkas C. R. Wright tyrinėdamas žiniasklaidos poveikį visuomenei, pridėjo dar vieną – pramoginę – funkciją.⁷⁹ Būtent šios keturios žiniasklaidos funkcijos laikomos klasikiniu žiniasklaidos funkcijų modeliu. Kiek vėliau šį modelį papildė komunikacijos tyrinėtojas D. McQuail teigdamas, kad žiniasklaida atlieka ir mobilizavimo funkciją.⁸⁰

Būtina apibūdinti kiekvieną funkciją išsamiau, norint suprasti jų išpildymą funkcionalizmo teorinėje prieigoje:

1. Informavimas – informacijos apie kasdienes įvykius visuomenėje ir pasaulyje teikimas; galios santykių rodymas; inovacijų ir pažangos skatinimas. Ši funkcija suteikia galimybę visuomenės nariams sekti įvykius, pažinti socialinius procesus, suvokti galios pasiskirstymą;

⁷³ Fourie, 154.

⁷⁴ McQuail, *McQuail's mass communication theory*. 88 - 93.

⁷⁵ Fourie (sud), 152-156.

⁷⁶ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 88 – 95.

⁷⁷ Wright, 207.

⁷⁸ Harold D. Lasswell, „The structure and function of communication in society.“ Kn. L. Bryson (ed.), *The Communication of Ideas*, New York: Harper & Row, 1948, 35-45.

⁷⁹ Wright, 209.

⁸⁰ Denis McQuail, *McQuail's mass communication theory*. 86 – 95.

2. Struktūrinių visuomenės dalių koreliacija (sąveika) – įvykių ir informacijos reikšmių paaiškinimas, interpretavimas ir komentavimas; parama nusistovėjusioms institucijoms, normoms, autoritetams; prioritetų įtvirtinimas; diskusijų skatinimas ir konsensuso kūrimas, balanso palaikymas; socializacija ir įvairių veiklų koordinavimas. Ši funkcija visuomenei leidžia reaguoti į aplinką ir jos pasikeitimus, dalyvauti socializacijos procese ir susiformuoti visuotinai priimtinas elgesio taisykles bei nusistatyti prioritetus;
3. Tęstinumas – dominuojančios kultūros, idėjų išraiška subkultūrų ir naujų kultūrinių pokyčių pristatymas; vertybių formavimas, palaikymas ir perdavimas. Ši funkcija sudaro sąlygas palaikyti vyraujančią kultūrą, pažinti naujas, susitapatinti su paplitusiomis moralinėmis nuostatomis, formuoti tapatybę;⁸¹⁸²
4. Pramogos – linksminimas ir atsipalaidavimo suteikimas; socialinės įtampos mažinimas. Ši funkcija palengvina žmonių susidorojimą su realaus gyvenimo problemomis, suteikia relaksaciją, užpildo laisvalaikį ir padeda visuomenei išvengti socialinio susiskaldymo, konfliktų;
5. Mobilizacija – visuomeninių tikslų palaikymas politikos, karo, ekonomikos ir religijos srityse, integracija.⁸³ Ši funkcija padeda visuomenės nariams susivienyti siekiant tam tikrų visuomenei svarbių tikslų, sprendžiant visuomeninius reikalus (ypač kritinėse situacijose).

Funkcionalizmo žiniasklaidos funkcijų modelis yra sulaukęs ir kritikos. J. Anderson ir T. Mayer kritikavo socialinės sistemos stabilumo prielaidą, o C. R. Wright pastebėjo, kad žiniasklaida sukelia ne tik pozityvias pasekmes visuomenei, individui, socialinei grupei ar kultūrai, bet gali turėti ir neigiamas pasekmes – žiniasklaidos disfunkcijas, kurios išryškėja, kai žiniasklaidai trūksta aiškaus tikslo ar krypties visuomenėje. Funkcijos atskyrimas nuo disfunkcijos dažniausiai yra subjektyvus ginčas, priklausomai nuo vyraujančios kultūros, kas mokslininko D. McQuail nuomone yra didžiausias teorijos trūkumas. Pavyzdžiui, žiniasklaida skatina visuomenės socialinį vienodėjimą, kuris sumažina socialinių konfliktų tikimybę iki minimumo, bet iš kitos pusės nuasmenina socializaciją, augina pasyvią „masių“ visuomenę, mažina subkultūrų atsiradimą.⁸⁴ Kitas pavyzdys, žiniasklaidos politiniame lygmenyje vykstančių procesų kritiškas vertinimas, kuris iš kitos pusės gali būti matomas kaip valdžios autoriteto menkinimas.⁸⁵ Visgi, nepaisant objektyvios kritikos,

⁸¹ McQuail, *McQuail's mass communication theory*. 86 – 90.

⁸² Lasswell, 35-37.

⁸³ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 86 – 90.

⁸⁴ Wright, 205.

⁸⁵ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 86 – 90.

funkcionalizmo žiniasklaidos modelis suteikia pamatines idėjas apie tai, koks yra žiniasklaidos vaidmuo ir reikšmė visuomenėje.

1.2.2. Žiniasklaidos veikla demokratiname kontekste

Funkcionalizmo teorija, kaip ir minėta anksčiau, nepriskiria žiniasklaidos paskirties konkrečiai politinei santvarkai (t.y. žiniasklaida tas pačias funkcijas atlieka tiek demokratinėse sąlygose, tiek autoritariniuose režimuose). Visgi, atsižvelgiant į šio darbo tyrimo lauko politinį kontekstą, būtina trumpai aptarti normatyvinės žiniasklaidos teorijos viešojo intereso modelį, kurio rėmuose žiniasklaida veikia kaip vieša institucija, atsakinga prieš visuomenę bei aptarti iš šios atsakomybės kylančias normatyvines funkcijas.

Viešojo intereso modelyje spaudos laisvės sieja su įsipareigojimais visuomenei, keliama aukšti žurnalistiniai ir savitvarkos standartai, žiniasklaida egzistuoja kaip viešoji erdvė, kuri būtina demokratijos raiškai visuomenėje, o visuomeninis transliuotojas tarnauja kaip vienas iš atskaitingumo visuomenei mechanizmų.⁸⁶ Žiniasklaidos neformali galia yra nukreipta ne tik į visuomenės narius, bet ir į kitų sistemos dalių – institucijų – funkcijų atlikimo priežiūrą. Kaip pastebi S. Coronel, demokratijoje žiniasklaida turi veikti kaip viešojo intereso sergėtoja, valdžios kontrolės institucija, prižiūrinti, kad politikai ir stambaus verslo atstovai nepiktnaudžiautų turimomis galiomis, bei tarpininkė tarp valdančiųjų ir valdomųjų.⁸⁷

Kai kurie teoretikai žiniasklaidos funkcijas demokratinėje visuomenėje apibrėžia dar plačiau, tačiau mokslininkai McLeod ir Rosicki apjungia visų anksčiau minėti mokslininkų mintis ir pateikia 8 žiniasklaidos funkcijas viešojoje erdvėje ir demokratijoje:

1. stebėti ir atspindėti svarbius įvykius, kurie gali teigiamai ir neigiamai paveikti piliečių gerovę;
2. identifikuoti svarbiausius socialinius ir politinius klausimus, atskleidžiant jų kilmę ir galimus sprendimo būdus;
3. suteikti arenas įvairiems interesams atstovaujančių veikėjų pasisakymams;
4. pateikti įvairų turinį, atspindintį įvairias politinio diskurso dimensijas ir frakcijas, taip pat turinį, tarpininkaujantį tarp politikos ir masinės publikos;
5. kruopščiai stebėti ir nagrinėti vyriausybės tarnautojų, institucijų ir kitų galios organų veiklą, skatinant jų atskaitomybę už savo politiką ir veiksmus;
6. pateikti informaciją ir argumentus, leidžiančius piliečiams būti aktyviais informuotais politinio proceso dalyviais, o ne tik stebėtojais;

⁸⁶ Čiužaitė et al., 117-125.

⁸⁷ Sheila S. Coronel, „The role of the media in deepening democracy.“ *NGO Media Outreach: Using the*, 2003, 4-6.

7. priešintis išorinėms jėgoms, siekiančioms pakirsti žiniasklaidos autonomiją;
8. gerbti auditoriją, laikant ją potencialiai susidomėjusiais, išmintingais ir veiksmingais piliečiais.⁸⁸

Funkcionalizmo teorijoje visuomenė yra laikoma darnia ir glaudžia sistema, kurioje institucijos yra tarpusavyje priklausomos viena nuo kitos ir kiekviena atlieka reikalingą funkciją visuomenės gerovės užtikrinimui. Būtent viena iš tokių socialinių struktūrų yra žiniasklaida, kurios pirminis tikslas yra tarnauti visuomenei.⁸⁹ Šio tikslo įgyvendinimą apibrėžia žiniasklaidos informacinė, sąveikos, tęstinumo, pramoginė, mobilizavimo ir valdžios priežiūros funkcijos. Žiniasklaida, teoretikų dar vadinama „sarginiu šunimi“,⁹⁰ tokiu būdu užtikrina viešosios erdvės atsiradimą, visuomenės sanglaudą ir solidarumą, socialinę ir politinę tvarką, kokybiškesnę politikos ir sprendimų priėmimo procesą.

1.3. Naudojimosi ir atlygio teorijos prieiga

Su komunikacijos mokslų įsitvirtinimu XX a. viduryje mokslininkai pradėjo nagrinėti priežastis, kodėl žmonės naudoja žiniasklaidą, kodėl renkasi skirtingas žiniasklaidos priemones, kanalus, programas. Atskleisti jaunimo žiniasklaidos naudojimo ir įpročių priežastis bus remiamasi – naudojimosi ir atlygio teorija, kuri yra viena populiariausių teorijų, tirianti naudotojo komunikacinį elgesį. Teorija yra išskirtinė bei kartu puikiai tinkanti vienam iš darbo tikslo pjūvių, nes aiškina būtent auditorijos žiniasklaidos priemonių pasirinkimus, nenagrinėję žiniasklaidos reikšmės ir poveikio auditorijai.⁹¹

Naudojimosi ir atlygio teorija priklauso socialinių mokslų biheviorizmo (funkcionalizmo) paradigmos šakai, kuri žiniasklaidos naudojimo elgseną nagrinėja per individualius poreikius, motyvus ir aplinkybes kaip pirminius sprendimą lemiančius veiksnius.⁹² Priešingai nei tradicinės žiniasklaidos efektų teorijos, kurios susitelkia į tai, ką žiniasklaida daro žmonėms ir traktuoja auditorijas kaip pasyvias ir homogeniškas, ši teorija akcentuoja auditoriją kaip aktyvią ir koncentruojasi į tai, ką žmonės daro su žiniasklaida. Teorija bando atsakyti į klausimą: kodėl žmonės naudoja žiniasklaidą ir kam jie ją naudoja?⁹³ Išskiriamos pagrindinės požiūrio prielaidos:

⁸⁸ Žiliukaitė et al., *Neatrasta galia*, 180-199.

⁸⁹ Claude-Jean Bertrand, „Introduction: Media accountability.“ *Pacific Journalism Review*, 11(2), 2005, 6-11.

⁹⁰ Sheila S. Coronel, „The media as watchdog.“ *The Role of the News Media in the Governance Reform Agenda. Harvard-World Bank Workshop. Harvard Kennedy School. Estados Unidos*. 2008.

⁹¹ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 76-78.

⁹² McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 351-357.

⁹³ Ten pat, 353.

1. auditorija yra suvokiama kaip aktyvi ir racionali žiniasklaidos naudotoja, žinanti žiniasklaidos turinį, gebanti rinktis ir daryti motyvuotus pasirinkimus, grindžiamus ankstesne žiniasklaidos patirtimi⁹⁴ bei žiniasklaidos priemonės naudojanti siekdama tam tikrų tikslų ir naudos;
2. auditorija dažnai formuojasi remiantis individualių poreikių, interesų ir skonio panašumais, kurių daugelis iš jų turi socialinę ar psichologinę kilmę, tačiau tarpusavyje auditorijos narių nesiejantys.
3. auditorijos nariai identifikuoja su žiniasklaida susijusius poreikius ir motyvus, bei gali juos išreikšti suprantama verbaline (kalbine, žodine) forma. Jų poreikiai kyla individualiose ir bendroje aplinkose: dėl asmeninių savybių, asmeninės patirties, išsilavinimo ir iš socialinių vaidmenų, socialinės padėties;
4. iniciatyva, renkantis žiniasklaidą poreikio patenkinimui, priklauso nuo auditorijos nario. Jis, identifikudamas ir atsižvelgdamas į savo poreikius ir tikslus, ieško tokios žiniasklaidos priemonės, kanalo ar turinio, kuris labiausiai patenkina jo poreikius. Tad siekdamas prioritetiškai patenkinti svarbiausius iš jų, atitinkamai keičia savo ankstesnį pasirinkimą.⁹⁵ Taip pat svarbu, kad naudotojas geba sujungti įvairų žiniasklaidos turinį;⁹⁶
5. auditorijos poreikio patenkinimas naudojant žiniasklaidą reiškia tam tikrą simbolinį atlygį, kuris priklauso nuo auditorijos socialinių charakteristikų ir psichologinių savybių;
6. žiniasklaida konkuruoja su kitais, teikiančiais pasitenkinimą, šaltiniais, todėl žiniasklaidos vaidmuo siekiant patenkinti poreikius turėtų būti siejamas su kitais pasirinkimais, apimant įvairius, labiau įprastus poreikių patenkinimo būdus, kaip tiesioginis bendravimas, įvairūs pomėgiai, aktyvios pramogos. Žiniasklaida suprasdama šį procesą į jį reaguoja siūlydama platų žiniasklaidos priemonių, kanalų, turinio ir formos pasirinkimą;⁹⁷

Mokslininkai Katz, Gurevitch ir Haas nurodė auditorijos poreikius, kylančius iš socialinių ir psichologinių masinės komunikacijos priemonių funkcijų, ir suskirstė juos į 5 kategorijas: kognityviniai, pažinimo poreikiai, kuriuos sudaro informacijos suradimas, žinojimas ir supratimas; emociniai poreikiai, kuriuos sudaro malonumas, jausminės patirtys ir estetika; asmens integracijos poreikiai, kuriuos sudaro patikimumas, pasitikėjimas, stabilumas ir statusas; socialinės integracijos poreikiai, kuriuos sudaro sąveika su kitais (šeima, draugais, bendruomene) ir santykis su

⁹⁴ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 76-78.

⁹⁵ Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, 76-78.

⁹⁶ Robert LaRose, Dana Mastro ir Matthew S. Eastin, „Understanding Internet Usage: A Social-Cognitive Approach to Uses and Gratifications.“ *Social Science Computer Review*. 19 (4), 2001, 405-411.

⁹⁷ Ten pat, 405-411.

supančiu pasauliu, aplinka; įtampos išreiškimo poreikis, kuriuos sudaro atsipalaidavimas ir atsitraukimas nuo savęs, savo socialinių vaidmenų.⁹⁸

Siekdami nustatyti atlygio tipus mokslininkai⁹⁹ žiniasklaidos naudojimo motyvus prilygino atlygiui (naudotojo poreikio patenkinimui) bei suskirstė į skirtingas kategorijas. Siekiant paaiškinti žiniasklaidos naudojimo priežastis, plačiausiai naudojama mokslininko D. McQuail atlygio kategorijų klasifikacija:

1. Informacija – supančios aplinkos pažinimas, žinojimas ir orientavimasis įvykiuose, kurie vyksta visuomenėje, šalyje, užsienyje, patarimo ieškojimas, pagalba priimant sprendimus smalsumo patenkinimas, mokymasis, savęs tobulinimas, edukacija, saugumo jausmas, paremtas žinojimu žmogus jaučiasi saugus, kai žino;¹⁰⁰
2. Asmens identifikacija – savęs pažinimas ir suvokimas, savo vertybių sustiprinimas ir tapatybės formavimasis, identifikacija su autoritetas, savo gyvenimo lyginimas su kitų, asmeninės vertės sustiprinimo ieškojimas;
3. Integracija ir socialinė sąveika – kitų supratimas, kitų padėties sužinojimas ir socialinė empatija, indentifikavimasis, susiejimas savęs su kitais ir priklausomybės grupei jautimas, bendravimo pagrindo, temų radimas, pagalba atliekant socialinius vaidmenis ir socialinė sąveika tikro bendravimo (trūkumo) kompensavimas. Katz, Gurevitch ir Haas nustatė, kad žiniasklaidos naudojimas gali būti tarpasmeninio bendravimo vengimo, atsiribojimo nuo kitų galimybė.¹⁰¹
4. Pramoga – atsipalaidavimas, atsitraukimas nuo problemų, kasdienybės, rutinos, laiko praleidimas, estetiškas ir kultūrinis pasitenkinimas, emocijų išreiškimas, seksualinis susijaudinimas.¹⁰²

Svarbu paminėti, kad egzistuoja keli žiniasklaidos suteikiamo atlygio šaltiniai: žiniasklaidos turinys, pati žiniasklaida (kokia forma pateikiamas turinys (pvz.: spausdintine, audiovizualine ir pan.) ir socialinio konteksto (kur ir kada ji naudojama), kuris ir lemia situaciją bei požiūrį į skirtingas žiniasklaidos priemones.¹⁰³ Mokslininkai Blumer ir Katz atkreipia dėmesį, kad auditorijos nario ir žiniasklaidos (žiniasklaidos suteikiamo atlygio šaltinio) santykis labai

⁹⁸ Elihu Katz, Hadassah Haas ir Michael Gurevitch, „On the Use of the Mass Media for Important Things.“ *American Sociological Review*, American Sociological Association, 38 (2), 1973, 168-178.

⁹⁹ Ten pat, 170.

¹⁰⁰ McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 351-357.

¹⁰¹ Katz, Haas ir Gurevitch, 168-178.

¹⁰² McQuail, *McQuail's mass communication theory*, 351-357.

¹⁰³ Elihu Katz, Jay G. Blumler, Michael Gurevitch, „Uses and gratifications research.“ *The public opinion quarterly*, 37(4), 1973, 509-523.

individualus: tą patį šaltinį skirtingi žmonės gali naudoti skirtingu tikslu, bei tas pats šaltinis gali patenkinti skirtingus poreikius skirtingiems žmonėms.¹⁰⁴

Taigi, naudojimosi ir atlygio teorija teigia, jog žiniasklaidos naudojimas priklauso nuo auditorijos nario numatomo jo suvokiamų poreikių, pageidavimų ar motyvų patenkinimo.

1.4. N. Luhmann pasitikėjimo ir pasiklovimo teorinės sampratos

Paskutinė teorinė dalis skirta paaiškinti pasitikėjimo proceso eigą ir jį lemiančius veiksnius, norint suprasti, kodėl visuomenės nariai pasitiki arba nepasitiki žiniasklaida. Nors įprastai akademikai atskiria įvairias pasitikėjimo rūšis, priklausomai nuo pasitikėjimo objekto¹⁰⁵, vokiečių sociologas, socialinių mokslų filosofas ir vienas svarbiausių XX a. socialinių mokslų teoretikų N. Luhmann¹⁰⁶ pristato platesnį pasitikėjimo konceptą, kuris pritaikomas ir institucijų veiklai. Ši teorinė prieiga pasirinkta dėl žiniasklaidos išskirtinio, kaip socialinės institucijos, veiklos pobūdžio, ir kurios neformali galia kyla iš visuomenės, o ne politinės valios, todėl įprasti politinio ar institucinio pasitikėjimo aiškinimai tik dalinai gali atskleisti pasitikėjimo žiniasklaida subtilybes.

N. Luhmann atkreipia dėmesį, kad pasitikėjimo sąvoką nėra paprasta apibrėžti, o akademinėje literatūroje dažnai būna maišomos trys viena su kita susijusios ir panašios, tačiau turinio prasme skirtingos sąvokos – žinojimas (ang. *familiarity*), pasiklovimas (ang. *confidence*) ir pasitikėjimas (ang. *trust*).¹⁰⁷ Šio darbo kontekste jų paaiškinimas yra svarbus ir dėl to, kad kai kurie akademikai pasitikėjimą (ang. *trust*) sieja būtent su asmeniniu ryšiu ir tarpusavio arba bendrinio pasitikėjimu, o pasiklovimo (ang. *confidence*) sąvoką prilygina sisteminiui – funkciniai pasitikėjimui nukreiptam į politines ar kitas valdžios institucijas, o lietuvių tiek bendrinėje, tiek šnekamojoje kalboje abu minėti angliški žodžiai (ang. *trust* ir *confidence*) prilyginami pasitikėjimo sąvokai.¹⁰⁸

Žinojimas, pasak akademiko, yra „neišvengiamas gyvenimo faktas“ lemiantis tai, kaip suprantame mus supantį pasaulį jį skirstydami į pažįstamą ir nepažįstamą. Spauda ir informacinės technologijos sudaro galimybę šiai skirčiai nykti, tačiau tai nereiškia, kad visi žmonės vienodai pažįsta ir suvokia pasaulį. Tad žinojimas funkcionuoja labiau individualiame lygmenyje ir gali paaiškinti kultūrinius skirtumus bei socialinę diferenciaciją. Visgi, pabrėžiama, kad žinojimas yra svarbi pasitikėjimo, kuris aiškinamas kaip „rizikingos problemos sprendimas“ formavimosi aplinkybė.

¹⁰⁴ Katz, Blumler ir Gurevitch, 509-523.

¹⁰⁵ Rūta Žiliukaitė, „Pasitikėjimas: nuo teorinių įžvalgų empirinės analizės link.“ *Kultūrologija*, (13), 2006, 205-230.

¹⁰⁶ Gotthard Bechmann ir Nico Stehr, „The Legacy of Niklas Luhmann.“ *Society*, 39(2), 2002, 69.

¹⁰⁷ Niklas Luhmann, „Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives“, Kn. Diego Gambetta (sud), *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. Department of Sociology, University of Oxford, 2000, 94-107.

¹⁰⁸ Romualdas Bakutis, et al., *Pasitikėjimas valstybėje: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*. Vilniaus universiteto leidykla, 2017, 82.

Atsižvelgdamas į neapibrėžtumą, kuris kyla iš socialinio gyvenimo kompleksiskumo ir individualaus nepajėgumo aprėpti viso pasaulio pažinimo, žmogus tiek pasitikėjimo, tiek pasiklovimo atveju kitam veikėjui išsikelia lūkesčius, kurie gali būti, bet nebūtinai, neišpildyti dėl objektyvių priežasčių. Minimieji lūkesčiai yra kompleksiniai ir yra susiję su veikėjo moralinėmis nuostatomis ar savybėmis, kompetencija atlikti norimą veiksmą bei veikėjo motyvais atstovauti kitų interesams vietoj savo paties. Kitaip tariant, lūkestis yra, kad kitas veikėjas moraliai, kompetentingai ir sąžiningai atliks veiksmą. Tačiau čia atsiranda keli skirtumai tarp pasitikėjimo ir pasiklovimo reiškinių. Pasiklovimo atveju, žmogus nepaisant to, kad jo lūkesčiai gali būti nepateisinti, pasikliauna be išankstinio įsitraukimo ir nesvarstydamas alternatyvų. Toks veiksmas yra nulemtas mažos lūkesčio nepateisinimo galimybės arba pasirinkimo neturėjimo. Pasitikėjimo atveju, žmogus renkasi tarp alternatyvų ieškodamas tos, kuri jam atneš naudos, rizikuodamas, kad gali būti nuviltas. Papildydamas savo pirmtako idėjas kitas žymus sociologas Piotr Sztompka pasitikėjimą įvardino kaip „optimistines lažybas dėl kitų ateities veikėjų veiksmų, kurie bus naudingi ir atitiks lūkesčius“, o nepasitikėjimas, jo nuomone, yra „pesimistinės lažybos, kad kitų veiksmai bus žalingi ir nepateisins norimų lūkesčių.“¹⁰⁹ Tad pasitikėjimo veiksmas reikalauja tam tikro išankstinio įsitraukimo sprendžiant, ar tas veikėjas yra tinkamas atlikti jo norimą veiksmą. Sprendimas nėra būtinas, o rizikos išvengti įmanoma, tačiau tokiu atveju žmogus praranda pasitikėjimo nulemtus privalumus.¹¹⁰

Lūkesčių nepateisinimo atveju, nusivylimas siejamas su skirtingomis priežastimis, atsižvelgiant, ar lūkestis atsirado pasiklovimo ar pasitikėjimo sąlygomis. Pasiklovimo atveju nusivylimo priežastimi tampa to veikėjo nemoralumas, nekompetencija išpildyti jo lūkesčius, o pasitikėjimo atveju – priežastis bus identifikuojama kaip žmogaus negebėjimas teisingai pasirinkti veikėjo, galinčio atlikti jo lūkesčius, arba negebėjimas teisingai nustatyti veikėjo savybes, kompetencijas ar motyvus. Autorius taip pat teigia, kad pasitikėjimas yra įmanomas tik tuo atveju, jeigu galima žala gali būti didesnė negu žmogaus siekiamą naudą. Priešingu atveju pasirinkimo veiksmas būtų lemiamas ne pasitikėjimo, o racionalaus išskaičiavimo. Kitaip tariant, jeigu žmogus gailisi priėmęs neteisingą sprendimą dėl nepateisintų lūkesčių, vadinasi jo sprendimas buvo pagrįstas pasitikėjimu.¹¹¹ Autorius pateikia įžvalgą, kad šiais laikais dominuojantis politinis ir ekonominis liberalizmas akcentuodamas individualią pasirinkimo laisvę prisideda prie to, kad pasitikėjimo egzistavimas priklauso ne nuo objektyvių veikėjo veiksmų, pateisinančių lūkesčius, o nuo individualios atsakomybės dėl priimtų pasitikėjimo sprendimų.¹¹²

¹⁰⁹ Piotr Sztompka, „Two Theoretical Approaches to Trust; Their Implications for the Resolution of Intergroup Conflict.“ *The Role of Trust in Conflict Resolution*. Springer, Cham, 2016. 15-21.

¹¹⁰ Janne Jalava, „Trust as a decision: The problems and functions of trust in Luhmannian systems theory.“ 2006.
<<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/jalava/trustasa.pdf> > [Žiūrėta 2019 04 15]

¹¹¹ Luhmann, 100.

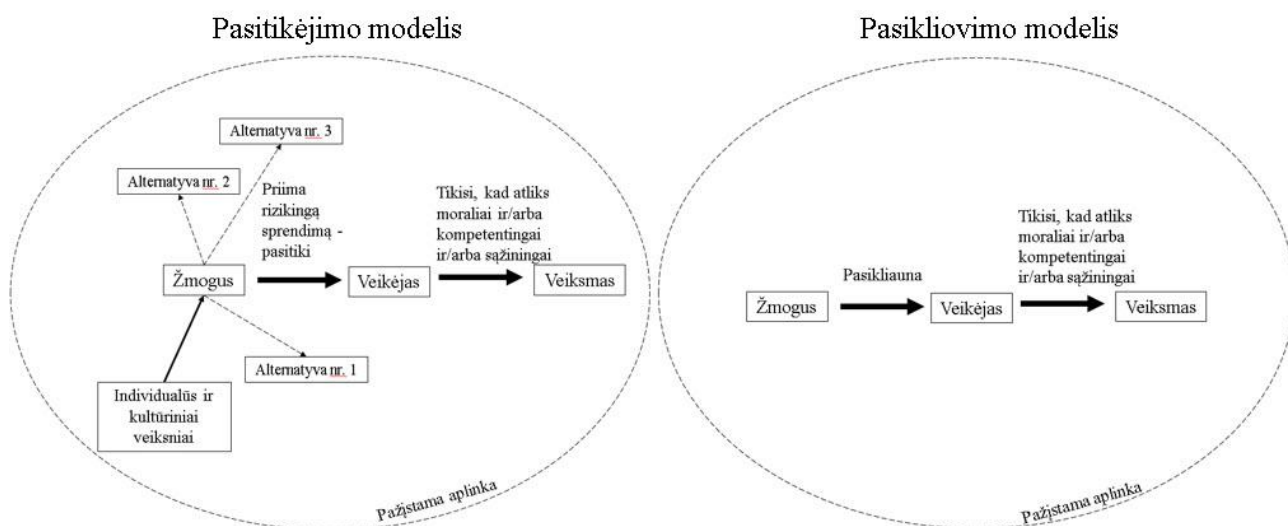
¹¹² Luhmann, 96.

Detalizuojant pasitikėjimą, jis yra neatsiejamas nuo rizikos ir veiksmo. Veiksmas yra apibrėžiamas santykyje su konkrečia rizika kaip išorine (ateities) galimybe, o rizika yra neatsiejama nuo veiksmo ir egzistuoja tik tada, jei žmogus pasirenka patirti nenorimų pasekmių tikimybę ir pasitikėti. Rizikingo sprendimo priėmimas taip išreiškiant pasitikėjimą lemiamas ne tik aukščiau minėtų veiksnių: aplinkos pažinimo, lūkesčių turėjimo ir racionalaus rinkimosi tarp rizikingų alternatyvų, bet ir nuo subjektyvių žmogaus savybių, asmeninės patirties bei socialinių ir kultūrinių veiksnių įtakos.¹¹³

Visgi, akademikas teigia, kad žinojimas, pasikliovimas ir pasitikėjimas nėra taip paprastai atskiriamas. Ypač, kai kalbama apie institucinį ar socialinį pasitikėjimą, pavyzdžiui, sprendimas apsilankyti pas gydytoją – aklas pasikliovimas medicinos sistema arba rizikingas žmogaus apgalvotas sprendimas. Vis dėlto, akademiko nuomone, didelių funkcinių sistemų ir institucijų veikimui pasikliovimo neužtenka, jų funkcionavimas priklauso ir nuo žmonių pasitikėjimo jomis. Pasikliovimo stoka gali lemti nepasitenkinimą institucija, visuomenės susvetimėjimą, susiskaldymą ir net socialinę anomiją, o pasitikėjimo trūkumas keičia žmonių požiūrį į svarbius klausimus, skatina pasyvumą, naujovių ir inovacijų vengimą, stabdo visuomenės vystymąsi.¹¹⁴ Kitaip tariant, visuomenėje būtinas pasitikėjimas ir pasikliovimas, nes normos ir vertybės ir žinojimas nėra pakankami šiandieninių socialinių problemų sprendimui.¹¹⁵

Apibendrinant N. Luhmann išskirtus pasitikėjimo ir pasikliovimo komponentus, 1 paveiksle pavaizduojami pasitikėjimo ir pasikliovimo reiškinių modeliai:

1 paveikslas. Pasitikėjimo ir pasikliovimo modeliai

Sudarytas darbo autorės, remiantis N. Luhmann pasitikėjimo ir pasikliovimo komponentais¹¹⁶

¹¹³ Ten pat, 101.

¹¹⁴ Ten pat, 105.

¹¹⁵ Jalava, 53.

¹¹⁶ Luhmann, 99.

Suteikiant pasitikėjimo ir pasikliovimo modeliams prasmes žiniasklaidos kontekste verta dar kartą juos trumpai paaiškinti. Pasitikėjimas žiniasklaida yra formuojamas pažįstamoje aplinkoje, t.y. kuo daugiau žmogus naudojasi žiniasklaida arba turi daugiau apie ją informacijos, tuo geriau gali priimti pasitikėjimo arba nepasitikėjimo sprendimą. Žmogus, kuris turi subjektyvias individualias savybes bei yra veikiamas kultūrinių veiksnių, įvertina riziką dėl žiniasklaidos galimybės atitikti jo lūkesčius – moraliai, kompetentingai ir/arba sąžiningai atlikti norimas funkcijas ir atsižvelgdamas į kitas alternatyvas, kurios galėtų atlikti žiniasklaidos funkcijas, tačiau potencialiai sukeltų daugiau nusivylimo, racionaliai nusprendžia žiniasklaida pasitikėti. Žiniasklaidai nepateisinus žmogaus lūkesčių, jis nusivils savo sprendimo tikslumu ir bandys iš naujo įvertinti tiek žiniasklaidos, tiek kitų alternatyvų galimybes atitikti jo lūkesčius bei iš naujo priimti rizikingą sprendimą. Kita jo veiksmų alternatyva po nusivylimo žiniasklaidos galimybe atliepti jo lūkesčius ir savo gebėjimu atlikti teisingus sprendimus – nerizikuoti ir nepasitikėti žiniasklaida. Kitu, pasikliovimu atveju, pasikliovimas žiniasklaida išreškiamas taip pat naudojantis arba domintis žiniasklaidos veikla, nematant jai alternatyvų, bet turint tam tikrus lūkesčius jos atžvilgiu. Nusivylus žiniasklaidos moralumo, kompetencija ir sąžiningumu, ją nebepasikliaujama.¹¹⁷

2. TYRIMO METODOLOGINIS DIZAINAS

Siekiant pažinti ir atskleisti Lietuvos didžiųjų miestų jaunimo nuostatų apie žiniasklaidą įvairovę: žiniasklaidai keliamus lūkesčius, žiniasklaidos naudojimo motyvus bei Lietuvos žiniasklaidos vertinimus šio darbo tiriamojoje dalyje bus naudojama indukcinė kokybinio tyrimo strategija.¹¹⁸

Tyrimo metu buvo apklausti 27 informantai.¹¹⁹ Imties dydis buvo pasirinktas atsižvelgiant į pasirinkto metodo tipą¹²⁰ bei taikant akademinėje bendruomenėje plačiai naudojamą „prisotinimo“ efektą, kai į tyrimą nauji imties vienetai traukiami tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas. Visgi, kokybinių tyrimų metodologų nuomone, kokybinio tyrimo išvados labiau siejasi ne su imties dydžio iššūkiu, bet su tyrėjo analitiniais gebėjimais ir tyrimui pasirinktų atvejų (surinktų duomenų) informatyvumu.¹²¹

¹¹⁷ Ten pat, 103.

¹¹⁸ Bronislovas Bitinas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio Leidykla-spaustuvė, 2008, 129.

¹¹⁹ Kokybiniame tyrime dalyvaujantys ir tyrėjui duomenų suteikiantys žmonės dažniausiai vadinami informantais. Metodologinėje literatūroje kartais vartojama ir respondento sąvoka, bet informantas kokybiniuose tyrimuose yra priimtinesnis.

¹²⁰ Taikant individualųjį giluminį interviu, siūlomas imties dydis – nuo 5 iki 30 žmonių.

¹²¹ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2002, 255-260.

Siekiant atsakyti į išsikeltą tyrimo klausimą informantai buvo pasirinkti taikant netikimybinę didžiausios įvairovės atvejų atranką. Empiriniui tyrimui informantai buvo atrinkti, atsižvelgiant į šiuos sociodemografinius bei socioekonominius rodiklius:

1. amžių – įprastai jaunimu laikomi 14-29 m. visuomenės nariai, tačiau, darant prielaidą, kad pilnamečiai žiniasklaidos auditorijos nariai turi aiškiau suformuluotą nuomonę apie žiniasklaidą bei aiškiau identifikuoja savo pasirinkimų motyvus, šiame tyrime taikoma jaunimo amžiaus apatinė riba – 18 metų;
2. gyvenamąją vietą – tiriamieji nuolatos gyvena viename iš 4 didžiausių Lietuvos miestų – Vilniuje, Vilniaus, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje. Šiame darbe sąmoningai apsiribojama didžiųjų miestų gyventojais, taip siekiant išvengti galimai egzistuojančios miesto – kaimo skirties;
3. lytį;
4. išsilavinimą, siekiant kuo platesnės išsilavinimo įvairovės;
5. užimtumą, siekiant įvairesnės profesinės patirties;
6. tautybę.

Šių kriterijų atrankos veiksmas grindžiamas ir teorinėje dalyje minėta teorine prielaida, jog auditorijos poreikiai ir lūkesčiai formuojasi individualiose ir socialinėse erdvėse. Griežto kriterijų proporcingumo siekta nebuvo, kadangi šiuo tyrimu nesiekama daryti išvadų apie visą populiaciją, o tik siekiama atskleisti skirtingas nuostatas Lietuvos žiniasklaidos atžvilgiu. O taip pat būtina paminėti ir imties ribotumus, kadangi laiku nepavyko tyrimui prikalbinti socialinėje atskirtyje esančio ir nesimokančio ir nedirbančio jaunimo atstovo. Tai galima apriboja tyrimo metu surinktų požiūrių įvairovę, tačiau tikėtina, kad nedarys didelės įtakos tyrimo rezultatams iš išvadoms.

Išsikeltam tyrimo tikslui pasiekti buvo pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Atsižvelgiant į tiriamųjų geografinį pasiskirstymą, tyrimas buvo atliktas naudojant 2 interviu tipus: akis – į akį (tiesioginis laiko ir vietos prasme) interviu bei interviu internetu, kai informantas ir tyrėjas tiesioginiu laiku kalbėjosi, naudojant komunikacijos priemones su vaizdu. Pabrėžtina, kad abu interviu pobūdžiai atitiko keliamus natūralios aplinkos reikalavimus: informantai jautėsi patogiai ir saugiai.

Preliminarus interviu klausimynas, sudarytas remiantis tyrimo teorinėmis prielaidomis, buvo tikrinamas bandomojo tyrimo metu: buvo atlikti interviu su dviem informantais¹²² bei konsultuotasi su žiniasklaidos ekspertu. Remiantis bandomaisiais interviu, klausimynas buvo susiaurintas, patikslintas ir aprobuotas, siekiant maksimaliai validuoti tyrimo instrumentą.

¹²² Bandomųjų interviu surinkta medžiaga į tyrimo rezultatus ir į priedą nr. 4 nebuvo įtraukta, kadangi bandomieji interviu buvo išimtinai skirti tobulinti tyrimo instrumentą.

Galutinis klausimynas buvo padalintas į 4 dalis, atsižvelgiant į išsikeltą tyrimo tikslą (žr. Priedą nr. 1). Pirmiausia, prašyta informanto prisistatyti, norint užfiksuoti jo sociodemografinės ir socioekonominės charakteristikas, geriau susipažinti su pašnekovu. Antras klausimų blokas skirtas pažinti, kaip informantai supranta ir apibrėžia žiniasklaidą, kokius lūkesčius ir reikalavimus jai turi, kokių funkcijų tikisi visuomenės ir politikų atžvilgiu. Pažymėtina, kad pirmas šio bloko klausimas apie žodžio ir spaudos laisvės buvo įvadinis, skirtas padėti informantui įsitraukti į žiniasklaidos tematiką, tad atsakymai analizuoti nebuvo. Trečias blokas skirtas nuodugniau tyrinėti informantų žiniasklaidos naudojimo motyvus ir lauką: kokie žiniasklaidos naudojimo arba nenaudojimo motyvai, kokie žiniasklaidos naudojimosi įpročiai: kokias, kodėl ir kada žiniasklaidos priemonės naudoja. Ketvirtas klausimų blokas skirtas ištirti, kaip informantai pasitiki Lietuvos žiniasklaida, kokie veiksniai lemia jų pasitikėjimą arba nepasitikėjimą, taip pat suprasti, ar Lietuvos žiniasklaida pateisina informantų lūkesčius jai, kokias jos problemas identifikuoja. Dėl pusiau struktūruoto interviu metodo lankstumo, klausimynas tyrimo metu buvo pildytas, perfrazuotas, atsižvelgiant į konkretaus informanto išsakytas mintis, siekiant tiksliau suprasti informanto nuomonę, pažinti nuostatas ir tokiu būdu gauti tikslesnę informaciją bei praturtinti tyrimą. Tyrimo eigoje siekta išsaugoti teminių blokų eiliškumą, tačiau dalyje interviu klausimų tvarka keitėsi stengiantis išlaikyti informanto minčių dėstymo vientisumą.¹²³

Vadovaujantis tyrimų etika, visi informantai prieš pradedant interviu buvo supažindinti su tyrimo esme, tikslu, trukme, galimomis rizikomis bei teise atsisakyti dalyvauti tyrime ar pasitraukti iš jo bet kuriame jo eigos etape. Prieš pradedant interviu, tiriamieji buvo užtikrinti dėl interviu eigoje iš tiriamojo ir apie tiriamąją gautos informacijos konfidencialumo bei tiriamojo anonimiškumo. Pažymėtina, kad visi informantai tyrime dalyvavo laisvanoriškai bei davė sutikimą interviu įrašyti. Tyrimas buvo atliktas kovo – balandžio mėnesiais, gyvai ir internetu, naudojantis kamera. Siekiant pasiekti maksimalų duomenų stabilumą, buvo taikomas laipsniškas duomenų rinkimo kartojimas kitomis sąlygomis – interviu buvo vykdomi skirtingu dienos, savaitės metu.

Prieš pradedant analizuoti surinktus kokybinius duomenis garso įrašai buvo transkribuoti, atsižvelgiant į interviu transkribavimo ir informantų anonimizavimo taisykles (žr. Priedą nr. 2). Surinktiems duomenims (žr. Priedą nr. 4) analizuoti pasirinkta kokybinės turinio analizės strategija. Ši strategija pasižymi surinktų duomenų (informantų pateiktų atsakymų į klausimus) analize, išskiriant į kategorijas ir subkategorijas, juos interpretuojant ir pateikiant konkrečius pavyzdžius. Remiantis tyrimo klausimu, buvo imtasi indukcinio kodavimo – panašių

¹²³ Kardelis, 256.

duomenų/ segmentų kategorizavimo į subkategorijas ir kategorijas,¹²⁴ siekiant struktūruoti surinktą medžiagą į labai bendro pobūdžio teminius blokus, atspindinčius skirtingus pagrindinio tyrimo klausimo aspektus.

3. TYRIMO REZULTATAI

Šiame skyriuje pristatomi ir analizuojami 27 interviu metu surinkti kokybiniai duomenys, siekiant suprasti jaunimo lūkesčius, reikalavimus Lietuvos žiniasklaidai ir ją realizuojančioms institucijoms funkcionalistinės žiniasklaidos teorijos rėmuose, pasitelkus naudojimosi ir atlygio prielaidas tirti žiniasklaidos naudojimosi priežastis bei įpročius, o remiantis M. Luhmann pasitikėjimo samprata – pažinti veiksnius, lemiančius pasitikėjimą arba nepasitikėjimą Lietuvos žiniasklaida.

3.1. Žiniasklaidos apibrėžimas ir bendriniai reikalavimai

Pirmas klausimų blokas skirtas pažinti informantų supratimą apie tai, kas jiems yra žiniasklaida bei suprasti turimus lūkesčius žiniasklaidai: kokias funkcijas turėtų atlikti, kokią vietą turėtų užimti visuomenėje, kokius kitus reikalavimus jai kelia.

Svarbu paminėti, kad daugelio informantų atsakymai nebuvo nuoseklūs užduodamiems klausimams – vardindami reikalavimus žiniasklaidai, informantai iš karto bandydavo lyginti savo lūkesčius su Lietuvos žiniasklaidos padėtimi, argumentuodami, kur Lietuvos žiniasklaida jų lūkesčius pateisina, o kur mato problemas. O taip pat ir interviu gale dalindamiesi savo įžvalgomis apie Lietuvos žiniasklaidos padėtį, kartu svarstė, kokios žiniasklaidos norėtų. Įdomu pastebėti, kad dalis informantų apibūdindami žiniasklaidos, jos turinio bei žurnalisto siekiamybes naudojo neiginius, pavyzdžiui, informacija žiniasklaidoje turėtų būti „ne bulvarinė“, „ne dėl click‘ų, ne dėl populiarumo ir skandalų“, „neiškraipoma“, „neiškarpoma“, „neturėtų būti melo, šmeižto“, „nebūtų melaginga“, „nebūtų išgalvota“, o žurnalistai „nemeluotų“, „neteistų aplinkinių žmonių“. Toks neiginių naudojimas iš karto indikavo vėliau išreikštą verbalinį informantų nepasitenkinimą dabartine Lietuvos žiniasklaidos padėtimi, matomas jos problemas. Išsamesnis informantų Lietuvos žiniasklaidos vertinimas ir matomos ydingos praktikos bus pristatomas tolimesniame rezultatų poskyriuje.

Į klausimą, kaip apskritai supranta žiniasklaidos sąvoką, išsiskyrė 2 informantų tipai. Pirmajai informantų grupei šią sąvoką apibrėžti nebuvo sunku. Dalis jų pateikė pilną apibrėžimą, teigdami, kad tai yra viešo informavimo priemonės jas išskiriant į skirtingas 4 kategorijas: spaudą, televiziją, radiją bei internetą. Kiti prie žiniasklaidos dar pridėjo ir socialinius tinklus, leidinius,

¹²⁴ Vilma Žydžiūnaitė ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius, Vaga, 2017, 56-69.

knygas, reklamą. Kitai informantų grupei paaiškinti žodį „žiniasklaida“ buvo sunkiau, jie imdavosi dekonstruoti pačios žiniasklaidos žodį ir aiškino žiniasklaidą per žinių sklaidimo, informavimo funkciją, kiti žiniasklaidos sąvoką prilygindavo konkrečiai žiniasklaidos organizacijai, naujienų portalui, o dar kiti – abstraktams kaip „informacija“, „straipsniai kažkokie“, „šūdo malimas“. Vis dėlto, informantai, kuriems kilo sunkumų paaiškinti, kaip jie supranta žiniasklaidos sąvoką, interviu eigoje patys paminėdavo įvairias žiniasklaidos priemones, kanalus ar portalus, kas rodė, jog bent minimalų suvokimą, kas realizuoja žiniasklaidą, turi.

Svarstydami apie tai, kokios žiniasklaidos norėtų, informantai savo vaizdinius siejo tiek su žiniasklaidos organizacijų funkcijomis, veikimo principais tiek su turiniu, tiek su žiniasklaidoje dirbančiais žurnalistais. Informantų teigimu žiniasklaida turi būti „objektyvi“, „atvira ir necenzūruojama“, „nešališka“, „teisinga“, „skirta piliečiams, visuomenei“. Taip pat išskiriamas jos atitikimas realybei – „ji neturi būti patogi, ji turi būti apie tai, kokia ji iš tikrųjų yra, reali“. Vienas informantas vaizdžiai apibendrino daugumos informantų bendrinį lūkestį žiniasklaidai proporcingai atspindėti visuomenėje vykstančius procesus – I6: *Žiniasklaida yra visuomenės atspindys. Tai reiškia ne tik blogus dalykus, o reiškia ir gerus dalykus, bet tai yra atspindys, kad parodytum, kad mes esam tokie, tokie ir tokie.*

Taigi, ne visi informantai galėjo aiškiai paaiškinti, ką jiems reiškia žiniasklaidos sąvoka, nors daugumai tai padaryti sunku nebuvo. Taip pat išreiškiant bendrinius norus žiniasklaidai buvo naudojama daug neiginių, kurie suponavo, kad informantai pastebi tam tikrus Lietuvos žiniasklaidos trūkumus.

3.1.1. Lūkesčiai žiniasklaidos funkcijoms

Mąstydami apie tai, kokias funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje, didžioji dalis informantų paminėjo, jog žiniasklaida yra skirta informuoti, kas atitinka teorinėje dalyje minėtą pirmąją funkciją. Keli informantai žiniasklaidą netgi absoliutino kaip vienintelį arba įvardino kaip vienintelį greitą informacijos šaltinį – I4: *Nes be žiniasklaidos Lietuvoj, tai žmonės absoliučiai nieko nežino be jos.* Visgi, tyrimo metu paaiškėjo, jog informavimo sąvoka nėra vienareikšmė informantams ir į ją įeina skirtingi lūkesčiai (jie bus pristatomi kitame poskyryje). Šioje vietoje yra svarbu paminėti, kad dalis informantų informavimo funkciją suvokia kaip pagalbinę priemonę formuojant savo nuomonę. T.y. informantai tikisi, kad žiniasklaida informaciją pateis iš visų pusių, kad savo nuomonę galėtų susidaryti patys individualiai – I3: *<...> žurnalistika neturėtų formuoti nuomonių, bet turėtų pateikti faktus, kad žmogus susiformuotų nuomonę.*

Kitų informantų atsakymuose išaiškėjo ir kitas žiniasklaidos funkcinis lūkestis – atsakinga visuomenės edukacija, nuomonės formavimas. Priešingai negu prieš tai minėti informantai,

šie tikisi, kad žiniasklaida ne tik suteiks informaciją nuomonės susidarymui, o ją ir sudarys – I7: *Ir formuoti nuomonę labai atsakingai, manau, čia pagrindinis uždavinys žiniasklaidos <...>; I16: Formuojama nuomonė, <...> kas yra norma ir kas nėra norma. Kokią visuomenę išsiugdysime, tokioje ir gyvensime.* Kartu išreiškiamas ir informantų poreikis, kad žiniasklaida, formuodama visuomenės nuomonę, būtų vertybiškai atsakinga – I15: *<...> kiekviena žiniasklaidos platforma turėtų turėti vertybę, kad jie kažką formuoja. <...> Norėtusi, kad kai komercija uždirba pinigus tai galėtų ir mūsų visuomenės požiūrį keisti. <...> Tai esmė vertybės.* Toks poreikis yra logiškai paaiškinamas informantų argumentacija, kad žiniasklaida daro įtaką visuomenės narių mąstymui, nuomonei, vertybėms, kalbai, net elgesiui. Įdomu, kad nors akademikų tarpe nėra bendro sutarimo, koku stiprumu žiniasklaida daro įtaką žmonėms, informantai tokia abejone nepasidalino – išskirtinai visi tyrime dalyvavę informantai pastebėjo, jog žiniasklaida daro įtaką jos naudotojams. Toks žiniasklaidos įtakos darymo ir nuomonės formavimo išskyrimas atliepia ir funkcionalizmo teorijoje išskiriamas sąveikos ir tęstinumo funkcijas, kurios skirtos palaikyti vientisumą visuomenėje perduodant iš išlaikant visuomenėje tam tikras vertybes, normas. Dar daugiau, viena informantė prisipažįsta, kad žiniasklaidoje pamatytas įrašas ją disciplinuoja eiti per perėją taisyklingai ne dėl saugumo ar taisyklių laikymosi būtinybės, o dėl baimės būti nufilmuotai, viešinamai. Jai žiniasklaida tarytum įgauna panoptinės valdžios formą – I12: *Vieną kartą per žinias ar laidą rodė, kaip per perėją eina žmonės ir kad jie kerta [kampus ir neina tiesiai per perėją]. Tai aš dabar stengiuosi eiti grynai tomis juostom, dėl to, kad gal kažkur kažkas mane gali filmuoti. [juokiasi]*

Kitas, informantų išskirtas lūkestis – žiniasklaida turi piliečius vienyti, motyvuoti, skatinti keistis ir keisti procesus visuomenėje bei palaikyti gerą nuotaiką visuomenėje. Tokie norai gali būti siejami su visuomenės sąveikos ir mobilizacijos funkcijomis, kai žiniasklaida pasinaudoja savo informacine galia siekiant tam tikrų svarbių visuomenei tikslų. I9: *<...> tai motyvuoti kažką keisti. Motyvuoti daryti kažkokius žingsnius žmonių, savo aplinkos labui.; I3: Tai kuo žurnalistas geriau informuoja, formuoja visuomenę, kuo daugiau visuomenės jis pasiekia su savo tais faktais, tuo didesnę galią turi visuomenė kažką pakeisti.*

Būtina pastebėti, kad keleto informantų atsakymų susidarė įspūdis, jog norima žiniasklaidai perleisti atsakomybę už visuomenės narių ugdymą, tarpusavio santykių palaikymą, politinio gyvenimo kokybę bei visuomenės ir valstybės ateities konstravimą, tokiu būdu nuimant atsakomybę nuo pačių visuomenės narių, galimai mažinant jų autonomiją. Toks pastebėjimas leidžia pagrįsti teorinėje dalyje minėtą ir žiniasklaidos disfunkcijos galimybę – pasyvios visuomenės atsiradimą. Kita vertus, skirtingas informantų požiūris į tai, kas turi visuomenės formavimo galią: ar patys visuomenės nariai, ar žiniasklaida, galėtų būti paaiškinamas atsižvelgiant į tai, kaip informantai mato kitus visuomenės narius. Vieni juos laiko racionaliais, galinčiais priimti sprendimus, formuotis

savo nuomonę – I26: *Kiekvienas yra laisvas spręsti pagal save, kas jam yra svarbu, nes kiekvienas žmogus pats savo nuomonę formuoja. O kiti visuomenės daugumą traktuoja kaip neracionalią, patiklį ir konformistinę – I11: Bet daugumos žmonių ir kur, atsiprašau, bet iš kaimo [nuomonę] tai bus paveikta. Jie vis tiek nelabai pamąsto.; I13: Lietuvių tauta mėgsta apkalbėti ir mėgsta paprastumą. Dauguma žmonių nenori apsikrauti rimtomis temomis; I25: <...> dauguma mano, kad jeigu jau parašyta ar pasakyta – tai yra tiesa. Tyrimo metu buvo surinkta ir daugiau duomenų apie tai, kokią nuomonę informantai turi apie savo tautiečius, tačiau darbo tikslas riboja tų duomenų pristatymą.*

Informantai išskyrė ir kontrolės funkciją, kurią turėtų atlikti žiniasklaida. Turėdama galimybę laisvai ir viešai skelbti informaciją žiniasklaida priverčia politikus, verslininkus ir kitus visuomenės narius laikytis įstatymų ir visuotinai priimtų normų, didina jų atskaitomybę arba, remiantis teorija, užtikrina, kad ir kitos visuomenės dalys savo funkcijas atliktų gerai – I18: *Tai žiniasklaida yra toks dalykas, kuris verčia politikus elgtis atsargiai ir stengtis elgtis teisingai.; I6: viena iš pagrindinių [funkcijų] yra valdžios kontrolė, kad nebūtų savivalės. <...> Ir aš turiu omeny kontrolę ne valdžios, bet ir verslo, visuomenės. Manau, kad turi būti viešinama, jeigu padarei kažką blogo, nužudei žmogų.*

Svarstydami, koks turėtų būti santykis tarp žiniasklaidos ir politikos, informantai išreiškė norą, kad žiniasklaida užimtų mediatoriaus poziciją tarp politikų ir visuomenės. Jų nuomone, būtinas glaudaus žiniasklaidos ir politikų bendradarbiavimas, tačiau nepaminant skaidrumo ir objektyvumo normų. Visų pirma todėl, kad žiniasklaida turi efektyviai informuoti visuomenę apie tai, kas vyksta politiniame gyvenime – I27: *<...> reprezentuoti pačius politikus ir jų sprendimus transliuoti visai visuomenei, kad mes žinotumėme, kaip jie priima, ką jie priima, apie ką jie diskutuoja. Taip pat pastebėtina, kad informantai žiniasklaidą laiko vieninteliu arba patogiausiu informacijos šaltiniu, iš kurio galima sužinoti apie politiką, nes Seimo transliacijų žiūrėjimui reikėtų skirti labai daug laiko, o valstybinių institucijų internetiniai puslapiai nepatogūs – I2: O apie politiką sunku susidaryti įvaizdį tik iš žiniasklaidos, bet šiaip nelabai daugiau iš kur ir sužinoti.; I11: <...> politikai yra išrinkti žmonės, tai privalo duoti kažkokį feedback'ą žmonėms. O kaip žmonės sužinos, jeigu ne per žurnalistus? Kiti informantai tikisi, kad žiniasklaida suteiks užtikrinančią grįžtamąją ryšį politikams apie visuomenės lūkesčius, požiūrį į jų idėjas ir sprendimus, kas politikams yra labai svarbu norint priimti teisingus sprendimus ir užsitikrinti visuomenės paramą. Kitaip tariant, žiniasklaida turi užtikrinti, kad joje pasireikšti gali įvairių interesų ir nuomonių atstovai – I27: <...> politikams pranešti žmonių norus: ko jie tikisi, ko jie norėtų, kokių pokyčių, kad tiesiog būtų tie politikams lengviau susiorientuoti, kad jiems nereikėtų traukti iš dangaus informacijos, bet kad jie galėtų prafiltruotą informaciją gauti. Kita informantų argumentacija remiasi žiniasklaidos kaip rinkiminių*

debatų ir reklamos arena. Pastebėtina, kad šioje vietoje informantai žiniasklaidai priskiria ne tik neutralų, o ir kandidatų atrinkimo vaidmenį, sprendžiant, kurie politikai turėtų būti rodomi žiniasklaidoje. Toks ir panašūs išsireiškimai kelia klausimą, ar gerai suprantama žiniasklaidos politinio nešališkumo nuostata – I13: *Žiniasklaida yra gerai, nes politikas gali tada reklamuotis, kad gautų tų balsų, bet jiems, [žurnalistams], labai reikia nuspręsti, ką jie čia nori matyti, girdėti ir rodyti.*

Pramoginės žiniasklaidos funkcijos informantai kaip siekiamybės tiesiogiai neįvardijo, tačiau interviu metu ją minėjo kaip dabartinę, naudojamą, išreikšdami supratimą dėl jos reikalingumo vertės. Tai leidžia indikuoti, jog dalis informantų turi lūkestį, kad pramogine funkcija žiniasklaida turėtų užsiimti. I1: *<...> žiniasklaida yra <...> tada dar laisvalaikio praleidimas.*; I6: *Tai čia yra labai lengva pramoga, nes mąstyti nėra taip lengva, tu pavargsti nuo to mąstymo, o ten nereikia mąstyti.*

Taigi, informantai patys įvardino informacijos skleidimo, nuomonės, vertybių formavimo, edukacijos, socialinės ir politinės kontrolės funkcinius reikalavimus, kiek aptakiau kalbėjo ir apie pramoginę, mobilizavimo funkcijas.

3.1.2. Kiti reikalavimai žiniasklaidai: turiniui, žurnalistams ir finansavimui

Neretai informantai svarstydami apie tai, kokios žiniasklaidos norėtų, savo lūkesčius siedavo būtent su žiniasklaidos turiniu ir jo kūrėjais. Tyrimo metu pastebėta, kad informantų nuomonės išsiskyrė, dėl žiniasklaidoje pateikiamų temų spektro ir turinio gylio.

Viena informantų grupė teigė, jog žiniasklaidos teminė apimtis, jų nuomone, turi būti plati, kartu įvardindami poreikį, kad temos būtų segmentuotos, išskirstytos. Antra grupė teigė, kad žiniasklaida turėtų padengti tik rimtas ir aktualias temas, o pramoginių temų žiniasklaidoje neturėtų būti iš viso – I3: *Tai aš manau, kad žurnalistiniuose portaluose turėtų būti uždraustas entertainment'as*; I26: *Niekinis, tai kai būna apie visokias žvaigždes, jų gyvenimą, kas tikrai nėra reikalinga. Visokius „Vilniečiai dukrai samdo kinietiška kalbančią auklę“ – nu niekam neįdomu, nu tikrai, nežinau. [juokiasi]* Dar daugiau, vienas informantas išreiškė norą, jog būtų specialus auditas, tikrinantis skelbiamo turinio reikšmingumą – I21: *Dar turėtų turėti būti žurnalistų auditas, ar tikrai tai, ką jie šneka turi būti verta dėmesio.* Kiti informantai išreiškė poreikį, kad turinys būtų prioritetizuojamas didesnę dėmesį skiriant rimtoms temoms arba remiantis į visuomenei svarbiomis idėjomis ir vertybėmis – I6: *Čia turėtų būti sąmoningumo ir prioritetizavimo lygis. Tai gali būti bloga naujiena, pavyzdžiui, smurtas šeimoje, tačiau tai galbūt yra svarbesnė idėja, negu kad kažkas atidarė naują parduotuvę.*; I7: *Žiniasklaida turėtų prioritetizuoti, ką pateikti kaip svarbiausias naujienas.* Visgi, pastebėtina, kad keli informantai, norintys svarbesnių temų žiniasklaidoje, vėliau interviu

eigoje prisipažįsta skaitantys arba pasigendantys temų, kurios atitinka jų „nerimtų“ temų kategorijas, kas suponuoja tam tikrą informantų minčių nenuoseklumą.

Bandant išsiaiškinti, kokios temos, informantų nuomone, yra rimtos ir vertos viešinimo, požiūriai vėl išsiskyrė: vieni teigė, kad tai politinės, ekonominės, kultūros, sporto temos, antri – sveikata, mokslas, technologijos, tretieji – švietimas, menas, socialinės problemos. O vienas informantas, teigdamas, kad komercinė žiniasklaida nereikalinga, o reikalingą informaciją žmonės turi susirasti patys specializuotuose puslapiuose, rimtų temų lauką susiaurino iki dviejų temų – I14: *Turėtų būti svarbesnės temos, va susijusios su valstybe, su dingusiais žmonėmis, manau.* Visgi, kitas informantas pasidalijo įžvalga, jog lengvas turinys nėra tapatus blogam turiniui, todėl dėmesį kreipti ne į straipsnio temą, o straipsnio kokybę – I6: *Ar mes rodome Bunkes ir visus kitus dalykus, ar mes rodome šeimą, kuri turi penkis vaikus ir nesiskundžia? Tai nėra gerų ar blogų temų, yra tik kokia turinio kokybė.*

Dar vienas turinio aspektas ties kuriuo informantai pateikė skirtingas nuomones – žiniasklaidos turinio gylis. Vieni informantai išreiškė norą, kad žiniasklaida pateiktų glaustą ir konkrečią informaciją, o kiti teigė norintys, jog žiniasklaida situacijas pateiktų išsamiai, suteiktų daug informacijos, atskleistų vykstančių procesų priežastis, numatytų padarinius. Pastebėtina, kad tokius informantų lūkesčius galima aiškinti remiantis su jų pačių žiniasklaidos naudojimo priežastimis. Informantai, naudojantys žiniasklaidą su tikslu sužinoti, kas vyksta, tikisi glaustos ir konkrečios informacijos, o informantai, kurie žiniasklaidą naudoja norėdami suprasti, kas vyksta, nori detalizuotos informacijos.

Informantai taip pat išreiškė lūkestį ir dėl žurnalistikos profesijos atstovų profesionalumo. Dažniausiai apibūdindami žurnalistus informantai minėjo žurnalistams būdingas asmeninės savybės, žurnalistų profesinių vertybių ir normų laikymąsi, išreiškė norą, kad žurnalistas turėtų žurnalistinį išsilavinimą, teminę specializaciją, gerus tarpusavio komunikacijos įgūdžius – mokėtų užduoti reikiamus klausimus, klausytis, gebėti bendradarbiauti su kitais, pasižymėti gerais rašymo įgūdžiais, dirbti metodologiškai ir kokybiškai bei gebantis atskirti ir skelbiantis tik tą informaciją, kuri yra verta viešinimo (žr. 2 lentelę). Keleto informantų kaip pavyzdiniai žurnalistai kelis kartus paminėti Rita Miliūtė, Edmundas Jakilaitis, Šarūnas Černiauskas, Dovydas Pancerovas, Orijus Gasanovas. Keli informantai pasidalino kritine nuostata dėl vienos iš svarbiausių žurnalistų profesinių vertybių – objektyvumo. Jie samprotauja, kad žurnalistinis objektyvumas iki galo negali būti įgyvendintas dėl žmogaus subjektyvaus šališkumo savo atžvilgiu – I21: *Tai objektyvus, bet žmogui sunku būti objektyviu. Jis galvoja, kad jis objektyvus, bet subjektyviai. [šypsosi]* Visgi, interviu metu ne visi informantai sugebėjo įvardinti išskirtinai žurnalistams reikalingas savybes ir kompetencijas. Šie informantai žurnalistų funkcijas beveik išskirtinai siejo su informacijos pateikimu

taip juos redukuodami iki tekstų rašytojų. Viena informantė žurnalisto esminę kompetenciją apibūdina kaip estetinį teksto, vaizdo, garso pateikimą – I12: *Tai [būtina] iškalba, tada raštingumas, kad rašytų bent jau [taisyklingai]. Tai čia svarbiausi tie [kriterijai]. Kad va išvaizda, kaip žurnalisto, būtų [graži] [juokiasi], bet gal tie pagrindiniai, kuriuos sakiau.*

Įdomu, kad dalis informantų, kurie save priskiria tautinėms mažumoms, atkreipė dėmesį, kad žurnalistų darbas yra rizikingas, todėl jie turėtų būti nebijoti įvairių sankcijų ir netgi turėti fizinį pasirengimą. Toks informantų požiūris indikuoja, kad jie žurnalistus mato kaip antisisteminus veikėjus interesų užvaldytoje politikoje ir žiniasklaidoje – I24: *Bandyti visada sakyti tiesą, net jeigu jį gali iš darbo išmesti.*; I19: *Bebaimis, tiesiogine to žodžio prasme. Nu dar nepriklausomas nuo nieko, turėti fizinį pasirengimą, psichologinį pasirengimą <...> norėdamas kažką pasakyti tu sau išsikeli grėsmę – prarasti darbą, pareigom žemyn leistis.*

Ir galiausiai keletas informantų užsiminė apie žiniasklaidos finansavimo būdus, kurie turėtų tikrinti, jog žiniasklaida būtų objektyvi ir tokia, kokios jie tikisi. Tarp siūlytų idėjų – komercinės žiniasklaidos naikinimas, valstybinis finansavimas keletui žiniasklaidos organizacijų bei žiniasklaida, finansuojama pačių naudotojų, laikantis paslaugos pardavėjo – pirkėjo santykio. Čia verta pastebėti, kad kelių informantų tarpe buvo išreikštas palaikymas mokamos žiniasklaidos galimybei kaip būdai užtikrinti, kad ji veikia funkcionaliai.

Iš pateiktų tyrimo duomenų galima pastebėti, kad bendro sutarimo tarp informantų, koki turinį turėtų viešinti žiniasklaida, nėra, tačiau žiniasklaidos turiniui ir žurnalistams kelia aukštą kartelę suteikdami visuomenės edukatorių ir atstovų vaidmenis. Iš šiame ir praeitame poskyryje pateiktų duomenų galima daryti išvadą, kad informantai iš žiniasklaidos tikisi viešojo intereso užtikrinimo, prižiūrint politikus ir kitus visuomenės narius, taip pat socialinės kontrolės ir integracijos vykdymo, viešinant aktualų, vertingą ir objektyvų turinį.

3.2. Žiniasklaidos naudojimo priežastys

Dėl tyrimo metu informantų įvardintų žiniasklaidos naudojimo priežasčių heterogeniškumo, priežastys suskirstytos į 6 kategorijas. Kategorijos sudarytos remiantis Katz, Gurevitch ir Haas 5 auditorijos poreikių skirstymo logika, kuri buvo aprašyta teorinėje darbo dalyje, bei ją papildant kategorija, kuri kilo iš empirinio tyrimo rezultatų (žr. 3 lentelę). Informantai išskyrė šiuos motyvus, kodėl naudojami žiniasklaidą:

1. Kognityvinės priežastys – noras sužinoti, kas vyksta dabar mieste, Lietuvoje, pasaulyje, noras suprasti, kas vyksta ir kodėl vyksta kaip vyksta, įdomios informacijos radimas, pagalba priimant sprendimus rinkimų metu, smalsumo patenkinimas;

2. Emocinės priežastys – saugumo poreikis: noras sužinoti, kas laukia ateityje, kam reikia ruoštis, mokymasis, savęs tobulinimas, nenoras jaustis „durnu“, estetika, jaučiamas malonumas domėjimosi proceso metu, nuotaikos gerinimas;
3. Asmens integracijos priežastys – geresnis savęs supratimas, vertybių puoselėjimas, individualios nuomonės susidarymas apie įvykius, savo gyvenimo lyginimas su kitų, bandymas kitų patirtis pritaikyti sau, nenoras „gyventi savam burbulė“;
4. Socialinės integracijos priežastys – noras pažinti, suprasti kitus asmenis, lengvesnio gyvenimo ir sugyvenimo su kitais perspektyva, bendravimo temos su tais, kurie nėra iš tos pačios profesinės srities, noras neatsilikti nuo kitų, noras įsitraukti į visuomenės procesus (kurti aplinką), įsitraukimas į įvykius netiesiogine prasme, įkvėpimas, idėjų gavimas profesinei veiklai, būtinybė, jeigu esi išsilavinęs;
5. Įtampos išreiškimo priežastys – atsipalaidavimas, nenoras mąstyti, užsiimti protine veikla, laiko praleidimas, pramoga.

Pokalbiai su informantais atskleidė, jog noras žinoti ir suprasti, kas vyksta (dažniausiai minėtas kaip naudojimosi žiniasklaida priežastis) tai gali būti nulemtas ne tik kognityvinio, bet ir emocinių ar socialinės integracijos poreikių. Kitaip tariant, informantai jaučia vidinį ir socialinį spaudimą domėtis ir žinoti, nes kitaip patirs nenorimas pasekmes, pavyzdžiui, jausis nepilnavertis visuomenės narys – I6: <...> *nenoriu jaustis durnu. Jei tu nesidomėsi, tu būsi durnas ir savo burbulė gyvensi, o pasauly vyksta daug procesų, daug dalykų.*; I16: <...> *aš labai daug dirbau ir nieko neskaičiau, niekuo nesidomėjau, o buvo iš ryto įvykęs teroristinis aktas. Visi aplink kalbėjo, o aš nieko nežinojau, nieko negalėjau pasakyti. Reikia, kad žinočiau, ką per dieną praleidau, kaip reaguoti, kokią nuomonę susidaryti, todėl ir žiūriu.* Dar daugiau, kai kuriems žiniasklaidos naudojimas suvokiamas kaip apsprendžiantis socialinį statusą visuomenėje, priklausymą arba nepriklausymą tam tikrai grupei – I7: *Tai jau čia yra išsilavinimas žmogaus, mano nuomone, privalu, būtinybė.*; I9: *Kai žiūriu, ką rodo per žinias, tai mane kažkiek įžemina, primena, kad aš žemėje gyvenu. Aš esu menininkas, prie šokių, tai kartais man reikia sustoti ir pastebėti, kas iš tikrųjų vyksta.*

Atsižvelgus į tai, kad informantai išsakė ir žiniasklaidos naudojimo motyvus, kurie netelpa į aukščiau minėtas 5 kategorijas, darbo autorė išskyrė ir 6 kategoriją. Šią kategoriją sudaro priežastys, nepriklausančios nuo pačių informantų valios. Informantai žiniasklaidos naudojimą aiškina nesąmoningu įpročiu, priklausomybe, būtinybe domėtis, norint išlaikyti turimą darbo poziciją bei tuo, kad žiniasklaidą naudoja artimi žmonės – I14: *O taip net nežinau, neįsivaizduoju, kodėl tai darau, kaip daugelis žmonių [neįsivaizduoja]. Įprotis daugiau, kaip ir su socialiniais tinklais, kažkiek priklausomybė. <...> Priklausomybė čia, manau.* Tokie tyrimo rezultatai prieštaraus ir kelia rimtų

abejonių dėl vienos iš pagrindinių Naudojimosi ir atlygio teorijos prielaidų, pabrėžiančių, kad auditorija yra aktyvi ir racionali žiniasklaidos naudotoja, gebanti rinktis ir daryti motyvuotus pasirinkimus.

Taigi, empirinio tyrimo duomenys iš dalies atitinka teorinėje dalyje apibrėžtas žiniasklaidos naudojimosi priežastis. Informantai žiniasklaidą naudoja dėl kognityvinių, emocinių, asmens ir socialinių integracijos bei pramoginių priežasčių, tačiau rezultatai paneigia teorijos prielaidą, jog visi žiniasklaidos auditorijos nariai yra racionalūs ir geba verbališkai įvardinti dėl kokių priežasčių žiniasklaidą naudoja.

3.2.1. Žiniasklaidos nenaudojimo argumentacija

Trumpai verta apžvelgti ir informantų žiniasklaidos nenaudojimo motyvus, nes jie svarbūs ir bandant suprasti jų Lietuvos žiniasklaidos vertinimą apskritai. Svarbu paminėti, kad priešingai ne su naudojimo priežastimis, nenaudojimo motyvų įvairovė labai maža, tačiau pasikartojanti.

Visų pirma, tai žiniasklaidos nenaudojimą informantai grindė tuo, kad jų profesinė veikla nesusijusi su žiniasklaida ir jos skleidžiamu turiniu, todėl nematantys svarbos ja naudotis – I3: *bet tos real time žinios, man nėra labai aktualios, nes neturiu tam tikrų atsakomybių. <...> Bet, jeigu su tavo profesinėmis atsakomybėmis žinios nėra susijusios, tai tau jos kaip ir nėra naudingos.*

Dalies žiniasklaidą nenaudojančių informantų nuomone, Lietuvos žiniasklaidos naudojimas reikalauja didelių protinių ir emocinių jėgų, o taip pat yra labai imlus laikui, todėl priveda prie laiko švaistymo – I14: *O taip tai stengiuosi kuo mažiau gilintis, save apkrauti.; I21: Nežinau, manęs netraukia. Nes po to apsisunkini gyvenimą, nieko pozityvaus nėra šok. Dalis informantų aiškino, kad žiniasklaidos pradėjo nebenaudoti arba jos naudojimą apribojo, nes nusivylė Lietuvos žiniasklaidos kokybe – dažnai pastebėta, kad antraštės klaidinančios, o daug žiniasklaidos skleidžiamo neigiamo turinio veikia neigiamai emocinę būklę.*

Kitas pasikartojantis argumentas dėl Lietuvos žiniasklaidos nenaudojimo yra nepasitikėjimas Lietuvos žiniasklaida. Įdomu, kad tokį argumentą naudojo būtent tautinių mažumų atstovai teigdami, jog Lietuvos žiniasklaida yra kontroliuojama ir vaizduojanti ne tokią realybę, kokia yra tikrųjų. Dar daugiau informantai teigė, kad Lietuvos žiniasklaida neigiamai nusistačius tautinių mažumų ir Rusijos atžvilgiu bei tokiu būdu skaldo visuomenę – I24: *Jeigu būtų pas mus žiniasklaida, kuri nepriklausytų niekam ir būtų independent, tada gal skaityčiau. <...> Gal reikia pradėti skaityti, bet nežinau – aš Lietuvos žiniasklaidą nepasitikiu labai.<...> Ai ir dar kad daroma įtaka žmonėms apie tam tikrą žmonių grupę, kad jie yra blogi. <...> Tai labai dažnai apie Rusiją rašo, kad visą*

Lietuvą ateis ir užkariaus. Tai čia nesąmonė yra; I9: Pasigirsta tam tikra propaganda, kad ir apie Rusijos agresiją. <...> Tarkim mano tėvai žiūri tik rusiškai žinias. <...> Ir aš ne visada žinau, kokiais šaltiniais tikėti. Kiekviena šalis vis tiek rinksis skleisti tą informaciją, kuri jiems naudinga. Mano tokia nuomonė susidariusi, todėl aš žinių nežiūriu, nei skaitau naujienų. Jo, gyvenu sau. [juokiasi] Toks kritiškas Lietuvos žiniasklaidos objektyvumo vertinimas kyla iš dviejų skirtingą informaciją skleidžiančių šaltinių ir priveda prie nepasitikėjimo bet kokia informacija. Įdomu, kad panaši išvada buvo pateikta ir NORDEN tyrime.¹²⁵

Lietuvos žiniasklaidos nenaudojantys informantai išreiškė supratimą, kad nors ir žiniasklaidos nenaudoja, tačiau jiems svarbią ir aktualią informaciją gauna iš kitų šaltinių: specializuotų Lietuvos ir užsienio internetinių tinklalapių, knygų, filmų, ar net tiesiogiai iš kitų visuomenės narių. Šis reiškinys yra aptartas ir teorinėje dalyje, aiškinant, kad žiniasklaida konkuruoja ne tik su kitais informaciniais, bet ir kitais pasitenkinimą keliančiais šaltiniais. Taip pat žiniasklaidos nenaudojantys arba mažai naudojantys teisinasi, jog informaciją susirenka iš socialinių tinklų. Jie teigia, kad nors patys nėra paspaudę ant Lietuvos žiniasklaidos kanalų „patinka“ arba „sekti“, aktualios žinios ir/arba žiniasklaida juos pasiekia dėl draugų arba kritiškai pasirinktų autoritetų pasidalinimo. Pastebėtina, kad dalis žiniasklaidos nenaudojančių informantų teigė, jog yra minimaliai naudojantys ir socialinius tinklus (tik darbo arba studijų reikalais). Tokia elgsena grindžiama informacinio pertekliaus internete ir socialiniuose tinkluose sukeliamu emociniu ir kognityviniu diskomfortu. Visgi, informantai teigė, jog žiniasklaidos atžvilgiu nėra kategoriški ir nutikus svarbiam įvykiui ar atsiradus įdomiai temai, jie apie tai pasidomėtų žiniasklaidoje.

Taigi, informantai žiniasklaidos nenaudojimą arba ribotą naudojimą grindė tuo, kad dažniausiai naujienos nėra susijusios su jų profesine veikla, yra nusivylę žiniasklaidos kokybe, o dalis informantų riboja ne tik žiniasklaidos, bet ir socialinių tinklų naudojimą. Išskirtinai tautinių mažumų atstovai žiniasklaidos nenaudojimo priežastį siejo su tai, kad žiniasklaida yra neobjektyvi ir kontroliuojama.

3.2.2. Žiniasklaidos naudojimosi įpročiai

Šiame poskyryje bus aptariami tyrimo metu išryškėję informantų žiniasklaidos naudojimo įpročiai ir ypatumai, padedantys geriau susidaryti informantų informacinį lauką.

Tyrimo metu reguliariai tradicines žiniasklaidos priemones naudojantys informantai vardino panašius naudojimo argumentus (žr. 4 lentelę) – spauda informantų perkama dėl specializuoto arba pramoginio turinio (dažniausiai atostogų ar kelionių metu), radijo ir televizijos

¹²⁵ NORDEN.

naudojimas dažnai grindžiamas įpročiu arba yra įsijungiami, užsiimant namų ruošą, gaminant ir valgant. Keletas informantų, mėgstančių specifines LRT televizijos arba Žinių radijo dažnai jas žiūri netiesiogiai, o susiradę įrašą internete. Retai tradicines žiniasklaidos priemonės naudojančios informantai vardino pasikartojančias sąlygas, kada tenka jomis naudotis – spauda praverčiama, jeigu būna padėta kavinukėse, skaityklose, gaunama nemokamai arba kai nuvyksta į tėvų, senelių namus; radijo klausomasi tik mašinoje, o televizija žiūrima tik būnant su vyresnio amžiaus giminačiais. Kiekybiniai žiniasklaidos tyrimai rodo, jog jaunimas nors ir mažiau, tačiau vis dar aktyviai naudojami tradicinėmis žiniasklaidos priemonėmis (spauda, televizija, radiju).¹²⁶

Nors daugelis informantų naudoja skirtingus žiniasklaidos kanalus dėl tų pačių arba skirtingų priežasčių (žr. 5 lentelę), atsiskleidė daugeliui informantų būdingas naudojimo įprotis – internetinės televizijos – Laisvės TV žiūrėjimas, todėl būtina išsiplėsti norint suprasti šio naujos tendencijos priežastis. Visų pirma, Laisvės TV ir jo iniciatorius A. Tapinas giriamas už drąsą, parodytas stiprias vertybes, patriotiškumo skatinimą ir už tai, kad „iš nieko sukūrė tokią platformą“ ir „gerą darbą daro“. Laisvės TV atsiradimo istorija ir valdžios reakciją į ją naudojamas kaip įrodymas, jog Lietuvos žiniasklaida yra šališka – *I21: Paprasčiausiai Tapinas jis pradėjo daryti ką nori ir dabartinė valdžia pasipiktino ir tai rodo, kad nėra viskas labai švaru. Jeigu būtų labai švaru, tai būtų eilinė diena [šypsosi], o jie išsigando kritikos. Matyt, anksčiau nebuvo kritikos.* Nukopijuotas iš užsienio žiniasklaidos *Late night show* aktualijų pateikimo su humoru formatas vertinamas kaip labai patrauklus, leidžiant suderinti svarbios politikos ir visuomenės naujienų sužinojimu su pramogavimu. Dar daugiau, Laisvės TV informantų įvertintas ir už patogią viešinimo platformą (Youtube) ir už turinį – keliamas aktualias problemas, įdomių pašnekovų parinkimą, dalinimusi pasiekimais, kuriais kitos žiniasklaidos priemonės nesidalina. Taip pat informantai pastebi, kad laidose nebandoma pagražinti realybės, klaidos ir ydos parodomos viešai, nevengiama pašiepti politikų, kas vėliau sąlygoja politikų pastangas elgtis teisingai. Visgi, nepaisant aktyvaus Laisvės TV žiūrėjimo, jis taip pat dalies vertinamas ir kritiškai. Informantų pastebima, kad palaipsniui keičiasi A. Tapino tonas – *I16: pašaipos buvo labai saikingos, <...> o dabar iš to sarkazmo gavosi tik pašaipos, o taip pat teigiama, kad jis per daug politikuoja, „kartais nusišneka“ ir „kiša savo nuomonę.“*

Kitas informantų tarpe paplitęs įprotis – naudojimasis socialiniais tinklais. Ir nors socialiniais tinklais „Facebook“ ir „Instagram“, aktyviai naudojami dauguma informantų, didelė dalis jų patys tiesiogiai eina kitus į žiniasklaidos kanalus, naudojami kitomis žiniasklaidos priemonėmis. Vis dėlto, keletas informantų prisipažįsta, kad žiniasklaidos turinio srautas juos pasiekia tik per socialinius tinklus „Facebook“ ir „Instagram“, nes seka žiniasklaidos organizacijų paskyras,

¹²⁶ KANTAR TNS.

žurnalistus, kitus sau įdomius žmones, taip pat naujienomis dalinasi draugai – I1: *Dažniausiai tai būna Facebook'as <...> Tai per jį visa informacija ateina*. Antras populiariausias socialinis tinklas Lietuvoje Youtube¹²⁷ naudojamas dažniausiai pramoginiams arba saviedukacijos norais, tačiau informantų minėta, kad ten seka iš žiniasklaidos organizacijos, kaip 15min, BBC News, Žinių radijas, LRT ar, kaip jau minėta, Laisvės TV. Informantų pabrėžiama, kad tinklalaidžių (ang. *podcast*) įrašai jiems yra labai patogus būdas gauti vaizdinę arba garsinę informaciją apie naujienas.

Įdomu trumpai aptarti ir užsienio žiniasklaidos naudojimą, nors ir nedidelė dalis teigė ją naudojančius reguliariais. Dažniausiai užsienio (Europos arba JAV) žiniasklaidą informantai naudoja dėl profesinių paskatų, dėl kokybiškiau pateiktų informantams aktualių temų arba norėdami pasigilinti į tam tikrą naujieną, dažniausiai, užsienio, kadangi teigia, kad Lietuvos žiniasklaida skiria mažiau dėmesio tarptautinėms naujienoms. Visgi, keletas informantų teigė užsienio žiniasklaidos nenaudojančius dėl kalbos barjero arba laikos stokos, tačiau už tai save kritikuojančius, nes naudojant užsienio žiniasklaidą būtų galima turėti dar platesnę pasaulėžiūrą, greičiau sužinoti tarptautines naujienas.

Informantai reflektuodami apie tai, kaip naudoja žiniasklaidą ir kokius žiniasklaidos kanalus, pamini, kad dabartinė jų nuomonė nėra statiška ir neatspindi praeities įpročių arba neapibrėžia ateities poreikių. Jų teigimu, jų įpročiai yra kaitūs: priklauso nuo jų amžiaus, užimtumo, laisvo laiko turėjimo, nuotaikos ar net metų laiko. Pastebima, kad su didėjančia gyvenimiška patirtimi pradedama aktyviai atsirinkti naudojamus žiniasklaidos kanalus pagal vertybes, interesus, ankstesnę patirtį – I17: *Anksčiau, kai buvau jaunesnė, žiūrėjau serialus, bet kai suaugau, tai atsirenku, ko noriu, kas patinka; I11: Aš atsirenku, kas man patinka, kas įdomu. Niekad neseiku, neieškau tos informacijos, kurios man nereikia ir kuri man neįdomi ir su kuria aš nesutinku*. Kitas įdomus aspektas, nors tyrimu generalizacijų nesiekama daryti, tačiau būtent jaunesnio amžiaus informantai prisipažįsta dažnai nesugebantys atsirinkti norimų žiniasklaidos šaltinių, pasimetantys informaciniame žiniasklaidos ir socialinių tinklų sraute, jaučiasi švaistantys savo laiką internete. Dėl šios priežasties dalis informantų užsiima savirefleksija, laiko, leidžiamo internete, kontrole bei pradeda „valyti“ savo socialinius tinklus nuo nenorimų žiniasklaidos ir kitų informacinių šaltinių – I8: *Aš pati lankausi vieną kartą per savaitę, nes dabar bendrai bandau kontroliuoti laiko kiekį, kurį praleidžiu internete. <...> Arba po to, kai dvi valandas sėdžiu telefone, bandau atsakyti sau, ką naujo sužinojau. Man pačiai kyla atsakymas, kad nieko gero – tik atimtas laikas tiesiog*. Dar daugiau, keletas informantų teigė, kad, pervargę nuo informacijos pertekliaus arba nesėkmingų bandymų atsifiltruoti jiems norimą ir naudingą žiniasklaidos informaciją, pradeda sąmoningai laikinai arba nuo informacijos skleidėjų.

¹²⁷ KANTAR TNS.

Taigi, tyrimo rezultatai patvirtino teorijos prielaidą apie naudotojų gebėjimą jungti įvairų žiniasklaidos turinį. Informantai tarpe dažniausiai naudojama internetinė žiniasklaida, kuri pasiekama jų tiesiogiai arba per socialinius tinklus, taip pat aktyviai žiūrimos Laisvės TV laidos, kurios giriamos už labai patrauklų turinio ir formos pateikimą, kiek rečiau naudojama užsienio žiniasklaida su tikslu pasigilinti į tam tikrą tarptautinę temą, o iš įpročio arba tam tikromis sąlygomis naudojamos ir tradicinės žiniasklaidos priemonės. Svarbu pastebėti, kad didelis informacinis srautas lemia kelias informantų elgsenas – vieni sąmoningai atsirenka tai, kas jiems aktualu ir naudinga (kas patvirtina teorijoje minėtą auditorijos elgseną ieškant tų žiniasklaidos kanalų, kurie geriausiai ir prioritetiškai patenkins jų poreikius), o kiti informantai negebėdami atsirinkti jiems patrauklių žiniasklaidos kanalų ir pasimetę informaciniame sraute pradeda naudojimąsi riboti arba iš viso sustabdyti.

3.3. Lietuvos žiniasklaidos vertinimas

Tyrimo metu išaiškėjo, kad informantų pasitikėjimas arba nepasitikėjimas Lietuvos žiniasklaida yra labai nevienareikšmiškas bei sąlygotas įvairių asmeninių ir žiniasklaidos veikimo priežasčių.

3.3.1. Nepasitikėjimą žiniasklaida lemiantys veiksniai

Tyrimo metu paaiškėjo, kad nepasitikėjimas žiniasklaida informantams yra kompleksiškas, t.y. dalies informantų teigimu, nepasitikėjimas žiniasklaida yra nulemtas kelių priežasčių ir dalies informantų svarstymu, kad žiniasklaida pasitiki tik iš dalies. Todėl pristatant rezultatus bus vardinamos ne tik nepasitikėjimo priežastys, bet ir sąlygos, lemiančios didesnę nepasitikėjimą.

Pažymėtina, kad atsiskleidė tam tikras ryšys tarp žiniasklaidos nenaudojimo ir pasitikėjimo vertinimo. Prieš tai buvusiam skyriuje buvo pateikti rezultatai, kurie rodė, jog dalis informantų žiniasklaidos nenaudojimą grindė tuo, kad žiniasklaida nepasitiki, nes ji yra kontroliuojama, neatitinka realybės arba yra šališka. Kitas priešingas atvejis, pagrindžiantis teorinėje dalyje minėtą būtinybę pažinti aplinką norint pasitikėti, dalies informantų išreikšta pozicija – kad jie vertinti pasitikėjimo žiniasklaida negali iš viso todėl, kad jos nenaudoja arba naudoja per mažai – I3: *Nu aš kadangi nesidomiu Lietuvos žiniasklaida, tai sunku pasakyti.*; I21: *Aš pats nežiūriu, todėl ir nežinau.* O keletas mažai žiniasklaidą naudojančių informantų pasitikėjimą išreiškė, tačiau pagrįsti negalėjo – I14: *Iš dalies, tik iš dalies, 100 procentų negaliu pasakyti taip. O atsakyti kodėl, tai nežinau;* I11 – *Sunku pasakyti. <...> Aklai, tai tikrai ne. <...> Kaip ir pasitikiu.* Verta pastebėti, kad nors informantai atsisakė vertinti pasitikėjimą arba negalėjo jo aiškiai pagrįsti, tačiau savo nuomonę

apie Lietuvos žiniasklaidos padėtį ir problemas vis tiek turėjo. Žiniasklaidos mažai naudojantis informantas kritiškai vertino savo nuomonės turėjimą, svarstydamas, kad ji galėjo būti paveikta visuomenės nuomonės – I21: *Man turbūt tą nuomonę suformavo. Čia yra suformuota nuomonė.*

Dalis informantų nepasitikėjimą žiniasklaida grindė tuo, kad patys žurnalistai atkreipia dėmesį į varžomą žurnalistų laisvę, žiniasklaidos skaidrumą ir patikimumą. Kiti nepasitikėjimą žiniasklaida aiškino pačių žurnalistų neprofesionalumu – I4: *Gal iš to principo, kad jie viską išsako, pasako paslaptis. Anonimiškumo ten jokio nesitikėk, bet, kad jie išleis straipsnį, tai tikrai. Ir dar pridės, ko nebuvo.* Taip pat nepasitikėjimą kelia išmaniųjų technologijų kuriama galimybė netikrą medžiagą pateikti kaip tikrą – I13: *Nu tai irgi kaip šiais laikais tu gali pasitikėti, kai galima viską sukarpyti, suklijuoti, sufotoshopinti, net balsą pakeisti? Tai va ir gaunasi, kodėl nepasitikiu.* Kiti teigė, kad jų pasitikėjimas informacija priklauso nuo temos – vieniems pramoginė informacija dažniau kelia įtarimų dėl tikrumo, o kitiems – politinės temos – I25: *Esu susidūrusi, kad žiniasklaidoje yra viena informacija, o man žinomas savivaldybės atstovas pasako, kaip yra iš tikrųjų yra. Ir tada supranti, kad realybė [žiniasklaidoje] labai pagražinta arba pakeista.* Pasitikėjimą lemia ir tai, kokia forma informacija yra pateikta, pavyzdžiui, dalis informantų labiau nepasitiki informacija, kuri yra pateikta rašytine forma internete, o kiti teigia, kad labiau pasitiki matoma vaizdine informacija ir internete, ir per televiziją – I12: *Vaizdine žinia labiau tikiu negu rašytine.* Apie vaizdinės medžiagos poveikumą Lauras Bielinis svarstė, kad žodis naudotoją paverčia žinančiu, o vaizdas – liudininku.¹²⁸ Taip pat informantų nepasitikėjimą lemia komercinės žiniasklaidos veiklos tikslas uždirbti pelną, kuris veikia žiniasklaidos nešališkumą turiniui ir jo kokybei – I22: *<...> vis tiek, manau, yra tikslas sudominti, kuo daugiau paspaudimų surinkti, tai manau, kad ta informacija kartais būna iškreipiama.*

Pastebėtina, kad nepasitikėjimas žiniasklaida sukelia teigiamą elgseną informantų tarpe – informacijos tikrinimą per kelis šaltinius, kas yra turimo kritinio mąstymo išraiška – I17: *O ar tikiu viskuo, ką rašo? Tikrai ne. Turiu pasigilinti kitur labiau, kur daugiau tiesos. Pasižiūrėti kažkokias žinias ir kažkur kitur.* Interviu metu taip pat informantai išsakė ir daug kritikos Lietuvos žiniasklaidai, kuri nors ir nebuvo tiesiogiai išsakyta, kaip nepasitikėjimo priežastis, tačiau gali būti laikytina žiniasklaidos nepasitikėjimo sudedamąja dalimi. Tolimesniame poskyryje bus detalizuotos informantų matomos probleminės Lietuvos žiniasklaidos vietos.

Taigi, teorinėje dalyje teigta pasitikėjimui būtina sąlyga – pažinėjimas aplinkos, atitiko ir žiniasklaidos nenaudojančių informantų išreikštą poziciją dėl negalėjimo įvertinti arba pagrįsti pasitikėjimo žiniasklaida. Taip pat tyrimo duomenyse atsiskleidė visos 3 nepasitikėjimo sąlygos –

¹²⁸ Bielinis, 84.

žiniasklaidos arba žurnalistų nemoralumas, nekompetencija ir nesąžiningumas. Tačiau žiniasklaida nepasitikinčiu informantų tarpe pastebimas pozityvus informacinis elgesys, kai informacija tikrinama skirtinguose šaltiniuose.

3.3.2. Pasitikėjimo žiniasklaida sąlygos

Tyrimo metu surinkti duomenys atskleidžia, kad informantai neturi holistinio pasitikėjimo Lietuvos žiniasklaidos atžvilgiu, o pasitikėjimą sieja su įvairiais veiksniais. Vos vienas informantas teigė, kad bendrai pasitiki žiniasklaida, nesiedamas pasitikėjimo su aplinkybėmis – I19: *Aš šiaip pasitikiu ta žiniasklaida, nes nematau jokių išorinių priežasčių, kodėl ja nereikėtų pasitikėti.*

Nemažos dalies informantų įvardijamas pasitikėjimas žiniasklaida yra labai apibendrintas – jie teigia, kad žiniasklaida pasitiki, tačiau tiki ne viskuo, kas joje pateikta, tad stengiasi vertinti kritiškai – I20: *Ką perskaitau, tai tuo ir tikiu. <...> Aš kažkaip nežinau, pasitikiu turbūt populiariausiais ir seniausiais visokiais žiniasklaidos [kanalais], va žiniomis pasitikiu 100 procentų <...> Dažniausiai pasitikiu ir patikiu, o jeigu kažkas labai neįtikėtino pateikta, tai domiuosi daugiau.* Toks neargumentuotas sprendimas pagal N. Luhmann laikytinas ne pasitikėjimo, o pasikliovimu. Kita dalis informantų teigė pasitikintis tik tais žiniasklaidos kanalais, kuriuos naudoja sąmoningai pasirinkę iš visų kitų žiniasklaidos kanalų spektro. Tačiau taip pasitiki ne visi – dalis informantų didesnę pasitikėjimą išreiškia kitiems žiniasklaidos kanalams negu tiems, kuriuos jie patys dažniausiai naudoja – I5: *15min pasitikėjimo kelia daugiau. Tai, pavyzdžiui, jeigu paskaitau Delfi ir žiūriu, kad kažkas neatitinka, tai tada 15min įsijungiu paskaitinėti. Tai jo, 15min – pasitikiu labiau.* Toks reiškinys kelia papildomų klausimų, kodėl informantai naudojami ne tais žiniasklaidos kanalais, kuriais labiausiai pasitiki.

Kitas išsiskyręs informantų tipas savo pasitikėjimą siejo būtent su pasitikėjimą žurnalistų morale, kompetencija ir objektyvumu – I6: *Aš pasitikiu ne žiniasklaida, o tam tikrais žurnalistais. Labai norėčiau sakyti, kad pasitikiu žiniasklaida bendrai, bet galėčiau tai sakyti tik dėl to, kad yra 5 – 10 žurnalistų, kuriais aš pasitikiu.* O štai vienas informantas išreiškė pasitikėjimą formalioms ir neformalioms institucijoms, kurios atsakingos už žurnalistų ruošimą ir interesų atstovavimą – I7: *Aš tiesiog tikiu aukšto mokslo institucijomis ir, kiek žinau, stipri žurnalistų bendruomenė yra. <...> Tam tikri įvykiai rodo, kad Lietuvoje yra stipri žurnalistikos bendruomenė, kad jie remiasi tikrai tam tikrais etikos kodeksais, vadinasi, žurnalistais galima pasitikėti.*

Taigi, informantų išreikštas bendrinis pasitikėjimas žiniasklaida, N. Luhmann terminais būtų ne pasitikėjimas, o tik pasikliovimas, nematant pasitikimam veikėjui alternatyvų arba remiant kitų žmonių nuomone. O informantų pasitikėjimo argumentacija parodo, kad pasitikima žiniasklaida ne bendrai, o tik jos skirtingais komponentais – tam tikromis žiniasklaidos organizacijomis,

žurnalistais, temomis. Toks pasitikėjimo objektų išskyrimas skatina išplėsti N. Luhmann teorijos veikėjo sąvoką jos neabsoliutinant kaip institucijos.

3.3.3. Lietuvos žiniasklaidos probleminis vertinimas

Kaip ir minėta anksčiau, informantai, viso interviu eigoje išsakydami savo lūkesčius ir požiūrius, juos lygindavo su Lietuvos žiniasklaida arba pagrįsdavo įvairiais pavyzdžiais, dažniausiai neigiamais, kilusiais iš savos patirties. Taip pat jų išsakyti lūkesčiai žiniasklaidai per neiginius, kokia būti žiniasklaida neturėtų, buvo analogiškai atkartojami jų paklausus ir apie Lietuvos žiniasklaidos vertinimą, matomas problemas ir iššūkius. Visgi, verta pakartoti tam tikras informantų akcentuotas Lietuvos žiniasklaidos blogybes apie kurias buvo užsiminta ankstesnėse tyrimo rezultatų dalyse bei išsiplėsti ties tomis, kurios dar nebuvo paminėtos arba informantų buvo aiškinamos kaip ydingiausios žiniasklaidos praktikos.

Dažnai informantų minėtos Lietuvos žiniasklaidos blogybės, kurios buvo netiesiogiai paminėtos prieš tai buvusiuose skyriuose: varžoma žurnalistų laisvė, politinė kontrolė (*I11: man irgi nepatinka, kad Skvernelis slepia tą informaciją*), nekokybiško, beverčio turinio platinimas, naujienų neprioritetizavimas, didelio dėmesio skyrimas pramoginei informacijai, kritusi žurnalistų etika ir neprofesionalumas: prasta argumentacija, šaltinių nenurodymas, vienpusės nuomonės pateikimas, kalbos kultūros ir gramatinės klaidos. Taip pat interviu metu išaiškėjo, kad informantai pasigenda tam tikrų temų žiniasklaidoje: mokslo, informacinių technologijų, naujienų, verslo patarimų, kultūros, meno temų. Tokiu atveju savo neišpildytą informacinį poreikį jie tenkina sekdami konkrečias temas arba ekspertinius asmenis socialiniuose tinkluose bei naudodami užsienio žiniasklaidą.

Išskirtinai visi informantai kaip didelę, o dalis informantų ir kaip vieną iš esminių žiniasklaidos problemų paminėjo netikslias, o kartais ir melagingas straipsnių antraštes. Antraščių neatitikimo straipsnių turiniui priežastis informantai nagrinėjo skirtingai – vieni tai siejo su žurnalistų nekompetencija, o dauguma su tikslu padidinti žiniasklaidos organizacijos reitingus bei pelną gaunamą iš reklamos – *I21: Ir labai daug yra clickbait'ų, kur labai antraštės parašytos tokios, kad nuėjus į straipsnį priverstų reklamą pažiūrėt*. Susidomėjimas antrašte ir tada nusivylimas jos neatitikimu straipsnio turiniu, informantams sukelia jauseną, kad jie yra išnaudojami žiniasklaidos organizacijos dėl didesnio pelno, o pati žiniasklaida yra orientuota tik į pinigus pamirštant savo kitas funkcijas – *I7: Kartais atrodo, kad žiniasklaida – ne informuoti nori, o pritraukti tavo dėmesį. Juk iš ko uždirba žiniasklaida? Iš reklamos uždirba. Jiems yra naudinga, kad tu paskaitysi straipsnį, bet toks jausmas, kad čia ir pasibaigia jų atsakomybė tavo, kaip visuomenės nario, atžvilgiu*. Viena informantė dalinasi socialiniuose tinkluose pastebėtu reiškiniu, kilusiu dėl netikslių antraščių, kai

žmonės perskaitytą straipsnį sutrumpina ir parašo kaip komentarą po straipsnio pasidalinimu – I13: *Facebook'e komentaruose žmonės patys sarkastiškai komentuoja „antraštė tokia, bet va patrumpinau visą straipsnį, paskaitykite mano komentarą ir suprasite apie ką rašoma“*. Visgi verta priminti, kad specialiai į naujienų portalus neinantys, o juos pasiekiantys per socialinius tinklus informantai interviu metu prisipažino, kad būtent įdomi ir intriguojanti antraštė būna tas veiksnys, kuris lemia, kad nuoroda būna paspaudžiama.

Kitas informantų nurodytas Lietuvos žiniasklaidos trūkumas – jos objektyvumo ir šališkumo stoka, nulemta įvairių suinteresuotų grupių priklausomybės. Vieni teigė, kad žiniasklaida papirkinėjama privataus verslo atstovų. Informantas akivaizdžiai pastebėjo savininkų įtaką jiems priklausančių žiniasklaidos kanalų turiniui – I6: *Nuėjus pažiūrėti, ką LNK, LRT ar kažkur kitur rašė, kai buvo visa MG Baltic istorija. Tai LNK buvo žymiai mažiau detalių, mažiau parodoma dalykų. Lryte tas pats, kai buvo Vainausko bajoriukai*. Kiti teigia, kad Lietuvos žiniasklaida papirkinėja ir politikai – I25: *<...> dažnai politikai užsakinėja tuos straipsnius*. Keli informantai pastebėjo suaktyvėjusį politikų kišimasi į žiniasklaidos turinį rinkiminio laikotarpio metu ir pateikė konkrečius pavyzdžius, kada žiniasklaida, dažniausiai regioninė, buvo akivaizdžiai šališka tam tikriems kandidatams – I16: *Ten leidžiami regioniniai laikraščiai buvo tokie šališki prieš rinkimus, kad tiesiog tragedija.*; I15: *O regioninė žiniasklaida prieš rinkimus buvo nupirka. Įsivaizduok, tu esi laidos vedėjas ir tau duoda štuką eurų kandidatas ir tada turi uždavinėti susiderintus klausimus, į kuriuos kandidatas jau yra pasiruošęs atsakymus, o tada apsimeta, kad jis yra pats geriausias*.

Daugelis tyrimo informantų nurodė, kad didelė dalis Lietuvos žiniasklaidos yra bulvarinė, besivaikanti skandalų, platinanti bevertį turinį – I27: *<...> trečdalis informacijos skleidžiamos niekinės ir iš viso nulinės vertės, tai aš manau, kad ji nėra naudinga visiškai*. Ypatingai daug kritikos dėl publikuojamų turinio buvo skirta Delfi portalui – I7: *Padugnių žurnalistika yra tas Delfi. Jiems nesvarbu, ką skelbti, jiems svarbu, kad paspaus ir skaitys. [juokiasi] Dėl to labai nepernešu aš to Delfi*; I26: *Man tai yra tiesiog tikra geltonoji spauda, ten daug niekinių straipsnių pilna. Delfi yra toks pats populiariausias, todėl savaime ir sugadintas tapo kažkuo*. Dalį informantų pykdo žiniasklaidos požiūris į skleidžiamą nekokybišką turinį, kurio rodymas grindžiamas remiantis pasiūlos – paklausos dėsniais. Pataikavimas auditorijos poreikiams, teigiama, yra žiniasklaidos vengimas prisiimti atsakomybę už savo turimą galią auditorijai – I6: *Bet sakyti, kad „mes rodom, ką žmonės žiūri“, tai yra atsakomybės nusimetimas, nes jūs pabandykit kitokį turinį parodyti. Gal žmonės irgi žiūrės? Nes jūs net nesuteikiate žmonėms galimybes, kad gali būt kitaip, kad gali turinys būti kitoks, kokybiškesnis*; I7: *Šališka yra tai, kad turi publiką, kuriai pataikauja. Tai čia yra blogiausia, ką gali daryti žurnalistai, tai pataikauti skaitytojams, nes nepataikauti turi žurnalistika*. Dar daugiau, informantai nepatenkinti, kad dažnai žiniasklaidos kanalai renkasi viešinti populiarių,

stereotipais grįstą turinį vietoj vertybiškai atsakingo – I16: <...> dabar [M – I] formuoja nuomonę, kas storas, plonas, kas geras ar negeras. Tai toks prieštaravimas atsirado, vieni gydo visuomenę, o kiti atvirkščiai, gadinantis.; I6: Tai aš, manau, kad čia yra asmeninė atsakomybė, išsilavinimas ir vertybės. Ar tu rodysi rusiškus serialus, ar nerodysi. Ar tu ten priimsi reklamą iš kažkokio Gaspromo, ar nepriimsi.

Informantai paminėjo ir daugiau kritikos Lietuvos žiniasklaidos turiniui – temos vienos temos eskalavimas, nekokybiškas naujienų vertimas iš užsienio žiniasklaidos, naujienų kopijavimas, koncentravimasis į vidinę šalies politiką ir nacionalines naujienas, neigiamas diskursas apie rusus ir Rusiją. Taip pat informantai teigia, kad norisi daugiau pozityvumo, nes Lietuvos žiniasklaida skleidžia per daug neigiamos informacijos, kuriai kartais neigiamas tonas būna pridėtas specialiai – I6: Vėlgi, kartais turinys pats iš savęs yra neigiamas, o kartais žiniasklaida turinį padaro neigiamu ir manipuliuoja tuo. Galima pateikti neigiamas naujienas, kurios yra neigiamos pačios iš savęs, bet nereikia naujienų paversti neigiamomis, todėl kad jos yra skaitomos.

Informantai daugumą Lietuvos žiniasklaidos trūkumų tiesiogiai prilygina žiniasklaidos komercializacijos pasekmėms, kas sutampa su žiniasklaidos ekspertų nuomone. Pastebėtina, kad įsigalėjus rinkos ekonomikai pasaulyje, žiniasklaidos siekiamybė uždirbti pinigus paminant visuomenei svarbias normas kai kuriems informantams atrodo kaip konstanta šiuolaikiniame pasaulyje, kurią sunku kvestionuoti – I27: Tai manau, kad čia tokia verslo samprata ir jeigu tu nori pinigų, tai ir darai nesvarbu ką, nesvarbu, ar tai etiška, ar neetiška, ar tai gerai.; I25: O užsakovieji straipsniai ne tik iš politikos, bet ir iš įmonių, tai yra papildomas finansinis šaltinis tiek žurnalistams, tiek įmonėms, kurios tuo užsiima. Tai tapo labiau norma negu kad kiltų klausimas, ar taip turėtų būti, ar neturėtų.

Vertinant Lietuvos žiniasklaidos padėtį, buvo išsakyta ne tik kritika, tačiau ir keletas pagyrimų. Lietuvos žiniasklaida giriamą už padidėjusią konkurenciją (kuri taip pat gali būti laikoma ir kokybės prastėjimo priežastimi), greitą naujienų paskelbimą, didelę temų įvairovę, iškeliamas socialiniams gyvenimui aktualias problemas, įsitvirtinančias tiriamosios žurnalistikos praktikas, inicijuojamus aktualius projektus bei naujų informacijos pateikimo būdų – video, audio formatu (15min), giriamos išmaniosios programėlės (15min), patogūs internetiniai puslapiai (15min, LRT). Iš kai kurių informantų interviu metu pasigirdo ir optimistinis požiūris – nepaisant tobulintinų vietų, bendrai paėmus Lietuvos žiniasklaidos padėtis yra gera ir kokybė gerės ateityje – I9: Šiuo metu jo, nes nereikia norėti labai daug, kai esame tokia jauna šalis.; I6: Aš manau, kad kuo toliau, tuo bus geriau. Aš nenoriu sakyti, kad Lietuvoje yra blogai ir prastos kokybės žiniasklaida. Aš, manau, kad viskas į gerą.

Taigi, tyrimas atskleidė informantų nepasitenkinamą Lietuvos žiniasklaidą, kuri kelia: žiniasklaidos organizacijų veikimo principai – neobjektyvumas, šališkumas verslo ir politikos atstovams, kritusi žurnalistų etika, prastos kokybės ir nepakankamai įvairus turinys. Informantus siejo bendra nuostata, kad žiniasklaidos organizacijos veikia tik privataus verslo subjektai, o ne viešojo intereso gynėjai, kurių informantai tikisi. Klaidingos antraštės, naujienų pavertimas neigiamomis bei skandalų vaikymasis informantams kelia jauseną, kad žiniasklaidos organizacijos netiškai būdais bando prisitraukti jų dėmesį siekdami didesnių pajamų ir pamažu praranda žiniasklaidos, kaip visuomenei atskaitingos, institucijos funkcijas. Visgi, dalis informantų teigia, kad žiniasklaidos patiriamos problemos yra suprantamos valstybės besivystymo stadijoje, džiaugiasi už dabartinę, nors netobulą, žiniasklaidos padėtį ir tikisi žiniasklaidos kokybės pagerėjimo ateityje.

IŠVADOS

Taigi, šiuo darbu siekta pažinti besiformuojantį santykį tarp Lietuvos žiniasklaidos ir Lietuvos didžiųjų miestų jaunimo (toliau – jaunimo), tiriant jaunimo lūkesčius, nuostatas, įpročius, pasitikėjimą ir vertinimą Lietuvos žiniasklaidos atžvilgiu. Dėl tiriamojo darbo lauko ir gautų rezultatų, darbas naudingas sociologams, žiniasklaidos srities mokslininkams, politikos mokslų tyrinėtojams, tiriantiems žiniasklaidos suvokimo, naudojimo ir pasitikėjimo klausimus tiek kokybiniais, tiek kiekybiniais metodais. Tyrimu siekta suprasti jaunimo lūkesčius, reikalavimus Lietuvos žiniasklaidai ir ją realizuojančioms institucijoms funkcionalistinės žiniasklaidos teorijos rėmuose, pasitelkus naudojimosi ir atlygio prielaidas tirti žiniasklaidos naudojimosi priežastis bei įpročius, o remiantis M. Luhmann pasitikėjimo samprata – pažinti veiksnius, lemiančius pasitikėjimą arba nepasitikėjimą Lietuvos žiniasklaida. Tyrimo rezultatuose pristatyti empirikos neatitikimai teorijai skatina tolimesnes akademines diskusijas ir praktinius tyrimus, tačiau teorinio pagrindo parinkimas empiriniui tyrimui laikytinas tinkamu.

Analizuojant informantų pateiktus lūkesčius ir reikalavimus, pastebėta, kad jaunimo tarpe norimos žiniasklaidos vaizdas yra gana fragmentiškas. Tai paaiškinama kaip skirtingo informantų žiniasklaidos matymo pasekmė – dalis informantų žiniasklaidą sąmoningai supranta ir identifiko kaip socialinę instituciją, palaikančią socialinę realybę bei kontrolę, antri – žiniasklaidą suvokia kaip pavienių komercinių organizacijų sistemą, o treči turi labai ribotą supratimą apie žiniasklaidos veikimą, žurnalistus redukuoja iki tekstų kūrėjų, todėl bandant reflektuoti bendresnio pobūdžio žiniasklaidos vaizdą, rėmėsi tik asmenine patirtimi ir jausmais, kas lėmė, kad lūkesčius žiniasklaidai siejo tik su jos skleidžiamu turiniu. Atsižvelgiant į šiuos rezultatus, darbo autorės rekomenduojama pagrindinio ugdymo įstaigų mokymosi programose skirti daugiau dėmesio žiniasklaidai iš teorinės pusės, atskleidžiant jos veikimo mechanizmus, praktikas ir tikslus. Galima

teigti, kad jaunimo keliami lūkesčiai Lietuvos žiniasklaidai dalinai atitinka žiniasklaidos veikimo viešosios sferos modelio konceptą, kuriame žiniasklaida yra viešojo intereso sergėtoja, vykdanči edukacijos, socializacijos, socialinės ir valdžios kontrolės funkcijas bei prisiimanti atsakomybę už savo turimą įtaką visuomenei ir jos vystymuisi.

Antra, tyrimas atskleidė jaunimo žiniasklaidos naudojimosi ir nenaudojimo priežastis, kurios iš dalies patvirtina teorinėje dalyje aprašytą naudojimosi ir atlygio teoriją. Žiniasklaida naudojama su tikslu patenkinti informacinius, saviidentifikacijos, socialinės sąveikos ir pramoginius poreikius, kartu gebant jungti skirtingų žiniasklaidos kanalų turinį bei rinktis tarp kitų poreikius atitinkančių šaltinių. Vis dėlto rezultatai paneigia teorijos prielaidą, jog visi žiniasklaidos auditorijos nariai racionaliai suvokia ir geba verbališkai įvardinti žiniasklaidos naudojimo priežastis ir teikiamą naudą. Šis rezultatas padeda pagrįdą kitiems kiekybiniais ir kokybiniais tyrimams, bandant suprasti auditorijos žiniasklaidos naudojimo ypatumus ir ribotumus. Rezultatai atskleidžia ir tam tikrus išryškėjusius jaunimo žiniasklaidos naudojimosi įpročius: įpročio arba buvimo su tėvais nulemtą tradicinės žiniasklaidos naudojimą, pagrindinių naujienų gavimą iš socialinių tinklų, Youtube kanalo bei tinklalaidžių įrašų patrauklumą, teigiamą Laisvės TV vertinimą ir aktyvų jo naudojimą. Taip pat rezultatai atskleidžia jaunimo tarpe kylantį pasimetimą informaciniame sraute ir jaučiamą laiko švaistymą, kurie veda prie sąmoningo žiniasklaidos ir socialinių tinklų naudojimo ribojimo. Iki galo neišpildytas jaunimo informacinio ir funkcinio patogumo sąveikos kaip žiniasklaidos kanalo poreikis atskleidžia nišą naujų žiniasklaidos organizacijų atsiradimui arba dabartinių organizacijų informacijos pateikimo formatų išplėtimui bandant atitikti jaunimo auditorijos poreikius.

Trečia, tyrimas atskleidė kompleksinę jaunimo Lietuvos žiniasklaidos pasitikėjimo ir vertinimo lauką. Tyrimo rezultatai rodo, kad jaunimas neišreiškia bendrinio pasitikėjimo žiniasklaidos institucija, o savo pasitikėjimą sieja su tam tikrais žiniasklaidos realizuotojais – savo pasirinktais ir naudojamais žiniasklaidos kanalais ar žurnalistais. Toks pasitikėjimo objektų išskyrimas leistų ateityje kompleksiau tirti žemą pasitikėjimo žiniasklaida lygmenį Lietuvoje ir galimai identifikuoti problematines priežastis, susijusias su žiniasklaidos realizavimu. Dar daugiau, dalinį pasitikėjimą išreiškę tyrimo dalyviai pasižymėjo turimomis tam tikromis žiniasklaidos kanalų pasirinkimo kompetencijomis bei aktyvesniu žiniasklaidos naudojimu. Šis rezultatas kelia klausimą, ar pasitikėjimas žiniasklaida yra susijęs su žiniasklaidos naudojimo aktyvumu, kurį reiktų patikrinti kiekybiniu tyrimu bei rekomendaciją pradėti aktyviau diegti žiniasklaidos (medijinio) raštingumo politiką formaliame ir neformaliame švietime mokant pasirinkti patikimus, aktualius šaltinius, efektyviai tvarkyti gaunamą informacinį srautą. Galiausiai, nepasitikėjimas žiniasklaida grindžiamas Lietuvos žiniasklaidos problemomis arba kitaip lūkesčių nepateisinimo išraiškomis. Jaunimas

komercinės žiniasklaidos, išskyrus nacionalinio transliuotojo, veiklai turi labai daug priekaištų, kurie indikuoja, kad iš žiniasklaidos tikėdamiesi visuomenės interesų atstovės vaidmens, jie žiniasklaidą mato kaip komercinių organizacijų, orientuotų į pelną, sistemą. Kitaip tariant, tyrimo rezultatai indikuoja, kad nepasitikėjimas kyla iš to, kad nesutampa jaunimo norimo (labiau viešosios sferos modelio) ir matomo (labiau rinkos modelio) žiniasklaidos veikimo modeliai.

Žiniasklaidos problemų, sukeltų orientacijos į kiekybę, o ne kokybę, sprendimo būdų ieškoma jau ir Lietuvos žiniasklaidos organizacijų tarpe, planuojant mokamos žiniasklaidos galimybes.¹²⁹ Tyrimo metu dalis informantų išreiškė paramą mokamos žiniasklaidos idėjai, pabrėždami kokybės svarbą vietoj noro gauti nemokamą informaciją, ką patvirtina ir marketingo tyrimai, atskleidžiantys jaunosios kartos atsigręžimą į kokybę ir vertybes renkantis ir naudojant tam tikras paslaugas ir produktus.¹³⁰ Visgi, mokamos žiniasklaidos atsiradimas ir populiarėjimas, nors ir galimai geriau atitiktų jaunimo poreikius, susijusius su žiniasklaida, ką teigia laisvos rinkos principai bei naudojimosi ir atlygio teorijos prielaidos, tačiau vargu, ar spęstų nepasitikėjimo žiniasklaida kaip institucija problemą, kuri aktuali demokratinio režimo stabilumui. Dar daugiau, kaip ir šio tyrimo rezultatai patvirtina, ne visa auditorija yra racionali ir gebanti sąmoningai priimti ir pagrįsti savo sprendimus, todėl net ir neužimdama visos rinkos, mokama žiniasklaida galimai dar labiau gilintų sociologų akcentuojamą socialinę ir informacinę atskirtį Lietuvoje.¹³¹

¹²⁹ Naglis Navakas, „„Delfi“ savininkė toliau dairosi į mokamą skaitmeninį turinį“ Vilnius, 2018.

<<https://www.vz.lt/medijos/2018/10/31/delfi-savininke-toliau-dairosi-i-mokama-skaitmenini-turini>> [Žiūrėta 2019 05 05]

¹³⁰ Inga Kazakevičiūtė, „Kaip prekių ženklams sužavėti tūkstantmečio kartą?“ Vilnius, 2018 <<http://www.bznstart.lt/verslas/verslo-gidas/3968/Kaip-prekiu-zenklams-suzaveti-tukstantmecio-karta>> [Žiūrėta 2019 05 05]

¹³¹ Andrius Šuminas ir Arūnas Gudinaičius, and Arnas Aleksandravičius. "Skaitmeninės atskirties požymiai ir lygmenys: Lietuvos atvejo analizė." *Informacijos mokslai*, 81, 2018, 7-17.

Literatūros sąrašas:

1. Auferheide, Patricia, *National leadership conference on media literacy. Conference report*. Washington DC: Aspen Institute, 1993.
2. Bakutis, Romualdas, et al., *Pasitikėjimas valstybe: prielaidos, iššūkiai, sprendimai*. Vilniaus universiteto leidykla, 2017, 82.
3. Balkin, Jack M., „How mass media simulate political transparency.“ *Journal for cultural research*, 3(4), 1999, 393-413.
4. Barnett, Steven, „Will a crisis in journalism provoke a crisis in democracy?“ *The Political Quarterly*, 73(4), 2002, 402.
5. Bechmann, Gotthard ir Nico Stehr, „The Legacy of Niklas Luhmann.“ *Society*, 39(2), 2002, 67-75.
6. Bertrand, Claude-Jean, „Introduction: Media accountability.“ *Pacific Journalism Review*, 11(2), 2005, 5-16.
7. Bielinis, Laurus. *Visuomenė, valdžia ir žiniasklaida: prieštaranga komunikacinė simbiozė*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
8. Bitinas, Bronislovas, Liudmila Rupšienė ir Vilma Žydžiūnaitė. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio Leidykla-spaustuvė, 2008, 129.
9. BNS, „Europos transliuotojų sąjungai kelia nerimą parlamentinis LRT tyrimas.“ Vilnius, 2018. <<https://www.lzinios.lt/Lietuva/europos-transliuotoju-sajungai-kelia-nerima-parlamentinis-lrt-tyrimas/259984>> [Žiūrėta 2019 03 20]
10. Bulger, Monica ir Patrick Davison, „The Promises, Challenges, and Futures of Media Literacy.“ *Journal of Media Literacy Education*, 10(1), 2018.
11. Cymermonienė, Nerija, „Moksleivių žiniasklaidos raštingumo ugdymo prielaidos, patirtis ir perspektyvos.“ Daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008.
12. Coronel, Sheila S., „The media as watchdog.“ *The Role of the News Media in the Governance Reform Agenda. Harvard-World Bank Workshop. Harvard Kennedy School. Estados Unidos*. 2008
13. Coronel, Sheila S., „The role of the media in deepening democracy.“ *NGO Media Outreach: Using the*, 2003.
14. Croteau, David et al., *The business of media: Corporate media and the public interest*. Pine forge press, 2006.
15. Čeponytė, Jurgita, „Specialistai: Lietuvos žiniasklaidos problemos – priklausomybė nuo politikų ir per maža įvairovė.“ Vilnius, 2018. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/211635/specialistai-lietuvos-ziniasklaidos-problemos-priklausomybe-nuo-politiku-ir-per-maza-ivairove>> [Žiūrėta 2019 03 20]
16. Čiužaitė, Giedrė et al., *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
17. Dennis, Everette E. ir John Calhoun Merrill. *Media debates: Issues in mass communication*. Addison-Wesley Longman, 1991.
18. Fiske, John, *Įvadas į komunikacijos studijas*. Vilnius: Baltos lankos, 1998, 239 p.
19. Fourie, Pieter Jacobus (sud), *Media Studies: Institutions, theories, and issues*. Vol. 1. Cape Town: Juta and Company Ltd, 2001.
20. Giedrė Čiužaitė et al., *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012, 110.
21. Graber, Doris A. ir Johanna Dunaway, *Mass media and American politics*. Cq Press, 2017.
22. Gudonienė, Vilija, *Įvadas į masinės komunikacijos teorijas*. Vilnius: TARA, 1999, 12.
23. Guillory, John, „Genesis of the media concept“ *Critical inquiry*, 36(2), 2010, 321-362.
24. Gunther, Richard ir Anthony Mughan, *Democracy and the media: a comparative perspective*. Cambridge University Press, 2000.

25. Hobbs, Renee, „Building citizenship skills through media literacy education.“ *The public voice in a democracy at risk*, 1998, 57-76.
26. Jalava, Janne, „Trust as a decision: The problems and functions of trust in Luhmannian systems theory.“ 2006. <<http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/jalava/trustasa.pdf> > [Žiūrėta 2019 04 15]
27. Jastramskis, Deimantas, Anda Rožukalne, and Andres Jõesaar. „Žiniasklaidos koncentracija Baltijos šalyse 2000–2014 metais.“ *Informacijos mokslai*, 77, 2017, 26-48.
28. KANTAR TNS, „Žiniasklaidos tyrimų apžvalga 2017.“ Vilnius, 2017.
<http://www.tns.lt/data/files/Metines_apzvalgos/Kantar_TNS_Metin%C4%97_%C5%BEiniasklaidos_tyrim%C5%B3_ap%C5%BEvalga_2017m.pdf > [Žiūrėta 2019 03 19]
29. Kardelis, Kęstutis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2002.
30. Katz, Elihu, Hadassah Haas ir Michael Gurevitch, „On the Use of the Mass Media for Important Things.“ *American Sociological Review*, American Sociological Association, 38 (2), 1973, 164-181.
31. Katz, Elihu, Jay G. Blumler, Michael Gurevitch, „Uses and gratifications research.“ *The public opinion quarterly*, 37(4), 1973, 509-523.
32. Kazakevičiūtė, Inga, „Kaip prekių ženklams sužavėti tūkstantmečio kartą?“ Vilnius, 2018
<<http://www.bznstart.lt/verslas/verslo-gidas/3968/Kaip-prekiu-zenklams-suzaveti-tukstantmecio-karta>> [Žiūrėta 2019 05 05]
33. Kriaučiūnas, Nerijus, „Non-formal Education for Critical Media Literacy: the case of Youth in Action Programme in Lithuania.“ Magistro darbas, Vilniaus universitetas, 2009.
34. LaRose, Robert, Dana Mastro ir Matthew S. Eastin, „Understanding Internet Usage: A Social-Cognitive Approach to Uses and Gratifications.“ *Social Science Computer Review*. 19 (4), 2001, 395-413.
35. Lasswell, Harold D., „The structure and function of communication in society.“ Kn. L. Bryson (ed.), *The Communication of Ideas*, New York: Harper & Row, 1948, 32–51.
36. Liepa Želnienė, 15min.lt „Seime sukurta komisija LRT veiklai tirti.“ Vilnius, 2018.
<<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/199726/seime-sukurta-komisija-lrt-veiklai-tirti>> [Žiūrėta 2019 03 20]
37. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Lietuvos žurnalistų sąjunga, „Žiniasklaidos priemonių naudojimo raštingumo tyrimas.“ Vilnius, 2014. <
http://www.lzs.lt/lt/naujienos/ziniasklaida_lietuvoje/archyvas/p225/atliktas_ziniasklaidos_priemoniu_naudojimo_rastingumo_tyrimas.html > [Žiūrėta 2018 11 19]
38. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Sprinter, „Lietuvos žiniasklaidos priemonių naudojimo lygio nustatymo tyrimas“ <
http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Ziniasklaidos_vartojimas12_galutine.pdf > 2017, [Žiūrėta 2018 11 19]
39. Lietuvos žurnalistikos centras, „2018 metai: nuo grėsmės žiniasklaidos laisvei iki metų žmogaus titulo.“ Vilnius, 2019. <<https://lzc.lt/naujienos/2019/2018-metai-nuo-gresmes-ziniasklaidos-laisvei-iki-metu-zmogaus-titulo/> > [Žiūrėta 2019 03 20]
40. Luhmann, Niklas, „Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives“, Kn. Diego Gambetta (sud.), *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. Department of Sociology, University of Oxford, 2000, 94-107.
41. Martišius, Mantas. „Television Goes Mobile: the Transformation of the Audio-Visual Media Market.“ *Informacijos mokslai*, 84, 2018, 3-3.
42. Masiokaitė-Liubinienė, Austėja, „Politinių skandalų dinamika mediatizuotoje Lietuvos viešojoje erdvėje.“ *Informacijos mokslai*, 82, 2018, 24-35.
43. Matačinskaitė, Jurgita. „Žurnalistų kompetencijos ir gebėjimai šiandienos žiniasklaidoje.“ *Žurnalistikos tyrimai*, 2010, 117-142.

44. Mažeikienė, Viktorija, „Media literacy in higher education.“ Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018.
45. Mažylė, Jolanta, „Teisės ir etikos normų taikymas Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse.“ *Informacijos mokslai*, 51, 2009, 102-123.
46. Mažylė, Jolanta, „Žiniasklaidos savitvarka: institucijų modeliai ir lietuviškasis status quo.“ *Žurnalistikos tyrimai*, 7, 2014, 61-86.
47. McLuhan, Marshall, *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 2003, 339-340.
48. McQuail, Denis, *Mass Communication Theory: An Introduction*. London: Sage Publications, 1994, 416.
49. McQuail, Denis, *McQuail's mass communication theory*. 7 leid. London: Sage publications, 2010, 51.
50. Media Literacy for Citizenship, „Testing and Refining Criteria to Assess Media Literacy Levels in Europe.“ Brussels, 2011.
<http://www.eavi.eu/joomla/images/stories/Publications/study_testing_and_refining_ml_levels_in_europe.pdf> [Žiūrėta 2019 01 19]
51. Milašienė, Greta, „Tabloidizacijos apraiškos Lietuvos žiniasklaidoje“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2014.
52. Navakas, Naglis, „Delfi“ savininkė toliau dailosi į mokamą skaitmeninį turinį“ Vilnius, 2018. <<https://www.vz.lt/medijos/2018/10/31/delfi-savininke-toliau-dailosi-i-mokama-skaitmenini-turini>> [Žiūrėta 2019 05 05]
53. Nevinskaitė, Laima, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*. Vilnius: Petro Ofsetas, 2011.
54. NORDEN (Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje), „Lietuvių ir nelietuvių jaunimo medijų vartojimo įpročiai.“ Vilnius, 2016. <http://www.norden.lt/uploads/files/dir26/dir1/5_0.php> [Žiūrėta 2019 04 20]
55. Parsons, Talcott, *The Structure of Social Action*. 2 leid. New York: Free Press. 1968, 697 – 726.
56. Price, Monroe E. et al., *Media reform: Democratizing the media, democratizing the state*. Routledge, 2003.
57. Schramm, Wilbur, *Mass media and national development: The role of information in the developing countries*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1964.
58. Siudikienė, Daiva, „Įžymybių raiškos ir jų sekėjų auditorijos aktyvumo sąryšis socialiniuose tinkluose.“ *Informacijos mokslai*, 84, 2018, 2-2.
59. Stonkienė, Marija, Maryja Šupa, and Erika Janiūnienė. „Populiariausių Lietuvos interneto žiniasklaidos portalų auditorijos į (si) traukimo į turinio kūrimą ir sklaidą galimybės.“ *Informacijos mokslai*, 84, 2018, 1-1.
60. Strömbäck, Jesper, „In Search of a Standard: Four Models of Democracy and Their Normative Implications for Journalism.“ *Journalism Studies*, 6(3), 2005, 331-345.
61. Sztompka, Piotr, „Two Theoretical Approaches to Trust; Their Implications for the Resolution of Intergroup Conflict.“ *The Role of Trust in Conflict Resolution*. Springer, Cham, 2016. 15-21.
62. Šuminas, Andrius, Arūnas Gudiničius, and Arnas Aleksandravičius. "Skaitmeninės atskirties požymiai ir lygmenys: Lietuvos atvejo analizė." *Informacijos mokslai*, 81, 2018, 7-17.
63. UNESCO, „Global media and information literacy assessment framework: country readiness and competencies“ 2013. <<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/global-media-and-information-literacy-assessment-framework/>> [Žiūrėta 2019 01 19]

64. Uznienė, Rosita, „Media – Agents of Socialization.“ *Regional Formation and Development Studies*, 8(3), 2014, 231-239.
65. Uznienė, Rosita, „Medijinis ugdymas informacinės žinių visuomenės ugdymo erdvėje“ *Tiltai*, 47(2), 2009.
66. Vaičiūnienė, Vilhelmina ir Viktorija Mažeikienė, „Media literacy and information literacy: conceptual convergence into a composite notion of MIL.“ *Socialinių mokslų studijos*, 8(1), 2017, 78–94.
67. Vaišnys, Andrius et al., „Rusijos propaganda: analizė, įvertinimas, rekomendacijos.“ *Rytų Europos studijų centras*, 2017.
68. Vilmorius, „Ar Jūs pasitikite, ar nepasitikite šiomis Lietuvos institucijomis?“ Vilnius, 2019. <<http://www.vilmorus.lt/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=2&cntnt01returnid=20>> [Žiūrėta 2019 04 30]
69. Vilmorius, „Lietuviškos, rusiškos ir kitų šalių žiniasklaidos naudojimas ir vertinimas Lietuvoje.“ Vilnius, 2014. < <https://www.rtk.lt/content/uploads/2015/09/Vilmorus-apklaustos-ataskaita-2014-12-31.pdf> > [Žiūrėta 2019 03 19]
70. Wright, Charles R., „Functional analysis and mass communication revisited“, 1974, Kn. J.G. Blumler and E. Katz (sud), *The Uses of Mass Communications*. Beverly Hills, CA: Sage. 197–212.
71. Žydžiūnaitė, Vilma ir Stanislav Sabaliauskas, *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams*. Vilnius, Vaga, 2017, 56-69.
72. Žiliukaitė, Rūta et al. *Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus, 2006.
73. Žiliukaitė, Rūta, „Pasitikėjimas: nuo teorinių išvalgų empirinės analizės link.“ *Kultūrologija*, (13), 2006, 205-253.

SUMMARY

The Relationship Between Youth and Lithuanian Media: (Un)defined Expectations, Usage Habits and Challenge of Trust.

Due to the important role of the mass media in society and the practical challenges that were faced by Lithuanian mass media in 2018, it is important to investigate not only the media itself as an object, but also the attitude of the members of society towards it. What is more, it is important to know the views of young people since they were born in an independent Lithuania, did not live in the context of Soviet censorship.

Research problem – Researches carried out by Lithuanian scientists reveal the need to update and supplement the available qualitative data on the relationship between youth and Lithuanian media by offering complex and not yet applied access to qualitative research in Lithuania, including the perception of youth expectations for the media, clarification of usage reasons and knowledge of the motives of trust into one common and interrelated system of parts.

Research object – the attitudes, usage and trust in Lithuanian media of youth from biggest cities of Lithuania.

Research goal – to perceive and analyze the attitudes of Lithuanian young people about Lithuanian media: their expectations, usage motives and habits and trust in Lithuanian media.

In order to achieve the goal of the work, the following **research tasks** are provided: 1. define the concept of mass media, while explaining the concepts of media, media organization; 2. present the concept, functions and place of the media in the society, based on the assumptions proposed by the theory of functionalism; 3. introduce the theory of use and gratifications to explain the reasons and criteria for the audience to use the media; 4. introduce the concepts of trust and confidence in N. Luhmann theory in order to explain the factors determining trust in the media; 5. create a qualitative research instrument (questionnaire) and to present research methodology; 6. conduct an empirical study using the semi-structured in-depth interview method; 7. Submit and analyze the results of the study. In terms of the field of research and the results obtained, the work benefits sociologists, media scientists, political science researchers, exploring issues of media perception, use and trust by both qualitative and quantitative methods.

The results of the study show that the image of the desired media among young people is rather fragmented. This is explained by the difference in the perception of different media in the informants – the first group deliberately understands and identifies the media as a social institution supporting social reality and control; the second group perceives the media as a system of individual commercial

organizations. The third group has a very limited understanding of the functioning of the media and therefore relied solely on personal experiences and feelings in reflecting on the more generalized media image, which meant that the media only linked expectations to its content. In the light of these results, the author of the thesis recommends that more attention be paid to the media from the theoretical side in the curricula of primary schools, revealing the mechanisms, practices and objectives of media functioning. Secondly, the study revealed the reasons of the use and non-use of youth media, which partly confirm the theory of use and gratifications described in the theoretical part. The media is used to meet the information, self-identification, social interaction and entertainment needs, while being able to combine content from different media channels and choose among other sources that satisfy the needs. However, the results negate the theory's assumption that all members of the media audience rationally understand and are able to verbally identify the reasons and benefits of using the media. This result provides the basis for other quantitative and qualitative research to understand the peculiarities and boundaries of the use of audience media. Thirdly, the results of the study show that young people do not express their general trust in the media institution, and associate their trust with certain media realtors – media channels or journalists. What's more, the participants who expressed partial trust were had certain media channel selection competencies and more active media use. This result raises the question of whether the trust of media is connected with media activity. Finally, mistrust of the media is based on the problems of the Lithuanian media. Youth is dissatisfied due to the dysfunctions of the commercial media, which indicate that they see the media as a profit-oriented commercial system (as they expect the role of a public interest from the media). In other words, the results of the research indicate that distrust arises from the mismatch between the wanted and visible media behavior.

Priedas nr. 1. Tyrimo klausimynas

Toliau pasviru šriftu pateikiama atitinkamo klausimų bloko tema.

Socioekonominės, sociodemografinės informanto charakteristikos

Gal galėtumėte trumpai prisistatyti?

Informanto žiniasklaidos suvokimas ir lūkesčių žiniasklaidai įvardinimas

Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai?

Koks, jūsų nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

Kalbant apie turinio kūrėjus, jūsų manymu, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią?

Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti žurnalistas, kokias kompetencijas turėtų turėti?

Informanto žiniasklaidos naudojimo įpročiai

Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

Kodėl jūs naudojate žiniasklaidą?

Kodėl naudojate būtent minėtas žiniasklaidos priemones/kanalus?

Ar nesinaudojate [spauda, televizija, radiju]?

Kokiomis temomis domitės labiausiai? Apie ką skaitote dažniausiai?

Ar naudojate užsienio žiniasklaidą? Kada renkatės naudoti užsienio žiniasklaidą, o ne Lietuvos?

Informanto Lietuvos žiniasklaidos vertinimas

Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida? Kodėl?

Kaip vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Ar ji atitinka jūsų lūkesčius?

Ko jums trūksta iš Lietuvos žiniasklaidos? Kokios informacijos, temų jums trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

Kokias, jūsų nuomone, Lietuvos žiniasklaida turi problemas, kokius patiria iššūkius?

Priedas nr. 2. Anonimizuotas tyrimo dalyvių sąrašas su sociodemografinėmis ir socioekonominėmis charakteristikomis

Interviu laikas	Inf. nr.	Gyvenamoji vieta	Lytis	Amžius	Išsilavinimas	Užimtumas	Tautybė
Kovas, darbo diena, 19:00	1	Klaipėda	Mot.	18 m.	Nebaigtas vidurinis	Mokinė	Lietuvė
Kovas, savaitgalis, 11:00	2	Kaunas	Mot.	23 m.	Aukštasis neuniversitetinis bakalauras	Grožio procedūrų specialistė	Lietuvė
Kovas, darbo diena, 9:00	3	Vilnius	Vyr.	22 m.	Vidurinis	profesionalus sportininkas, laisvai samdomas darbuotojas	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 13:00	4	Vilnius	Vyr.	25 m.	Profesinis mokymas	Priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos darbuotojas	Lenkas
Balandis, darbo diena, 18:00	5	Šiauliai	Mot.	23 m.	Nebaigtas aukštasis neuniversitetinis	Studentė	Lietuvė
Balandis, savaitgalis, 10:00	6	Kaunas	Vyr.	22 m.	Nebaigtas aukštasis universitetinis	Dirbantis studentas	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 10:00	7	Vilnius	Vyr.	23 m.	Nebaigtas aukštasis universitetinis	Studentas, turintis individualią veiklą	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 14:00	8	Kaunas	Mot.	20 m.	Nebaigtas aukštasis universitetinis	Studentė	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 17:00	9	Vilnius	Vyr.	26 m.	Aukštasis neuniversitetinis bakalauras	Kvalifikuotas šokėjas	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 12:00	10	Vilnius	Mot.	25 m.	Aukštasis universitetinis bakalauras ir magistras	Marketingo ir komunikacijos vadovė	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 14:00	11	Vilnius	Mot.	28 m.	Aukštasis universitetinis bakalauras, įgytas užsienyje	Vaiko priežiūros atostogose	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 9:00	12	Vilnius	Mot.	29 m.	Aukštasis universitetinis bakalauras	Manikūrininkė	Lietuvė
Balandis, darbo diena	13	Kaunas	Mot.	21 m.	Nebaigtas aukštasis universitetinis	Studentė	Lietuvė

diena, 12:00							
Balandis, darbo diena, 15:00	14	Vilnius	Vyr.	24 m.	Profesinis mokymas	Grindų dangų klojėjas	Lenkas
Balandis, darbo diena, 17:00	15	Šiauliai	Vyr.	25 m.	Aukštasis neuniversitetinis bakalauras	Vaikų sporto treneris	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 19:00	16	Kaunas	Mot.	26 m.	Aukštasis universitetinis bakalauras ir magistras	Marketingo vadybininkė	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 10:00	17	Šiauliai	Mot.	25 m.	Aukštasis neuniversitetinis bakalauras	Vaikų gimtadienių organizatorė	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 12:00	18	Vilnius	Vyr.	18 m.	Nebaigtas vidurinis	Mokinys	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 14:00	19	Vilnius	Vyr.	25 m.	Nebaigtas aukštasis neuniversitetinis	Dirbantis studentas	Rusas
Balandis, darbo diena, 16:00	20	Klaipėda	Mot.	20 m.	Nebaigtas aukštasis universitetinis	Dirbanti studentė	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 9:00	21	Vilnius	Vyr.	28 m.	Aukštasis universitetinis bakalauras ir magistras	Doktorantas	Lietuvis
Balandis, darbo diena, 11:00	22	Kaunas	Mot.	21 m.	Vidurinis	Nekvalifikuota darbuotoja	Lietuvė
Balandis, savaitgalis, 15:00	23	Vilnius	Vyr.	22 m.	Nebaigtas aukštasis universitetinis	Nedirbantis studentas	Lietuvis
Balandžio mėn, savaitgalis, 14:00	24	Klaipėda	Vyr.	22 m.	Nebaigtas aukštasis neuniversitetinis	Studentas	Rusas
Balandis, darbo diena, 10:00	25	Klaipėda	Mot.	28 m.	Aukštasis universitetinis	Žmoniškųjų išteklių specialistė	Lietuvė
Balandis, darbo diena, 13:30	26	Klaipėda	Mot.	19 m.	Nebaigtas vidurinis	Mokinė	Lietuvė

Balandis, darbo diena, 13:00	27	Šiauliai	Mot.	19 m.	Nebaigtas aukštasis neuniversitetinis	Studentė	Lietuvė
---------------------------------------	----	----------	------	-------	---	----------	---------

Sudarė: darbo autorė.

Priedas nr. 3. Interviu transkribavimo ir informantų anonimizavimo taisyklės

Transkribuojant įrašytus interviu į tekstinį formatą buvo laikytasi šių taisyklių:

1. Atliekama maksimaliai pažodinė transkripcija, praleidžiant bereikšmius garsus, nutrauktus žodžius ir pakoreguojant grubias sintaksines ir morfologines klaidas;
2. Atsižvelgiant į tyrimų etikos reikalavimus ir siekiant maksimaliai užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą, interviu transkripcijose informantų tapatybę galinti atskleisti informacija užkoduota (lentelė nr. 1);
3. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, žymima ir informanto neverbalinio bendravimo informacija kaip emocijos, mimikos, intonacijos kaita, tylos pauzės (lentelė nr. 1);
4. Identiškai atsikartojančios mintys, negirdimos vietos bei tyrimo tikslui ir laukui nereikšminga informacija praleista (lentelė nr. 1);
5. Atsižvelgiant į informantų pageidavimą, dalyje tyrimo interviu buvo kreiptasi kreipiniu „tu“ į informantą.

1 lentelė. Interviu transkribavimo ženklų reikšmių sistema

Ženklas	Reikšmė
<V>	Nuasmenintas informanto vardas
<P>	Nuasmeninta informanto pavardė
<X>	Anonimizuoti informanto darbovietės arba mokslo įstaigos pavadinimai
<Y>	Anonimizuoti studijų krypties arba specifinės darbo srities, kuri leistų identifikuoti informantą, pavadinimai
<Z>	Anonimizuoti metai
(įprastu šriftu)	Informanto praleisti žodžiai, reikalingi sakiniui arba informanto minčiai suprasti
[<i>pasviru šriftu</i>]	Informanto kalbai reikšminga nežodinė informacija (emocijos, mimikos, intonacijos kaita, tylos pauzės)
{ <i>pasviru šriftu</i> }	Išorinių trikdžių komentaras arba informanto minties paaiškinimas, sukonkretinimas– darbo autorės komentarai
(įprastu šriftu?)	Spėjama mintis ir sakinio formuluotė
[...]	Praleista tyrimo tikslui ir laukui nereikšminga informacija
<i>pasviru šriftu</i>	Sulietuvinti užsienio kalbos žodžiai arba netaisyklingai vartojami lietuvių kalbos žodžiai

Sudarė: darbo autorė.

2 lentelė. Informantų išskirtos žurnalistų savybės ir kompetencijos

Atsakymų subkategorijos	Informantų atsakymai į klausimą, kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti žurnalistas, kokias kompetencijas turėtų turėti?
Turintis pašaukimą	<i>I6: Man rodos, kad žurnalistikai turi jausti kažkokį pašaukimą, nes nepaisant atlyginimo, matai tame prasmę ir dėl to tu dirbi.;</i> <i>I15: Svarbus ir vertybinis požiūris, ką tu nori daryti, kas susiję su tavo pašaukimu, ką tu nori daryti gyvenime;</i>
Turintis žurnalistinį išsilavinimą	<i>I5: baigęs žurnalistikos studijas;</i> <i>I25: Žurnalistika, kaip ir bet kokia kita profesija, tai yra mokslas, tai studijos, kur žmonės praleidžia laiką ir supranta, kaip tai reikia naudoti, žino kaip būti žurnalistu;</i> <i>I7: Man žurnalistika atrodo profesionalumo ir išsilavinimo reikalaujanti sritis;</i>
Turintis tam tikras asmeninės savybės	„kietas“, „tolerantiškas“, „pagarbus“, „patikimas“, „drąsus“, „supratingas“, „sąžiningas“, „smalsus“, „atviras“, „nuoširdus“ . Taip pat „turintis kritinį mąstymą, aštrų protą“, „nebijotų naujovių“, „nebijotų kritikos“, „nerūpėtų melaginga informacija arba daugiau paspaudimų“
Laikantis žurnalistų profesinių vertybių ir normų	„nešališkas“, „objektyvus“, „tikrinantis faktus“, „nepriklausomas“ , „būti neutralioje pozicijoje“, „nepateikiantis savo nuomonės“, „be emocijų ir nepaveiktas kažkokių išorinių veiksnių“. Taip pat informantų nuomone žurnalistas turi „laikytis etikos kodekso“, „neturėti politinių nusistatymų į vieną pusę“, „priimti daug nuomonių“, „turi patikimus šaltinius“, „tikrinti informaciją ne iš vieno šaltinio“, „argumentuotai viską pateikti“.
Gebantis atskirti ir skelbiantis tik tą informaciją, kuri yra verta viešinimo	<i>I22: Atskirti informaciją, kuri yra naudinga pateikti į tą žiniasklaidą, kuri yra labiau verta [dėmesio];</i> <i>I7: Žurnalistų funkcija yra pagyvinti, kaip tai pateikti visuomenei ir kodėl nori informuoti apie tai žmones, kodėl jiems yra svarbu tai žinoti;</i> <i>I17: Galbūt, tai kas svarbiau, turėtų būti rašoma;</i> <i>I9: <...> ką, iš tiesų, reikėtų žinoti skaitytojui bei suprasti, ko jam trūksta.</i>
Turintis teminę specializaciją	<i>I13: <...> žurnalistas būti savo srities asmuo,</i> <i>I21: Turėti daug žinių apie tai, ką jis dirba, nes dažnai žurnalistai žino po truputį ir nieko giliau. Reikėtų, kad jie būtų specifiskesni – jeigu atstovauji mokslui, tai turėtum labiau tuo domėtis, o ne blaškytis;</i>

	<i>I11: Pažįstu asmeniškai tik vieną žurnalistę Žuolytę. <...> Bet matau, kaip ji bendrauja, susipažįsta su žmonėmis, netgi neformaliai bendrauja su marketingo specialistais, kad tik įgautų tą patirtį, kad suprastų, kaip viskas vyksta iš tikrųjų.</i>
Turintis gerus tarpusavio komunikacijos įgūdžius	„komunikabilus“, „mokėtų laisvai šnekėtis“, „mokėti teisingai paklausti“ <i>I25: turi mokėti gebėti bendrauti su žmonėmis taip, kad išgautum iš jų sau reikiamus atsakymus, <...> klausyti bei sugebėti ištraukti iš žmonių daugiau nei jie nori pasakyti.</i>
Turintis gerus rašymo įgūdžius	„rišli kalba“, „žinojimas tam tikros struktūros, kaip turi atrodyti tekstas“. <i>I25: Pagrindas yra tai, kad žurnalistas turi gerai mokėti [rašyti] arba būti taip išsilavinęs ir daug parašęs, išmokęs, kad jo kalba išlavėtų ir būtų patraukli skaitytojui;</i> <i>I16: Turbūt pagrindinis, svarbus dalykas – gimtosios kalbos mokėjimas. <...> Būtų smagu, kad jie rašytų gražia, taisyklinga lietuvių kalba;</i> <i>I13: Visų pirma, tu turi mokėti gražiai rašyt. <...> Geras žurnalistas taisyklingą antraštę sugalvos, įdomiai, taisyklingai parašys.</i>
Dirbantis metodologiškai ir kokybiškai	<i>I7: Žiniasklaida turi būti daroma kaip moksliniai tyrimai. Tam tikrais metodais remiantis, tam tikrais principais;</i> <i>I6: Ir aš, manau, kad norint daryti normalų tyrimą reikia labai daug pasimokyti, nes yra įvairios metodologijos;</i> <i>I25: Jis turi turėti geras analitines žinias, arba mokėti surasti, susieti informaciją, ją išanalizuoti, susisteminti ir pateikti rašymo forma;</i> <i>I11: <...> įsigilinęs į tą temą, kuria rašo;</i> <i>I16: <...> žurnalistas turi įsigilinti į dominančias temas ir rašyti;</i>
Gebantis bendradarbiauti su kitais	<i>I9: <...> turi ir bendradarbiauti, klimatą suprasti turi, ir ryšius turėti, ir kurti;</i> <i>I21: <...> turėtų kooperuotis žurnalistai su kitais žurnalistais arba specialistais;</i>

Sudarė: darbo autorė, remiantis tyrimo metu informantų išsakytomis mintimis

3 lentelė. Informantų įvardintos žiniasklaidos naudojimo priežastys

Priežasčių kategorijos	Priežastys
1.Kognityvinės priežastys	Noras sužinoti, kas vyksta dabar mieste, Lietuvoje, pasaulyje
	Noras suprasti, kas vyksta ir kodėl vyksta kaip vyksta
	Įdomios informacijos radimas
	Pagalba priimant sprendimus rinkimų metu
	Smalsumo patenkinimas
2.Emocinės priežastys	Saugumo poreikis – noras sužinoti, kas laukia ateityje, kam reikia ruoštis
	Savęs tobulinimas, mokymasis
	Nenorą jaustis „durnu“
	Estetika
	Jaučiamas malonumas domėjimosi proceso metu
	Nuotaikos gerinimas
3.Asmens integracijos priežastys	Geresnis savęs supratimas
	Vertybių puoselėjimas
	Individualios nuomonės susidarymas apie įvykius
	Savo gyvenimo lyginimas su kitų, bandymas kitų patirtis pritaikyti sau
4.Socialinės integracijos priežastys	Noras pažinti, suprasti kitus asmenis
	Lengvesnio gyvenimo ir sugyvenimo su kitais perspektyva
	Bendravimo temos su tais, kurie nėra iš tos pačios profesinės srities
	Noras neatsilikti nuo kitų
	Nenorą „gyventi savam burbulė“
	Noras įsitraukti į visuomenės procesus (kurti aplinką)
	Įsitraukimas į įvykius netiesiogine prasme
	Įkvėpimas, idėjų gavimas profesinei veiklai
	Būtinybė, jeigu esi išsilavinęs
	Noras neišsiskirti iš kitų
5.Įtampos išreiškimo priežastys	Atsipalaidavimas
	Nenorą mąstyti, užsiimti protine veikla
	Daug jėgų nereikalaujantis laiko praleidimas
	Neturėjimas ką veikti
6.Priežastys, nepriklausančios nuo jų pačių	Įprotis
	Priklausomybė
	Būtinybė žinoti dėl profesinės veiklos
	Artimų asmenų žiniasklaidos naudojimo įpročiai

Sudarė: darbo autorė, remiantis tyrimo metu informantų išsakytomis mintimis

4 lentelė. Žiniasklaidos priemonių naudojimo priežastys ir sąlygos

Spauda	Kodėl?	Specializuotas turinys	Kokiomis sąlygomis?	Kelionėse, atostogų metu
		Pramoga		Važiuojant ilgą nuotolį
		Laimėjo prenumeratą		Nuvažiuojant pas tėvus arba senelius
				Randant kavinukėse
				Randant kolegijos skaitykloje
				Gaunant nemokamai, nuperkant tėvams
Radijas	Kodėl?	Įprotis	Kokiomis sąlygomis?	Tik mašinoje
		Smagumas, jaučiamas, kai groja muzika namie		Važiuojant viešu transportu, einant pėsčiomis
		Galimybė 2 darbus vienu metu daryti: klausytis radijo ir veikti X		Darant X darbą ir tuo metu nieko įdomaus nerodo per televizorių
Televizija	Kodėl?	Įdomios laidos	Kokiomis sąlygomis?	Būnant pas tėvus
		Įprotis		Būnant su seneliais
		Kaip fonas, kai dirba prie kompiuterio dirba		Valgant
		Pramoginės laidos		Gaminant vakarienę
		Galimybė 2 darbus vienu metu daryti: žiūrėti žinias ir veikti X		Jeigu būna namie įjungtas tėvų
Internetinė žiniasklaida*	Kodėl?	Informacijos atrankos galimybė	Kokiomis sąlygomis?	
		Mobilumas		
		Įprotis, priklausomybė		

*Interneto ir internetinės žiniasklaidos naudojimas informantams kasdieninis ir savaime suprantamas

Sudarė: darbo autorė, remiantis tyrimo metu informantų išsakytomis mintimis

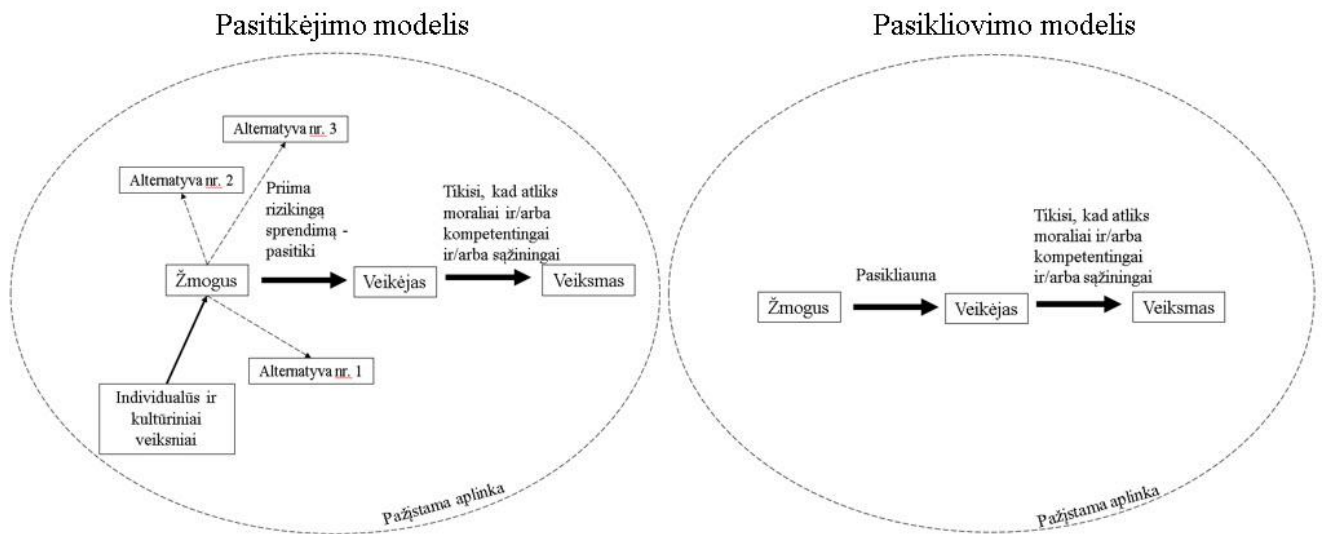
5 lentelė. Skirtingų žiniasklaidos kanalų pasirinkimo motyvai

Žiniasklaidos priemonės	Priežastys, kodėl pasirenkamas naudoti tam tikras žiniasklaidos kanalas
Spauda	Įdomios temos (Verslo klasė ir Verslo žinios)
	Kokybiški straipsniai (Verslo klasė)
	Pramoga (Žmonės)
	Gyvenimiškos temos, įdomūs pašnekovai (Cosmopolitan)
	Specializuotas turinys (National Geographic, Iliustruota Istorija)
	Estetiškas (Žmonės, IKONA, L'Officiel)
	Pasisemia idėjų (L'Officiel)
	Kitų rekomenduotas (The Economist)
	Edukuoja (The Economist)
	Gerina nuotaiką (Panelė, Cosmopolitan, Žmonės)
	Patinka atsinaujinimas (Žmonės)
	Rašo apie žmones, apie kuriuos niekur kitur nerašoma (Lamų slėnis)
Radijas	Įdomios laidos (M – 1, ZIP FM, Powerhitradio)
	Smagūs vedėjai (M – 1, ZIP FM)
	„Užaugo“ su radijo stotimi (M – 1)
	Patinka grojanti muzika (M – 1)
	Populiari (M – 1)
	Įdomūs žaidimai (M – 1)
	Praneša aktualias regiono naujienas (Raduga)
	Kritiškas ir aktualus turinys (Žinių radijas)
	Patinka muzika ir trumpos, aiškios žinios (LRT OPUS)
	Įprotis (Ruskoje Radio)
	Gilesnės naujienų analizės (Ruskoje Radio)
Televizija	Populiariausia televizija (TV3)
	Įprotis, nuo vaikystės mėgstamas kanalas (TV3)
	Kokybiškesnis (LRT)
	Patikimesni, svaresni, profesionalesni vedėjai (LRT)
	Šeimos nario pageidavimu (TV3)
	Nes alternatyvos mažiau įdomios (LRT)

	Vienintelis kanalas, kuris nerodo kriminalų (LRT)
	Pasitiki (LRT)
	Rodo įdomias ir patinkančias laidas (LRT)
	Praneša daugiau regiono naujienas (Balticum)
	Patinka pramoginis turinys (TV3)
	Turi archyvą (LRTmediateka)
Internetinė žiniasklaida	Nerašo apie nepatinkančias temas (Verslo žinios, 15min, Lrytas)
	Atrodo patikimiausias (15min, LRT)
	Visuomenės suformuota nuomonė dėl portalų patikimumo (15min, Verslo žinios)
	Įprotis (Delfi, Verslo žinias)
	Socialiniuose tinkluose draugai dalinasi to kanalo nuorodomis ir naujienomis (Delfi, Verslo žinias)
	Labiau pastebimi socialiniuose tinkluose (15min, Delfi)
	Patinka tame kanale dirbantis žurnalistas (Delfi, 15min)
	Kanalo nepriklausomybė (Lrytas, 15min)
	Didesnė temų įvairovė (Delfi, 15min, LRT)
	Patinka rubrikos (15min)
	Tiriamoji žurnalistika (15min)
	Patraukliai pateiktos sporto naujienos (Delfi)
	Aktualesnės žinios pateikiamos (15min)
	Objektyviausiai padeda nuspręsti dėl rinkiminio elgesio (LRT, Laisvės TV)
	Patinka internetinio puslapio atnaujinimas (LRT)
	Nėra reklamų (LRT)
	Patinka straipsnių temos (Verslo žinios)
	Populiaru (15min, Delfi)
	Bendruomeniškas (LRT)
	Pramoga, juokinga (Laisvės TV)
	Netenkina alternatyvūs portalai (Lrytas)
	Konkretesnė informacija (Lrytas)

Sudarė: darbo autorė, remiantis tyrimo metu informantų išsakytomis mintimis

1 paveikslas. Pasitikėjimo ir pasiklovimo modeliai

Sudarė: darbo autorė, remiantis N. Luhmann pasitikėjimo ir pasiklovimo komponentais¹³²

¹³² Luhmann, 94-107.

Priedas nr. 4. Interviu transkripcijos

Informantė nr. 1 [toliau – I1]: mokinė, gyvena Klaipėdoje, 18 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: kovo mėn., darbo diena, 19:00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I1: Esu <V><P>, lietuvė, gyvenu šiuo metu Klaipėdoje, man 18 metų, mokausi dvyliktoje klasėje, baiginėju gimnaziją. Didžiąją dalį laiko skiriu mokslams, bet taip pat savanoriauju, dalyvauju kelių organizacijų veikose, tai toks mano maždaug gyvenimas.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I1: Iš tikrųjų, mokykloje pamokose pamatai, kai anksčiau žmonės gyveno ir tai priverčia susimąstyti, kad galėjimas išreikšti savo mintis, savo įsitikinimus kažkoku politiniu, ideologiniu požiūriu yra gerai. Kad nėra baimės kalbėti, galbūt yra baimė kalbėti dėl kitų nuomonių, bet nėra baimės kalbėti dėl valdžios draudimų, tai palyginus su praeitais laikais, supranti, kad tą reikia dar labiau vertinti.

TYRĖJA: Kaip supranti žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I1: Visų pirma, asociacijos prasideda nuo laikraščių, televizijos, žinių, žurnalų, tai gali būti spauda, televizija. Iš tikrųjų tai, kas jungia tave su išorės naujienomis.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie tavo lūkesčius žiniasklaidai. Kokias funkcijas, tavonumone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I1: Visų pirma, tai informuoti pagrindinis tikslas. Dar taip pat [žiniasklaida] yra kaip laisvalaikio dalykas žmonėms, ypač televizija. Tai gali taip pat būti kaip kūrybos forma.

TYRĖJA: Kur matai kūrybą?

I1: Ten, kur žmonės rašo ir tuo užsiima. Tai vienas, kad informacijos gauna, nes vis tiek žiniasklaida yra pagrindinis informacijos šaltinis ir tada dar laisvalaikio praleidimas.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keli žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I1: Kadangi tai vis tiek vienas iš tų pagrindinių šaltinių, iš kur gaunama informacija, tai norėtusi, kad tai būtų patikima, atrinkta, objektyvi, kad tai būtų tas šaltinis, kuriuo galėtum pasitikėti. Tai tokie kriterijai, kad gautum tą patikimumą. O dabar dar pagal kiekvieną žmogaus poreikį yra visokių kanalų, priemonių, tai galima pasirinkti pagal savo poreikius, kas labiau priimtina. Bet tas pirmumas, tai patikimumas, informacijos patikrinimas, nes visokios informacijos ir klaidingos yra, tai norėtusi, kad būtų kanalai, kur žinai, ką gauni.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę?

I1: Na, manau, kad galima įgalinti ir piliečius, bet tada turėtų būti pateikta, kad tai yra piliečių, o ne profesionalų kuriamas turinys. Tai būtinai turi žinoti skaitytojai. Nes manau, kad profesionalai mato vienai ir ieško kitų dalykų ieško, o piliečiai gali kitus dalykus matyti. Vieni kitus tikrai gali papildyti. Bet profesionalai tai daro profesionaliau, nes tai yra jų pragyvenimo šaltinis.

TYRĖJA: Ar turi savo mėgstamus žurnalistus? Ar galėtum įvardinti konkrečiai?

I1: Nepasakyčiau, kad seku būtent žurnalistus. Daugiau apžvalgininkai, pavyzdžiui, politikos Kojala. Bet tada dažniausiai būna per *Facebook*‘ą kokie The Economist, World Economic Forum, bet jie daugiau yra organizacijos, o ne žurnalistai.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I1: Mhm. [*rodo, kad suprato klausimą*] Visų pirma, tai sugebėti ir netikrą informaciją patikrinti, tada sakoma, kad turėtų kažkiek išmanyti tą sritį apie kurią rašo, kad galėtų *research*‘ą padaryti. Nes atsiranda visiškai kitokios įžvalgos kai kalbi apie dalyką, kurį tu žinai ir tada ir kokybė jaučiasi. Tai būtų smagu, kad žurnalistas žinotų apie ką kalba. Kas dar... [*mąsto*] Toliau objektyvumas, visi tie etiniai dalykai, ar žurnalistas visų interesų paiso, ar objektyviai stovi už savo tiesą. Tie visi dalykai taip pat yra svarbūs.

TYRĖJA: Kaip tu galvoji, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I1: Aš tikrai manau, kad daro didžiulę įtaką, nes ką mes girdime iš to tikrai formuojasi mūsų nuomonė ir labai dažnai tą pastebi, kai esi su žmonėmis. [...] Žmonės apie politiką visada kalba apie politiką taip, tarytum viską žinotų, tačiau iš tiesų jis gi nieko apie juos nežino, o nuomonę turi tik dėl to, ką girdi per žiniasklaidą. [*juokiasi*] Tą, ką mes matome formuoja mus, nes tai yra ta informacija, kurią mes gauname. Galbūt daugiau skirtingų šaltinių naudojimas suformuotų tą platesnį požiūrį. [...] Tai be abejonės tikrai daro įtaką ir gali pastebėti tokius šablonus ir žmonių kalbose ir elgesyje būtent dėl žiniasklaidos.

TYRĖJA: Sakai, kad žiniasklaida veikia visuomenę. O ar manai, kad žiniasklaida veikia politiką? Koks, tavo nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I1: *nu* jo, čia toks geras klausimas. Man atrodo visada būna problema su politika ir žiniasklaida. Nes vis tiek atrodo, kad politika naudojasi žiniasklaida, nes ji yra vienas svarbiausių jų partnerių. Būna visokių skandalų, dramų, bet manau, kad žiniasklaida formuoja piliečius apie valdžios veiksmus, apie valdžios atstovus. Tai kitas klausimas, kiek tada tai yra objektyvu, kiek kokie interesai, kišimasis ir taip toliau.

TYRĖJA: Ar teisingai suprantu, kad tu manai, kad politikai daro įtaką žiniasklaidai, o ne žiniasklaida politikams?

I1: Iš tiesų įvairiai, aš manau, kad abu vienas kitam daro įtaką. Gal būt šiais laikais net žiniasklaida daro daugiau įtakos politikams šiais laikais. Nes kokią informaciją pateikia žiniasklaida, tai daro įtaką jų karjerai, taip pat politiniams įvykiams. Nes kaip ir sakiau, žiniasklaida formuoja žmonių požiūrius, emocijas, jausmus, tai iš tikrųjų yra didžiulė jėga. Ir gali daryti įtaką tiek globaliai politikai, tiek konkrečiam asmeniui. Tai aš netgi, manau, kad žiniasklaida labai svarbi ir netgi svarbesnė ir netgi yra svarbesnė, viršesnė savo jėga negu valdžia.

TYRĖJA: Pereiname prie tavo žiniasklaidos naudojimo įpročių, ar ir kokią žiniasklaidą naudoji? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudoji?

I1: Televizoriaus nebežiūriu. Kai laiko būdavo, tai visokios žurnalų prenumeratos būdavo. Dabar jos krūvoje ant stalo guli. Dažniausiai tai būna *Facebook*‘as ir kokius ten kanalus ir platformas esu *pasilike*‘inusi. Tai per jį visa informacija ateina.

TYRĖJA: O ką prenumeruoji?

I1: Mados žurnalas L'Officiel ir The Economist. Tai vienas daugiau politika, o kitas laisvalaikio.

TYRĖJA: Čia tavo asmeninės prenumeratos, ar bendrai tavo šeima prenumeruoja?

I1: Mano, asmeninės.

TYRĖJA: O kodėl būtent šiuos du žurnalus pasirinkai prenumeruoti?

I1: Nes yra įdomu, aš pati siuvu drabužius, tai man įdomu idėjų pasisemti. O Ekonomist'ą daug žmonių rekomendavo kaip kokybišką žurnalą. Ir jis yra anglų kalba, tai anglų kalba tobulinasi ir visos aktualijos yra sutrauktai, tai būtent dėl turinio, kas suprasti, kas vyksta.

TYRĖJA: O grįžtant prie socialinių tinklų, kokias ten esi užsiprenumeravusi žiniasklaidos priemonės?

I1: Esu keletą pasižymėjusi su žvaigždute, tai The World Economic Forum... [mqsto] Dabar neprisimenu, kas dar. Yra daug, bet po to pasimeta tame *feed'e*. Aš turiu 15min programėlę telefone, bet labai retai pastaruoju metu skaitau. [mqsto] LRT dar yra keletas kultūrinių laidų, kurios man patinka, bet jas įsijungiu, kai turiu laisvo laiko.

TYRĖJA: Kokias kultūrines laidas žiūri?

I1: Man patinka „Stambiu planu“.

TYRĖJA: Kodėl?

I1: Man turinys patinka, patinka išliekamoji vertė. Iš tikrųjų, įdomiai pateikiamas ir nežinau alternatyvų, kas panašiai taip darytų. Labai patinka šita laida. Dar prisiminiau užsienio portalus, kaip, pavyzdžiui, Business Insider. Tai pagrįdė aš programėles naudoju arba jau kas *Facebook'e* iššoka.

TYRĖJA: O be 15min ir LRT kitais Lietuvos žiniasklaidos kanalais naudojiesi?

I1: Ne, nebent *Facebook'e* būna Delfi straipsnis iššoka.

TYRĖJA: O kas tave skatina naudoti žiniasklaidą, kodėl tu tai darai?

I1: Norisi kokybiško turinio, ne tik aktualijų, bet ir norisi gauti daugiau informacijos, atsižvelgiant į tai, kas vyksta gyvenime. Visas tas žinojimas per kalbėjimą, veikiant kitus dalykus atneša naudą. Tai dėlto, kad vėliau tos žinios ir įgūdžiai nuolat skaitant žinias bus man naudingi. Nors ir juokingai skamba, bet tas pats žodynas lavinasi. [...]

TYRĖJA: O kodėl naudoji užsienio žiniasklaidą? Ar tau kažkokių temų trūksta?

I1: Gal aš per mažai domiuosi lietuviška žiniasklaida, bet man atrodo, kad lietuviška žiniasklaida vien tik aktualijomis, naujienomis su žvaigždėmis, politikais dalinasi. O man norisi ...

{į kambarį įėjo informantės sesuo, trumpai pasikalbėjo ir išėjo}

I1: O apie verslo žinias, profesinių patarimų, apžvalgų daugiau užsienio puslapiai pateikia. Jeigu būna ieškau kažkokios informacijos ir *Google* pastebiu kažkokius užsienio portalus, tai ir pradėd juos sekti.

TYRĖJA: O kokį santykį su Youtube turi? Gal seki kažkuriuos žiniasklaidos kanalus?

I1: Youtube tai naudoju muzikai arba edukaciniams video. Bet pasitaiko, kad *Facebook'as* nukreipia į Laisvės TV, man smagu, kad ta pati televizija keliai į Youtube. Bet pati Laisvės TV tai žiūriu, kai *Facebook'e* pamatau įdomias temas, bet pati dar neinu kol kas. Bet Youtube populiarumas ir potencialas yra augantis ir ypač patogus jaunimui.

TYRĖJA: Ar pati esi įsitraukus į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I1: Ne, nekomentuoju, nerašau. [mqsto] Esu į regioninę žiniasklaidą parašiusi straipsnį, kai dalyvavau projekte. [...]

TYRĖJA: Paminėjai, regioninę žiniasklaidą, ar pati kokią nors ją naudoji?

I1: Nebent pas močiutę arba jeigu kokiose kavinėse būna. [juokiasi]

TYRĖJA: Kaip vertini Lietuvos žiniasklaidą? Ar atitinka tavo lūkesčius?

I1: Iš tikrųjų manau, kad kaip ir visa situacija Lietuvoje, taip ir žiniasklaidoje ji gerėja. Konkurencija didėja, kas verčia pasitempti žiniasklaidos atstovus, ieškoti naujų temų, į jas labiau gilintis. Nebėra pas mus monopolijos, yra daug kanalų, įvairių temų, tai aš manau, kad situacija yra pakankamai gera,

bet visada yra kur tobulėti. Ir yra gerai, kas yra ieškoma, kas patinka vartotojams ir į tai atsižvelgiama. Dažnai girdima, kad „va vėl Delfi parašė apie kažkokią žvaigždę arba tai, kas nutiko kaime“. Yra nuomonė visuomenėje, bet jau aplink mane, kad kai kuriose portaluose yra bulvarinės spaudos, bet manau, kad vis daugiau atsiranda kokybiško turinio, tai džiaugiuosi.

TYRĖJA: Ar pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I1: Nemanau, kad yra teisingai mąstau, bet, man atrodo, kad užsienyje yra patikimiau, nes čia prisiklausau visokių skandalų apie žiniasklaidą. Bet aš manau, kad tikrai galima pasitikėti, bet visada reikia turėti savo kritinį mąstymą ir niekada neatmetu galimybės, kad gali būti parašyta šališkai. Aš dažniausiai patikiu informacija, nebent jau akivaizdžiai matosi, kad yra pritempta.

TYRĖJA: O ar esi kažką tokio konkrečiai pastebėjusi?

I1: [mąsto] Taip, esu pastebėjusi, dabar negaliu tiksliai pasakyti. Bet kartais būnu pajaučiu, kad kažkas negerai.

TYRĖJA: O gal prisimeni tada konkrečius kanalus?

I1: Tai tie populiariaji: Delfi, TV3. Tai tiek tiek.

TYRĖJA: O žiniasklaidos kanalų, portalų patikimumą vertini vienodai?

I1: Aš manau, kad man bent jau kelia kai kurie didesnį pasitikėjimą, bet nemanau, kad kažkurie kiti yra prastesni. Čia daugiau visuomenės suformuota nuomonė, kad 15min ir Verslo žinios yra geriau, tai aš juos renkuosi skaityti. Aš manau, kad žiniasklaidos suformuota, kad Delfi patikimumas yra mažesnis, bet kad jis tikrai yra nekokybiškas, tai nemanau.

TYRĖJA: O kodėl tada, manai, yra neatitikimas tarp to ką Delfi rašo ir to, ką žmonės apie jį šneka?

I1: Tai nežinau. [mąsto] Tai dėl populiarumo, kuo daugiau šneka, tuo jiems geriau. Dar *Facebook* komentatoriai kelia sumaištį. Dar pasakyčiau taip, kad vienas blogas straipsnis sugadina 20 gerų straipsnių, tai gal todėl taip atsitinka.

TYRĖJA: Ar tau atrodo, kad Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi ir nepriklausomai veikianti?

I1: Objektyvi, nepriklausoma. [mąsto] Aš vis tiek manau, kad vidinių intrigu, priklausomybė nuo tam tikro asmens, institucijos yra. Kad nėra visiškai taip, kad ji yra laisva, bet jaučiama tam tikra įtampa apie tam tikrus dalykus šnekėti geriau arba blogiau. Nemanau, kad kontroliuojama 100 procentų, bet manau, kad žurnalistai, žiniasklaidos priemonės, valdytojai atsižvelgia į tai, kiek tai jiems bus naudinga.

TYRĖJA: O kur Lietuvos žiniasklaidai dar reikėtų tobulėti?

I1: Kadangi aš pati žiniasklaidoje ieškau ne aktualijų, o srities žinių turinio, tai būtų gerai daugiau įvairių temų straipsnių ir kaip tyrinėtojai pateiktų santraukas. Tai iš žinių pusės, iš ko galėtum ne tik sužinoti, bet ir mokytis. Nes man atrodo verta skaityti tą, kas suteikia žinių, tai kadangi daugiau tokių straipsnių skaitau, tai tokių ir pasigendu.

Informantė nr. 2 [toliau – I2]: grožio procedūrų specialistė, gyvena Kaune, 23 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: kovo mėn., savaitgalis, 11: 00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I2: Esu <V>, 23 metų, baigiau <Y>, dirbu <X> dermatologijos klinikoje su grožio procedūromis, esu lietuvė.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I2: Man asmeniškai yra natūralus dalykas, nes aš gimiau, kai galima išreikšti savo nuomone, sakyti, ką aš noriu. Anksčiau ne viską buvo galima sakyti, skleisti. Tai yra didžiulė vertybė, kad galime laisvai šnekėti, rašyti bet ką, bet kur ir savo nuomonę išsakyti. Tačiau tame yra šiokių tokių minusų, nes tas laisvės pojūtis priveda prie nereikalingos, nereikšmingos nuomonės, informacijos skleidimo, kurios visiškai nereikia, taip pat kitų patyčios, užgauliojimas, komentarai, įžeidinėjimai. Tai yra vertybė, tačiau ją reikia išmokti naudotis tolerantiškai.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I2: Tai žiniasklaida yra viena iš informacijos pateikimų visuomenei [forma]. Tai gali būti internetas, televizija, radijas, žurnalai, laikraščiai. Tai yra bendra visuma, kurioje žmonės gali visada rasti informaciją apie tai, kas vyksta pasaulyje.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I2: Manau, kad labai reikalinga, kad sužinoti, kas vyksta ne tik namuose, bet ir mieste, šalyje, pasaulyje. Tai yra labai svarbu. Aišku, kiekvienas atsirenka informaciją individualiai, nes yra daug melo, daug netiesos žiniasklaidoje. Todėl nereikia galvoti, kad viskas, kas rašoma internete ar kalbama televizijoje yra tiesa. Tai manau, kad tai yra reikalinga, tačiau reikėtų įvertinti sveiku protu.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I2: [mąsto] Ir geros informacijos turėtų būti, ir nelabai geros. Bet dabar per daug žiniasklaidoje yra prigrūsta visiškai nereikalingos informacijos, kuri nei žmogui padeda, nei ką. Ir tik renkami click'ai, kad sudomintų antrašte ir nieko naudingo ir reikalingo neparašyta. Tai žiniasklaida turėtų būti reikalinga su tokia informacija, kas nutiko Lietuvoje ir pasaulyje, o ne koks tavo zodiakas. Bet kadangi žiniasklaida apima daug priemonių, ir internetas, ir televizija, ir kiti, tai gal televizijoje mažiau tokie dalykai yra skelbiami. Internetas yra tokia platforma, kur visko yra daug ir reikia prasifiltruoti, kokios informacijos nori iš žiniasklaidos.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I2: Labiau turėtų būti profesionalūs žmonės, kurie turi patikimus šaltinius ir informaciją, kuri būtų patvirtinta, kad tikrai taip atsitiko ar taip yra. Ir tik tada pateikti visuomenėje. Nes savo nuomonę visi kiša komentuose, tai manau, kad tai turėtų daryti tik profesionalai ir tik iš patikimų šaltinių. O ne taip, kad kažkas išgirdo, kažkas parašo, o iš to straipsnio pasidaro daug mažų straipsnelių ir tada gaunasi sugedęs telefonas.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I2: Sunku pasakyti, bet žurnalistika yra mokslas, kiek aš žinau. Tai man sunku pasakyti, ką ir jo jų ten moko. Bet rišli kalba turėtų būti ne tik televizijoje dirbantys, bet ir rašantys žurnalistai, tada turėtų suvokimą apie tai, ką galima rašyti, kas yra įdomu, rūpi žmonėms, apie tai, kas yra reikalinga. Nuoširdesni dar taip pat, kuriems nerūpėtų melaginga informacija arba daugiau paspaudimų, bet būtų kompetentingi žmonės, kurie turėtų patirties ir sąmonės. [...]

TYRĖJA: Kokie žurnalistai yra jūsų mėgstamiausi?

I2: Ne, konkrečiai ne, nei pažįstamų, nei kas apskritai rašo.

TYRĖJA: Kaip galvojate, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I2: Labai didelę, manau.

TYRĖJA: O kokią, kaip?

I2: Ta įtaka priklauso nuo to, kokie žmonės [yra] ir kaip tie žmonės priima informaciją ir tą įtaką. Nes manau, kad žmonės labai tiki tuo, kas yra rašoma, kas skelbiama ir iš tikrųjų daug žmonių nežino, ar žiniasklaida tiesą skleidžia, bet žmonės tiki ir pamatę kažką žiniasklaidoje, išgirsta vieną kartą ir tada savo nuomonę kiša, ir, manau, kad per daug pasikliauna ir labai įtakoja. Nes aš ir pati asmeniškai esu patyrus, kai straipsniuose ir televizijoje buvo vienas sakoma, o tada jau po laiko sužinojau, kad visiškai kitaip buvo, nors visą tą laiką informacija buvo skleidžiama visai kitokia. Ir žmonės tai tikėjo ir tai darė įtaką.

TYRĖJA: Kalbant apie šitą arba apie kitas hipotetines situacijas, kaip jūs manote, kodėl yra skleidžiamos neteisingos žinios? Kam tai naudinga? Ar tai netyčinė ar sisteminė klaida?

I2: Manau, kad šiuo metu visuomenėje yra daugiau siekiama naudoti kažką darant, naudoti sau, naudoti žmonėms, naudoti dar kažkam. Tai atsirinkti tikrai tikrą, reikalingą informaciją yra labai sunku, nes daugelis dalykų yra rašoma, kad būtų didesnis populiarumas, visi skaičiuoja peržiūras, perskaitytus straipsnius, iš tos marketinginės pusės daug kas ieško naudoti. Tai [jos] sudomina, intriguoja skaitytoją, tam, kad būtų išskleista kažkokia tema, nes ji būna kažkam naudinga.

TYRĖJA: Ar manote, kad žiniasklaida daro įtaką politikai, politikams? Koks, jūsų nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I2: Manau, kad daro įtaką, nes žiniasklaida yra pakankamai, negaliu kalbėti apie visus, bet paperkamas dalykas. Ir kalbant apie politiką, ir artėjantys prezidento rinkimai, gali nupirkti straipsnius, laidas, kad būtų būtent apie juos rašoma, apie juos skaitoma ir tada skaitytojams daroma įtaka. Ir ten ne visą laiką bus parašyta gryna tiesa. Nes žurnalistai rašo arba kažkieno noru tą straipsnį, arba ten būna nuomonė kažkokiu žmonių, o nuomonės turi visi skirtingas, o jie parašo tik vieną. O apie politiką sunku susidaryti įvaizdį tik iš žiniasklaidos, bet šiaip nelabai daugiau iš kur ir sužinoti.

TYRĖJA: Tai kaip suprantu, sakote, kad politikai daro įtaką žiniasklaidos turiniui?

I2: Arba jie, arba ir patys žurnalistai daro įtaką politikai, kai pasirenka atskleisti tik vieną nuomonę apie tam tikrą klausimą.

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I2: Dažniausiai tai internetą ir televiziją.

TYRĖJA: Ką internete naudojate? Kokius naujienų portalus?

I2: Labai įvairūs, šiaip kad taip turėčiau ir eičiau kiekvieną dieną į kažkokį žiniasklaidos puslapį, tai nėra. Dažniausiai informaciją pamatau *Facebook*’e, tai seku ten žiniasklaidos puslapius ten. Tai Verslo žinios, Lrytas, o jeigu iš televizijos, tai žinias kartais pasižiūriu.

TYRĖJA: O žinias per kurį kanalą?

I2: Per TV3.

TYRĖJA: O kodėl dažniausiai per TV3?

I2: Nežinau, man pats ... [mąsto] Aš kažkaip pripratusi esu.

TYRĖJA: Sakėte, kad žinios yra vienas iš dalykų, kuriuos žiūrite per televiziją – ką dar žiūrite?

I2: Pramogines laidas, visokiausius pramoginius šou. Ir dar filmus kartais.

TYRĖJA: Tai žiniasklaidos kanalus pasiekiate per *Facebook*’ą, tiesiogiai į juos neinate?

I2: Taip. Ai kartais nebent tiesiai nueinu į technologijos. It

TYRĖJA: O kodėl jūs apskritai naudojate žiniasklaidą?

I2: Kad orientuočiausi, kas vyksta. Nes šiaip tai iš tikrųjų, kad aš pasižiūriu, tai nėra mano kasdieninė ar laisvalaikio veikla, kad aš turėčiau žinoti, kas tą dieną nutinka. Būna dienų ir būna savaitių, kad aš išsijungiu ir nebeseku visiškai jokios informacijos, nes kartais man būna tas informacijos perteklius,

tos nereikšmingos naujienos. Kartais norisi prasifiltruoti, ką tu norėtum sužinoti, o ko ne. Tik tiek, kad sunku tai yra kontroliuoti, nes jeigu žiūri kažkokio puslapio naujienas, tai jie viską deda ir geras, ir blogas naujienas. Tai jeigu iš viso nebeseku, tai iš viso nieko nebematau. Tai žiniasklaidoje ir nelaimės yra, tai reikia arba atsiriboti arba nepriimti, nes kartais taip sukrečia, kad gali visą vakarą praleisti ir apie tai galvoti, nors to tikrai nereikia.

TYRĖJA: O kokios temos jus labiausiai domina?

I2: Reikia pagalvoti. [*galvoja*]. Tai įvykiai pasauliniai, arba ką Lietuva nuveikusi tarptautinėse organizacijose, su sportu kas susiję, su mokslu, šiek tiek su politika. O tos avarijos, tai jos kiekvieną dieną vyksta, tai ir taip visi tai žino, tai tokia informacija nei man naudos suteikia, nei man žinių suteikia. O dar jeigu nuotraukas atsidarai, tai iš viso...

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I2: Tai prenumeruoju vieną žurnalą, susijusį su grožio sritimi. Bet aš tą prenumeratą laimėjau. Ir tai yra informacija apie grožio srities procedūras. [...] O ir šiaip spaudą reikia pirkti, gal kažkur ir nemokamai ją duoda, bet šiaip spaudą reikia nusipirkti ir manau, kad naujienos būna ten savaitės laiko, bet naujienas apie čia ir dabar gali tik internete sužinoti ir nereikia pirkti.

TYRĖJA: O radijo, ar būna, kad klausotės?

I2: Taip, mašinoje.

TYRĖJA: Ar turite savo mėgstamą radijo stotį?

I2: Dažniausiai M – 1 ir Zip FM.

TYRĖJA: Kodėl šitų radijo stočių klausotės?

I2: Dėl muzikos galbūt. [...] Ir patinka paklausyti laidų, bet kad radijo pasiklausyti internetu, kad įsijungčiau, tai nebūtų.

TYRĖJA: O ar naudojate užsienio žiniasklaidą?

I2: Ne, tik Lietuvos.

TYRĖJA: Ar pati esate įsitraukusi į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I2: Ne, nesu linkusi komentuoti apskritai niekur. Jeigu aš turiu kažkokią nuomonę, tai ją pasilieku sau ir negaištu laiko komentuodama ir apskritai nematau reikalo komentuoti.

TYRĖJA: Pereinant prie paskutinio bloko klausimų, kaip vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Ar ji atitinka jūsų lūkesčius?

I2: [*galvoja*] Jeigu reikėtų koku balu įvertinti, tai pusė ant pusės. Lietuvos žiniasklaida yra labai greita, tikrai įdomių straipsnių paskaityti. Ir 50 procentų yra nereikalingos informacijos. Seku šiaip visus populiariausius: Delfi, 15min, Lietuvos rytas, Verslo žinios, bet ten yra daug tos pačios informacijos, tai galbūt labiau pasitikėčiau ir sakyčiau, kad daug reikalingos informacijos rašo, tai Verslo žinios ir Lietuvos rytas. Ten mažiau apie visokius zodiakus ir panašiai. Ai dar kartais per LRT mediateką žiūriu Stilių, Klauskite Daktaro.

TYRĖJA: Ko jums trūksta iš Lietuvos žiniasklaidos? Kokios informacijos, temų jums trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I2: Gal tiesiog mažiau negatyvių žinių ir daugiau geros ir aktualios informacijos.

TYRĖJA: Ar jums atrodo, kad Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi ir nepriklausomai veikianti?

I2: Manau, kad yra išorės faktoriai, kuri veikia, tai politika, tada paslaugų sfera, parduotuvės.

TYRĖJA: O manote, kad visi kanalai vienodai veikiami tų faktorių?

I2: Ne, manau, kad kai kurie yra labiau veikia. Alfa, 15min jie yra labiau užperkami, nes esu pastebėjusi, kad ten yra daugiau reklaminės informacijos, kur kažką reklamuoja.

Informantas nr. 3 [toliau – 3]: profesionalus sportininkas, laisvai samdomas darbuotojas, gyvena Vilniuje, 22 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: kovo mėn., darbo diena, 9:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Tai gal galėtumėt trumpai prisistatyti. Ką šiuo metu veikiate, kas jūs esate?

I3: Man save pristatyti yra ganėtinai sunku. Sakykime esu laisvai samdomas darbuotojas dviračių klausimais. Mano tikslas dabar yra skatinti dviračių industrijos pozityvius pokyčius ir bandau prisidėti ir prie serviso kūrimo, parduotuvės palaikymo, pardavimo, galų gale dviračių taisymo, naujų dviračių pritaikymo metodikų kūrimo. Tai žodžiu, viskas kas susiję su dviračiais.

TYRĖJA: O kiek jums metų, kur jūs gyvenate?

I3: Man 22, gyvenu Vilniuje.

TYRĖJA: Koks jūsų išsilavinimas?

I3: Vidurinis.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I3: Nu aš, manau, kad jos yra – spaudos, žiniasklaidos laisvės. Bet dabartiniai žiniasklaidos standartai ir dabartinė spauda yra labai suvaržyta tų kompiuterinių algoritmų ir visų komercinių reikalų. Daryti visokius straipsnius apie 10 horoskopų, kurie geriausiai atspindi ten kažką, kurie jokios realios naudos neatneša. Tai, manau, yra problema. Galbūt tu ir gali išlikti nešališkas, kurdamas tas žinias, bet jeigu tu samdai redaktorius, kurie labai gerai šampuoja tuos horoskopinius straipsnius, bet tu nori ir palaikyti realias, nešališkas, tvarkingas, o ne kažkokias absurdiškas antraštes turinčias naujienas, tai tada gaunasi toks konfliktas. Arba samdai profesionalų žmogų, kuris gerai praneš žinias, ar tu samdai žmogų, kuris surinks daug *click'ų* ir padės išlaikyti verslą. Manau, kad yra interesų konfliktas. Ar žiniasklaida yra verslas? Ar žiniasklaida iš viso turėtų būt vieša organizacija? Bet vėl gi, kadangi žiniasklaida tiria pačias viešas organizacijas dažniausiai, tai gal tada žiniasklaida ir turėtų turėti kažkokį rėmimą. Bet kaip tą rėmimą suorganizuoti, kad nešališkai galėtų dirbti tie žmonės, kad nereikėtų jiems sukti galvos ir samdyti tokių žmonių, kurie būtų suinteresuoti kitais dalykais? Tai yra labai sudėtingas klausimas. Manau, kad žiniasklaida yra gerai, bet laisvė gali keistis dėl tų faktorių, apie kuriuos ką tik šnekėjau. Ir dar todėl, kad bet kas gali bet ką pasakyti ir bet kas gali atrodyti oficialiai pasidarę *website'ą* ir net netikrinus tų šaltinių. Yra toks dalykas *fake news* juk. Tad žiniasklaida yra kaip medaus statinė, kurioje yra deguto. Labai sunku pasirinkti gerus kanalus, skaityti ir suprasti, kas ten iš tikrųjų yra.

TYRĖJA: Paminėjote *fake news* terminą, ką turėjote omenyje?

I3: [...] Interneto niekada nepriimdavau kaip rimto dalyko, nes visada bet kas bet ką gali parašyti. Internetas nedaug skiriasi negu bobutė, sėdinti ant suoliuko, kuri kažką papasakojo. Į kiekvieną dalyką su internetu žiūriu kažkaip ne taip rimtai. Bet aš, manau, kad su tuo visu saugumu ir su artėjančia cenzūra, nes dabar ir Google gali užblokuot kažką, kas jiems nepatinka ir panašiai. Žmonės dabar pasitiki internetu labiau ir į tą interneto tinklą žiūri kaip į kokį *establishmentą*. Jie nesupranta, kad bet kas, bet ką gali parašyti ir kad kai kurie žmonės tuo naudojami. Ypač naudojami vyresnių žmonių pasitikėjimu, kad čia viskas *legit, what ever on the internet always true*. Jie turi tokio naivumo. Man pastoviai net reikia su mama kovoti, kad čia neini, čia virusai ir taip toliau. Ji

nesupranta, kad žmonės gali išnaudoti tą terpę. Tai iš to, manau, ir kilo tas *fake news*, ir su *fake news* žmonės tiesiog formuoja nuomonę savo arba kitų nenaudai ir naudojasi tuo žmonių naivumu. [...]

TYRĖJA: Sakote, kad skaitmeninio raštingumo vyresnei kartai trūksta?

I3: Taip, skaitmeninio raštingumo, manau, trūksta. Iš esmės, tas faktų tikrinimas yra labai prastas dalykas. Ta prasme net visokie didžiausi žinių portalai Lietuvos labai stringa su faktų tikrinimu. Atsimenu, kai Olegas Šurajevs *patroll*‘ino žinių portalus prie Akropolio padėdamas lentelę, kad stadionas statybose. Visi suplūdo, nieko netikrino, net *nufotkino*, kad va geros žinios, kad vėl statomas stadionas. Tai va jokio faktų tikrinimo, pamato ir reikia kelt. Vėlgi susiję su tuo *reach* ‘u – vietoj to, kad dvi dienas tikrintų faktus, jis geriau deda greitai straipsnį, kad kitas žinių portalas neįdėtų jo pirmas ir negautų viso *reach* ‘o. Tai portalai yra patraukti į pasiekiamumo atsakomybę, verslo išlaikymą. Ir tada gaunasi, kad lygiai taip pat padeda *fake news*, nes tu gali lengviau gauti daug *click* ‘ų, jeigu sugalvoji kokią *spicy fake news*. Amerikoje, pavyzdžiui, išplatina *belenkiek* netikrų žinių, vien dėl to, nes portalai vienas nuo kito kopijuoja straipsnius. Nesvarbu, kas ten parašyta, nes jeigu ten geras *reach* ‘as ir pas mus bus geras *reach* ‘as. Turi vis tiek savo skaitytojus, savo fanų bazę ir jiems nuo to gerai, nes jiems *reklamišiai* duoda daugiau pinigų. O žmonėms galbūt ne taip ir įdomu tos žinios? Gal jie ne taip rimtai ir priima tas netikras žinias? Tik paskaičius kažkokią tai pikantišką naujieną, lygiai taip pat kaip *pletkus* išgirdus iš bobutės, nu smagu kažkaip jiems. Ir taip formuojasi nuomonė. Ir jei tu 3 kartus, per tris skirtingus portalus paskaitai tą patį, tai jau kažkaip tikrai manai, kad tikra naujiena.

TYRĖJA: [...] Minėjote, kad pastebite cenzūrą, gal galite išplėsti savo mintį?

I3: [...] Kai kur jau gali pamatyti, kad tam tikri rezultatai buvo užblokuoti Google, dėl to, nes yra kažkokios vartotojų teisės, pareiškimai. Man asmeniškai, kaip jau nuo mažens naudojant tą internetą, tai atrodo truputėlį neteisinga. Panašiai, kaip ir anksčiau, kaip cenzūra atsirado knygoms, tai aš įsivaizduoju, kad internetas yra mano žinių duomenų bazė. Aš nemanau, kad tai turėtų daryti kažkoks kompiuteris prieš žmonių valią. Turėtų būti galbūt kažkokia tai edukacija ar kažkas tokio, bet čia tai vienas pavyzdys. Google dar cenzūruoja visokius blogus paveikslėliu. Dabar automatiškai įrengtos yra per *Facebook* ‘q baninimo sistemos. Ir jeigu tu į *Facebook* ‘q įkeli kažkokį tai nepadorų paveikslėlį ir tarkim turi savo bendraminčių grupę, kuri yra privati ir niekas negali į ją įeiti, o tu ten įkeli tarkim iš baliuko pirties nuogo nuotrauką savo draugų. Visi ten juokiatės, bet tu už tai gali gauti *baną*, nes *Facebook* ‘as automatiškai gauna visą *feed* ‘ą. Yra žmonės, kurie tikrina. Ten jie susodinti tūkstančiais. Tai jie sako ar čia yra *okey*, ar nėra *okey*. Jeigu ten 5 žmonės paspaudžia, kad čia nėra *okey*, (nu kad tik nebūtų klaidų įsivėlę) ir tada tu gauni automatinį *baną*, *no questions asked*. O tada negali naudotis *Facebook* ‘u, kuris yra mano darbo įrankis. Tai vadinasi čia cenzūra, kad aš negaliu laisvai reikšti savo nuomonės. Aišku, čionais šitie įrankiai yra tam, kad prisidengti nuo kokių vaikų pornografijos ar dar kažko. Bet lygiai taip pat galima ir prisidengti terorizmu ir įvesti militaristinį režimą. Tai gal įvedam militaristinį režimą? Nu tai *cmon*, ta prasme. Manau, kad nepateisina problemos tokių priemonių, kaip cenzūra. Vis tiek tos problemos bus, tai jei ne *Facebook* ‘as, tai bus kitas kanalas, kur žmonės pabėgs internete. Manau, čia tiesiog yra prisidengimas cenzūra, kad būtų galima valdyti kortom truputėlį.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I3: Šiaip man gerai CNN kanalas atrodo. Man patinka tie kanalai, kur turi mokėti prenumeratos mokestį, kad juos galėtum skaityti, tai šitie – Wallstreet Journal, New York Times. Žiauriai geras *content* ‘as, labai geri rašytojai. Matosi, kad jie ten nesamdo kažkokių jaunuolių, kurie ten atėję tiesiog

spausdina horoskopų temas kažkokias. Prisiskaitai ir šiurpas eina, kaip malonu, bet reikia atsiskaityti už juos. Aš gal žiniasklaidos nesu toks pasišventęs vartotojas, nes nenorėčiau tiek sumokėt, nors kainuoja tiek kaip Netflix. Bet iš tikrųjų tikrai geras *content* 'as ir aš, manau, kad tai leidžia išsivaduoti nuo vieny pančių, kad tas žmonių srautas yra naudingas reklamoms. O dėl to šališkumo kažkokio – tai juk visi žmonės mato skirtingai pasaulį. Galima įžvelgti šališkumo žodžių vartojime, nuotraukų parinkime. Jie – blogesnėmis temomis papiktina, geresnėmis – pablogina {kalba apie JAV žiniasklaidą}, bet turbūt ir nuo rašytojo priklauso, ir nuo redaktoriaus priklauso, kadangi tiek daug žmonių taip siejasi. Aš manau, kad niekas negali išlikti nešališkas, ypač kai tuos visi reikalai sieja tavo pačio gyvenimą, kuriuos tu aptarinėjai. Negali išlikti nešališkas. Galbūt sąmoningai tu supranti, kad klaidą darai, bet vis tiek turbūt sąmoningai lieka kažkoks nukrypimas į vieną ar kitą pusę, nebent tau visiškai nerūpi. Turėtų būti daug žurnalistinių portalų, kad tu galėtum pasirinkti, kuri dirba kokybiškiausiai. Tu pats galėtum pasirinkti pagal tuos kriterijus pagal kuriuos žurnalistai turėtų būti vertinami: nešališkumas, objektyvumas, *factchecking* 'as, ir ten visi kiti.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis dar savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti be to, ką minėjote?

I3: Yra nuomonės ir faktai. Tai, jeigu tu pateiki nuomonę, tai negali pateikti vienos. Reikia bent kelias. Reikia daugiau perspektyvų suteikti. Manau, kad nereikėtų skubėti tas naujienas perteikti. Tai nešališkas, objektyvus, tikrinantis faktus, be emocijų ir nepaveiktas kažkokių išorinių veiksnių apart žinių pranešimo. Tai vat tokie žurnalistai turėtų būti. Turėtų tada būti daug žinių portalų, kad galėtų tarpusavyje konkuruoti. Tai aš manau, kad žurnalistiniuose portaluose turėtų būti uždraustas *entertainment* 'as, kad žurnalistinis portalas yra žurnalistika, ne palinksminti – žiūrėk, kažkukų video.

TYRĖJA: O dabar jums atrodo, kad taip yra?

I3: Jo, nu ta prasme aš manau, kad *entertainment* 'as turėtų būti kitoje vietoje. Neužtenka, kad yra viskas viename portale, bet skirtingose skiltyse. Turi būti atskiras portalas, nes jeigu tu tam pačiam portale gali rasti tą, ir tą, tai aš nemanau, kad tai yra gerai. Žurnalistika turėtų būti be *entertainmento*. Šiaip, portalas Verslo žinios man labai patinka, nes ten atrodo, kad turbūt *target* 'as skaitytojų leidžia jiems taip elgtis. Ten žmonės ieško fakto, jiems ten yra aktualu matyti, kas iš tikrųjų įvyko. Ten skaitai realią informaciją, nematai kažkokių ten nuotraukų ir taip toliau. Didžiąją laiko dalį kiek straipsnių aš pamatau būna tiesiog faktai, informacija, antraštės normalios, mažai emocijų, kaip ir turėtų būti. Am, galvoju, bet sakau čia turbūt susiję su *target* 'u ir žinia, kuri plečia šiuos srautus. Tarkim, jeigu Delfi *target* 'ina namų šeimininkes, tai jie reklamuos straipsnį geriausi receptai. O verslo žinios *target* 'ina visus, kurie nori versle būti. Verslo tuos kanalus tyrinėti ir būtų susijusios su tuo. Tai *content* 'as yra toks, koks reikalingas jiems. Dažniausiai tai būna protingi ir veiklūs žmonės.

TYRĖJA: O kokias funkcijas jūsų nuomone turėtų atlikti žiniasklaida?

I3: Aš įsivaizduoju, kad žiniasklaida atsirado, kai atėjo kažkoks žmogus, pasakė kaip yra. Ir tada pasidarė smalsu ar jis *factcheck* 'ingą padarė. Po to savo faktus pateikė kitas žmogus ir pamatė, kad jis čia pateikė visai kitus faktus. Tai gal kitas meluoja? Taip tada išsiplėtė *factcheck* 'inimas.

TYRĖJA: O kodėl yra svarbu tikrinti faktus?

I3: Nebūtina, kad reikia sutikrinti. Būna paslėpti faktai, tada tai tiriamoji žiniasklaida ar ne? Arba tarkim, siunčia tuos karo žurnalistus, nes kare visos informacinės sistemos yra užvaldytos valstybės. Tu niekaip negali parodyti to, kaip vaikas neša bombą. Tam yra karo žurnalistai.

TYRĖJA: O kodėl yra svarbu pamatyti, kaip ten vaikas neša bombą?

I3: Todėl, kad tas vaikas, kuris neša bombą, neturi balso visuomenėje ir jis negali kontroliuoti nieko. Kadangi mes gyvenam demokratinėje visuomenėje, tai laimi dauguma. Tai kuo žurnalistas geriau

informuoja, formuoja visuomenę, kuo daugiau visuomenės jis pasiekia su savo tais faktais, tuo didesnę galią turi visuomenė kažką pakeisti. Nes viskas eina palei daugumą, jeigu dauguma yra pasipiktinusių, tada atsiras pokyčiai. Tai aš, manau, kad žurnalistika neturėtų formuoti nuomonių, bet turėtų pateikti faktus, kad žmogus susiformuotų nuomonę. Bet iš to gal ir kyla, kad nori kuo daugiau paskleisti žinučių. Bet aš nemanau, kad tai yra kilnus tikslas, kai tu – su tais *šiuokšliniais* straipsniais. Kilnus tikslas būtų turbūt operatyviai viską daryt ir stengtis... Na žodžiu, aš, manau, kad yra kitas būdas, nežinau jo, aš nesu žurnalistas, nesu pajėgus, bet aš, manau, kad yra kitas būdas kaip pateikt naujienas įdomias ir kokybiškas.

TYRĖJA: [...] Kaip dar, jūsų nuomone, žiniasklaida, su demokratiniu režimu yra susijusi? Koks turėtų būti santykis tarp žiniasklaidos ir valdžios?

I3: Tai aš, manau, kad valdžia negali valdyti žiniasklaidos su cenzūra. [...] Manau, kad negali žiniasklaidos faktų teikimo trukdyti valstybė. Amm [galvoja], o žiniasklaida su valstybės valdymu. [mąsto] Tai čia yra toks interesų konfliktas. Jeigu tu [būdamas] žiniasklaidoje žinai, kad keli žmonės yra atsakingi už valstybinio transliuotojo finansavimą, tai gal nori truputėlį atlaidesnis būti, kad tau toliau riedėtų pinigai į kišenę? Tai aš, manau, kad valstybės remiamos tos vietos, kaip ir yra geros, bet jos nuo visiško nešališkumo nėra apsaugotos. [...] Manau, kad valstybės remiamosios institucijos nėra gerai. Turi žmonės remti žiniasklaidą, o kad žmonės remtų žiniasklaidą, turėtų būti mąstymo požiūrio pokytis, poslinkis. Turėtų būti madinga remti žiniasklaidą. Kadangi telefonus nustoja pirkti Apple, tai jie išleidžia dabar tokį Apple News. Tu moki *subscription* 'q Apple ir jis tau duoda pilną žiniasklaidos paketą, visus ten *websaitus*. Tu juos gali skaityt nemokamai, be jokių reklamų, be jokių šališkumų. Apple tiesiog atsimoka žiniasklaidai, tai va. Tai va toks būdas būtų labai geras. Šiaip žmonės tada turėtų suprasti, kad jie įgauna produktą už kažką, o ne veltui. Anksčiau, kai būdavo tokios bėdos. Įsivaizduoju, kad sovietmečiu, žmonės galėjo be algos dirbti žiniasklaidoje, nes būdavo reikalas. Dabar, kai visi gerai gyvena ir nebėra tokios problemos ir tas kapitalizmas yra išisaknijęs, niekas tos žiniasklaidos nebevienija, kad jie ten aukotų savo gyvenimą dėl to. Tai ir atsiranda tas verslumas iš jos.

TYRĖJA: Ar jūs pats naudojate žiniasklaidą?

I3: Nenaudoju. Aš kartais pamatau sraute.

TYRĖJA: Kokiam sraute?

I3: Sraute, tai čia *Facebook* 'e, *Instagram* 'e, šiaip internete. Draugų *share* 'inimai ir taip toliau. Šiaip tai, jeigu man reikia kažkokios informacijos, tai aš ją susirandu, bet tos *real time* žinios, man nėra labai aktualios, nes neturiu tam tikrų atsakomybių. [...] Man realiu laiku žinios, naujienos nėra naudingos. Aš, manau, kad tos naujienos daugeliui žmonių ir yra *entertainment* 'as, kai tu paskaitai ir pažiūri kaip sekasi. Lygiai tas pats kai per 24 valandas, žiūri kaip kaimietis *biedniau* gyvena ir geriau jautiesi. Tai lygiai taip pat, kai pamatai per *Instagram* 'ą kaip modelį ir tada blogai jautiesi. Tai aš, manau, kad čia *entertainment* 'as yra iš dalies, ir tau ateina tas toksai, kai sužinai, kad cunamis nubloškė ten 30 tūkstančių žmonių. Tada tai jau gerai aš ir Lietuvoj gyvenu. Bet, jeigu su tavo profesinėmis atsakomybėmis žinios nėra susijusios, tai tau jos kaip ir nėra naudingos.

TYRĖJA: O gal esate socialiniuose tinkluose paspaudęs *like* ant Lietuvos žiniasklaidos kanalų?

I3: Ne, šiaip iš tikrųjų labai prižiūriu savo *feed* 'ą, kadangi žinau, kad aš jį valdau, o ne *Facebook* 'as, Jeigu aš pamatau Tasty kažkokį receptą bam ir *unfollowin* 'u. Pamatau, kad ten draugas čerka kilnoja bam ir *unfollowin* 'u. Bandau išsivalyti. Jeigu jau *scroll* 'inu, o tai jau įprotis, tai noriu matyti naudingą informaciją arba kaip draugams sekasi, arba pažiūrėti tai, kas man įdomu. Bet aš iš tikrųjų dažniausiai stengiuosi atsiriboti, nes su tomis naujienytėmis ir su tuo mažu *entertainment* 'u gali praleisti visą

dieną *scroll* 'indamas, bet niekas nuo to gyvenime nepasikeis, tiesiog iššvaistei savo laiką, tai todėl ir stengiuosi atsiriboti.

TYRĖJA: O gal televiziją žiūrite?

I3: Ne, nežiūriu.

TYRĖJA: O radijo klausotės?

I3: Jeigu netyčia groja radijas, tai ganėtinai daug informacijos sužinojau per 200 sekundžių informacijos. [...] Nu tai tokios netyčinės žinios. [juokiasi]

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I3: Ne.

TYRĖJA: Tai pagrinde iš interneto naujienas sužinote?

I3: Taip, pagrinde internetas. Kai skaitau žinias ir jei man reikia informacijos. [...] Dažniausiai pradedu nuo Youtube, nes kažkaip daugiausiai man patinka video formatas, mažai reklamų ir lengviau apdoroti informaciją negu tik teksto. Bet Youtube dažniausiai yra paviršutiniška informacija. Aš per *Youtube the big picture* pamatau ir tada man reikia gilintis. Aš tada ieškau tekstinės informacijos internete ir į tekstinę popierinę informaciją labai retai pereinu, nes man tiems dalykams nereikia tiek daug gilinimosi, kol kas.

TYRĖJA: Ieškote informacijos anglų kalba?

I3: Tik anglų. Nu nebent Lietuvos įtakos zona, bet šiaip visa informacija anglų kalba eina. Visų pirma, tai daug daug *content* 'o, visų antra, *content* 'as geresnis būna, labiau pažengęs. Be to, toks mano įprotis.

TYRĖJA: Pereikime prie Lietuvos žiniasklaidos vertinimo. Nepaisant to, kad ribotai naudojate žiniasklaidą, kaip jūs vertinate Lietuvos žiniasklaidą?

I3: Aš daug tos informacijos nevartoju. Bet pastebiu, kad dabar yra toks labai geras *trend* 'as – tiems, kurie moka anglų kalbą. Jie visą *content* 'ą verčia į lietuvių kalbą, grynai išverčia, *copy paste* 'ina labai. Žmogui, kuris anglų kalbos nesupranta, tai čia visiškai kitas pasaulis. [...] Ir nebūtinai tie žinių portalai, bet ir tas pats Laisvės TV. Pastebėjau, kad ne tai, kad kuria savo formatą kažkokį, bet kopijuoja jau sėkmingus formatus iš anglų kalbos. Bet kai vartoji anglų kalbos formatus ir tada pamatai lietuviškus, nu tiesiog žinai, kad jiems trūksta dar ...

TYRĖJA: Ko trūksta?

I3: Kokybės, autentiškumo, drąsos. Visi tokie suvaržyti. Kai tu kopijuoji, tai tu būsi *second best*, bet autentiškai ne visada lengva sukurti. Ir kai žinai, kad kažkur kitur veikia, tai veiks ir Lietuvoje, tik reikia *truputį* padiriguoti. Tai sakau, ką aš pastebėjau. [Lietuvos žiniasklaida] vejasi, ne tai, kad kuria kažką naujo, bet vejasi. Bet, jeigu tu vejiesi, tai ir 10 metų vysies, o kažkas bus 10 metų priekyje. Tai kol tu vysies ir nebūsi drąsus, tol visą laiką būsi antras. O žmonės, kurie galbūt būtų potencialūs tavo vartotojai, renkasi kitomis kalbomis ar labiau pažengusių valstybių *content* 'ą.

TYRĖJA: O kaip jūs pats pasitikite Lietuvos žiniasklaidą?

I3: Nu aš kadangi nesidomiu Lietuvos žiniasklaida, tai sunku pasakyti. [...] Arba, jeigu tarkim yra rinkimai, nors šiaip nesu labai pilietiškas, bet kažkiek pasidomiu apie rinkimus, kur, ką skaityti. [...] Paskutinėmis akimirkomis prieš patį balsavimą pasidomiu, atsirengu kas, kur, kaip.

TYRĖJA: O tai, kad ir tos paskutinės dienos, kaip pasirinkote? Kaip nusprendžiate už ką balsuoti?

I3: Na iš esmės kandidatą renkuosi truputį kitaip nei vidutinis žmogus. Pagrindinis mano kanalas yra VRK, nes jų darbas užtikrinti nešališką informaciją, faktus. Dažniausiai man nėra svarbu, ką žmogus yra padaręs, ar nepadaręs. Man labai įdomu pamatyti kokiu žmogus keliu ėjo, ką jis veikia. Tai aš susidarau tokią asmeninę nuomonę apie žmogų. Nu, jeigu žmogus ima kyšius, tai yra *big no*. [...]

Informantas nr. 4 [toliau – I4]: priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos darbuotojas, gyvena Vilniuje, 25 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 13:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I4: Esu <V><P>, gyvenu Vilniuje. Man yra 25 metai. Dirbu priešgaisrinėje apsaugoje. Aš – lenkas, mano mama – lenkė, tėvas – latvis. Viskas.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I4: Spaudos ir žodžio laisvės reiškia, kaip sakoma, rašyk viską, ką manai. Tai bet nereiškia, kad reikia rašyti tai, kas šauna į galvą. Tai reikia kažkaip tai domėtis, susipažinti su informacija visokiausia, o ne taip, kad paimt ir rašyti *beleką*. Nes esu pats turėjęs daug tokių situacijų, kai įvykis yra vienas, o parašo išvis ten kosmosą, kažkas kito. Va taip. [*ryžtingai*]

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I4: Žiniasklaida turi būti teisinga ir principu ji turi būti, nes be žiniasklaidos Lietuvoj, tai žmonės absoliučiai nieko nežino be jos.

TYRĖJA: Supratau, tai jums svarbu, kad informacija būtų teisinga?

I4: Tiksliai. . Nu ne tiek tiksliai, bet teisinga.

TYRĖJA: Turite omeny, kad nebūtų melo?

I4: Taip.

TYRĖJA: Sakote, kad žiniasklaida informuoja, gal dar kažkokias manote funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti?

I4: Ne, nežinau.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I4: Be abejonės ji kontroliuojama turėtų būti. [*tyli*]

TYRĖJA: Kaip jūs tai įsivaizduojate? Kas ją turėtų kontroliuoti?

I4: Kieno tai būtų... [*mąsto*] Pavyzdžiui, sukurta įstaiga, kuri patikrintų, ar tai yra tikra, ar taip buvo, ar tai turi būti. Ar išvis ta informacija turi būti pateikta į viešumą, nes daug ko nereikia skleisti į viešumą, nes po to žmonės susidaro bendrą nuomonę tiesiog ir [*mąsto*] nežinau.

TYRĖJA: Tai jūs manote, kad turi būti tam tikro lygmens cenzūra?

I4: Taip, taip, be abejo. Nes kaip dirbu tokioje įstaigoje, tai tenka susidurti su daug žurnalistų. Tai būna taip, kad jau per daug lenda. Žurnalistai ribas turi turėti.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I4: Ne. Visi gali, kaip sakoma, pasidalinti tomis video medžiagomis. Ne, aš, manau, kad žiniasklaida turi būti grynai įstaiga. Pavyzdžiui, turi būti apmokyti žmonės, o ne tai, kad ten pamato gatvėje, nufilmuoja, siunčia ten kažkam tai. [...] Ne, aš, manau, kad žiniasklaida turi būti profesionali, jie [žurnalistai] turi žinoti savo darbą, o ne taip, kad *belenką* rašau, *belenką* darau.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I4: Tai kaip minėjau, tiesą rašyti turi. [*mąsto*] Ir viskas.

TYRĖJA: Kokie žurnalistai yra jūsų mėgstamiausi?

I4: Neturiu tokių. [tyli]

TYRĖJA: Koks, jūsų nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I4: Neįsivaizduoju, nebuvo su šituo susidūręs, tai nesidomėjau šituo aspektu. [sukioja galvą į šonus]

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate dažniausiai?

I4: Be abejo. Tai XXI amžius, tai be žiniasklaidos [neįmanoma], pasiskaityti kas naujo, kas įdomu. Įdomu, kas vyksta pasaulyje, kas Lietuvoje, kas Vilniuje vyksta, kas naujo. Šiaip be abejo naudoju, be jos niekaip.

TYRĖJA: O kokias tada žiniasklaidos priemones, kanalus naudojate?

I4: Įvairiai, neturiu ten tokio bendro vieno, bet būna skaitau 3 straipsnius ir būna 3 skirtingi rašytojai, ir skirtinga informacija.

TYRĖJA: Pastebite kažkokius neatitikimus?

I4: Taip, be abejo. Pavadinimai skiriasi, laikas skiriasi, net miestas būna skiriasi [juokiasi] Bet būna, kad nuotrauka būna padaryta vienur, straipsnis yra padarytas iš kitur.

TYRĖJA: Ar dažnai tokius neatitikimus pastebite?

I4: Neseniai buvo įvykis, buvo gaisras. Buvo žiniasklaida atvažiavus. Ką jie ten fotografavo – aš nežinau, bet atrodo buvo išvis iš kitos vietos. Tai nelabai faina, klausyk. Kai fotografuoja vieną, tos nuotraukos kažkur dingsta, bet atsiranda [straipsnyje] išvis kitos nuotraukos. Nei mūsų padalinio, nei mūsų žmonių [jose] nepastebėjau.

TYRĖJA: Tai internetinę žiniasklaidą labiau naudojate ar ir televiziją žiūrite?

I4: Internetu daugiau. Kaip sakant XXI amžius, prie telefono būnu.

TYRĖJA: O jūs naudojate specifinius internetinius portalus?

I4: Įvairiai. Jei būna laiko, tai į specifinį einu – 15min, Delfi, įvairiai. Na, o jei taip greitai pražiūrint, tai *Facebook* 'as, kartais Delfi, 15min, Lrytas, tai va.

TYRĖJA: O kuris jums labiausiai patinka?

I4: Iš konkretumo, tai aš gal pasakyčiau, kad Lrytas *biškį* tiksliau parašo. Jis mažiau rašo, bet jis stengiasi praeiti per daugiau informacijos nei tie patys 15min ar Delfi.

TYRĖJA: Tai sakote Lrytą daugiau naudojate negu kitus?

I4: Daugiau. Daugiau naudoju, nes galima sakyti tenai konkrečiau yra parašyta. Ten, pavyzdžiui, su 15min. Tai ten kartais būna išvis parašo kosmosą, o Delfi, tai *copy – paste* 'ina. Kiek esu girdėjęs, tai 15min, Delfi yra vienas bendras padalinys toks. Dalinasi informacija, vienas kitam perduoda informaciją, o Lryto yra atskira kontora padaryta. Jie turi savo televiziją, internetinį puslapį.

TYRĖJA: Tai televiziją irgi žiūrite?

I4: Būna, bet namuose po darbo.

TYRĖJA: O ką tada žiūrite?

I4: TV3 žinias.

TYRĖJA: O kitas laidas žiūrite?

I4: Ne, nelabai.

TYRĖJA: O kodėl TV3 žinias žiūrite, o ne per kitus kanalus?

I4: Nežinau. TV3 – tai populiariausia televizija. Tai – vakare žinios, orai visokiausi. Tai taip įsijungi, tai pripratimas gal toks.

TYRĖJA: O būna, kad radijo klausotės?

I4: Mašinoj, Ruskoje Radio, be jos niekaip [juokiasi]

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I4: Ne, [...] turbūt jau baigėsi laikraščių era.

TYRĖJA: Minėjote rusų kalba klausomą radijo stotį. Ar tik Lietuvos žiniasklaidą naudojate ar ir užsienio?

I4: Tik Lietuvos. Tai per Ruskoje Radio ten ir lietuvių, ir rusų kalbomis. Ji ten apibendrinta yra. Va ir muzikos pasiklausau.

TYRĖJA: Ar klausydamasis Ruskoje Radio išgirstate tą pačią informaciją, kaip ir internetiniuose portaluose, ar išgirstate kažką, ko nežinojote?

I4: Taip, be abejo. Čia va Ruskoje Radio būna, kad daugiau pasako. Iškomentuoja net pradžioj patį įvykį daug labiau.

TYRĖJA: Lietuvos įvykį?

I4: Taip. Ir užsienio. Jie iškomentuoja ant tiek, kad tau tikrai bus aišku, ne taip kaip, pavyzdžiui, paimant Delfi. Tai ten minimaliai, ten vienas straipsniukas ir viskas.

TYRĖJA: Pereinu dabar prie paskutinio bloko klausimų. Tai kaip jūs vis dėlto vertinate Lietuvos žiniasklaidą?

I4: [mąsto] Nežinau. [tyli]

TYRĖJA: Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I4: Nelabai, nelabai, nes pasiėmus visą bendrą dalyką – tikrai nepasitikiu.

TYRĖJA: O kodėl?

I4: Gal iš to principo, kad jie viską išsako, pasako paslaptis. Anonimiškumo ten jokio nesitikėk, bet, kad jie išleis straipsnį, tai tikrai. Ir dar pridės, ko nebuvo. Žurnalistai gali daugiau pridėti nei kad buvo.

TYRĖJA: O kodėl jie taip daro, kaip manote?

I4: Dėl reputacijos. Buvo mažas dalykas, bet iš jo reikia padaryti didelį. Tik kai padarysi didelį – geriau nebus. Reiškia reikia kažką tai padaryt, kad būtų wow.

TYRĖJA: Sakote, kad žurnalistai meluoja?

I4: Netiesą sako. Yra ten visokiausių dalykų, tai būna kartais ir nesmagu skaityt. Pavyzdžiui, darbe mačiau vieną savo akimis, o [buvo parašyta ir] perskaičiau išvis kitą. Tai po to persvara tokia įvyksta. Būna, kad nesinori net skaityt tokių. Arba pavadinimas ten wow, o realiai nieko nebuvo.

Informantė nr. 5 [toliau – I5]: studentė, gyvena Šiauliuose, 23 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 18:00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I5: Esu <V> <P> studentė. Aš studijuojau <Y> Šiauliuose. Man – 23 metai. Esu lietuvė.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I5: Kai galiu tiesiog laisvai kalbėti, savo nuomonę reikšti, rašyti įrašus savo nuomonės. Tiesiog galiu laisvai bendrauti.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I5: Tai tiek spauda, tiek internetas, tiek visi reportažai. Labai plačiai iš tikrųjų.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I5: Pagrinde, kad informuotų žmones, kad kažkokią naujieną praneštų.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I5: Jeigu kažkokią naujieną praneša, tai jos turėtų būti teisybė, neturėtų būti melo, šmeižto. Tai turėtų būti informacija pagrįsta argumentais.

TYRĖJA: Koks, jūsų nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I5: Tai politikai turėtų nepiktinaudžiauti žiniasklaida. Kiek reikia jiems jos, tiek per ją perteikti kažkokią informaciją, kad nepersistengtų. Vis tiek jie pagrindines žinutes turėtų skleisti per žiniasklaidą.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I5: Gal turėtų būti profesionali. [tyli]

TYRĖJA: O kodėl?

I5: [tyli] Nežinau.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I5: Tai turėtų būti žmogus, kuris baigęs žurnalistikos studijas, kuriam patinka tas dalykas. Jis tuo domisi, su tuo dirba ir yra objektyvus. O ne kažkoks paprastas eilinis žmogus, kuris reikštų savo nuomonę [įvairias] klausimais.

TYRĖJA: Pereikime prie kito klausimų bloko – ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I5: Iš žiniasklaidos naudoju tik internetą. [Aš] skaitau naujienų portalus, kad naujienas sužinočiau. Televizijos nežiūriu, spaudą labai retai kada skaitau. Tai pagrinde internetas.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I5: Dažniausiai, kai grįžtu pas tėvus, būna kažkoks laikraštis ant stalo. Tai [ji] pasiimu, pavartau, paskaitau.

TYRĖJA: O radiją ar būna, kad klausotės?

I5: Radijo? Taip, klausau ir labiausiai M – 1, kur tiek žinios eina, tiek kažkokios naujienos.

TYRĖJA: O kurie iš internetinių naujienų portalų jūsų mėgstamiausi?

I5: Dažniausiai skaitau Delfi arba Verslo žinias.

TYRĖJA: O kodėl būtent šiuos portalus?

I5: Gal tiesiog įprotis kažkoks ir tiesiog *Facebook*’e kažkas dažniausiai dalinasi naujienomis būtent iš šitų portalų. Tai dažniausiai ir atsiverčiu pasiskaityti.

TYRĖJA: Ar jus tenkina jų turinio kokybė? Ar atitinka jūsų lūkesčius?

I5: Delfi palyginus, jeigu kažkas kažkur nutiko, tai labai greitai naujienas parašo, bet kartais norisi pasitikslinti per kitus portalus pasiskaityti, ar visos tos naujienos yra teisingos.

TYRĖJA: Ar jums kyla abejonė dėl naujienų tikrumo?

I5: Taip.

TYRĖJA: O kada pagalvojate, kad straipsnis atrodo netikras?

I5: Pavyzdžiui, jeigu apie įžymius žmones kažką rašo. Tai atrodo tikrai domėjaisi tais žmonėmis ir pasiskaitai, kad atrodo tikrai taip negali būti. Tada ir pasiskaitau kitus portalus.

TYRĖJA: Minėjote, kad apie įžymybes skaitotės, domitės, kodėl ji tema jums įdomi?

I5: Tiesiog įdomu, ką žmonės yra pasiekę, ką gyvenime veikia. O jeigu tokia informacija yra lengvai prieinama, tai kodėl gi nepasiskaičius?

TYRĖJA: Kalbant apie užsienio žiniasklaidą, ar naudojate užsienio žiniasklaidą?

I5: Ne, dažniausiai naudoju lietuvišką žiniasklaidą.

TYRĖJA: Paskutinis blokas skirtas Lietuvos žiniasklaidos vertinimui. Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida bendrai?

I5: Kaip ir minėjau, tai ne visada. Kartais tikrai norisi pasitikslinti, ar tikrai tiesą rašo. Tai – ne visada.

TYRĖJA: O kokias dar jūsų nuomone žiniasklaida turi problemas be anksčiau minėtų?

I5: Gal ta konkurencija tarp jų pačių, kuris pirmesnis tą naujieną paskleis. Dažnai matau, kad vienas portalas kažką tai parašė, tada kitas lygiai tą patį nukopijavo. Tai – konkurencija.

TYRĖJA: O kalbant apie patikimumo aspektą, kurios žiniasklaidos priemonės atrodo jums patikimiausios?

I5: Iš tų, kurias naudoju, tai, manau, Verslo žinios.

TYRĖJA: O iš tų, kurių nenaudojate?

I5: 15min pasitikėjimo kelia daugiau. Tai, pavyzdžiui, jeigu paskaitau Delfi ir žiūriu, kad kažkas neatitinka, tai tada 15min įsijungiu paskaitinėti. Tai *jo*, 15min – pasitikiu labiau.

Informantas nr. 6 [toliau – I6]: dirbantis studentas, gyvena Kaune, 22 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., savaitgalis, 10:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip tu galėtum save trumpai prisistatyti, kas tu esi, ką veiki?

I6:[Esu] studentas, kuris išvažiavo mokytis į Kauną, nes nerado ką mokytis Vilniuje. Ir be studentavimo dar ir dirbu. Man yra 22, tuoj – 23 metai.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I6: Nežinau, aš turbūt užaugau tokioje kartoje, kad galbūt neįsivaizduoju, kad gali būti kitaip. Aš neįsivaizduoju, kad gali tau drausti sakyti, ką tu nori. Kad kažkas gali iš Seimo narių pasakyti, kad šitos informacijos neatliksim ar neduosim arba užsirašykite tą arba tą, arba išvis gali nurodinėti, ką tau sakyti. Tie, kurie kažkiek domisi politika ir turi platesnį mąstymą, tiesiog negali suprast tokių dalykų. O ką reiškia konkrečiai – tai sakau, čia yra būtinybė. Aš neįsivaizduoju, kad gali būti kitaip. [...]

TYRĖJA: O ką tau reiškia žiniasklaida, kaip tu ją supranti?

I6: Man žiniasklaida asocijuojasi su visuomenės veidu. Žiniasklaidos tikslas yra paimti ir parodyti tai, kas vyksta aplinkui, nes žmogus vienas negali suprasti ir apimti. Tam ir dirba daug žurnalistų sekimui sričių, kur jie surenka informaciją ir pateikia visuomenei. Tai aš, manau, žiniasklaida yra tam, kad informuotų visuomenę apie tai, kas vyksta.

TYRĖJA: O kalbant apie funkcijas, paminėjai informavimą, kaip dar manai ar yra kažkokių papildomų funkcijų, kurias turėtų atlikti?

I6: Aš manau, kad viena iš pagrindinių [funkcijų] yra valdžios kontrolė, kad nebūtų savivalės. Kadangi viskas yra viešinama, žmonės tada pradeda galvoti ar čia galiu kažką prastumti, ar negaliu. Ir tikrai yra atvejų, kai, pavyzdžiui, su pačiu Skardžiumi, žiniasklaida prisidėjo labai stipriai, kad tie dalykai būtų matomi ir vieši. Manau, dėl viešumo išplaukia valdžios kontrolė. Yra dalykų, pavyzdžiui, korupcija, kurie galėtų sau plėtotis visiškai ramiai, jeigu niekas to nežinotų. Ir esant žiniasklaidai [korupcija] dar vyksta, bet labai mažai. Ir kas būtų jeigu nebūtų pagavę liberalų, nebūtų išviešinę istorijos? Galbūt Mockus būtų juodasis prezidentas? Tokie dalykai atrodo realūs ir labai skaudūs yra mano kartai, nes mes taip tikėjom tais liberalais, laisva nuomone, laisve. Bet, manau, kad vis tiek yra geriau žinoti nei nežinoti, kas vyksta. Kitaip būtų tiesiog apgaudinėjami.

TYRĖJA: O kokia ta žiniasklaida turėtų būt? Kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokius reikalavimus jai keli?

I6: Tai [žiniasklaida] – nepriklausoma nuo bet kokios įtakos. Ji turėtų būt atskiras objektas, kuris nėra finansuojamas kažko. Tiesiog ji turėtų turėti laisvę rašyti tai, ką nori ir kaip nori. Nes tik nepriklausoma žiniasklaida apžvelgs viską 360 laipsnių kampu ir pakalbina visas puses, o ne tik tas, kurios yra suinteresuotos. Tik tokia žiniasklaida gali viską išnarstyti po kauliuką ir tada viską pateikti visuomenei. Manau, kad 15min tyrimų skyrius, nors yra ir komercinio [portalo], bet jis yra pakankamai objektyvus.

TYRĖJA: Jau irgi paminėjai, kad žiniasklaida turėtų užsiimti valdžios kontrole, o kaip manai koks turėtų būti politikų santykis su žiniasklaida?

I6: Aš, manau, kad sąžiningi politikai neturėtų turėti problemų su žiniasklaida. O būtent tie, kurie bando *sudealinti*, kažkaip kažką apeiti, kažką nelegalaus padaryti, jos ir bijo. Nes, jeigu tada pasiūkšlins, tai griūva jų politinė karjera. O tiems, kurie supranta, kodėl jie eina į Seimą, žurnalistai turėtų būt labai didelė pagalba. Kaip versle – tu negali pridaryti nesąmonių, nes būsi atleistas. Taip ir politikai turėtų turėti „akcininkus“, kurie juos prakontroliuotų. O kadangi piliečiai dirba savo darbus, užsiima savo reikalais, nespėja sužiūrėti visų dalykų, todėl žurnalistai – ta kontrole bei priežiūra ir užsiima.

TYRĖJA: O dar minėjai, kad žiniasklaida turėtų būti nepriklausoma nuo reklamos užsakovo? Gal galėtum praplėst savo mintį?

I6: Ir aš turiu omeny kontrolę ne valdžios, bet ir verslo, visuomenės. Manau, kad turi būti viešinama, jeigu padarei kažką blogo, nužudei žmogų. Aišku, tai irgi galbūt tampa problema, kad mes matome per daug kriminalų ir nematome gerų dalykų. Žiniasklaida yra visuomenės atspindys. Tai reiškia ne tik blogus dalykus, o reiškia ir gerus dalykus, bet tai yra atspindys, kad parodytum, kad mes esam tokie, tokie ir tokie. O su reklama kas susiję, tai ... Koks klausimas buvo?

TYRĖJA: Sakei, kad žiniasklaida turėtų būti nepriklausoma nuo reklamos?

I6: Taip, nes automatiškai, jei tu gauni [finansavimą], visiškai natūralu, kad nesi objektyvus apie tą įmonę. Nuėjus pažiūrėti, ką LNK, LRT ar kažkur kitur rašė, kai buvo visa MG Baltic istorija. Tai LNK buvo žymiai mažiau detalių, mažiau parodoma dalykų. Lryte tas pats, kai buvo Vainausko *bajerukai*. Tai tiesiog matai, kad apie tai nėra žinių tam tikruose kanaluose. Tada klausi [savęs], kodėl nėra, kas už to stovi, kokie interesai? Ir tada tu supranti, kad tai daroma sąmoningai. Tai nėra žiniasklaida, nes tu negauni tos pilnos informacijos, kurią tu turėtum gauti. Ir kai tokia cenzūra atsiranda, ką galima dėti, ko negalima dėti, tai kam tada reikalinga žiniasklaida? Man tada tos naujienos tampa bevertės, kurios yra tik iš vieno kampo. Ir apleičiam, žiniasklaida turi būti nepriklausoma ir negali turėti kažkokių interesų. Idealiu atveju tu negali jos nusipirkti, kaip yra dabar. Aišku, aš labai džiaugiuosi situacija Lietuvoje, kad kai kurių žurnalistų neįmanoma nupirkti.

TYRĖJA: O pavyzdžiui?

I6: Pavyzdžiui... Aš, manau, kad Šarūnas Černiauskas, Dovydas Pancerovas – visas tas 15min tyrimų skyrius. Manau, kad Edmundo Jakilaičio, Vytauto Bruverio, Birutės Davidonytės, Indrės Makaraitytės nelabai nupirksi. Vien tik tas LRT perversmas labai daug ką davė. LRT susiformavo tyrimų skyrius, tai jie turėtų turėti teoriškai daugiausia šansų būti nepriklausomi.

TYRĖJA: O kodėl?

I6: Todėl, kad tai nėra komercinis verslas. Visuomenė supranta LRT vertę ir kiekvienas valdžios bandymas įsikišti yra viešinamas iš karto. Ir visuomenė iš karto pasako savo nuomonę. Dabar yra žymiai žymiai sunkiau susitvarkyti savo valdžios dalykėlius. Bet iš kitos pusės, vis tiek viskas galų

gale priklauso nuo žmonių. Va tarkim LRT buvo Vladimiras Laučius, kuris man atrodo tokį „šūdą malė“... .

TYRĖJA: O ką reiškia „šūdą malė“?

I6: „Šūdą malė“ reiškia, kad sąmoningai pasikviečia tam tikrus pašnekovus ir sąmoningai uždavinėja tam tikrus klausimus. Jis reaguoja ir kartais net matai, kad gina. [*pabrėžtinai*] Nebando klausti, nebando žiūrėti kritiškai į problemą, bet gina. [*pasipiktinęs*] Aš manau, kad žurnalistai turi kartais jausti tą ribą. Kartais Rita Miliūtė perlenkia lazda, prispaudžia ir atrodo sudaužo [*pašnekovą*] lyg obuolį. Aplamai, aš manau, kad visuomenė tampa labiau pilietiška. Tarkim Olegas Šurajevs sužinojo MG Baltic istoriją ir pasakė, kad su LNK nebedirbs. Tai gali su juo vertybiškai nesutikti, bet žinai, kad jis sakys kaip yra, nes pinigai nėra kažkoks pagrindinis rodiklis. Taip būdavo anksčiau, kai visi buvo *biedni* ir ėmė tuos pinigus iš kur tik įmanoma. Ta pati L. Tapino Laisvės TV, kuris padeda mąstyti apie viską, kuris praskaidrina situaciją.

TYRĖJA: O paminėjai, kad ne visiems rūpi pinigai, tai kas, manai, turėtų žiniasklaidai labiau rūpėti?

I6: Man rodos, kad žurnalistikai turi jausti kažkokį pašaukimą, nes nepaisant atlyginimo, matai tame prasmę ir dėl to tu dirbi. [...] Žurnalistas turi norėti atstovauti, turi norėti ieškoti tos tiesos. Vadinasi turi mylėti savo profesiją ir jausti, kad čia mano darbas ir jis man patinka. Ne visi gali būti žurnalistais, ne visi gali būti chirurgais. [...] Apskritai manau, kad visuomenė juda link kažko ne materialaus. Dabar visi nori laimėti ne trofėjų ar medalių, bet nori už savo pasiekimus geriau kelionę gauti kažkur. TYRĖJA: [...] O kalbant apie turinio kūrėjus, kaip manai, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę?

I6: Rašyti gali visi, bet esmė yra ką ir kaip tu rašai. Ir aš, manau, kad norint daryti normalų tyrimą reikia labai daug pasimokyti, nes yra įvairios metodologijos, konfidencialumo dalykai. Ir tu tiesiog turi juos išmokyti ir mokėti. Kitas dalykas, visi yra labai kieti parašyti ant *Facebook'o* sienos, bet parašyti straipsnį viešai arba kritikuoti tam tikrus dalykus ir juos pagrįsti [*gali ne visi*]. Labai lengva pasakyti „tu – durnas“, bet įrodyti, kad „tu – durnas“ yra žymiai sunkiau ir tam reikia specialių įgūdžių, pasiruošimo, žinių ir galų gale asmeninių charakterio savybių. Reikia ir drąsos, ir supratimo. [...] Taip, tu paviršutiniškai gali viską pasidaryti, net namą pasistatyti, bet jeigu nori tai kokybiškai padaryti, tai turi tam skirti laiko.

TYRĖJA: O kodėl tu pats naudoji žiniasklaidą?

I6: Kad suvokčiau, kas vyksta aplinkui, kad negyvenčiau kažkokiam tai savo burbule. [*mąsto*] Kitas dalykas, aš naudoju, nes aš randu ten labai įdomios informacijos. Konkrečiai – tai su 15min tyrimais. [*Aš*] Laisvės TV laidas pasižiūriu. Jeigu nebūtų ten įdomios informacijos, ten manęs nebūtų, bet vėlgi, aš randu aktualios informacijos, todėl ir naudoju.

TYRĖJA: O kodėl tau yra svarbu, kas vyksta aplinkui?

I6: [*mąsto*] Gal profesinis, bet labiau gal tas asmeninis, nes aš dėl savo asmenybės ir esu ten kur esu. Ir aplamai, kai tu supranti, kad nėra tik juoda arba balta, o dažniausiai yra pilka, tai tau atsiranda noras suprasti, kas vyksta. Žinių noras, noras jausti realybę. Čia geras klausimas. Atrodo savaime yra toksai smalsumas ir noras suvokti kaip yra iš tikrųjų. Bet čia turbūt ateina noras iš supratimo, kad būna visai. Visi yra skirtingi ir galbūt, kad yra skirtingi dėl to ir įdomu. Man yra iš esmės įdomu pažinti kitus, suprasti kitus, kodėl jie daro taip, kitaip nei aš. [...]. Aš, manau, kad kai tu ištrūksti iš savo burbulo, tai tada nebenori gyventi savam burbule ir tu nori kuo daugiau burbulų aplankyti, nes tu supranti, kad savas yra nebeįdomus. Manau, kad nuoširdžiai dar dėl to, kad nenoriu jaustis durnu. Jei tu nesidomėsi, tu būsi durnas ir savo burbule gyvensi, o pasauly vyksta daug procesų, daug dalykų.

[...] Pastebiu, kad kai kurių žmonių mąstymas ir požiūris yra siauras ir jie nepripažįsta kitos nuomonės. Matau, kad jiems sunku gyventi. Aš taip nenoriu.

TYRĖJA: Kokią žiniasklaidą naudoji dažniausiai?

I6: *Facebook'e* gaunu turbūt pagrindinę informaciją, nes esu ten *susilaikinęs* visus tuos žurnalistus ir jie vis tiek savo darbais dalinasi. Tada, jei jau plačiau yra koks tyrimas, tai nueinu į 15min. Stengiuosi Laisvės TV žiūrėti, žiūriu Šurajevą. Visada pažiūriu Jakilaičio Dėmesio centre, stengiuosi pažiūrėti valgydamas vakarienę per LRT Panoramą ir tą laidą Dienos tema. Bet būna, kad aš nežiūriu vienos laidos reguliariai, bet jei *Facebook'e* pamatau, kad buvo ta laida ir man ta tema įdomi, tai pasižiūriu įrašą. [...] Aš dažniausiai žiūriu analitinius [įrašus], kur tema yra gvildenama. Aš neturiu įpročio *trūlike* atsidaryti 15min ir *scroll 'inti feed'o*. [...] Aš tingiu skaityt tuos straipsnius, kurie yra ištempti, kur yra antraštės specialiai suformuotos, kad tu paspaustum, o viduje nerandi jokio turinio, būna paimta tik viena pusė. Man patinka, kai yra skirtingi pašnekovai skirtingų kampų ir kiekvienas gali pasisakyti aktualia tema. Man, pavyzdžiui, nelabai įdomu, kad kažkas kažką įmetė į šiukšlių dėžę.

TYRĖJA: O ar radijo klausaisi? , kad klausai radijo?

I6: Taip. Žinių radijas yra vienas iš tų, kur klausau reguliariai. Jeigu einu gatve, tai kartais muzikos klausau, bet dažniausiu atveju – klausau Žinių radijo. Tai jo, pagrinde sakyčiau pirmoje vietoje – internetas, antroje vietoje – radijas, o trečioje – televizija. Televizorių žiūriu tik pas tėvus ir tai vakare tik. Ir tai ten valgant, kai viena akim žiūri, tai to dėmesio tiek nesukoncentruoji kaip klausydamas radijo ar žiūrėdamas internete. Ten tu specifiskai įsijungi dalyką, kuris tau tikrai įdomus, nes televizorius eina ir eina, kaip fonas toksai, vis tiek nieko gero nerodo. Hm. . aš gal dar *podcast'us* priskirčiau prie radijo. Lamos slėnis turi *podcastą*, Arijus Žakas turi *podcastą* „Skamba teisingai“. Aišku, *podcast'u* aš laikau Žinių radiją, nes aš nežiūriu vaizdo. [...]

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruoji, nusiperki ar pavartai?

I6: [*mąsto*] Spaudos – tai labai mažai. Jeigu būtų kur padėtas, tai paimčiau Verslo klasę, Žmonės ir Lamų slėnį.

TYRĖJA: O kodėl?

I6: Verslo klasę, nes ten gali rasti verslo temas ir daugiau mažiau padarius straipsnius. Lamų slėnis, nes parodo žmonių istorijas, kurių nesužinosi, kurių nėra *telike*, kurie nėra vadinamos žvaigždės. Jie atkapsto dalykus, kurių pats neatkapstyčiau. Ir man tikrai nuoširdžiai patinka Žmonės atsinaujinimas, [nes ten] gali rasti akių paganimui kažkokių dalykų, bet aišku tos kokybės tai nėra. [*mąsto*]. Bet čia tas pats kaip su *Magdu*. Kodėl mes *Magde* valgom, jei žinom, kad šūdas? ...

TYRĖJA: O kodėl tada pavartai?

I6: Kai nesinori mąstyti. Tiesiog žiūri, vartai ir nereikia mąstyti. Kaip kokį filmą žiūrint, nemąstai, nes būni žiauriai pavargęs ir tingi mąstyti. Būna tokia nuotaika, kad man niekas neįdomu ir aš tiesiog noriu paskaityti šūdą, kaip ir pavalgyt šūdą. Tai čia yra labai lengva pramoga, nes mąstyti nėra taip lengva, tu pavargsti nuo to mąstymo, o ten nereikia mąstyti.

TYRĖJA: [...] O užsienio žiniasklaidą naudoji?

I6: Čia yra mano problema, kad aš neskaitau užsienio žiniasklaidos. Nesuprantu, kodėl, bet užsienio portalai yra žiauriai nepatogūs palyginus su lietuviškais. Atsidarai žinias ir išmeta visokį šūdą ten. Bet aš, manau, kad čia problema. Turbūt dėl laiko stokos užsienio [žiniasklaidos] nelabai skaitau.

TYRĖJA: O kodėl manai, kad blogai, kad nenaudoji užsienio žiniasklaidos?

I6: Nes tada apsiriboji tik Lietuvos burbulu, tada nežinai dalykų, kurie vyksta pasaulyje [...] Nes tarkim *trend'ai*, kurie yra kažkur kitur, greičiausiai, vėliau ateis ir pas mus. Tai būtų galima jiems pasiruošti. O kartais pasaulyje vyksta labai įdomių dalykų, tarkim Brexit. [Lietuvos] žiniasklaida irgi

apibendrins, bet įdomu, kaip mato tie, kurie yra viduje. Vis tiek dažniausiai lietuviška žiniasklaida verčia ir tik retais atvejais važiuoja patys ten.

TYRĖJA: Tave perfrazavus, tavo poreikius atitinka Lietuvos žiniasklaida?

I6: Nu jo. Galim sakyti – taip, atitinka, jo.

TYRĖJA: [...] O ar tu pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I6: Aš pasitikiu ne žiniasklaida, o tam tikrais žurnalistais. Labai norėčiau sakyti, kad pasitikiu žiniasklaida bendrai, bet galėčiau tai sakyti tik dėl to, kad yra 5 – 10 žurnalistų, kuriais aš pasitikiu. Negaliu sakyti, kad bendrai pasitikiu, nes patys žurnalistai sako, kad yra dar problema su Lietuvos žiniasklaida ir su jos patikimumu, skaidrumu.

TYRĖJA: O tai kodėl jomis nepasitiki?

I6: Dėl to, kad aiškiai matai, kad bando prastumti, pritempti. [Žiniasklaidoje] labai yra išvešėjęs verslas ir verslo interesai. O paprastiems žmonėms labai aiškiai įkalama į galvą ir tai yra specialiai daroma. Tarkim su tais pačiais skiepais yra rašomi penki faktai teisingi ir vienas klaidingas, kad suklaidinti žmones.

TYRĖJA: O kaip manai, kam naudinga klaidinti?

I6: Dėl pinigų, valdžios galios, įtakos darymo ir turėjimo. Čia yra pagrindiniai dalykai, kurie mano manymu labiausiai traukia, nes dažnai kai turi įtaką, tai turėsi ir pinigų, jei neturi įtakos, tai gali kažkam suteikdamas įtaką iš to užsidirbti. Visą laiką yra visokie interesai, jų yra labai daug ir labai įvairių. Kadangi aš nesu viduje ir nežinau konkrečių žmonių ar *case 'sų*, kas čia ką sakė, ką darė. Man labai sunku pasakyti, kokie interesai. [...]

TYRĖJA: Gerai, tai tu minėjai žiniasklaidos funkcijas kaip informavimas ir kontrolė. Ar manai, kad Lietuvos žiniasklaida jas gerai atlieka?

I6: Aš galiu pasakyti, kad pasitikėčiau Lietuvos žiniasklaida, jeigu būtų santykis bent 60 ant 40.

TYRĖJA: Santykis tarp ko?

I6: Santykis tarp objektyvių, sąžiningų, nepriklausomų žurnalistų ir tarp kitų nesąžiningų. Bet aš dabar negaliu sakyti, kad yra bent 50 ant 50. Atrodo [nepriklausomų žurnalistų] yra mažuma. Ir va tik dabar mums yra didžiulė laimė, kad mūsų kartos žurnalistai daro geriausią produktą, nes jie yra išmokę, susiformavę ir turi vertybes. Mes nepriklausomi beveik trisdešimt metų, tai irgi šioks toks rodiklis. Aš manau, kad kuo toliau, tuo bus geriau. Aš nenoriu sakyti, kad Lietuvoje yra blogai ir prastos kokybės žiniasklaida. Aš, manau, kad viskas į gerą.

TYRĖJA: O tavo nuomone kur labiausiai dar reikėtų patobulėti Lietuvos žiniasklaidai?

I6: Manau, kad turi būti prioritetizuojami dalykai, nes, manau, kad yra svarbiau parodyti, kokias investicijas pritraukia Lietuva, nei kad kaime girtuoklis trenkė kitam girtuokliui. Čia turėtų būti sąmoningumo ir prioritetizavimo lygis. Tai gali būti bloga naujiena, pavyzdžiui, smurtas šeimoje, tačiau tai galbūt yra svarbesnė idėja, negu kad kažkas atidarė naują parduotuvę. [...] Tai čia yra sąmoningumo ir prioritetizavimo klausimai. Kai tu sužinai naujieną, tai tu galvoji, ar ji verta, ar neverta pateikimo? Ar žmonėms yra svarbu sužinoti, ar ne?

TYRĖJA: O kokie kriterijai turėtų būti? Kas turėtų būti svarbu?

I6: Čia yra žurnalistai, vėl švietimas ir sąmoningumas. Jie turi nuspręsti šitos žinios vertę. Kaip ir pasakojo Dovydas iš 15min skyriaus: „Mes galim tyrimų prigalvoti labai daug, bet mūsų komanda per maža, kad mes juos padarytume“. Tai įsivaizduok, jeigu jie net tyrimus[darytų], kurie visi [pabrėžtinai] būtų aktualūs visuomenei, ir tuos prioretizuoja. Tai manau, čia turėtų būti privaloma, nes resursų yra labai ribotas kiekis.

TYRĖJA: O kodėl, tavo nuomone, žiniasklaidoje atsiranda ir nereikšmingos naujienos?

I6: Tai komerciniai kanalai išaiškina labai paprastai, kad jie rodo tai, ką žmonės žiūri. Bet iš esmės aš, manau, kad vis tiek jie gali rinktis. Jie gali rinktis ką nori rodyti, rašyti. Jie gali atsisakyti koncertų pinigų, kurie nešvarūs. O gali rinktis ir užimti visuomenės švietėjo poziciją. Nes teisintis, kad „mes rašome ir rodome tai, ką žmonės žiūri“, tai man atrodo nuėmimas nuo savęs atsakomybės. Aš norėčiau, kad būtų daugiau atsakomybės prisiėmimo. Bet reikia vėl suprasti, kad lengvas turinys nėra blogas. Pavyzdžiui, Lamų slėnis yra lengvas turinys, ten nerasi ekonominės, politinės temų, bet jos yra visiškai nuostabios ir jos turi būti. Nėra nieko blogo, jeigu žmogui neįdomi ta ekonomika ir politika ir jis nori džiaugtis gyvenimu ir keliauti. Esmė yra ne turinio tema, o turinio kokybė. Ar mes rodome Bunkes ir visus kitus dalykus, ar mes rodome šeimą, kuri turi penkis vaikus ir nesiskundžia? Tai nėra gerų ar blogų temų, yra tik kokia turinio kokybė. Pavyzdžiui, 15min yra daug kitokių straipsnių, lengvesnių, bet aš matau problemą, kad jie yra nekokybiški.

TYRĖJA: Noriu pasitikslinti, tu manai, kad žiniasklaida turėtų priimti atsakomybę ir formuoti visuomenės požiūrį?

I6: Taip, nes tai, kad dabar vyksta yra ėjimas lengvesniu keliu. Padaryti Auksinius svogūnus yra žymiai lengviau negu padaryti dokumentiką apie Lietuvą, jos miškus. O žmonės, kurie bandė nufilmuoti pusantros valandos filmą, tai darė aštuonis metus. Bet sakyti, kad „mes rodome, ką žmonės žiūri“, tai yra atsakomybės nusimetimas, nes jūs pabandykit kitokį turinį parodyti. Gal žmonės irgi žiūrės? Nes jūs net nesuteikiate žmonėms galimybių, kad gali būti kitaip, kad gali turinys būti kitoks, kokybiškesnis. Deja, mes turime Lietuvoje problemų, kad yra labai didelė atskirtis. Yra ta grietinėlė vadinama ir [yra] tie, kurie prastai gyvena, o tokio vidurio sluoksnio nelabai rasi, kuris galėtų *biški* palyginti tą santykį. O tų žmonių, kurie yra apačioje, tai jų vienintelė pramoga yra televizija. Ir aš esu beveik įsitikinęs, kad jie žiūrės bet ką, ką tu jiems parodysi, nes tai yra vienintelė jų pramoga. Ir sakyti, kad „mes rodome tai, ką žiūri žmonės“ yra neteisinga, nes jei jūs rodysit kažką kitą, tai gal irgi žiūrės? Tai aš, manau, kad čia yra asmeninė atsakomybė, išsilavinimas ir vertybės. Ar tu rodysi rusiškus serialus, ar nerodysi. Ar tu ten priimsi reklamą iš kažkokio Gaspromo, ar nepriimsi. Čia irgi labai plonas siūlas tarp cenzūros yra, nes tada kiti gali sakyti, kad tu cenzūroji, naujienų nepraleidi. Bet aš sakau, kad – ne, tai nėra cenzūra, nes yra aiškūs kriterijai, kokios naujienos yra prioritetinės. Čia man pačiam įdomus klausimas. Aš, manau, kad tiesiog pagrindinis dalykas yra [tai], kad turi priimti atsakomybę. Nes gal išvis būkime laisvi ir rodykim *pornūchą* trečią valandą dienos arba vietoj Labas rytas? [Aš] manau, kad žmonės labiau žiūrės. Manau, kad žiūrės nuo ryto iki vakaro ir reitingai bus (aukšti). [juokiasi] Tai gal rodykim kaip Naujojoje Zelendijoje buvo *live ‘as* kaip iššaudė žmones ir žmonės žiūrėjo, bet Facebook‘as ištrynė. Tai kodėl įdomu Facebook‘as ištrynė? [O todėl], nes yra tam tikros vertybės. Mes turime tam tikras normas, nes mes susitarėm, kad yra tam tikros taisyklės. [...]

Informantas nr. 7 [toliau – I7]: studentas, turintis individualią veiklą, gyvena Vilniuje, 23 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 10:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Tai pradėkime. Tai pirmiausia, ar gali trumpai prisistatyti?

I7: Aš <V> <P>. Dabar studijuoju <Y> ketvirtame kurse. Dar turiu individualią veiklą. Man dvidešimt treji metai. Aš gyvenu Vilniuje. Esu lietuvis.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I7: Spaudos ir žodžio laisvė? Nu tai žodžiu, žodžio laisvė tai yra galimybė netrukdomai, nieko nevaržomai skleisti savo idėjas ir objektyviai kritikuoti bet kokią reiškinį, bet kokią žmogų visuomenėje. Tai galimybė išsakyti savo poziciją bet kuriuo klausimu viešai ir už tai nu nebūti niekaip nubaustam, jeigu tai neviršija, aišku, etikos normų. Kalbant jau ten apie visokias neapykantas tautinėms mažumoms ir panašiai. [...] Na tai laisvos ir demokratiškos valstybės atspindys yra žodžio laisvė. Jeigu nebūtų žodžio laisvės, tai nebūtų objektyvios tiesos pateikimo plačiam visuomenei.

TYRĖJA: Supratau. Gerai. O ką tavo nuomone reiškia žiniasklaida? Kaip tu ją supranti?

I7: Jeigu pažodžiui kaip verčia lietuviai, tai – žinių sklaida. Viena vertus, žinias skleidžia, kaip sakant, informacinę funkciją atlieka, informuoja apie naujausius įvykius, politines aktualijas. Kita vertus, žiniasklaida gali būti tiriamoji. Ji gali tirti, vertinti ir objektyviai įvertinti tam tikrus reiškinius, kuriems tu negali skirti labai daug laiko. Tai žiniasklaida, kaip sakoma, kad yra skirta piliečiams, visuomenei. Ji turi skleisti tam tikras žinias ir aktualijas.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keli žiniasklaidai?

I7: Na. . Tai ji turėtų būti tokia nešališka. Neturi veikti privatus interesus. Toks klausimas buvo?

TYRĖJA: Kokius reikalavimus keli žiniasklaidai?

I7: Labai kritiška, kuo labiau objektyvi turi būti. Žiniasklaida turi ieškoti tiesos. Ir formuoti nuomonę labai atsakingai, manau, čia pagrindinis uždavinys žiniasklaidos, nes ji formuoja nuomonę žmonių, tai ji turi tą atsakingai daryti. Atsakomybė formuojant nuomonę žmonėms. Žiniasklaida turi būti daroma kaip moksliniai tyrimai. Tam tikrais metodais remiantis, tam tikrais principais. Kažkokie turi būti įstatyminiai dalykai. Aš kaip suprantu, ir etikos visokios normos, ir žiniasklaidos įstatymai tam tikri. Tai apibrėžia, kas yra ta objektyvi žiniasklaida.

TYRĖJA: O tau kaip atrodo? Kaip atskirtum objektyvų straipsnį nuo neobjektyvaus?

I7: Labai sunku atskirti, [tai] nuo temos labai priklauso. Vėlgi labai čia svarbu, ką nagrinėja ta žiniasklaida. Tai tiriamoji žiniasklaida dažniausiai bus objektyvi. Labai svarbūs yra šaltiniai, nes žiniasklaida dažniausiai nepateikia šaltinių, kuriais remiasi ji. Žiniasklaida turi labai daug laisvės, net per daug laisvės. Iš principo labai sunku vertinti jos objektyvumą. Objektyvus dalykas yra toks, kuris gali būti atkartojamas tomis pačiomis sąlygomis ir kuris gali būti patikrintas. O kuris yra tikslus ir patikimas. Tai tikslumą suteikia tam tikri metodologiniai jau dalykai, o patikimumas, tai čia jau sunku apibrėžti jį. Tai mes dažniausiai tikim, kad tai yra patikima, kas skleidžiama žiniasklaidoje, tuo pačiu turėtume ir abejoti, ar viskas yra patikima kas ten rašoma.

TYRĖJA: Gerai. Tai pereiname prie kito klausimo. Jau minėjai kelias funkcijas, o kokias dar funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I7: Nu tai supažindinti visuomenę su tais reiškiniais ar įvykiais, su kuriais tu neturi laiko asmeniškai susipažinti, pavyzdžiui, su politinėmis aktualijomis. Bet irgi neturi žiniasklaida tik kritikuoti. Ji galėtų atskleisti, kas buvo padaryta, kokie įstatymai išėjo, kaip tai padės žmonėms. Kartais per dažnai tik kritikuoja ir tada atrodo, kad pagrindinė funkcija jos yra tik kritikuoti. Man tai atrodo, kad dėl to ir yra vadinama ketvirtąją valdžia, nes visa žiniasklaida turbūt atsirado būtent nuo valdžios kritikos. Man atrodo, kad dėl to mes ir turim didžiąją dalį žiniasklaidoje politinio turinio. [...] Ji atlieka savo funkciją, bet, mano nuomone, neigiamai tą savo funkciją atlieka. Nesuderina teigiamų dalykų su neigiamais dalykais, kalbant konkrečiai apie politines naujienas arba aktualijas.

TYRĖJA: Čia kalbi apie Lietuvos žiniasklaidą?

I7: Čia apie Lietuvos. Bet ir užsienio tas tinka. Ai... [mąsto] Ir kas yra objektyvi žiniasklaida? Objektyvi žiniasklaida, kai cituoja tiksliai savo respondentus. O labai dažnai turim situaciją Amerikoje

ir Lietuvoj, kai netiksliai pacituoja, ištraukia iš konteksto tam tikrus dalykus. Tuos dalykus į antraštes deda, *clickbite* 'ina už tai.

TYRĖJA: O kodėl taip daro?

I7: Toks jausmas, [jog] tam, kad susilauktų peržiūrų. Kartais atrodo, kad žiniasklaida – ne informuoti nori, o pritraukti tavo dėmesį. Juk iš ko uždirba žiniasklaida? Iš reklamos uždirba. Jiems yra naudinga, kad tu paskaitysi straipsnį, bet toks jausmas, kad čia ir pasibaigia jų atsakomybė tavo, kaip visuomenės nario, atžvilgiu. Kartais atrodo, kad tikslas yra uždirbti iš reklamos, o ne informuoti apie tam tikrą reiškinį. Ir kai į kiekybę susitelkiama ir atsiranda tokios greitos antraštės, greiti straipsniai, kai tu nieko negali sužinoti iš antraštės, kai privalai paspausti straipsnį. Būna, kad, kai ką nors skaitai, supranti, kad kaip ir nieko naujo nepasakė arba vis tiek kyla daug klausimų. Tai tada laikas yra gaišamas, o laikas turi būti gaišamas produktyviai.

TYRĖJA: O tau dabar atrodo, kad gaišti laiką naudodamasis žiniasklaida?

I7: Dažnai taip jaučiu. Ypač, kad per daug žiniasklaida prisiima funkcijų. Ji viską rašo, kas vyksta.

TYRĖJA: Ta prasme per didelę temų įvairovę?

I7: Taip. Labai plačios temos. Jau yra perteklius tų temų, kurias žiniasklaida aptarinėja. Taip, ji gali tokiu būdu pritraukti daugiau skaitytojų. Kita vertus, sudėtinga yra rinktis, kai tiek daug temų, ką skaityti. Ir tada kyla klausimas, kas yra ta aktualija – ar sportas, ar politika, ar kriminalai? Žiniasklaida turėtų prioritetizuoti, ką pateikti kaip svarbiausias naujienas. O kartais atrodo, kad ji sąmoningai to nedaro ir pateikia tas naujienas, kuriomis tikisi, kad susilauks daugiausia paspaudimų ir perskaitymo laiko. Tai irgi man jau išeina iš objektyvumo sąvokos. Kaip sakant, nemoka prioritetizuoti svarbiausių naujienų ir mažiau svarbių – toks dažnai susidaro įspūdis.

TYRĖJA: Koks, tavo nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I7: Per žiniasklaidą dažniausiai kiekvieną pilietį pasiekia to politiko pažiūros, darbai, nuomonė tam tikru klausimu. O žiniasklaida dar griežtesnė gali būti, dar kritiškesnė, kaip yra Prancūzijoje. Ten galima tiesiog pertraukti tą politiką, kur gali reikalauti iš to politiko tiek, kiek nori iš jo. Nes jis tau atsakingas kaip visuomenės nariui ir kaip piliečiui. Tai gal [tada] dar kritiškesnė būtų žiniasklaida, bet irgi neiškraipant tam tikrų pasakytų faktų ar ten klaidingai cituojant. O būtent stengiantis kritiškai vertinti politiko pasisakymus, elgesį ir tam tikrus sprendimus. Žiniasklaida turėtų atspindėti tokią griežtesnę piliečio poziciją, reikalauti daugiau iš politikų. Žiniasklaida dažnai daro humoro klubą iš politinio pasaulio, o ne kritikuoja tą politiką. Tai yra dažniau siekia pašiepti negu kritikuoti.

TYRĖJA: O kaip norėtum, kad būtų?

I7: Rimčiau, rimtumo trūksta žiniasklaidai. Tuos dalykus, kuriuos kritikuoja turėtų rimčiau pateikti. O jie pateikia juos per daug sakyčiau laisva juoko forma.

TYRĖJA: Dar pasitikslinkiu, tai manai, kad žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I7: Ji formuoja nuomonę. Jei žiniasklaida turi autoritetą, tai visuomenei ji formuoja nuomonę. Dėl to tai ir yra labai atsakingas darbas. Žiniasklaida gali informuoti, žiniasklaida gali sukrėsti. Tai vėlgi yra įvykiai, apie kuriuos mes turim sužinoti. Ir yra įvykiai, kurie toks jausmas turėtų mus sukrėsti. Tai viena vertus, tu gali pamatyti, kokias pataisas Seimas priima, kai į šulinį įmetė vaikus ir pranešti visuomenei. Čia jau informuoja kas vyksta tavo valstybėje. Kita vertus, vėl daroma tam tikra drama, trileris kažkoks iš to straipsnio. Sakau, kad man kartais yra toks nesuderinamas santykis tarp informavimo ir tarp dramatizmo, informuojant apie tam tikrą įvykį.

[...] Bet kartais žiniasklaida deda daugiau dėmesio į skaitytojo pritraukimą negu į turinio kokybę. Tai tiesiog paprasčiau informuoti, kas nutiko, kur nutiko. Tu gali žinoti, kas vyksta tavo valstybėje, bet nereikia daryti dramos ar trilerio iš to. O po to ten jau straipsniai vienas po kito atsiranda, tai ta

aktualija būna vienintelė. Vėlgi, žiniasklaida labai dažnai mėgsta pasiimti vieną temą ir ją po to jau ten plėtoti iki negalėjimo. Iš principo tu nieko naujo nesužinai, bet toliau tą temą nagrinėji. Žiniasklaida turėtų į tokią labiau žinių įvairovę susitelkti.

TYRĖJA: Kalbant apie turinio kūrėjus, tavo manymu, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią?

I7: Tai galima ir bendradarbiavimo reikšmių ieškoti. Bet žurnalistika yra profesionalus mokslas ir disciplina. Kiekvieną žmogų žurnalistu vadinti nebūtų teisinga. Reikia suvokti iš tikrųjų savo paskirtį ir tuos metodus, kuriais tu dirbi ir aišku kažkokias vertybes įsisavinti. Man žurnalistika atrodo profesionalumo ir išsilavinimo reikalaujanti sritis. Žmogus paprastas gali nebent bendradarbiauti su žiniasklaida. Pradėti sekti tam tikras naujienas, bet sakykim tas pateikimas yra atsakomybė žurnalisto, ne piliečio. Jis gali tik padėti pranešti greičiau kas nutiko. Žurnalisto funkcija yra pagalvoti, kaip tai pateikti visuomenei ir kodėl nori informuoti apie tai žmones, kodėl jiems yra svarbu tai žinoti. Bet kaip sakiau, pateikimas yra didžioji atsakomybė žurnalisto turbūt.

TYRĖJA: Ar naudoji žiniasklaidą ir kodėl?

I7: Naudoju, kad sužinočiau labai greitai, kas vyksta pasaulyje ir kas mano valstybėje vyksta.

TYRĖJA: O kodėl tau tai svarbu ?

I7: Tai jau čia yra išsilavinimas žmogaus, mano nuomone, privalu, būtinybė. Nu tai tu turi sekti valstybėje vykstančius tam tikrus įvykius, nes vėlgi tai gali lemti tavo po to kaip piliečio sprendimo teisę per rinkimus už ką balsuoti. Tai gali vėlgi tave įtraukti į tam tikrą temą, nes vis tiek visi žmonės skirtingas disciplinas studijuoja. Vėl [turi] kažkokių bendradarbiavimo saitų ieškoti. Kodėl skaitau kad, tai vidinis poreikis, noras. Vidinis poreikis, noras žinoti, [yra] toks labiau brandos smalsumas, nes jaunystėj, dar anksčiau vaikystėj tokio kaip poreikio nebūdavo. Dabar toks poreikis yra suprasti, kas vyksta aplink tave. Ir tu jautiesi dalyvis tų įvykių, net jeigu ir neįsitrauki tiesiogiai į juos. Aš, domėjimasi kas aplink mane vyksta, suprantu kaip įsitraukimą netiesiogine prasme.

TYRĖJA: O kokias žiniasklaidos priemones naudoji?

I7: Tai 15min dažniausiai naudoju ir Delfi naudoju. 15min turi daug tiriamosios žurnalistikos ir šiek tiek mažiau *clickbait* 'inių dalykų skelbia. Man tai labai Delfi nepatinka, bet jį vis tiek kartais paskaitau.

TYRĖJA: Kodėl?

I7: Kodėl nepatinka?

TYRĖJA: Kodėl skaitai, jeigu nepatinka?

I7: Nes negaliu generalizuoti apie vieną portalą kaip blogą. Aš galiu tik tai tam tikrus straipsnius arba tam tikrus žurnalistus vertinti kaip blogus, nes ten yra labai gerų žurnalistų. Aš turiu kategorijas, kurias žiūriu ir tiesiog man patinka jų pateikimas.

TYRĖJA: O kodėl tada bendrai Delfi nepatinka?

I7: Nes per daug *clickbait* 'inių antraščių naudoja. Skelbia naujienas visiškai neaktualias ir man toks jausmas, kad Delfi žiniasklaida yra gana šališka.

TYRĖJA: O kam šališka ?

I7: Šališka ir labai veikianti verslo interesams. Šališka yra tai, kad turi publiką, kuriai pataikauja. Tai čia yra blogiausia, ką gali daryti žurnalistai, tai pataikauti skaitytojams, nes nepataikauti turi žurnalistika. Kaip sakant Delfi yra prisitaikėlis tipiniams skaitytojams. Jie žino kas juos skaito ir jie pataikauja tiems, kurie skaito juos. [...] Aš seku tam tikrus viešus asmenis, kurie matau, kad irgi kritikuoja Delfi ir dėl ko kritikuoja ir pritariu toms mintims. Kuria turinį, kuris bus skaitomas, o ne turinį, kuris turėtų atlikti tas žurnalistikos funkcijas. Ypač daug straipsnių apie tipažus, kurie yra

neverti dėmesio. Vietoj to, kad kokią istoriją pateiktų apie žmones – didvyrius, žmones, kurie padeda kitiems, jie paskelbia [apie] kažkokias padugnes. Padugnių žurnalistika yra tas Delfi. Jiems nesvarbu, ką skelbti, jiems svarbu, kad paspaus ir skaitys. [juokiasi] Dėl to labai *nepernešu* aš to Delfi. Tik yra tam tikrų rubrikų, kurias aš mėgstu skaityti. Sportas ten gražiai pateiktas. Neturiu laiko pasigilinti, nežiūriu rungtynių, bet va man apibendrina, kas nutiko per naktį. Aš pasižiūriu per 5 – 10 minučių iš tų rungtynių, kas įvyko. Sakau, leidžia sekti įvykius aplink tave ir kartais susistemina tuos dalykus, kuriems tu negali atskirai skirti laiko.

TYRĖJA: Ar gerai suprantu, kad tik Delfi ir 15min naudoji?

I7: Šiuos kaip ir du. Jie viską skelbia. Ir ant vieno, ir ant kito bus ta pati realiai pagrindinė naujiena, kurią tau reikėtų žinoti.

TYRĖJA: O radijo ar televizijos nenaudoji?

I7: Ne, tik kelias Žinių radijo laidas per *Youtube* pasižiūriu. Šiaip aš žiūriu tikrai *Youtube* nebent.

TYRĖJA: O ką *Youtube* žiūri?

I7: Laisvės TV žiūriu. Visos žinios mane pasiekia per socialinius tinklus ir pasiekia per *Youtube* platformą. Facebook aš turiu tam tikrą srautą naujienų, kurios mane pasiekia, kas būtent man yra aktualu.

TYRĖJA: Tai esi kažką *palike'inės*, kas tau įdomu?

I7: Aš einu į 15min ir Delfi tiksliai dėl sporto naujienų, bet, pavyzdžiui, *Facebook* – aš naudoju, kad mane mokslo naujienos pasiektų ne lietuviškos, pavyzdžiui. Ten ne žiniasklaidos priemonės, bet ten mokslo populiarinimo priemonės labiau. Praneša, kad atliktas tam tikras tyrimas, apibendrina dalyką, į kurį tu labiau galbūt nesigilinsi ar šaltinį, į kurį norėtum labiau pasigilinti. Vienintelė televizija – tai tik Laisvės TV. Žiūriu per *Youtube*, nes nesu esu pririštas prie tam tikro laiko, prie televizoriaus, tai galiu bet kada ir bet kur stebėti laidas, kurias noriu.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruoji, nusiperki ar pavartai?

I7: Ne.

TYRĖJA: O ar naudojate užsienio žiniasklaidą?

I7: Tai kaip ir nenaudoju. Galiu pasakyti paprastai, tiesiog mūsų lietuviška žiniasklaida gana išsamiai atspindi tą užsienio politiką ir užsienio aktualijas, tad nėra būtinybės eiti skaityti dar atskirai. Kol kas vėlgi gali naiviai tikėti, kad tai objektyviai pateikta. Galbūt kažkada tuo suabejosi arba kils poreikis pasidomėti atskirai, bet užsienio žiniasklaida informuoja, kas vyksta visame pasaulyje. Mūsų žiniasklaida nepateikia nieko autentiško. Tiesiog *clickbait*inės naujienos pateikiamos yra ir vėl vertimai iš kitų anglišku straipsnių. Jie verčia viską iš anglų kalbos, na – ne viską, bet didžiąją dalį. Galima nesunkiai viską atsekti, tai kartais nėra poreikio viską skaityti. Ir dar ko pasigendu tai autentiško turinio iš lietuviškos žiniasklaidos. Ji susiranda kokį anglišką straipsnį, išverčia į lietuvių kalbą. O tai skaitosi labai neįdomiai, net neskamba viskas. Tai kokia čia žiniasklaida? Čia jau vertėjas nebe žurnalistas, ypač kas su mokslu susiję, tai čia Lietuvos tragedija.

TYRĖJA: Gerai, keliaujam tada toliau į paskutinį bloką – Lietuvos žiniasklaidos vertinimą. Ar apskritai pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I7: Labiau pasitikiu. Aš tiesiog tikiu aukšto mokslo institucijomis ir, kiek žinau, stipri žurnalistų bendruomenė yra. Sukilo ji dabar čia prieš tuos Skvernelio pasisakymus, kad visuomenės teisė žinoti nėra absoliuti. *Tam tikri įvykiai rodo, kad Lietuvoje yra stipri žurnalistikos bendruomenė, kad jie remiasi tikrai tam tikrais etikos kodeksais, vadinasi, žurnalistais galima pasitikėti.* Ir šiaip pasitikėjimą kelia tai, kad galima labai nesunkiai rasti kas tą straipsnį parašo. Galima pasidomėti apie

tą žmogų, galima vėlgi surasti jį visur socialiniuose tinkluose ir pamatyti. Gali patikrinti koks jo išsilavinimas, kaip žmogus mąsto tam tikromis temomis.

TYRĖJA: Ar gerai suprantu, kad pasitiki žurnalistais, o ne žiniasklaidos organizacijomis?

I7: Nu tiesiog yra labai paprasta patikrint, kas yra tas žurnalistas. Tiesiog didžioji dalis žurnalistų atrodo kaip patikimi žmonės, neveikiantys dėl kažkokio intereso iš išorės. Tai jau – jų pasirinkimas.

TYRĖJA: Ar galėtum teigti, kad Lietuvos žiniasklaida išpildo tavo lūkesčius?

I7: Labai sunkus čia klausimas, nes lūkesčiai labai subjektyvūs kaip piliečio yra.

TYRĖJA: O kokie tavo?

I7: [mąsto] Mano lūkestis sužinoti apie mokslą yra nepatenkinamas. Bet lūkestis žinoti tam tikras politines aktualijas ar kažkokių pagrindinius įvykius valstybėje nutikusius, tai, manau, labiau patenkinamas negu nepatenkinamas. Ai, dar prisiminiau apie Delfi. Kodėl jis man nepatinka? Todėl, kad būtent jo pateikiamos žinios neigiamą jauseną skleidžia visuomenei, pateikiamos tokios žinios, kad tik viskas blogai, kad tik nusikaltimai yra daromi, kad tik kažkas blogai Europos sąjungoje, kad tik Amerikoje yra kažkas blogai. Tai kuria kažkokį panikos, nerimo jausmą. Vėlgi, kartais turinys pats iš savęs yra neigiamas, o kartais žiniasklaida turinį padaro neigiamu ir manipuliuoja tuo. Galima pateikti neigiamas naujienas, kurios yra neigiamos pačios iš savęs, bet nereikia naujienų paversti neigiamomis, todėl kad jos yra skaitomos. Nes čia natūrali gynybinė žmogaus reakcija suveikia. Tu labiau skaitysi tokias naujienas, kurios tave paliečia vertybiškai, kurios tam tikrų dalykų saugotis ragina. Tokius dalykus skaitysi ir tikėsi jais ir vėlgi kalba eina, kad žiniasklaida savo turiniu tam tikrą jausmą tau kuria, tam tikrą nuomonę formuoja. Ir aišku vėlgi baimių kažkokių gali įvaryti. Tai sakau turi žiniasklaida labai didelę galią. Manipuliuoti viskuo – ir tavo nuomone, ir tavo jausmais. Ir toks jausmas, kad vėlgi veikia tas skaitomumas, neskaitomumas. Trūksta tikrai teigiamesnių naujienų apie gerus įvykius, trūksta apie kažkokių pasiekimus. Laimėjo ten lietuviai parolimpiečiai parolimpinėse su Dauno sindromu labai gerus apdovanojimus. Tai vienintelė Laisvės TV išpublikavo ir *Facebook'e* keli žmonės. Bet vat kažką pasisakė premjeras, tai visose žiniasklaidos priemonėse bus ta citata kaip pati pirma naujiena. Vėl formuoti, kad pas mus klounų valdžia. Tai jeigu tu turi autoritetus tam tikrus politikoje, tai tu ir formuok kaip autoritetus juos, o tai kaip klounus formuoja. [...] Žiniasklaida neša labai didelę atsakomybę, nes ne kiekvienas žmogus mąsto ir kritikuoja. Kai kurie atsiverčia žiniasklaidą ir tiki tuo, kas parašyta ir tik tuo [pabrėžtinai] kas ten parašyta. Nes pasitikėjimas nėra labai geras dalykas, jeigu žiniasklaida nėra stipri, jeigu nėra skaidri, tai pasitikėjimas ja, iš tikrųjų, niekur nenuveda į gerą. Kaip sakant, žiniasklaida turi priemones tą visuomenę edukuoti. Lygiai taip pat bukinti visuomenę turi labai didelę galią. Žiniasklaida prisiima kažkokią skleidėjo, informatoriaus ir tokio nenuginčijamos tiesos skleidėjo funkciją. Labai man keista, kad žiniasklaida – kritikuoja, bet mes žiniasklaidos – nekritikuojame.

TYRĖJA: O kaip manai, kad turėtų būti?

I7: Galima ir asmeniškai. Taip ir daro tam tikri visuomenės personažai, kritikuoja asmeniškai tas sferas, kuriose yra kompetentingi. Bet irgi galėtų būti institucija kažkokia, kuri prižiūrėtų žiniasklaidą... [mąsto] Va čia yra žodžio laisvė, nes kritikuok žurnalistą ir jis ginsis, kad tu varžai jo žodžio laisvę. Tai žodžio laisvė ir gali atskleisti savo tiesas, bet gali ir būti priemonė gintis nuo kritikos, kad tu pasakei tam tikrus dalykus tam tikru būdu.

Informantas nr. 8 [toliau – I8]: studentė, gyvena Kaune, 20 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 14:00

Interviu forma: tiesioginis interviu, Kaunas

TYRĖJA: Kaip galėtum trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veiki? Kokį išsilavinimą turi? Kokia tavo tautinė identifikacija?

I8: Esu <V> <P>. Man – 20 metų. Aš gyvenu Kaune ir esu lietuvis. Save apibūdinau kaip veiklią merginą, šiuo metu studijuojau <Y>, mėgstu savanoriauti, keliauti.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I8: Ką reiškia spaudos ir žodžio laisvės? [tyla]

TYRĖJA: Kaip supranti šias sąvokas? Ar jos reikalingos?

I8: Tai visų pirma, manau, kad yra reikalingos, nes žmonės gali išreikšti savo nuomonę atvirai ir viešai. [tyla]

TYRĖJA: Kaip supranti žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I8: Mano nuomone, tai yra visi straipsniai, visos žinios, kurios yra publikuojamos viešai. Tai yra spauda, yra socialiniai tinklai, per kuriuos yra rašomos visokios žinios.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie tavo lūkesčius žiniasklaidai. Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keli žiniasklaidai? Kokias savybes ji turėtų turėti?

I8: Visų pirma, kad būtų rašoma tiksliai ir informatyvi informacija. Ir vis tiek glausta, kad būtų esmė pasakyta, kad žmogus išgirdęs ar perskaitęs informaciją galėtų žinoti.

TYRĖJA: O kodėl svarbu, kad būtų tiksliai parašyta?

I8: Nes daro labai didelę įtaką žmonių mąstymui. Ir visa ta žurnalistika – labai populiari. Tai svarbu, kad žmonės žinotų tikrus, o ne išgalvotus faktus.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, tavo nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje? Kam reikalinga žiniasklaida?

I8: Pagrindinė funkcija būtų informuoti žmones apie visokias naujienas, visokius atradimus bendram išprusimui. Manau, kad čia būtų pagrindinė.

TYRĖJA: Jau šiek tiek užsiminei, bet gal galėtum išplėsti savo mintį apie žiniasklaidos įtaką visuomenei ir visuomenės nariui? Ar ji daro įtaką?

I8: Labai didelę, manau, kad ypač šiais laikais, kai informaciją matome visur: nuo spaudos iki kompiuterizuotų dalykų. Tai įtaka yra labai didelė, gal vidurinio ir jauno amžiaus žmonėms negu vyresniems. Bet vyresnio amžiaus žmonės pasirenka žiūrėti televiziją negu būti prie kompiuterio dėl paprastumo ir per žinias pasako reikalingesnę informaciją. O jaunimas labiau linkęs rinktis skaitmeninę aplinką: portalus, tinklaraščius.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I8: Dabar apie politikus pasakyti sunku, bet labiausiai įsimenamas, tai kad jie publikuojasi, kad balsuotų už juos. Arba, kiek esu skaičiusi, kad politikai gina savo nuomonę, kai kažkas apie juos būna pasklidę.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, kaip manai?

I8: Aš, manau, kad kaip ir kiekvienoje sferoje būtini profesionalai. Manau, kad kiekvienas mėgėjas gali rašyti, bet kalbame apie įtakingus žurnalus, tinklalapius. Tai manau, kad profesionalai būtini, nes yra daroma labai didelė įtaka žmonėms. Tai aš tikrai sutinku, kad kiekvienas gali reikšti savo nuomonę tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I8: Turėtų būti žodžio kišenėje neieškantis, mokantis apipavidalinti gerai. Čia dabar pasakysiu tokias rašymo savybes – svarbu, kad tekstas glaudus, informatyvus, kad mokėtų mokslinių žodžių, kad būtų susikaupęs ir šiek tiek darboholikas, kad susitelktų į savo darbą ir atliktų jį gerai.

TYRĖJA: O kokias dar kompetencijas turi turėti, nesusijusias su rašymu?

I8: Svarbu, dar kad patiktų jam jo darbas. [tyli]

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudoji? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I8: Naudoju kiekvieną dieną.

TYRĖJA: Kodėl?

I8: Nes šiais laikais tai yra pagrindinis būdas informacijai pasiekti mane, nes vis tiek per bendravimą su draugais nesusižinosi tiek visko, kiek gali nuėjęs į internetą.

TYRĖJA: O kodėl yra svarbu žinoti?

I8: Aš, manau, kad kiekvienam [svarbu] žinoti, kas jį supa, kokia gal ateitis laukia, kokia dabartis, kokia situacija. Daug žingsnių, kuriuos daro valstybę valdantys žmonės, daro įtaką ir man, tai dėl to yra svarbu žinoti, kokia dabartinė situacija. Ar reikia ją keisti, o jeigu taip, tai kaip.

TYRĖJA: Kokias žiniasklaidos priemones naudoji?

I8: Sakyčiau internetą. Šiuo metu esu šiek tiek apleidusi žinių portalus, bet dažniausiai skaitau Lrytas, Delfi, BBC, jeigu noriu plačiau sužinoti apie garsius įvykius ar kitas šalis, tada dar socialiniai tinklai. Ir sakyčiau, kad Facebook – as yra vienas pagrindinių portalų iš kur gaunu informacijos, nes žmonės dalinasi nuorodomis ir tiesiog tada perskaitau.

TYRĖJA: Minėjai, kad naudoji BBC, ar tai reiškia, kad tau kažko trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I8: Nežinau, man atrodo, kad lietuviški portalai labiau susitelkę į Lietuvą ir nėra akcentuojami svarbiausi pasaulio įvykiai arba jie būna tik keli. Tad būna, kad norisi plačiau arba iš kitų pusių pasiskaityti. Nes, pavyzdžiui, rašo lietuviai, kurie neturi įtakos įvykiams. Tai [žiniasklaida] anglų kalba man atrodo, kad aprašoma geriau ir susitelkiama visuomenėje geriau.

TYRĖJA: O iš lietuviškų minėjai Lrytą ir Delfi?

I8: Taip, priklausomai... Jeigu aš noriu pasiskaityti pati žinias, tai einu dažniausiai į Delfi arba Lrytą, bet *Facebook*'o nuorodose dažniausiai gaunu Lryto nuorodų.

TYRĖJA: O kodėl Lryto?

I8: Nes Delfi neturi labai gero vardo tikslių žinių aprašyme arba rašo moksliskai nepatvirtintus dalykus. Tai šiuo atžvilgiu Lrytas rimtesnis. O 15min *Facebook*'e rodomas, kaip reklama, gal todėl nesu linkusi iš viso skaityti 15min. Tai čia iš tokių populiariausių.

TYRĖJA: O kalbant apie televiziją, ar žiūri ją?

I8: Šiuo metu, pastaruosius keletą metų nesu žiūrėjusi jos, nes viskas dabar yra kompiuteryje. Tik keletą kartų esu su seneliais pasižiūrėjusi kokias žinias. Kai viską galime internete rasti, tai nesisinori tų reklamų žiūrėti.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruoji, nusiperki ar pavartai?

I8: Laikraščių ne, o žurnalai retai ir dažniausiai kelionėse. Jie nėra greitų žinių žiniasklaida, bet bendrai apie gyvenimą, pavyzdžiui, Cosmopolitan. Cosmopolitan – tai toks moteriškas žurnalas bendrai apie gyvenimą, apie įžymybes. Ir dar moksliniai [žurnalai] – tai National Geographic.

TYRĖJA: O kodėl įdomu apie įžymybes skaityti?

I8: Nes įdomu kartais paskaityti apie tai, kaip žmonės gyvena svetur. Vis tiek yra įdomu, kodėl žmogus yra įžymus, nes skaitydama straipsnius ieškau kabliuko, kodėl jis išgarsėjo arba kaip galėčiau į jį lygiuotis. O kalbant apie mokslinį žurnalą kelionėje arba namuose, tai būna labai įdomu, nes žinai, kad yra tikri faktai. Ten būna [parašyta] apie naujausius išradimus ir apie kosmoso platybes

ir rašo apie tai, kas bus išrasta. Tai man atrodo gal net vienas labiausiai patikimų šaltinių, norint sužinoti apie technologijas ir gamtos dalykus.

TYRĖJA: O ar esi pastebėjusi kažkokių skirtumų tarp užsienio ir lietuviškos žiniasklaidos?

I8: Užsienietiška atrodo profesionaliau.

TYRĖJA: Kodėl?

I8: Nu, pavyzdžiui, Delfi rašo straipsnius apie tai, kas nėra taip svarbu arba parašo tik kelis sakinius be jokios informatyvios informacijos.

TYRĖJA: Ar pati esi įsitraukusi į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I8: Straipsnio tai tikrai nesu rašiusi, o dėl postų ... irgi ne. Tai nesu įsitraukusi.

TYRĖJA: Pereinant į paskutinį klausimų bloką, ar pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I8: [mąsto] Nepasitikiu pilnai, nes pati žinau, kad yra dalykų, kurie rašomi propagandos tikslais, bandant pakenkti kitiems. Jeigu reiktų įvertinti pasitikėjimą dešimtbalėje skalėje, tai vertinčiau 7 – 8. Nepasitikiu todėl, nes, kai dar mokausi universitete, tai esu įpratusi prie šaltinių pateikimo, minčių argumentavimo ir pagrindimo. O straipsniuose daug matosi neargumentuotos nuomonės, matosi, kad tai jų pačių nuomonė, todėl tas nepasitikėjimas kirba. Aš esu išmokusi, kad tai, ką perskaičiau internete – niekada netikėti 100 procentų.

TYRĖJA: O kodėl netiki?

I8: Kalbant apie visokius žinių portalus, tai ten vis tiek yra tiesiog žmonių nuomonė, sakyčiau. [mąsto] Ir net kiekvienas žurnalistas gali pakreipti straipsnį sau norima puse arba pridėti kažkokių faktų, kurie nėra tikri, o paėmus interviu – gali iškreipti atsakymus. Nes kai mes skaitome internete, tai mes iš tiesų nežinome, ką tas respondentas sakė iš tikrųjų. Nes yra ta dalelė, kuri visada liks nežinoma.

TYRĖJA: Sakai, kad minėti dalykai yra įmanomi, bet ar pastebi, kad taip būna Lietuvos žiniasklaidoje?

I8: Negaliu tiksliai pavyzdžiais pasakyti, bet kartais atrodo, kad žurnalistas yra labai šališkas. Tada atrodo, kad jam labai svarbu parodyti savo nuomonę arba parodyti, kaip portalas mano. Ypač, jeigu rašoma apie kontraversiškus dalykus, kur yra dvi pusės, bet yra pasirenkama viena ir tarytum atrodo, kad norima įteigti kažkokią nuomonę skaitytojui.

TYRĖJA: Kaip vertini bendrai Lietuvos žiniasklaidą? Ar ji atitinka tavo lūkesčius?

I8: Aš kadangi dažnai nesėdžiu tose portaluose, tai sakyčiau, kad taip, nes aš tų lūkesčių nelabai turiu daug, tai, manau, kad pateisina. Bendrai paėmus tarkim portalus, tai galbūt apribočiau tą informaciją, kuri yra visiškai nereikšminga, tai pašalinčiau.

TYRĖJA: O kas yra nereikšminga informacija?

I8: Čia tokie straipsniai, kur perskaitei ir nieko iš jo negavai. Kur jis nebūna argumentuotas arba būna pasakyta, kad galėjo būti taip arba taip, arba praneša apie įvykį. Tai atrodo perskaitei straipsnį, bet nieko konkretaus nesužinojai. Bet nežinau, ar įmanoma pašalinti tokius dalykus, nes kai dabar kiekvienas gali būti žurnalistu ir reikšti savo nuomonę.

TYRĖJA: Tai sakai, kad kiekvienas gali būti žurnalistu?

I8: Nu kiekvienas žmogus turi ir gali reikšti savo nuomonę. Mano nuomone, kad, jeigu žmogus neturi išsilavinimo ir jeigu nieko apie tai nežino, tada tai yra tik jo nuomonė ir tegul jis rašo *blog*’e arba Facebook *poste*’us. Nes jo nuomonė niekada neturėtų pasiekti labai daug žmonių per portalus. Žurnalistas turėtų būti profesionalas, kuris mokėsi, kaip rašyti ir kaip daryti.

TYRĖJA: Prieš tai minėjai, kad nedažnai naudojate žiniasklaidą. Kas tau yra nedažnai?

I8: Sakyčiau, kad dažnai yra kelis kartus per dieną. Ką [aš] žinau, tai dažnai daro vidutinio ir vyresnio amžiaus žmonės, kurie neina į socialinius tinklus, bet tikrina naujienas. Aš pati lankausi vieną kartą per savaitę, nes dabar bendrai bandau kontroliuoti laiko kiekį, kurį praleidžiu internete.

TYRĖJA: O kodėl bandai kontroliuoti?

I8: Nes atima labai daug laiko. Ir kai padarau trumpą refleksiją vakare, ką aš perskaičiau. Arba po to, kai dvi valandas sėdžiu telefone, bandau atsakyti sau, ką naujo sužinojau. Man pačiai kyla atsakymas, kad nieko gero – tik atimtas laikas tiesiog. O ir ryte pirmas dalykas, ką pasiimi tai būna telefonas, Facebook. Tai bandau pastaruoju metu kontroliuoti interneto naudojimą.

TYRĖJA: Kokias, tavo nuomone, Lietuvos žiniasklaida turi problemas? Gal yra, ką dar pastebi?

I8: Nu reklamos, bet nežinau, ar galima pas panaikinti. Tos reklamos labai trikdo, nukreipia dėmesį ir pasąmonėje sėja tą sėklą, ką tau reikia nusipirkti. Bet jų neįmanoma išvengti, nes šiais laikais taip daromi pinigai ir čia yra marketingas ir to nepakeisi. Bet yra Adblocker'is, kuris blokuoja reklamą arba gali mokėti pinigų, kad tų reklamų nerodytų, pavyzdžiui, *Youtube*. *Youtube* irgi naudoju aktyviai, jeigu kažko reikia, tai pasidomiu ir ten. Nes ten dėstytojais skaito paskaitas, būna visokie moksliniai kanalai, kuriai man, kaip studentei, padeda. Ir ten ne tik garsinė, bet ir vaizdinė medžiaga yra, rodoma vaizdais.

TYRĖJA: O *Youtube* gal seki žiniasklaidos priemones? Ar turi mėgstamus, užprenumeruotus kanalus?

I8: Žiniasklaidos kanalų – tai ne ir kažkokių specialių – tai nelabai. *Youtube* būna 50 procentų [laiko] praleidžiu prie mokslinių dalykų, 50 procentų – prie laisvalaikio temų, kur žmonės keliauja, maistą gamina. Mano draugai dar Laisvės TV žiūri, bet aš kažkaip nelabai.

TYRĖJA: Nepatinka?

I8: Esu keletą laidų žiūrėjusi su Tapinu, bet gal tiek neužkabino, bet žinau, kad mano draugų tarpe [jas] žiūri. Aš nelabai esu tų laidų žiūrėtoja ir man atrodo, kad yra lengviau perskaityti internete tą informaciją, kurios nori, negu klausytis 40 minučių trukmės laidos. Aišku, priklausomai... Laidų klausymas atima daug laiko, o aš jo neturiu, tai norisi greitai [sužinoti viską]. [...]

TYRĖJA: O ar yra kažkokių temų, kurių trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I8: Apie pačias temas man sunku atsakyti, nes vis tiek dažniausiai, kai aš ieškau informacijos, tai einu į Google ir ieškau ten. O ten jau būna išmeta ir video, ir straipsnius, tada nueinu į specifinį kanalą. Tai dėl trūkumo tam tikrų temų nelabai galėčiau atsakyti, nes Google visko yra [šypsosi]

TYRĖJA: O ar galėtum pasakyti, kad Lrytu pasitiki labiausiai iš Lietuvos žiniasklaidos kanalų, jeigu jį naudoji?

I8: Nežinau, nu negu Delfi, tai labiau pasitikiu.

TYRĖJA: O negu kitais?

I8: LRT gal labiau pasitikiu, bet tam įtaką daro, kad LRT labai didelis. Yra ir televizija, ir radijas, ir turi didesnę galią. Tai gal tam tikrais dalykais gali labiau pasitikėti.

TYRĖJA: Ką reiškia didesnę galią?

I8: Kad užima didesnę dalį rinkos: ir televiziją, ir laidas, kurias kelia į mediateką, ir jų tinklalapis. Ir kadangi žmonės žiūri ir jiems gerai sekasi, tai atrodo, kad yra galingesnis. Ir kuo tu daugiau matai, tuo daugiau pasitiki.

TYRĖJA: Tai naudoji ir LRT?

I8: Nepasakyčiau, nebent labai, labai [pabrėžiamai] retai.

TYRĖJA: O radiją ar būna, kad naudoji?

I8: Tai nebent mašinoje, bet nedažnai.

Informantas nr. 9 [toliau – I9]: kvalifikuotas šokėjas, gyvena Vilniuje, 26 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 17:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I9: Aš esu <V><P>. Esu iš Vilniaus, gimiau Vilniuje. Man – 26 metai. Esu kvalifikuotas šokėjas. Tai tiek.

TYRĖJA: Koks jūsų išsilavinimas?

I9: Ne universitetinis bakalaurs.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I9: [mqsto] Tai yra platforma, kurioje žmonės, visuomenės piliečiai, kurie gali reikšti savo naujienas, pasaulio naujienas. Jie gali užsiimti žurnalistika, keliauti po užsienį.

TYRĖJA: O ar ir kodėl tai yra reikalinga?

I9: Išlaikyti autentišką kaip tautos, be priespaudos. Į tą laisvę įeina, kad nesvarbu, kokios naujienos, ar ekonomikos, ar sporto, gali [skelbti] apie viską, ką nori. Tai ta laisvė – didelis spektras žinių, kad ir tos žinios bus internetinėje erdvėje, ar televizijoje, ar laikraštyje.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I9: Kaip aš suprantu žiniasklaidą, tai nuo žodžio – žinių sklaida. Žiniasklaida suteikia žmonėms galimybę sužinoti, kas vyksta aplink jų namą: mieste, šalyje, pasaulyje. Žiniasklaida tai yra tarp pasaulio ir žmogaus ausies ar akies.

TYRĖJA: Pokalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I9: Tai visų pirma, turėtų būti skaidru. Kiekviena istorija turėtų būti neišgalvota, tikra, ne dėl *click*‘ų, ne dėl populiarumo ir skandalų. Dar žiniasklaida turi apimti platų spektrą žinių. Sportas, sveikata, ekonominės naujienos, politiniai klausimai. Visos naujienos, kurios svarbios žmonijai. [Žiniasklaida] turi būti dėl švietimo. [galvoja] Šalys, kurios skleidžia propagandas apie kitas šalis, kad to nedarytų ir tada labai daug *pletkų* nebeliktų.

TYRĖJA: O kodėl *pletkai* ir propaganda blogai?

I9: Nes *pletkai* skleidžia kartais neteisingą žodį, neteisingą informaciją. Žmonės gali būti suklaidinti. Pasigirsta tam tikra propaganda, kad ir apie Rusijos agresiją. Čia pas mus gal atrodo, kad iš tiesų ta agresija yra. Ir rusakalbių, kurie žiūri tas žinias, tai jie viso to nemato. Mūsų žinios to neparodys, tai gal yra gerai, gal yra blogai. Aš nežinau.

TYRĖJA: O kaip jums atrodo?

I9: Tarkim mano tėvai žiūri tik rusiškai žinias. Ir jie sako, kad taip, o tas – anaip. Ir aš nežinau, ar tai yra ar nėra tiesa, nežinau, ar jie *nepraplauti*. Tas pats ir Lietuvoje. Rodo tas naujienas ir mūsų patriotai žiūri mūsų laidas. Ir aš nežinau, ar tai taip, ar jie irgi yra *praplauti*. Ir aš ne visada žinau, kokiais šaltiniais tikėti. Kiekviena šalis vis tiek rinksis skleisti tą informaciją, kuri jiems naudinga. Mano tokia nuomonė susidariusi, todėl aš žinių nežiūriu, nei skaitau naujienų. Jo, gyvenu sau. [juokiasi] O žiniasklaida, tai turėtų būti skaidri, teisinga ir be jokių nutylėjimų. Jeigu vyksta kažkas mūsų šalyje arba užsienyje, tai būtų gerai, kad praneštų iš tiesų kaip vyksta, o ne kaip jiems geriau.

TYRĖJA: O kaip manote, kokias žiniasklaida funkcijas turėtų atlikti visuomenėje?

I9: Tai apšviesti žmogų, kas vyksta už jo kambario ribų. O kita funkcija – tai motyvuoti kažką keisti. Motyvuoti daryti kažkokius žingsnius žmonių, savo aplinkos labui. Kad ir jeigu reklamas rodo kažkokias, tai tokias, kur, pavyzdžiui, kad rūšiuoti reikia ne *belekaip*, o kad praplauti, kai suspausti, kad sutaupyti vietos. Nes šiukšliadėžės pakeitė, bet dar žmonės nesupranta, kaip reikia rūšiuoti. Bet žiniasklaida, jeigu būtų išnaudota taip, kaip galėtų – tai realus vaizdas pasikeistų pas mus. Žiniasklaida *belekokią* galią turi, nes daug žmonių žiūri. Gal vyresni labiau, bet kiekvienoje šeimoje yra televizorių. Visi jį matė, gatvėje reklamose, nes kartoja savo šūkius. Kas būtų, jeigu vietoj to plepalo, sakytų tokią informaciją, kuri „užkoduotų“ rankytes [*juokiasi ir judina pirštus*]. Tai tam tikras pamokymas, nes žiniasklaida pamoko žmogų, tai realiai susieina viskas į mokymą. Tik galima teisingai mokyti arba ne. Tai va – mokymas. Ir šiaip, kad tą vidinį mūsų mikroklimatą palaikyti gerą, kad žmonės nesijaustų nuskriausti, kad pakylėtų žmonės.

TYRĖJA: Užsiminėte apie žiniasklaidos įtaką visuomenei, o koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I9: Glaudus. [*juokiasi*] Aš, manau, kad žiniasklaida dažnai skuba kuo greičiau pranešti naujienas. Dažnai tos naujienos dar nėra subrandintos, kai politikai dar nepriėmė tam tikro sprendimo. Kai yra tik mintys, tai jie iš karto jas jau viešina ir aštrina visuomenės klimata. Bet iš kitos pusės, gal tai yra gerai, nes tada politikai girdi reakciją iš visuomenės.

TYRĖJA: O kodėl manote, kad žiniasklaida skuba kažką pranešti?

I9: Kad būtų pastoviai *Feed*’as, kad palaikytų ryšį su vartotojais. Bet ne tai, kad glaudus tas ryšys. Jis turi būti, bet empatiškas. Nu, kad „aš čia nufotkinsiu, aš tik įrašysiu ir iš karto varau *produce*’nti ir paleidžiu į erdvę“. Tai gal kažkiek savanaudiškų yra [žurnalistų], bet gal [tam], kad išgyventų. Bet dėl bendro tobulėjimo labo reikėtų išlaukti. Nes viskas dabar vyksta, viskas iš karto publikuojama, buvusių naujienų niekas *neposte*’ina.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I9: [*mąsto ir tyli*]

TYRĖJA: Kitaip tariant, ar žurnalistai turėtų turėti turėti kažkokias specialias kompetencijas?

I9: Aš, manau, kad [*mąsto*] čia nepaprastas klausimas. Kiekvienas atvejis gali būti labai skirtingas, nes tas kompetencijas gal ir išsiugdyti galima, bet jis turi ir bendradarbiauti, klimata suprasti turi, ir ryšius turėti, ir kurti. O kitas gal dirbs daug ir susikurs savo CV per savo praktiką ir galbūt netgi tai pasiteisins. Tai neturiu tikslaus atsakymo, aš, manau, kad gali būti gerai ir blogai.

TYRĖJA: O konkrečiai žurnalistas kompetencijas turėtų turėti, kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti?

I9: Pirma, tai [turi būti] iškalba gera. Be to, rašymo stilius įdomus, konkretumas. [...] Man atrodo, kad šitie. Kad tekstas nebūtų per daug sausas, bet kad ir būtų per daug mokslinis. [Jis] turi jausti savo skaitytojų poreikius ir ką, iš tiesų, reikėtų žinoti skaitytojui bei suprasti, ko jam trūksta. Kad [jis] sąžiningas būtų, kad ne bet kokia nefiltruotą informaciją dėtų. Žiniasklaidą reikia kaip ir tam tikrą stomatologiją naudoti. Žiniasklaida aptinka ir parodo, kaip yra ir tada mes imamės priemonių. O jeigu žiniasklaida nerodys visko, tai tik dalis bus sutvarkyta.

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I9: Labai retai. Dažniausiai kažką įsijungiu telefone arba prie kompiuterio. Tai internete pasižiūriu žinias, bet gal labiau ekonomines, apie tarptautinius santykius.

TYRĖJA: Kodėl jūs naudojate žiniasklaidą?

I9: Kad išeiti šiek tiek iš savo urvo, kad sužinoti, kas iš tikrųjų vyksta. Nes užsibūnu savo burbulė ir nesakau, kad aš nusiraminiui darau, bet žiūriu, kad sužinoti, kas vyksta pasaulyje. Ir tas mane pastūmėja daryti geriau dalykus čia Lietuvoje. Kai žiūriu, ką rodo per žinias, tai mane kažkiek įžemina, primena, kad aš žemėje gyvenu. Aš esu menininkas, prie šokių, tai kartais man reikia sustoti ir pastebėti, kas iš tikrųjų vyksta. Ir kartais tos žinios gali suteikti idėjų, ką man transliuoti šokyje. [...] ir aš tą žinią gal transliuosiu šokyje, nes ne visi naudoja žiniasklaidą. [...] Nes menas be potekstės yra bevertis, savanaudiškas. [...]

TYRĖJA: Pokalbio pradžioje sakėte, kad žiniasklaida nesidomite ir nenaudojate, tačiau iš jūsų atsakymo atrodo kiek kitaip. Kodėl save taip vertinate?

I9: Aš nežinau, kur ten kas pabalsavo, kokie santykiai tarp šalių pasaulyje, kas su kuo draugauja, nevisas žinau pavardes, politines partijas. Šimašius va gerai pasirodė, prisistatė. Tai kas arti, kas man aktualu, tą žinau. O kas kam ranką paspaudė, kur kokia akcija, tai – nesidomiu. Ir aš šiaip plačiau bendraujantis – turiu draugų Kanadoje, Tailande, visur. Vien iš to, kaip jie bendrauja, aš galiu nuspręsti, kaip ten jiems sekasi. Ir per tą aš susipažįstu. Arba va filmai. Dabar va Kino pavasaris buvo, tai yra labai daug gerų filmų. Aš kaip menininkas labiau filmus pasižiūriu. Kartais net nereikia tiesiogiai žiūrėti, nes viskas ir taip aišku.

TYRĖJA: Tai televizijos nežiūrite, kaip supratau?

I9: Ne, neturiu televizoriaus namuose. Aš baigiau mokyklą prieš 8 metus, tai realiai tiek ir nežiūriu.

TYRĖJA: O radijo klausotės?

I9: Kol vairuoju, tai klausau.

TYRĖJA: O ko klausotės?

I9: Kaip kada. Kartais muziką, kartais žinias.

TYRĖJA: O kokia radijo stotis jūsų mėgstamiausia?

I9: Dažniausiai groja LRT opus, tai ten būna žinios. [...] Bet šiaip tai nelabai įsidėmiu, kurią radijo stotį įsijungiu.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I9: Ne, tausoju gamtą. [*šypsosi*]

TYRĖJA: Minėjote internetą, tai ar jūs internetinius portalus skaitote? Kaip jus pasiekia naujienos?

I9: Tai per Google News tos topinės. Aš nežinau, kuris portalas yra patikimas. Delfi turbūt ne itin.

TYRĖJA: Kodėl?

I9: Nes, kaip čia, visos antraštės, labiau atsipalaidavimui visa tokia žiniasklaida. 15min atrodo šiek tiek aktualesnes žinias skleidžia, tai šitą skaitau. LRT man patinka, nes ten tokios bendruomeniškos žinios, ten tokios fundamentalios naujienos, ne taip, kaip vyksta, o kaip galėtų vykti. Laikraštį „Vilniaus dienos“ kartais tenka kur nors rasti ir paskaityti. Ir viskas. [...]

TYRĖJA: O ar užsienio žiniasklaidą tenka jums naudoti?

I9: Taip, kartais, aš kažkada net ir apps'ą turėjau, nepamenu, kokį.

TYRĖJA: O kada naudojate užsienio žiniasklaidą?

I9: Gal su kokiais išpuoliais, nes jeigu kas įvyksta, o aš nieko nežinau.

TYRĖJA: Lietuvos žiniasklaidoje pasigendate tokios informacijos?

I9: Taip, kartais nebūna. Arba tiesiog ji ateina lėčiau. Man patinka užsienio žiniasklaidą kartais pasižiūrėti.

TYRĖJA: O kodėl patinka? Ar matote kažkokios skirtumus?

I9: Rašymo stilius kitoks, pas mus per daug supaprastinta. [...]

TYRĖJA: Ar pats esate įsitraukęs į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašęs straipsnį, siuntęs nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašęs komentarus po straipsniais?

I9: Ne, esu tik davęs interviu apie save, kai <Z> metais ėmė iš manęs interviu kaip iš šokėjo ir publikavo Delfi portale.

TYRĖJA: Ar buvote patenkintas straipsnio kokybe?

I9: Ne visai. Realiai ji mane nugirdo kažkaip kitaip ir savaip parašė. Klaidos nebuvo esminės, bet vis tiek. Nebuvo taip, kad man parodytų, bet gal taip žurnalistai ir nedaro. [...] Va sakau kartais būna skuboti tokie straipsniai. Taip tada ir buvo, kad kaip juodraštį Delfi *poste*‘ino. Man sklaida geriau, bet ar žmonės tiesą sužinos apie mane? Ir yra daugiau apie mane rašę, bet viskas kas susiję su menu. Bet aš nesu pats rašęs.

TYRĖJA: Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I9: Be abejo taip, pasitikiu. [*mąsto*] Gal ne viskuo tikiu, bet kartais tiesiog nekreipiu dėmesio, kas rašoma. Nežinau, ar tie, kas rašo, ar jie žino, ką jie rašo. Bet aš neabsoliutinu. Yra tikrai labai daug gerų žurnalistų ir kiekvienoje temoje tikrai yra bent po kelis žurnalistus, kurie puikiai atstovauja Lietuvą, kurie sudaro Lietuvos žiniasklaidos pagrindą.

TYRĖJA: Gal turite savo mėgstamus žurnalistus?

I9: Tik prisimenu Žilinską žurnalistą. Nu aš nelabai domiuosi, tai negaliu pasakyti. [...] Ne viskas mano akį patraukia.

TYRĖJA: Ar Lietuvos žiniasklaida atitinka jūsų lūkesčius?

I9: Šiuo metu jo, nes nereikia norėti labai daug, kai esame tokia jauna šalis. Vyresni žmonės labai tikisi visko tobulo: komunikacijos, infrastruktūros, kultūros. Mano pozicija yra geriau palaukti, nes mes visko tobulai nepadarysime ir viskas yra labai gerai. Žurnalistai irgi tobulėja. Ateityje, manau, straipsniai turėtų būti labiau išskirstyti, segmentuoti. Mane tenkina Lietuvos žiniasklaida, gal ne viskas viskas, bet tenkina.

TYRĖJA: Kokias, jūsų nuomone, Lietuvos žiniasklaida turi problemas, kas jūsų netenkina?

I9: Tai va tos žinios apie Rusijos agresiją. Bent jau anksčiau buvo, dabar nežinau. [...] Nes kartais man atrodo, kad mes užsieniui atrodome ne tokie įdomūs. [Mes}įdomūs užsieniui tiek , kiek mes išsipučiam, įsivaizduojam. Gal kartais tas patriotizmas irgi yra perspaustas ir tas brukimas... Žmonės tada jį taip sugeria. Ir visi skuba tobulėti ir per tą skubėjimą nukenčia pamatinės vertybės, bendruomeniškumo jausmas, tarpusavio santykiai ir tas pats vartojimas. Vartojimas ir santykiai išsibalansuoja per tą diskursą. Mes čia visur turime kažką įrodinėti ir atrodo, kad mes tiesiog galime tiesiog būti ir džiaugtis ir mes esame kieti. O žiniasklaida kartais skatina nesąmoningą patriotizmą. Bet gal aš čia pats sureikšminu ir hiperbolizuoju. Nes aš nesu grynakraujis lietuvis. Aš suprantu iš tuos, ir tuos. Esu per vidurį ir mane tarytum tempia už abiejų rankų. O man ir taip patinka, ir taip patinka, tad stengiuosi aplenkti šitą dalyką. Aš mažai kalbu ir daugiau darau dalykus, kad būtų gera žmonėms, kad būtų gera būti.

Informantė nr. 10 [toliau – I10]: marketingo ir komunikacijos vadovė, gyvena Vilniuje, 25 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 13:00

Interviu forma: tiesioginis interviu

TYRĖJA: Gal gali trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veiki? Kokį išsilavinimą turi? Kokia tavo tautinė identifikacija?

I10: Aš esu <V>, <P>, 25 metų. Esu baigusi VGTU <Y> bakalaurą ir VU <Y> magistrą. Gyvenu Lietuvoje, šiuo metu dirbu su prekės ženklu <X>. Dirbu marketingo ir komunikacijos vadove.

TYRĖJA: Kokia tavo tautinė identifikacija?

I10: Lietuvė.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I10: Mano nuomone, kalbant apie valstybę ir visuomenę, tai yra galimybė žmonėms turėti prieigą prie įvairių šaltinių iš įvairių rakursų, neribojamų kažkokios institucijos, necenzūruojamos, neiškraipomos, neiškarptomos informacijos ir šaltinių ne vienas, o ne monopolija, o daug įvairiausių, kad žmonės turėtų galimybę susidaryti bendrą ir savo nuomonę iš įvairių šaltinių.

TYRĖJA: Kaip supranti žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I10: Aš manau, kad žiniasklaida yra viena iš informavimo priemonių informacinių, kurios kalba apie tam tikrus dalykus, formuoja visuomenę. Gali būti labai įvairūs dalykai: nuo politikos, verslo, ekonomikos, pasaulio žinių, tiesiog informacinė priemonė.

TYRĖJA: O minėjai, kad tai viena iš informacinių priemonių, kokios, tavo nuomone, yra kitos?

I10: Žiniasklaida, aišku sunku dabar pasakyti. Viskas susimaišę, medijos, ar tai yra žiniasklaida, ar tai yra laikraštis, ar internetas, dabar informacinė priemonė gali būti ne tik žiniasklaida gali būti ne tik *telikas*, aš galiu informaciją, nuomonę formuoti iš socialinio tinklo Facebook, kuris nėra žiniasklaida turbūt, kaip ir, bet kadangi ten yra dalis žmonių, kurie teigia savo nuomonę, politikai, verslininkai, tai tampa žiniasklaidos priemone. Žiniasklaida plati sąvoka, viskas apima dabar žiniasklaidą.

TYRĖJA: Kokias dar žiniasklaidos funkcijas, be informavimo, kurį minėjai, matai?

I10: Daug aš manau, jeigu kalbam valstybės mastu, tai priklausomai nuo to, koks valstybės yra tikslas. Tai gali būti propagandos skleidimas, bandymas įteigti kažką per žiniasklaidą, ką daro diktatūriškos valstybės. Ten žiniasklaida anaipol ne informuoja, o bando įteigti ir suformuoti nuomonę. Vienas iš tokių. Kitas gali būti tikslas pakeisti nuomonę apie kažką, gali būti supažindinti su kažkuo. Priklausomai nuo to, koks kontekstas.

TYRĖJA: Galvodama apie idealistinę žiniasklaidą, kokią tu ją įsivaizduoji? Kokiomis savybės ji turėtų pasižymėti? Kokius reikalavimus jai keltum?

I10: Sunku labai įsivaizduoti iš tikrųjų tokią, nes bet koks žinių pateikimas ateina iš kažkokios pusės ir tai jau sudaro šališkumą kažkokį. Nes man kažkoks utopiškas žinių pateikimas būtų visiškai nešališkas, kažkas atėjo be savo background'o, patirčių ir perpasakoja tai, kaip yra iš tiesų yra. Ir ko man visada trūksta žiniasklaidoje, tai to tikrumo ir todėl nesu linkusi tikėti viskuo. Iš viso taip skeptiškiau žiūriu į žiniasklaidą, nes viskas yra pateikiama per kažkokią prizmę. Tai utopiška žiniasklaida būtų visiškai objektyvi ir be išankstinių nuomonių, be jokio suasmeninimo, be jokios pusės, be perspektyvos. Tiesiog sausa informacija.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę?

I10: Jeigu mes kalbame apie žiniasklaidos priemones tokias kaip laikraštis, ar Delfi, ar 15min, Lrytas, ar Valstietis ir panašiai. Atmetant Facebook, kur kas ką nori, tas tą rašo, tai nežinau iš tikrųjų, ar žmogus turėtų. Labai labai sudėtingas procesas būtų, gal galima kažkokią dalį žmonių įtraukti, bet vėlgi reikalauja tai tam tirų kompetencijų, žinių, gebėjimų perteikti informaciją. Nes ką žurnalistai moka, tai suformuluoti taip, kad žmogus suprastų. Tai pakankamai sudėtinga ir taip kurti žinias ir formuoti, ir apskritai labai daro didelę įtaką žinių skleidimas.

TYRĖJA: Kokią įtaką daro?

I10: Tiesiog formuoja labai stipriai nuomonę. Kadangi aš pati su komunikacija daug dirbu, tai ką tu žmonėms sakai, yra visiškas ginklas, *nu* žiauriai didelis, tu su sakymu ir teigimu dalykų tu jų nuomonę formuoji, tu pakeiti žmogaus mąstymą, pakeiti galbūt net vertybes ir jeigu mes įtraukiame žmones šiaip iš šalies. Dėl objektyvumo taip, bet reikėtų pagalvoti, kas tie žmonės. Nes žmogus iš savęs šališkas yra. Nes žiniasklaida turi tikslą, pvz. : informuoti žmones, kad šiandien rasta bomba 11 val. prie Forum Palace. Ir mes galime įsivaizduoti, kaip moteris su mažu vaiku tokį straipsnį parašytų: „viešpatie, bėkit, čia katastrofa“ ir tada visas Vilnius evakuojasi ir tai yra baisu. Jeigu tai parašys žurnalistas, tai toną nustatys, žodžius parinks, nesukels panikos, nes nori informuoti. Tai dėl objektyvumo taip, bet reikėtų žiūrėti pagal žmones ir pasirinkti atsakingai.

TYRĖJA: Minėjai, kad žiniasklaidos funkcijos susijusius su politiniu režimu, o kaip tavo nuomone žiniasklaida susijusi su demokratiniu režimu?

I10: Demokratinis režimas turi suteikti žiniasklaidai tą laisvę ir galimybę gauti informaciją ne iš vieno šališko šaltinio, o iš keleto. Nes yra ne vienas žiniasklaidos kanalas, kad žmonės turės galimybę reaguoti. Jeigu man yra žiauriai blogai, aš galiu parašyti kokiam lrytui savo problemą, ir jeigu jie matys, kad tai tikrai problema, jie tai iškels į viešumą. Esmė, kad interakcija pakankamai abipusė pas mus yra, nes prirašo tokių dalykų, kurie įdomūs tik vienam kaimui, bet tai yra gerai, nes demokratija yra, visi turi teisę pasisakyti, kalbėti ir kartu sužinoti iš kitų. Tai aš manau laisvumas, daugiapusiškumas.

TYRĖJA: O galvojant apie žiniasklaidos ir politikos santykį, koks jis turėtų būti?

I10: Aš manau, kad nenorint žiniasklaidos įvelti į politiką, kas, mano nuomone, būtų labai negerai, tai žiniasklaida ir politika yra sakyčiau atskiri dalykai. Politikai veikia, kaip ir bet kuri kita institucija, žiniasklaida apie tai rašo. Tada atsiranda kažkoks santykis, tada atsiranda šališkumas. Pavyzdžiui, jei politikas ir jo partija žiauriai gerai pradeda bendradarbiauti su kažkokia žiniasklaidos priemone, tai viskas, ta žiniasklaidos priemonė tampa šališka, atsiranda kažkokie įsipareigojimai. Norint to išvengti, aš manau, tas santykis turi būti sveikas ir žiniasklaidos priemonė turi informuoti, neturėtų veltis į kažkokių politinių niuansus, nes atsiradus santykiui atsiranda įsipareigojimas, jei yra įsipareigojimas, tai yra kažkokios vienos pusės nebūtinai gal palaikymas, bet atstovavimas ar kažkas tokio. Taip, kad tada gali pereiti į tokį neobjektyvų žiniasklaidos informacijos pateikimą.

TYRĖJA: Kodėl tu pati naudoji žiniasklaidą?

I10: Pirmas dalykas, sužinot kas vyksta. Žiniasklaidos labai labai įvairias priemones naudoju lietuviškas ir nelietuviškas. Tiek televiziją, tiek internetą. Tai man įdomu aišku kas darosi ir įdomiausia ir kas smagiausia pas mus demokratijos čia įsikišimas yra, kad aš galiu perskaityti apie tą pačią temą penkis straipsnius ir jie bus visiškai skirtingi, tai jau mano reikalas kokią savo nuomonę formuojuosi. Mano toks kažkoks santykis yra. Ne iš vieno šaltinio pasirinkti kiau, bet džiaugiuosi, kad yra ta galimybė turėti daug kanalų iš Lietuvos, iš ne Lietuvos.

TYRĖJA: O kodėl tau svarbu sužinoti, kas vyksta?

I10: Nu svarbu yra žinoti kas pasaulyje vyksta. *[juokiasi]*. Man patinka domėtis, man patinka būt įsitraukus į tai, patinka jeigu Lietuvoj vyksta rinkimai, tai patinka būt įsitraukus, žiūrėti kas vyksta, aš jaučiuosi atsakinga už valstybę, aš čia gyvenu, tai daro įtaką ir mano gyvenimui, mano ir šeimos gerovei, ateičiai ir taip toliau. Tarkim čia kalbant apie Lietuvą. Pasaulis vėl gi, kodėl man turi rūpėti, kas vyksta tarp JAV ir Kinijos, man rūpi, nes tai daro įtaką Europai, mes esam Europoj ir priklausom labai daug nuo Europos, mes tikrai daug sprendimų darom ne patys, o kaip daro visi. Mes esam nuo kažkieno veiksmų priklausomybėje, tai vėlgi daro kažkokią įtaką ir. . smagu domėtis, žiūrėti, kas vyksta pasaulyje, kur viskas eina, kaip tu ten gyvensi po 20 metų. Tai kiekvienas žmogus kažkokią

dalelę gali pridėti, nelabai gal tiesiogiai. Šiaip faina turėti gal temų diskusijoms. [juokiasi] Diskutuoti su žmonėmis, kalbėtis, kitų nuomonę susižinoti įvairiomis temomis. Pamatai, kur gyvenai, kokioje aplinkoje žmonės gyvena.

TYRĖJA: Sakai, kad tu iš penkių skirtingų šaltinių renkiesi informaciją, kaip tu apibūdintum tą skirtingumą?

I10: Hm. . labai subtilus tas skirtumas yra ir tu jo taip akivaizdžiai nepastebėsi, bet turinyje gali įžvelgti niuansų, kur viena pusė vieną dalyką labiau pabrėžia, kita kitą. Tarkim jei tai yra tarpvalstybinis, tas pats *Brexitas*, tu paklausai BBC ir CNN, tai vienas akcentą deda vienokį, nes yra jo inside dalykai, o kitas akcentą deda kitur ir ten gal pasižiūri iš kitos pusės. Jeigu tu paklausai vien tik vieno kanalo, tau tiesiog palaipsniui formuojasi vienpusė nuomonė. Gal kam to ir užtenka, kažkam yra *okey*, čia ta nuomonė aš taip ir galvosiu, bet man dažniausiai to neužtenka, man norisi pačiai susidaryti nuomonę, o tam, kad tai padarytum reikia išgirsti keletą pusių. *Nu* ir iš tų keletos pusių ir žiūri kaip čia kas. Tai dažniausiai čia būna aktualus turinio niuansas.

TYRĖJA: Tai matai, kad skirtingas turinys būna?

I10: Na tai taip, tas šališkumas yra. Priklauso nuo to, kas pasakoja istoriją. . tarkim vaikas susilaužo koją, tai aš, vaikas, pasakosiu vienaip, mama kitaip, draugas pasakos dar kitaip kaip viskas vyko. Tai trys pusės, kiekviena turi savo potyrį, kiekviena turi santykį su tuo įvykiu ir iš to susiformuoja kažkas. Tai, aš manau, kad tai yra natūralu, neišvengiama, vat kaip prieš tai aš sakiau, kad žmogus *just* iš gatvės negali kažkaip tikslingai pateikti informacijos, nes reik žinot ir mokėt kaip tą pateikt, kiekvienas turi savo prizmę kažkokią.

TYRĖJA: Kokią žiniasklaidą tu naudoji?

I10: Televiziją tai BBC žiūriu, kartais CNN pasižiūriu. . Lrt dar žiūriu. Patinka ne žinias žiūrėt, o laidas, kurios man fainos yra. Šiaip Twitter'į naudoju, visai fainas dalykas, ten dar kitu kampu pamatai visokias citatas žmonių. *Youtube* kanalus žiūriu.

TYRĖJA: Kokius kanalus?

I10: Yra vienas toks *Last week tonight* su John Oliver. Toks komediantas, ten per penkias minutes šiek tiek nupasakoja, bet jau pradeda nusibost, nes labai iš vienos pusės pasakoja, į vienus vartus [juokiasi]. 15min skaitau, jeigu iš tokių. . skaitau šiaip visokiausių tarkim Reddit ir taip toliau, iš skirtingų kampų.

TYRĖJA: Kodėl žiūri tai, ką žiūri? Kokios tavo pasirinktų kanalų naudojimo priežastys?

I10: Dėl žurnalistų ir dėl jų rašymo stiliaus. Nes yra tarkim 15min, man patinka jų analitinis požiūris. Yra tarkim toks Černiauskas, Gutauskas. Delfi man asmeniškai nepatinka pradėdant antraštėmis, tai tiesiog yra ne mano stilius.

TYRĖJA: O kodėl nepatinka antraštės?

I10: *Nu* matai, aš žinau kaip tai yra daroma ir kaip tai yra išžaidžiama, tai manęs jie taip lengvai nepaima su ta antrašte ar su kažkuo. Tai būna perskaitau ir man yra toksai, tai „ką čia dabar iš nieko padarys?“, tai vat atsidarai, pradėdi skaityt ir supranti, kad antraštė buvo geriausias dalykas tavo perskaitytas, nes visas straipsnis yra labai blogai. Tai man tiesiog gaila laiko nenaudingai informacijai, tai geriau trumpai, bet naudingai. Tas pats BBC per 15 – 20 minučių viską susako. Tiesiog gaila laiko švaistyti, atsirenki dalykus, kurie įdomūs, faini, naudingi ir žinai, kad atsidarysi, paskaitysi ir bus tau aktualus.

TYRĖJA: O kodėl naudoji užsienio žiniasklaidą?

I10: Tai mažai pas mus apie užsienį žiniasklaidoje, palyginus mažai, rašo viską sukėlę, bet man neužtenka. Atsiradai tą skiltį, tai ten pagrindinė būna ekonominiai ir politiniai [klausimai], bet tarkim

man dabar yra įdomus *Brexit'o* atvejis. Tai ką mes dabar matome, kad *Brexit'as* atidėtas ten dar kažkiek, o kodėl taip yra ir kas už viso to slepiasi turi įsijungti kažkokius debatus britus ir tada galbūt suprasi, kodėl tą atidėjimą padarė. Tai va man įdomu ir pradėdu gilintis, tai yra natūralu, kad apie mus nieks nerašo ir nesigilina kodėl Skvernelis vieną ar kitą pataisą padarė. *Nu* tai čia *okey*, visko pas mus yra, tik norisi labiau pasigilinti, todėl ieškai kitur informacijos, kur jos daugiau pateikia.

TYRĖJA: O ar būna, kad radiją naudoji?

I10: Būna, bet labai labai retai. Radiją naudoju, kai nebent kažkur važiuoji ir išgirsti įdomią žinią, tai pasigarsini arba šiaip ten ilgesnė kelionė ir klausaisi. Bet šiaip nelabai radija.

TYRĖJA: O spaudą?

I10: Ne [*juokiasi*]. Tikrai visiškai ne.

TYRĖJA: O internetinę žiniasklaidą per Youtube, pavyzdžiui?

I10: Yra toks Laisvės TV subkanalas su Paul de Miko. Aš jį žiūriu, nes būna man tokios įdomios socialinių tinklų naujienos. Paties Tapino nežiūriu, nes man asmeniškai nelabai patinka jo pateikimas.

TYRĖJA: O kas nepatinka?

I10: Tapinas labai šališkas mano nuomone, jis visą laiką buvo labai šališkas, bet aš visai seku jo to išgarsėjimo, nes buvo jis labai labai paprastas žmogeliukas, turėjo tokią skeptišką nuomonę į daug dalykų. Manau, tai jį iškėlė į viršų, nes žmonėms pasidarė įdomūs tokie žmonės, kurie kritiškai arba skeptiškai nebijo kažko įvertinti. Vis dėlto tai nesąmoningai darė, bet kai jis iškilo į viešumą suprato, kad gali būt tai jo varikliukas ir tada jau pradėjo žiauriai tą savo skepticizmą vartoti ir man jis yra jau šiek tiek perspaustas, aš tarkim kartais lyginu jį su Jakilaičiu. Tai Jakilaitis yra labai labai šališkas žmogus, mano nuomone. Man jo šališkumas patinka, bet man patinka dėl to, nes jis visą gyvenimą toks buvo, jis visą gyvenimą toj pozicijoje, ir nepriklausomai nuo jo išgarsėjimo ar ne. Tai iš Tapino jaučiasi stipresnis gal ir net perspaustas, bet čia mano asmeninė nuomonė. Man. [*galvoja*] Šiaip tai žmogus protingas, viskas su juo gerai.

TYRĖJA: O kaip tu manai, kas slepiasi už to šališkumo?

I10: Politinės pažiūros. Kas yra gerai turėti savo nuomonę ir politines pažiūras, bet. [*galvoja*] Kartais yra per daug kai tu viešai bandai suvartyti oponentą, vien dėl to, nes jis tavo oponentas, bet kažkokios tokios pagrindinės priežasties. . Aš esu už diplomatišką bendravimą labiau, tai ir norisi, kad neformuotų, neteiktų žmonėms nuomonės. Aišku yra dalykų, kurių reikia įteikti, parodyti žmonėms, nes kitaip žmonės nesupranta.

TYRĖJA: Pavyzdžiui, kokius dalykus?

I10: Politikos tuo pačiu atžvilgiu. Kažkokių tai įstatymų, pakeitimų. Tikrai daug žmonių nežino, neįsigilina ir jiems reikia pasakyt „daryk taip, nes tau pačiam bus geriau“. Tai čia viskas gerai, bet tikrai yra atvejų, kai norisi mažiau to ir šališkumo, ir tavo nuomonės.

TYRĖJA: O ar tu bendrai paėmus pasitiki žiniasklaida?

I10: Pakankamai taip. Vėlgi džiaugiuosi, kad yra ta galimybė turėti keletą žiniasklaidos priemonių ir prieiga prie įvairesnių šaltinių. [*galvoja*] Domiuosi ir žinau kas vyksta kitose valstybėse, kur žmonės neturi to ir tada tu matai kaip ten akivaizdžiai yra žmonėms suformuota nuomonė į vieną pusę ir jie nemato kitų alternatyvų. Tai aš manau, kad pas mus yra tikrai labai labai daug šito ir labai gerų dalykų. Ir netgi žinau, kad daug kas skundžiasi, kad rašo nesąmones, Delfi rašo nesąmones, tikrai pasigilinus, aš manau, kad pakankamai gerai žiniasklaida dirba, žurnalistai pakankamai gerai dirba, tai aš visai pasitikiu. Man neužtenka to, kas yra ir aklaai nepasitikiu, *nu* bet pasirėmus kitais šaltiniais, manau, visai neblogai žiniasklaida dirba.

TYRĖJA: O kaip turinio kokybę ...

[nutraukia]

I10: Aš tikrai labai neblogai vertinu. Sakau, aišku, žiūrint su kuo lyginsi. Su kokia Šiaurės Korėja, tai mes esam nuostabūs, informuoti, bet jeigu palyginus su kokia Vokietija, gal ta kokybė kažkiek ten yra geresnė, bet aš neabejoju, kad ir ten yra Cosmopolitan, Panelės laikraščių, tai. [juokiasi]. Nu aišku labai daug pas mus rodo, kad Delfi yra pirmoje vietoje, vis dar ima viršų, deja. Norėtusi, kad pereitų į informacinę informaciją, bet jeigu ta antraštė reiškia, kad tu bent jau pritrauki skaitytoją, kad jis pasidomėtų kas vyksta, tai gal ir gerai.

TYRĖJA: Minėjai, kad ir užsienio skaitai žiniasklaidą, tai gal yra kažkokios temos, kurių tau trūksta?

I10: Ko man trūksta daugeliu atveju ir kodėl tada stengiesi kažkur kitur ieškot dalykų, tokių šaknų dėl ko dalykai vyksta. [galvoja]. Tos pačios Europos sąjungos likimas, nu, kad gali parašyti, kad čia Europos sąjungoje taip ir taip. Mhm, kas mums iš to, kokią mums tai įtaką padarys. Dabar ten kokie nors JAV ir Kinijos santykiai, nu niekam tai nieko nesako, nes JAV yra toli, Kinija yra toli. Žmonės nesuveda, kad tai gali daryti įtaką Europai, o mes esam priklausomi nuo Europos, tai mums darys įtaką po 10 metų. Nu vat tokie. . trūksta analitinių išvedimų ir žmogui pirštu parodymo kas tau iš to išeis, jeigu bus taip ir taip. Tai, aš manau, kad žmogui reikia paprastai pateiktos informacijos. Nes sakau, tai, kad žmogus prisiskaitys straipsnių apie tarptautinius santykius, tai paprastam žmogui nieko tai nesako visiškai. Tai jeigu tu jam paaiškinsi kokią įtaką tai darys ekonomikai ir jo ūkiui, jau jis pradės gilintis. Jau bu faina, nes jis tikrai daugiau žinos ir supras procesus. Nes tiek visuomenėje, tiek ekonomikoje, tiek politikoje, viskas vienas per kitą yra persipynę ir susiję labai. Tai sakau, mes esam priklausomi nuo labai daug dalykų, tikrai, manau, turi tiek pasaulis, tiek europiniai įvykiai, tiek NATO įtaką.

TYRĖJA: Ar yra dar kažkas, kas tavęs netenkina Lietuvos žiniasklaidoje?

I10: Mane erzina tai, kad į viršų yra iškeliamos ne pirmos reikšmės problemos. Aš puikiai suprantu, kodėl tai yra daroma.

TYRĖJA: O koks yra tikslas?

I10: Nu, pavyzdžiui, prieš rinkimus viena pusė yra ten su žemėm sumaišoma, kita pusė yra iškeliamą į viršų. Tai čia yra startinis žingsnis tam tikrų politinių pusių tam, kad jie laimėtų ir turėtų kažkokią galią. Tai aš tuos žmones kaip tik galbūt, nu nes aš ten praeinu pro puslapius, tai yra sistema, kuri veikia, tam tikros taisyklės kaip tu kažką paruošti, kad tu įtikintum žmones ir tie žmonės, kuriuos mes norim įtikinti jie to aišku nežino, jie pasiima jau tą temą, kur koks nors skandalas, burbulas kažkoks, kad tu suvoktum kodėl tau tikrai šildymo kaina kyla. Tikrai ne dėl to, kad Zuokas ir Šimašius atėjo ir pasakė „pakelkim kainą“. Ne, yra komandiniai procesai, tai yra begalė dalykų. Va to žmonės nesupranta ir vat man trūksta žiniasklaidoj tų gilesnių įžvalgų ir realesnių problemų sprendimų, nes realios problemos yra labai lengvai paslepiamos už tokių burbuliukų, kur žmonės paskaito ir pamiršta. Žinau, kodėl taip daroma ir man nepatinka.

TYRĖJA: O žiniasklaida slepia realias problemas?

I10: Vėlgi niekas nevyksta veltui. Kažkas kažkam turi būti naudinga ar nenaudinga. Aš manau, kad Lietuvoj žiniasklaida yra pakankamai nedidelė ir galbūt kai kuriais atvejais, kai sunkiai verslas einasi ir ateina koks rėmėjas, tai gal priimsi tą rėmėją, priklausomai, ar tas rėmėjas banditas. Tai galbūt su žiniasklaida tam tikrais atvejais irgi yra dalykų, kuomet tau yra naudingiau, norint, kad tavo žiniasklaidos verslas išsilaikytų, nori nenori turi rašyti apie dalykus, kuriuos žmonės skaito ir neįtraukti tų dalykų, kurie nėra tokie skaitomi. [...]

TYRĖJA: Paskutinis klausimas, ar skirstai žiniasklaidos kanalus į labiau patikimus ir mažiau patikimus?

I10: Niekad negalvojau, kas čia labai patikima, kas nepatikima. Tiesiog skaitant natūraliai atsirenka ta informacija. Labai sunku įvardinti, negaliu pasakyti, kad aš šituo tikrai nepasitikiu, šituo pasitikiu. Nu yra gal kokių žurnaliukų, bet tokių aš išvis neskaitau.

Informantė nr. 11 [toliau – I11]: vaiko priežiūros atostogose, gyvena Vilniuje, 28 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 14:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Trumpai prisistatykite. Kas esate, ką šiuo metu veikiate?

I11: Esu <V>. Aš baigiau bakalauro studijas Danijoje. Man – 28 metai. Dabar esu motinystės atostogose ir gyvenu Vilniuje.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I11: Pirmiausia tai, kad gali žinoti apie visą pasaulį, apie įvykius, apie tai, kad vyksta, nėra kažkokių suvaržymų, limitų. Kažkokia informacija nėra slapstoma, bet šiaip, kad daug informacijos yra prieinama laisvai, gali daug ką rasti.

TYRĖJA: Pereinant prie žiniasklaidos, kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I11: Žiniasklaida... [mqsto] kažkokia platforma skleisti žinutes.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I11: Man tai kuo mažiau reklamų pirmoj eilėje, kad nematyčiau reklamų, nes jeigu reklamos, tai tada bus daug popso, daug nereikalingų dalykų. Kuo mažiau reklamos arba ta reklama turi būti kokybiška ir į temą, o ne kai rašo apie pasaulinę krizę, o šalia plaukų lako [reklama].

TYRĖJA: O be reklamos turėtumėte kažkokių dar lūkesčių žiniasklaidai?

I11: Tai turėtų būti viskas paremta tam tikrais šaltiniais, kad ne iš oro parašytų. Nes dabar žinutės be jokių konkrečių šaltinių, be konkrečių žmonių pavardžių. Kad būtų ir konkrečiai, ir aiškiai [parašyta]. [nutilo]

TYRĖJA: Tai jeigu kažką prisiminsite, tai galėsite paminėti interviu eigoje.

I11: Šiaip, iš tokių pavyzdžių, man dabar LRT labai faina. Nes, kai susitvarkė tą savo *website*‘ą, tai man žiauriai patinka. Dabar net nustojau [kitus portalus skaityti]. Man anksčiau 15min buvo toks vienas iš pirmųjų [naujienu portalų], bet kai dabar LRT pamačiau, tai net 15min nenoriu skaityti. Nes [LRT] ten viskas švariai, gražiai, aišku ten yra visokių temų. Bet tas švarumo jausmas man labai duoda, suteikia rimtumo. Rimtai skaitau žinias su rimtais žurnalistais.

TYRĖJA: O minėdama LRT turite omenyje internetinį portalą?

I11: Taip, nors man ir žinios jų patinka. Aš visą dieną įsijungusi televizorių, tai ten LRT.

TYRĖJA: O kaip galvojate apie žiniasklaidą, funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I11: Informuoti.

TYRĖJA: O kodėl reikia informuoti?

I11: Kad aš nebūčiau atsilikusi nuo kitų, nuo pasaulio žinių, nuo Lietuvos žinių. Kad galėčiau rasti tą informaciją aktualią sau vienoj vietoje, nes man tai svarbu. Kad nereikėtų rankioti informaciją [iš skirtingų šaltinių]. Kad va dabar VMI reikia deklaruoti pajamas, tai reikėtų eiti į VMI puslapį, kad perskaityti informaciją, o ten tada nežinau. Vakar va bombą rado prie universiteto. Tai kad nereikėtų eiti kažkur [informacijos] ieškotis. Tai man svarbu, kad viskas vienoje vietoje.

[Šalia esanti vaikas pradėjo bruzgėti, informantė paleido jam filmuką per telefoną]

TYRĖJA: Kalbant apie žiniasklaidos įtaką visuomenei, ar manote, kad žiniasklaida turi jai įtaką?

I11: Taip, turi labai didelę. Čia man pavyzdžiais sakyti?

TYRĖJA: Galite pasakyti pavyzdį.

I11: Tie patys skiepai, dabar vienas iš aktualiausių dabar pavyzdžių arba tie patys prezidento rinkimai. Tai irgi taip pat – kuomet daugiau rašys blogų dalykų apie tą žmogų, tai susidarys visuomenės nuomonė. Nu, ne visų [nuomonė], kas kritiškai mąsto, tai gal nesusidarys. Bet daugumos žmonių ir kur, atsiprašau, bet iš kaimo [nuomonė] tai bus paveikta. Jie vis tiek nelabai pamąsto.

TYRĖJA: O kaip tada turėtų žiniasklaida veikti?

I11: Esmė tai yra gal labiau individualiai viskas. Reikia, kad kiekvienas žmogus turėtų kritinio mąstymo, kad galėtų pasirinkti informaciją, kuri yra tiesa ar netiesa. Idealu būtų, kad žurnalistai ir žmonės, kurie rašo, prisiimtų atsakomybę už tai, ką pasako. O kadangi gyvename tokia pasaulyje, tai belieka individualiai kiekvienam nuspręsti, ar tiki, kad Skvernelis tuos milijonus valstybei atgavo, ar sumalė kažką pats nesuprasdamas ką.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I11: Nu kaip buvo su Skverneliu, tai tik iš to ir susidaro išpūdis [...] nu taip, kaip tada buvo su juo, taip neturėtų būti. Vis tiek turėtų rasti bendrą kalbą [žiniasklaida ir politikai], nes politikai yra išrinkti žmonės, tai privalo duoti kažkokį feedback'ą žmonėms. O kaip žmonės sužinos, jeigu ne per žurnalistus? Žurnalistas yra tas, kuris viską ištransliuoja žmogui. Tai, jeigu jie bus blogame santykiyje, ta žinutė gali nukentėti. Galų gale aš gausiu kažkokią blogą informaciją, vis dėlto, kad jie nesutaria. Aš, manau, kad turėtų neutraliai sutarti. Vienas daro savo darbą, o kitas – d savo darbą ir jokių asmeniškumų. O dėl to įrašo, tai nesąmonė, kur panaikino ir neduoda. Dabar iki teismų, vieni ant kitų varo ir rašo tuos straipsnius. Nu man neįdomu tie straipsniai, kad susipyko dabar su Skverneliu. Nors iš kitos pusės, man irgi nepatinka, kad Skvernelis slepia tą informaciją. Žinai, čia dar irgi kokią paimsi valdžią, kai dabar pas mus *durnių* partija, tai ir vyksta tokios nesąmonės. [Aš] tai tikiu, kad kažkur kitur nėra taip, kaip pas mus dabar.

TYRĖJA: Minėjote, kad kartais ne žurnalistai ruošia turinį. Kokia jūsų nuomonė, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią?

I11: Tikrai ne kiekvienas, nes ne kiekvienas turi ką protingo pasakyti. [...] Bet tas profesionalus žurnalistas nebūtinai turės patirties, kaip savo srities profesionalas. Bet profesionalai savo srityje irgi nebus blogai, nes kitą kartą iš tiesų tie straipsniai parašyti įdomiau profesionalo negu žurnalistu. Profesionalas mato vienaip, o žurnalistas visiškai kitaip, būna, kad netgi kalba kitaip. Kitą kartą netgi tos žinutės būna nebūtinai profesionalų, bet šiaip žmonių, *influencerių*. Nu, o tu atsirenki, kas tau patinka, ar nepatinka, ko nori, ko nenori. Ir kartais net žurnalistas pakalba taip protingai, kad norisi skaityti. Ta prasme, tikrai turi būti leista visiems tą daryti – skleisti kažkokią žinutę. Tik tada kiekvienas individualiai turėtų pasirinkti, ką nori girdėti ir skaityti.

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I11: Nu kaip čia pasakyti. Pažįstu asmeniškai tik vieną žurnalistę Žuolytę. Bet kaip įsivaizduoju, tai turėtų būti labai smalsus ir įsigilinęs į tą temą, kuria rašo. Kaip Jūratė rašo marketingo temomis. Aš nežinau, ar ji baigusi marketingo studijas, bet tiek metų su mumis, kiek ji dirbo, kiek patirties [turi] ir į kiek [daug] renginių vaikšto. Ir nėra taip, kad ateina į vieną pranešimą ir tada parašo straipsnį. Ji jau skaitoma profesionalia žurnaliste. Bet matau, kaip ji bendrauja, susipažįsta su žmonėmis, netgi

neformaliai bendrauja su marketingo specialistais, kad tik įgautų tą patirtį, kad suprastų, kaip viskas vyksta iš tikrųjų. Tai aš įsivaizduoju, kad kiekvienoje srityje taip turėtų būti, kad [jie] įsigilintų. O ne, kad tik atėjai, išgirdai ir parašei.

TYRĖJA: O kaip dėl asmeninių savybių? Ar yra kažkokios asmeninės savybės, kurių reikia žurnalistams?

I11: Smalsumas, kritinis mąstymas.

TYRĖJA: O dabar pereinant prie tavęs asmeniškai, jau užsiminėte, kad 15min pakeitėte LRT...

I11: Jau sakiau, kad aš nenorėčiau rankioti informacijos iš atskirų [šaltinių]. Man daug patogiau, kad viskas vienoj vietoj, visos aktualios temos. O jeigu kažko nebus parašyta, tai *pasigoole'insiu*.

TYRĖJA: Kodėl naudojate būtent LRT? Ar dėl to, kad viskas vienoje vietoje?

I11: Ne, Delfi irgi turi viską vienoje vietoje, bet jis atkrenka iš karto, nes man turinys iš viso nežinau, [paskutinėje] vietoje. Ten žiauriai daug nesąmoningų straipsnių, tokių apie nieką. Arba kažkokią gąsdinančią žinutę, kad čia „o dieve, dabar kas nors“. Bet man Delfi niekada nepatiko, nežinau, kodėl, bet niekada nepatiko. O 15 min. tai man patikdavo jų tiriamieji straipsniai. Tai – Pancеровas, Šarūnas Černiauskas, nes jų tokie protingi straipsniai būdavo. Tie, kur apie Snorą buvo parašyti. Jie papasakojo visą istoriją, o ne tiek, kad vieną straipsnį perskaitai ir nieko nesupranti. Jie visą ciklą darydavo tokį. Tai patikdavo. Bet net nežinau, kodėl 15min nebeskaitau. . Matyt, kad LRT atsirado, bet jie neseniai tą savo baltą, švarų puslapį be jokių reklamų pasidarė. Aš ir taip *adblocker*‘į įsijungusi, kad man nemestų, bet, kai įsijungiu Delfi, išmeta 3 langus dar su reklamomis, tai tada iš viso nesąmonė.

TYRĖJA: Tai reklamos buvo pagrindinė priežastis, kodėl perėjote prie LRT, kur nėra reklamų?

I11: Ne, ne dėlto. . Gal man šiaip LRT daugiau pasitikėjimo kelia, nes vis tiek Lietuvos radijas ir televizija, nacionalinė. Nežinau, gal dėl to, nes tiesiog va man susišvietė, kad dabar man patinka LRT, o ne 15min. Dar kažką apie 15min norėjau pasakyti... Ai, jie gi buvo padarę tą, kad, jeigu esi įsijungęs *adblocker*‘į, tai turi jį išjungti, kad matytum straipsnius. Bet vis tiek aš laikičiau išjungtą tą *adblocker*‘į negu skaityčiau Delfi, nes 15min man vis tiek buvo įdomiau negu Delfi. Aš nesu prisirišusi.

TYRĖJA: Ką dar iš internetinių puslapių skaitote be LRT?

I11: The Economist, bet daugiau *Facebook*‘e žiūriu, ir profesinius visokius puslapius.

TYRĖJA: Ar būna, kad radijo klausotės?

I11: Pas mane namie įjungta, kur muzika groja.

TYRĖJA: O spaudą – laikraštį ar žurnalą – ar būna, kad nusiperkate, paskaitote?

I11: Tik kai nuvažiuoju pas tėvus, būna pavartau, tai ir paskaitau. Lietuvos rytas savaitgaliais pas juos būna. Esu nusipirkusi žurnalą Žmonės neseniai, nes žiauriai neturėjau, ką veikti. Kažkur važiuoju ir norėjau mašinoje skaityti. O šiaip žurnalų, tai ne, nebent mano sesė būna užsakius kokį Mažylis. Ai, dar Verslo žinias mėgdavau paskaityti, kai į ofisą ateidavo arba renginiuose gaudavau, o šiaip tai ne, neperku.

[*į patalpą užeina kolegė, paklausia kelių klausimų ir išeina*]

TYRĖJA: O iš televizijos tik LRT ar dar kažką žiūrite?

I11: Ne, tik nebent 24 valandos pasižiūrim – ta laida man ant tiek juokinga, kad aš negaliu nežiūrėti. [juokiasi] Bet šiaip žinias pasižiūrim, bet nebūtinai per LRT, būna, kad ir per kitus kanalus, nes skirtingu laiku rodo. Tai tada per TV3 arba LNK, bet dažniau per LNK nei TV3, o gal ir ne, tai net nežinau.

TYRĖJA: Tai būtent dėl laiko?

I11: Taip. Va mano mamai būtinai per LNK reikia žiūrėti žinias. O man nėra didelio skirtumo per kokį kanalą, nes įjungiamo tik kad žinias pažiūrėti.

TYRĖJA: O dabar dėl užsienio žiniasklaidos, tai minėjote The Economist ir profesinius portalus, ar būna, kad naujienų užsienietiškus puslapius sekate?

I11: Užsienietiškus neseuku, o gal CNN tai seku per Facebook – a.

TYRĖJA: Bet kad specialiai į juos eitumėte?

I11: Ne, nebūna taip.

TYRĖJA: Kitaip tariant, lietuviški kanalai, kuriuos žiūrite, tai jie pilnai patenkina jūsų informacinį poreikį?

I11: Taip.

TYRĖJA: Ar pačiai teko įsitraukti į žiniasklaidos kūrimą: rašyti straipsnį, siųsti nuotrauką, rašyti komentarą?

I11: Ne.

TYRĖJA: Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida bendrai?

I11: [Mąsto] Sunku pasakyti.

TYRĖJA: Sakykite, kaip jums atrodo.

I11: Akla, tai tikrai ne. Mane žiauriai nervina, kai vieną kokią temą įsikanda ir visur visur tą patį visuose kanaluose ir kiekvieną dieną, svarbiausia [kalba]. Ant tiek mala tą patį šūdą, kad kiek galima rašyti tą pačią temą. [juokiasi ir nutyla] Tai toks nu. . . Kaip ir pasitikiu. Kad ir prezidento rinkimai – debatai kur būna, tai viskas ten su ta informacija gerai, nemanau, kad ten kažkas gali būti melaginga. Bet žiauriai nervina, kai vieną temą įsikanda ir tą patį per tą patį [rašo].

TYRĖJA: O kodėl manote taip daroma?

I11: Nu nežinau, nes neturi ką rašyti arba mano, kad čia visiems labai svarbu tą patį girdėti. Aš net nežinau, negaliu atsakyti į šitą klausimą. [Mąsto] Pavyzdžiui, tymai. Kam reikėjo tris mėnesius apie tyrimus šnekėti, nu kam? Gi visi žino, kad yra blogai, kad serga. [juokiasi] Tai ryte per LRT, dieną per LRT ir vakare per LRT ir dar LNK pasako. Taigi, jau ryte girdėjau, kodėl reikia dešimt kartų kartoti? Ir dar Facebook'e kelis kartus paskaitai. Tai skaitai ir net bloga darosi. Bet, matyt, užaina, visiems reikia pašnekėti, tai taip ir gaunasi.

TYRĖJA: O kokias dar žiniasklaidos problemas matote?

I11: Nu nežinau. Kurie nepatinka man straipsniai, tai aš neskaitau, praleidžiu. Jeigu man nepatiko straipsnio pavadinimas, tai aš jo ir neskaitysiu, nes jeigu man tema neįdomi, tai kam man skaityti. Nežinau. . . Sakau, aš atrenku, ką noriu pamatyti, ką noriu paskaityti, ką noriu žiūrėti. Nepatinka, tai išjungiu ir einu. Ir viskas. Ką skaitau, tai tuo ir esu patenkinta. [...] Aš atsirenku, kas man patinka, kas įdomu. Niekad neseuku, neieškau tos informacijos, kurios man nereikia ir kuri man neįdomi ir su kuria aš nesutinku. Tai aš ir neseuku jos. [...]

TYRĖJA: Dar yra naujas kanalas – Laisvės TV...

I11: Nežiūriu, nes man Tapinas nepatinka.

TYRĖJA: O kodėl?

I11: Nežinau, man jis nepatinka iš savęs kaip žmogus. Negaliu žiūrėti jo laidos. Gal esu įjungusi kartą, bet išjungiau, nes nepatiko.

TYRĖJA: O kas konkrečiai nepatinka?

I11: Jis [pabrėžtinai].

TYRĖJA: Kaip asmenybė?

I11: Jo. . Ir jo šnekėjimo maniera. Nors kaip... Va per Auksinį balsą tai jis man netrukdo. Bet jis ten savo nuomonės nekiša, klausimus uždavinėja ir tiek. [...] Va Užkalnio dar labai nemėgstu. Dar *follow'inu*, bet jo asmeninė nuomonė tam tikrais klausimais man ant tiek nepatinka, kad jis gali ir gerą straipsnį parašyti, bet neskaitysiu vien pamačiusi jo pavardę, nes mane jis nervina. [...] Bet būna jeigu kažkokį žmogų seku *Facebook'e* arba asmeniškai pažįstu ir jeigu pamatau jo straipsnį žiniasklaidoje, tai skaitau.

Informantė nr. 12 [toliau – I12]: manikūrininkė, gyvena Vilniuje, 29 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 9:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti?

I12: Aš gyvenu Vilniuje. Man – 29 metai. O mano specialybė yra manikiūristė.

TYRĖJA: Koks jūsų išsilavinimas?

I12: Tai dvigubas [išsilavinimas] galima sakyti. Turiu universitetinį aukštąjį išsilavinimą ir esu baigusi manikiūristės kursus.

TYRĖJA: Kaip suprantate žodžio ir spaudos laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I12: Spaudos ir žodžio laisvė kam yra reikalinga? Aš sekundę pagalvosiu. . [mqsto] Nu žinai man spauda ir žodis, tiesa, melas, tai tas žodis [mqsto] nu sudėtinga [juokiasi]. Galima grįžti po to prie šito klausimo?

TYRĖJA: Galima.

I12: Tai gerai, grįžkime vėliau, kai suformuluosiu [šypsosi].

TYRĖJA: O sąvoka žiniasklaida ką jums reiškia? Kas jums į ją įeina?

I12: Dabar jeigu mes šnekam apie Delfi, tai šitie man. . aš jų nebeskaitau. . jeigu rašytų normaliai, visą tiesą ir nerašytų visokių nesąmonių. Nes skaitai ir supranti, kad čia. . [nutilo]

TYRĖJA: Tai nesąmonės ar melą rašo?

I12: Ir nesąmonės, ir nesąmoningą melą. Aš jų nebeskaitau. Būna kada įsijungiu, tai kai važiuoju, kažką pamatau, ar avarija, ar kas nors. Tai įdomu pasižiūrėti, kas kur, kokie kamščiai, ar ką nors rašo. Tai viskas. Arba pas senelius nuvažiuoju ir jie tau sako: Pažiūrėk, kas čia įvyko, kažkas buvo prieš porą dienų, tai atsisėdi porą dienų ir žiūri, kas įvyko. Daugiau žiniasklaidos nevartoju. Tos tokios. Bet jeigu, matai, kad reikėtų išsiaiškinti, kas yra žiniasklaida [mqsto]. Kai nesidomiu tuo, bet Google nėra žiniasklaida, nes per paiešką susirandi žiniasklaidą? [mqsto] Per televiziją yra visos žinios. Ši savaitgalį atėjo kaimynė ir skundžiasi, kaip negerai. Ir kaimynas sako: „nu nebūk tu Lietuvos žinios“. [juokiasi], bet būna, kad žinias pasižiūriu.

TYRĖJA: Per kokį kanalą?

I12: Per TV3. Nežinau, kodėl [mqsto] gal įprotis?

TYRĖJA: Tai, jeigu įjungus televizorių būtų LNK kanalas su žiniomis, ar perjungtumėte į TV3?

I12: Aš ne, bet yra namuose kas perjungia [juokiasi]

TYRĖJA: O būna per televizorių, ką pasižiūrite dar be žinių?

I12: Per LRT Auksinį protą [mqsto] kur rodo penktadieniais, tai pasiginčijam, pasivaržom. Iš žiniasklaidos tai turbūt nelabai.

TYRĖJA: O radiją ar būna, kad klausotės?

I12: Anksčiau, kai būdavo sename darbe, kur dirbdavau, tai radijo klausydavau [*dirbo nuomojamame salone, kur kolegės leisdavo radiją*]. O dabar čia, kur net interneto neturiu, tai nesiklausau. O kai automobiliu važiuoju, tai radijas būna įjungtas. Sekantis klausimas tur būt bus, ką klausau per radiją? Dažniausiai tai grodavo M – 1, kai atsibosta M – 1 blevyzgojimai [*juokiasi*], tai gal [*mąsto*] Relax FM. Tai gal daugiau muzika.

TYRĖJA: O turite kriterijus pagal ką renkatės radijo stotis, ar atsitiktinumas?

I12: Ne, nėra. Eini per mygtukus ir klausaisi kur kas įdomiau.

TYRĖJA: O kai spauda? Ar skaitote, nusiperkate žurnalą, laikraštį?

I12: Dabar turiu prenumeratą „Žmonės“, kad gal klientės pavartys. Aš praverčiu paveikslukus. Gal kur kas užkliūva.

TYRĖJA: O kodėl klientėms būtent šitą žurnalą prenumeruojate?

I12: Tiesiog aš pastebėjau, kad klientės, jeigu turi žurnalą, tai bus daugiausia „Žmonės“. Čia toks žurnalas, kur bet koks žmogus ras sau įdomią įžymybę ar įžymų žmogų, apie kurį paskaitys paskalas. [*juokiasi*]

TYRĖJA: Tai norisi žmonėms paskalų?

I12: Aš taip, manau. Aš tai pasižiūriu, kaip žmonės apsirengę. [*juokiasi*]

TYRĖJA: Minėjote, kad dabar jau nebeskaitote, bet anksčiau kokius skaitėte internetinius portalus?

I12: Delfi ir kartais 15min, bet labai retai. Tai pagrindinis buvo Delfi.

TYRĖJA: O kas jums nepatiko, kad jūs nusprendėte atsisakyti?

I12: Gal tos visos antraštės... kur einu, *scrollin*‘u, ieškau straipsnių ir nu pamatau įdomią antraštę ir tada [atsidarius straipsnį] ten visiškai ne apie tai rašo. . Aš gal niekada nebuvau tas žmogus... nu kaip, pavyzdžiui, mano draugas. Jis visą Delfi peržiūri ir draugės irgi panašiai. Delfi yra pirmas jų žingsnis, ką nuveikti, ką pasižiūrėti, vos tik atsikėlus ryte.

TYRĖJA: O kodėl kiti žmonės puola skaityti?

I12: Gal tai yra įprotis. . Nes kaip yra įprotis, tik pabunda ir į Facebook [*draugai*] lenda. Buvo tokie laikai ir man, tada buvo pati pradžia Facebook – o. Nes ką žiūrėti daugiau nei [Facebook]. Nu pats pirštas automatiškai spaudžia. Iš tikrųjų, kai pagalvoji, tai baisu pasidaro. Dabar irgi pasiimu telefoną, tai irgi pagaunu save, kad spaudi kažką kitą, ne tą, ką norėjai.

TYRĖJA: O dabar Facebook naudojatės?

I12: Dabar tas pirštas linksta prie *Instagram*‘o. [...] *Instagram*‘e tai matai, kas ką įkelia praktiškai. O Facebook labai užgrūstas reklamų, kas kur kažkas pasakė. Šiai minutei Facebook ilsisi.

TYRĖJA: O kodėl žinias žiūrite?

I12: Gal dėlto, kad ... [*tyli*]

TYRĖJA: Ar kas vakarą žiūrite?

I12: Ne kas vakarą... [*mąsto*] Kai grįžti namo. . Žiūrint, koku metu grįžti... Kai valgai, tai įsijungi. O žinias įsijungi gal todėl, kad mūsų televizija neturi labai ką rodyti. Įsijungti 24 valandas ir [baisu]. [...] Vakare šiaip įjungus televizorių nieko nerodo [įdomaus], dar LRT kažką įdomaus būna rodo, kad tikrai gali pasižiūrėti, kad ir tie patys Emigrantai, Stilius ir visi tie ... [*tyli*]

TYRĖJA: Tai pasitaiko, kad žiūrite laidas per LRT?

I12: Taip, jeigu nėra ką [veikt]. Dėl to, kad jeigu nėra ką žiūrėti. Būna, kad net atsisuki ką pasižiūrėti. O kodėl atsisuku pasižiūrėti? [*tyli*]

TYRĖJA: Kodėl jums įdomu?

I12: Lietuvių bruožas. [juokiasi] Aš nežinau, iš tikrųjų... Nu šiaip įdomu, kodėl žmonės bėga į tuos užsienius? Ir, jeigu jie dirbtų taip pat Lietuvoje, tai jie tą patį čia užsidirbtų... Tiesiog, būnant Lietuvoje, nėra noro žmonėms [dirbti]. . nežinau. .

TYRĖJA: O kaip jums atrodo kam žiniasklaida apamai reikalinga?

I12: Šiaip turėtų būti – taip. . Tam, kad suteiktų žmonėms informacijos, kas vyksta pas mus, bet mūsų [žiniasklaidos] žinios yra dažniausiai neigiamos iš visų pusių.

[nuėjo išsipūsti nosies]

I12: Manau, kad turėtų suteikti informaciją. Orai, sportas ar ten kas vyksta Seime. . bet tiesiog tokia... [mąsto] dabar ir pati susidomėjau. . Žinias, kai rodo, tai tikrai būna įdomių vietų, kur kažką išgirsti, kas yra gerai. Ta neigiama informacija visada neigiamai veikia. Daugiau pozityvumo norėtusi, nes kai vakare pasižiūri žinias prieš miegą, tai žinai... [šypsosi]

TYRĖJA: Grįžtant prie pačios žiniasklaidos kaip koncepto, girdėjau, kaip jums atrodo, kokia žiniasklaida turėtų būti idealiu atveju?

[tyla]

TYRĖJA: Arba kokia turėtų būti žiniasklaida, kad jūs ją naudotumėte? Ar kokia ji turėjo būti, kad nebūtumėte nustoję naudoti?

I12: Pagrindinis [veiksny], kodėl neskaitau, kaip ir minėjau, tai antraščių nesutapimas su tekstu ir tai, kad viskas yra paskalų maišas. Kažkur kažką nugirdau ir iš to parašiau straipsnį. Tai va tas gal ... [Norisi], kad tu atsidarai, paskaitai straipsnį ir žinai, kas čia yra tiesa. Ar bent koks 80 procentų yra tiesa, nes 20 procentų visada bus pagražinimų. Bet, kad žinotum, kad tai, ką paskaitai yra tiesa. [...] Kad neturėtum svarstyti, ar čia tiesa, ar ne. Norisi, kad nebūtum priverstas eiti į kitą [kanalą] ir ieškoti tos pačios informacijos.

TYRĖJA: O kodėl, jūsų nuomone, atsiranda netiksli informacija? Kodėl žiniasklaida paskalas rašo?

I12: Gal lietuviams taip patinka, aš nežinau. Čia reiktų paklausti žiniasklaidos, kodėl jie taip daro [mąsto] Nes kiek aš esu girdėjusi, tai Delfi dėl to *click 'inimo* gyvuoja, tai ta antraštė tikrai priverčia paspausti, paskaityti straipsnį, bet jau pačioj pradžioj supranti, kad nebus parašyta, kas antraštėje. [...]

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I12: Nu aš, manau, kad mes kiekvienas [turime] specialybę, kurią mokėmės, tai joje norime dirbti. Tai, jeigu mes įgalinsime [...] daugumą Lietuvos piliečių rašyti tuos straipsnius, tai kam tada tada reikalinga žurnalistika, kaip specialybė? Kam tada reikia tų, kurie rašo tuos straipsnius? Gal galėtų būti tam skirta platforma [...], kaip Delfi yra, kur galėtų visi rašyti. Bet vis tiek, mano nuomone, tada turėtų kažkas sėdėti ir redaguoti tuos straipsnius, nes mes vistiek nuo vaikystės skaitėme knygas, mokėmės rašyti, kad mokėtume dėlioti sakinius. Tai, jeigu mes skaitysime [netaisyklingai parašytą straipsnį], tai mes tada klaidas ir darysime. Tai, manau, kad, prieš žmogui patenkant į tą platformą, kažkoks specialistas turėtų sėdėti ir skaityti [jo parašytą turinį].

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I12: Tai [būtina] iškalba, tada raštingumas, kad rašytų bent jau [taisyklingai]. Tai čia svarbiausi tie [kriterijai]. Kad va išvaizda, kaip žurnalisto, būtų [graži] [juokiasi], bet gal tie pagrindiniai, kuriuos sakiau.

TYRĖJA: O kalbant apie žiniasklaidą ir visuomenę, ar ir jeigu taip, tai kokią, jūsų nuomone, žiniasklaida daro įtaką visuomenei?

I12: Šiaip tai turėtų daryti įtaką. Bet kokią? [mąsto] Vieną kartą per žinias ar laidą rodė, kaip per perėją eina žmonės ir kad jie kerta [kampus ir neina tiesiai per perėją]. Tai aš dabar stengiuosi eiti grynai tomis juostom, dėl to, kad gal kažkur kažkas mane gali filmuoti. [juokiasi] Tai, taip, manau, kad daro. Ir tie visi internetai, ir radijas ne tiek daro, kiek tu vizualiai matai per televizorių.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I12: Nežinau, man ta politika – toks dalykas, kuriuo aš nesidomiu. Ir jeigu įsijungiu ir pradeda kalbėti apie politiką, tai aš tikrai perjungsiu. [...] Šiaip politikos mūsų žiniose bent jau tai yra tikrai nemažai, kai pasižiūri, bet ta politika yra ne tik Lietuvos, bet ir užsienio. [...] Tai aš norėčiau, kad apie politiką būtų atskiras skyrelis, kaip būna apie sportą ir orus, tai va, kad toks būtų apie politiką ir kad jį būtų galima prasukti. [juokiasi] [...] Ir iš viso, kokią mes turime politiką, kai prezidentė nesutaria su Seimu ir vienas ant kito varo. [juokiasi] [...] Tai ten nieko gero nevyksta, tai kam tada žiūrėti. [...] Žiūrint žinias, kas man įdomu? [mąsto] Tai va gal kažkas, kai pozityvus būna, o ne kai neigiama būna, kur kas sudegė ar liko be namų, kas susimušė ar girtas važiavo. Taip, pasižiūri, nes matai, kokie yra [įvykiai]. Kaip močiutė sako: „žiūriu žinias ir bijau. Jeigu koks girtas Citybee vairuotojas [rodomas], tai žiūriu ar ne tu.“ [...] Šiaip, jeigu būnu viena arba jeigu gyvenčiau viena, tai nejungčiau žinių iš viso.

TYRĖJA: O užsienio žiniasklaidą gal naudojate?

I12: Jeigu žiūrėti darbo reikalais, tai taip. Yra rusų žiniasklaida, nes labai daug visko. Jeigu anglų kalba, tai yra, kad pasižiūriu. Bet, jeigu labiau vartočiau kasdieniniam gyvenime, valdytum užsienio kalbas, tai gal daugiau ir skaityčiau, bet dabar tai labai mažas procentas.

TYRĖJA: O galėtumėte sakyti, kad trūksta lietuvių kalba informacijos, kad ieškote kita kalba?

I12: Tokios informacijos tai aš labai sunkiai randu. Nebuvau radusi, gal dėl to, kad [mąsto] va mūsų lietuviai tai liepia mokėti pinigus ir pasakys tada tau ir tai ne visą tiesą. Taip yra su mūsų [tautiečiais]. O ten jos [užsienietės] dalinasi ta informacija socialiniuose tinkluose ir joms negaila. [...] Nes lietuvių kalba tai tokią informaciją sunkiai rasi.

TYRĖJA: O Youtube kanalą naudojate? Koks jūsų santykis su Youtube?

I12: Didelis, ten yra informacijos. [Aš] ją randu. Jau ypač ten [Youtube] tai tik užsienio kalba. Bet tik su profesiniais dalykais sieju.

TYRĖJA: Grįžtant prie Lietuvos žiniasklaidos, ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

[tyla]

TYRĖJA: Perfrazuojant, ar tikite tuo, ką rašo, ką girdite per žinias?

I12: Gal per žinias labiau tikiu negu skaitant informaciją mūsų portaluose.

TYRĖJA: O kodėl?

I12: Todėl, kad [mąsto]. Nu tarkim paimkim Delfi, ten yra visko pilna, ko tik nori, ten rasi. Tai iš kur tiek daug informacijos? Ir kiekvieną dieną atsinaujina. Tai protingai taip čia galvojant. Nežinau, o gal ir blogai mąstau. Bet vis tiek [per televiziją] rodai pačius vaizdus ir faktus, tai gal nelabai iškraipysi.

TYRĖJA: Tai jus pasitikėjimą siejasi su žiniasklaidos priemone?

I12: Vaizdine žinia labiau tikiu negu rašytine.

TYRĖJA: O pagal kanalus? Ar galvojote, kad kažkuris kanalas yra daugiau ar mažiau patikimas? Pavyzdžiui, televizijos kanalas?

I12: Nu įjungus vieną ir įjungus kitą žinių kanalą, tai, manau, bus 95 procentai tos pačios informacijos. Tik ji bus skirtingai išmėtyta ir sudėliota visiškai kitaip, bet informacija ta pati. O kodėl TV3, o ne LNK, tai TV3 labiau patinka vedėjai negu LNK, bet ne informacija. [šypsosi]

TYRĖJA: Be to, ką minėjote, ar manote, kad bendrai paėmus Lietuvos žiniasklaida yra geros kokybės, ar turi kažkokių problemų?

I12: Tai problemų visi turi, bet to mes nelabai žinome ir [tai] lieka už durų, sienų. Bet, jeigu jiems nesisektų, tai greičiausiai žinios liktų per vieną kanalą ir tų visokių žurnalistų nedaugėtų. O dabar pasižiūri, kiek žurnalistų stovi per žinias [įmdami reportažą], per renginius, kai pradedi skaičiuoti. . Nes būdavo LNK, TV3, LRT, BTV, o dabar tikrai daugiau. Tai rodo, kad jiems nėra blogai.

TYRĖJA: O galvojant apie žiniasklaidos trūkumus, ar ir kokius pastebite be minėtų?

I12: [tyla] Daugiau ne. Sakiau, žiniasklaidos nenaudoju.

TYRĖJA: Grįžtame prie pirmo klausimo. Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I12: [...] Iš ko susidaro spauda, tai ji susidaro iš žodžių, kuriuos mes vartojame. O laisvė, tai šiais laikais... šiais laikais... [mąsto] didelė laisvė šnekėti bet ką, bet kur ir apie bet ką. Tai va, ta spauda, kaip viso pokalbio metu, matome, kad spaudos ir žodžio laisvė yra plati. [mąsto] Tik va, po to pats žmogus atsirenka, kas jam tinka ir patinka. Jo, sakyčiau, kad yra gerai, kad yra ta laisvė ir kad nėra varžoma. Kiekviena žmonių auditorija pasirenka, ką nori skaityti ir ką nori girdėti ir aš nusprendžiau ir aš pasirinkau. Gal kada nors pasikeis ir mano nuomonė. [šypsosi]

Informantė nr. 13 [toliau – I13]: studentė, gyvena Kaune, 21 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 12:00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I13: Man 21 metai. Esu aktyvi studentė iš Kauno, kuri savo laisvą laiką visada planuoja. Aš studijuoju socialinius mokslus. Esu mėgstanti bendrauti ir komunikuoti su žmonėmis. Esu gan drąsi ir. . nedirbanti. [šypsosi]

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I13: [mąsto] Visų pirma, gal aš norėčiau pasakyti apie draudimą, kad jis yra būtinas žiniasklaidoje. Žiniasklaidą mato visi, bet kokio amžiaus piliečiai, žmonės ir, kad žiniasklaida ir spauda daro labai didelę įtaką žmonių mąstymui ir pasirinkimams. Ir, pavyzdžiui, nepilnamečiams gali daryti labai didelę įtaką. Yra gerai turėti laisvę, bet ir už ją turi būti atsakingas. Turi būti atsakingas už savo žodį, ką tu pasakei, nes tavo žodis visada daro kažkokį rezultatą ar įtaką kitiems žmonėms, kurie skaito tavo ir kurie mato.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I13: Tai žiniasklaida visų pirma yra du žodžiai – žinios ir sklaida. Kai žmonės nori save ugdyti, save realizuoti, savo žinias skleisti ir tuo pat sužinoti kažką daugiau. Tai žiniasklaida yra apie viską, kas realiai supa mus: ir politiką, ir kultūrą, ir visus renginius. Viską mes galime išgirsti iš žiniasklaidos. Gal tiesiog didelė informacija, kurią tu turi atsirenkti, kurią tu nori skaityti ir ko nenori skaityti, kas yra teigiama ir kas yra neigiama, kas tau patinka, ir kas ne.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I13: Tai visų pirma, informuoti. Informuoti žmones, tai yra kaip komunikacijos priemonė ir skleisti tą visą informaciją.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I13: [...] Aš, manau, informatyvi ir naudinga, nes mes galime rasti visko žiniasklaidoje šiais laikais ir ko mums reikia, ir ko mums nereikia. O tobula žiniasklaida, kur yra taisyklinga, informatyvi ir teigiama, manau. Aišku, neigiama, tai būtų ten visokie kriminaliniai nusikaltimai ir panašiai. [...] Žodžiu, kad būtų taisyklinga bei informatyvi ir kad kiekvienas žmogus sugebėtų atsirinkti. Čia realiai gal ne nuo žiniasklaidos, o nuo pačio žmogaus priklauso. Jis supranta, ko ir ką jam reikia. O žiniasklaidos yra visokios, nes informacijos yra visokios. [...] Pavyzdžiui, straipsnį kartais kokį skaitai ir gramatinės klaidos būna, tai bent jau be klaidų ta žiniasklaida būtų [juokiasi].

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I13: Aš, manau, kad negalėtų, nes vis tiek žurnalistas yra tas žmogus, kuris atrenka tą informaciją, ką turi įdėti būtent į žiniasklaidą. Jeigu paprasti piliečiai galėtų tai daryti, tai būtų tada per daug visko. Taip būtų, kaip būna *Instagram*'e per daug visko, *Facebook*'e per daug visko, tai tu negali atrūšiuoti kas tau yra įdomu, nes neturi laiko tam ir tų visokių nesąmonių gali pamatyti. [...]

TYRĖJA: Sakėte, kad žiniasklaidoje pilna nesąmonių yra, tai gal galėtumėte išplėsti mintį, kas jums yra nesąmonės?

I13: [mqsto] Man nesąmonė žiniasklaidoje yra, kai parašo, kad kažkokia populiari žvaigždė skiriasi su savo vyru, kam tai įdomu? Niekam. Kad skyrėsi kažkokia pora arba kad prieš Oksaną Pikul smurtavo vyras. Ar tai yra tikrai naudinga? Ne. Tai, manau, tokių dalykų išvis neturėtų būti. Tiesiog ta žiniasklaida kartais nėra teisinga, kadangi kartais ji nori padaryti, kad kitas žmogus būtų populiarius. Tik ar už tuos nuopelnus jis turėtų[būti] populiarius, aš nemanau. [...] Tai va, ta žiniasklaida, kuri yra netaisyklinga ir negera, aš manau, tai apie tas žvaigždes, kurios realiai nieko nenusipelnė. Reikėtų rašyti, pavyzdžiui, apie kultūros žmones, kurie tikrai nusipelnė, kurie. . apie *startuper*'ius, apie menininkus, kurie tikrai yra nusipelnę žmonės, o ne apie tuos *influencer*'ius.

TYRĖJA: O kodėl manote yra rašoma apie žvaigždes?

I13: Dėl to, kad aš, manau, kad jie daug reitinge pasikelia, nes žmonės kartais tingi apsikrauti savo smegenis tikrai rimtais dalykais ir jiems smagu tiesiog. Lietuvių tauta mėgsta apkalbėti ir mėgsta paprastumą. Dauguma žmonių nenori apsikrauti rimtomis temomis ir va *niekalus* skaito. Tada turi apie ką su draugais pakalbėti. Aišku gerai, jei tavo draugai tuo nesidomi ir gali tave sustabdyti, kad tai nėra įdomu, bet žmonės mėgsta tas lietuvių intrigas. Dėl to, manau ir deda žiniasklaida tai, kad pakeltų savo reitingus.

TYRĖJA: O kalbant apie pačius žurnalistus, kokiomis savybėmis žurnalistas turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I13: [mqsto] Tai faktas, kad neturėtų daryti gramatinių klaidų. Aš asmeniškai negalėčiau būti žurnalistė, nes nemokėčiau gražiai parašyti. Visų pirma, tu turi mokėti gražiai rašyti. [mqsto] Tai turi tas žurnalistas būti savo srities asas, kad, pavyzdžiui, vienas žurnalistas rašo tik apie keliones, kitas būtent kriminalinių įvykių tyrėjas. Jis turi būt tyrėjas tos srities, kurią jis nori tirti ir apie kurią nori rašyti, bet rašyti informatyviai, o ne per daug. Kartais būna skaitai straipsnį, perskaitai antraštę, kuri sudomino, bet po to tas visas straipsnis apie *beleką* ir po to taip ir nesupranti, ką jis čia norėjo pasakyti. Geras žurnalistas taisyklingą antraštę sugalvos, įdomiai, taisyklingai parašys. Tai, ta prasme, nemala nesąmonių.

TYRĖJA: Kaip galvojate, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I13: Aš, manau, kad žiniasklaida daro gana didelę įtaką žmonėms, vien jau kai būna rinkimai. Tai tu gali išvysti visko toje žiniasklaidoje ir visokių pažadų, ir panašiai. Kartais būna taip, kad žurnalistai prikuria visko ar perkuria. Arba, pavyzdžiui, net nesupranta, ką žmogus norėjo pasakyti, supranta visiškai skirtingai ir po to parašo straipsnį. Žmonės jį perskaito, tiki tuo ir tai daro įtaką, ką pasirinkti per rinkimus. Manau, kad visur daro tą įtaką. Ir blogą, ir gerą įtaką. [...] Žiniasklaida kartais padaro blogą įtaką, nes būna blogai transliuojama [žmonėms]. Ir kiti žmonės skaito tik žiniasklaidą ir neatrenka žodžių, kaip raktažodžių, būtent, ką tu turi suprasti tame straipsnyje, ir tiki viskuo. Nepasidomi, pavyzdžiui, skaito tik Lietuvos žiniasklaidą ir nepaskaito daug daugiau, kas yra iš pasaulio. Kaip Lietuvos žiniasklaida [apie] kokius arabus įdeda [straipsnį] ir tada, kai pats bendrauja su arabais, tai pastebi, kad jie visiškai kitokie žmonės [nei kad rodomi žiniasklaidoje]. [...] Tu turi pasirinkti, kas yra gerai, kas yra blogai.

TYRĖJA: O tai kam yra naudinga suformuoti neigiamą nuomonę? Kaip jūs manote?

I13: [...] Nežinau, man atrodo čia jau giliau kažkas paslėpta, kaip kad Rusijoje. Net ir dabar yra skleidžiama žinia, kad lietuviai blogiečiai ir kad mes, [rusai], turim prieš juos kovoti. Žiniasklaida yra jau labiau apie tarp šalių dalykus, tarptautinius dalykus. Kad žmonės padaryti kartais durneliai, lengvai tikinčiais viskuo. Yra kažkas vis tiek giliau, o ne tik, kad apie mus. Apie visokią kariuomenę, karus. Žiūrint į istoriją, kad buvo žiniasklaida tik klaidinti žmones ir po to jie buvo kaip iš kokio kosmoso grįžę. [juokiasi] [...]

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I13: Visų pirma, tai dabar politikai sako, kad žiniasklaida nesąmonės šneka. O žiniasklaida [sako], kad tas politikas blogas ir tas blogas. Kodėl taip yra – nežinau. Kartais yra pagiriamas, tarkim koks meras Matijošaitis ir jo nuopelnai. Manau, kad turi visi bendradarbiauti. Visų pirma, žiniasklaida yra skirta visuomenei, žmonėms. Visuomenė ir žmonės nori žinoti, kas yra teisingai, kas yra tikra, o kas netikra. Tai, manau, jie turi bendradarbiauti ir suprasti, kad mes norim tikrumo, o ne išgalvotų istorijų. [...] Politikai nemėgsta žiniasklaidos, net nenori jų prisileisti [...] Žiniasklaida yra gerai, nes politikas gali tada reklamuotis, kad gautų tų balsų, bet jiems, [žurnalistams], labai reikia nuspręsti, ką jie čia nori matyti, girdėti ir rodyti.

TYRĖJA: Dabar labiau apie jus asmeniškai, ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I13: *Facebook*’o beveik nenaudoju arba *Facebook*’ą naudoju, kad tik naudą kažkokią gauti.

TYRĖJA: Kokią naudą?

I13: Amm, pavyzdžiui. Nauda tokia, kad reklamuoji [įvykį] ir ateina tau iš to nauda, pavyzdžiui ateina į renginį pas tavę žmonės. [...] Aš kaip žmogus savo nebent *Facebook*’ą naudočiau darbiniam reikalui. *Instagram*’as man laisvesnis [...] atrodo. Darbdaviai, eina į *Facebook*’ą žiūrėti iškart: koks tu žmogus, ką tu keli, kaip tu susikūręs savo profilį, kokias nuotraukas esi įkėlęs. O *Instagram*’as yra toks laikinas dalykas, taip man atrodo. Visi žino, kad *Instagram*’as yra kaip tavo dienoraštis, kur tu ką nori, tą ir gali įkelti. Realiai aišku visada reikia atrinkti, ką tu nori parodyti žmonėms. [...] Tai va, o visą kitą aš daugiau nenaudoju jokios, manau, žiniasklaidos. [...] Tai, kaip renkuosi žiniasklaidą? Aš neskaitau Delfi ir 15min, nes susidūriau su daug atvejų, kai buvo pateikta labai daug netikslios informacijos, kurią po to sužinojau iš visai kitų žmonių, kuriais labiau tikiu nei tuo, kas ten yra sudedama. Bet, pavyzdžiui, man labiau patinka kokios Verslo žinios. Jie nekelia apie tas žvaigždutes, o labiau kelia apie tikrai *startuper*’ius visokius. Rašo kaip Lietuva plečiasi, kokios galimybės dar ateina. Tai labiau man patinka toks puslapis. Nes tas Delfi labiau rašo apie viską, aišku, ten yra suskirstyta, bet reikia labai mokėti pasirinkti, man nėra patogus tinklalapis. Ten visko gali rasti, kas

ten renginį padarė, kokia intriga, koks kriminalinis atsitikimas, kokie orai ateina, pavyzdžiui, ir kada tie medžiai pumpuruoja. Nu tai kam įdomu [*juokiasi*] [...]

TYRĖJA: Sakėte, kad skaitėte Delfi ir 15min ir tada sužinojote, kad tam tikra situacija buvo neteisingai pateikta. Jeigu galite, pasidalinkite kas tai per situacija buvo? Nes kaip suprantu po to jūs nustojote naudoti 15min ir Delfi, ar gerai suprantu?

I13: Gerai supranti. Tik, kad situaciją dabar prisiminčiau [*bando prisiminti*]. Žmonių vakarėlis buvo. O kitą dieną turėjo vienas *žvaigždūnas* scenoje pasirodyti ir kalbą sakyti. O buvo [straipsnyje] parašyta, kad tas *žvaigždūnas* negalėjo atvykti, nes susirgo. O realiai sužinojau iš organizatorių tikrą istoriją, kodėl jis neatvyko. Kai įsipini į *backstage*‘ą, tai pradedi ir netikėti. Arba, pavyzdžiui, 15min buvo seniau(o gal net dabar yra), kad pats gali parašyti, sukurti, įdėti straipsnį. Nu tai, jei tu tikrai gražiai, įdomiai kursi, padarysi originaliai, tai ir tikės, net jeigu ir melą parašysi.

TYRĖJA: O, pavyzdžiui, esate *Facebook’e palike’inus* Delfi, 15min?

I13: Dabar galvoju... Šiaip seniau tai tikrai buvau *palike’inus*.

TYRĖJA: Bet nėra taip, kad matote naujienų sraute?

I13: Nematau, nematau. Ne. Gal ir esu *palike’inus*, bet nuslėpus nuo savęs.

TYRĖJA: O ar būna, kad televiziją pasižiūrite?

I13: Nelabai, [aš] neturiu laiko žinioms ir televizoriui, bet labai man patinka dalykas, kai žmonės sako: „aš tai nežiūriu televizoriaus“, bet tada viską kažkaip vis tiek žino visus tuos bajorius. [Reiškia]vis tiek žiūri per savo LNKgo ar TV3play. Tai kaip tu gali sakyti, kad nežiūri tu to televizoriaus? Tai realiai, jeigu į šitą būtent kontekstą, tai kartais pasižiūriu televizorių, bet ir tai ne per patį televizorių, bet per internetinius puslapius, ten LNKgo ar TV3play. Tai pasižiūriu tas laidas, kurios man tikrai patinka, kur Gintarė Gurevičiūtė ar Simona Bandita veda. Labiau apie gyvenimo būdus žiūriu arba per televizorių Stilių. Bet pačių žinių tai kažkodėl nežiūriu, bet nežinau kodėl. [...]

TYRĖJA: Sakėte žiūrit gyvenimo būdo kažkokias laidas, o kodėl jūs jas žiūrit?

I13: Visų pirma, man patinka istorijos. Aišku, nežinau, ar ji tikra, padailinta ar panašiai, bet man patinka istorijos, iš kurių tu pats gali pasiklausyti, pasimokyti. Kartais jos būna net ir įkvepiančios. Kartais tu gali ir idėjų „pasigaudyti“, gali daug ko išmokti. Tu gali pamatyti, ką žmogus apsirengęs, kaip jis kalba, kaip atsakinėja, kokius žodžius panaudoja.

TYRĖJA: O ar tenka radijo pasiklausyti?

I13: Radiją tai jei klausau, tai tik tai muzikos, bet žinių niekada neklausau.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I13: Žurnalas yra populiarius vasarą, kuomet žmonės keliauja į pliažus. Jis – toks pliažinis dalykas, tradicinis, vietoj knygos, pavyzdžiui, kažkodėl man taip atrodo. Bet realiai aš pati neperku jokių žurnalų, nes viskas yra internete. Kažkaip ir va būkim ekologiški, medžius patausokim ir skaitykim internete [*juokiasi*].

TYRĖJA: O iš kur sužinote jums aktualias naujienas?

I13: Čia labai priklauso nuo to, ką aš tuo metu veikiu gyvenime. Jeigu aš atostogauju, tai aš tikrai nenoriu žinoti, noriu išjungti savo mintis. Jeigu esu labai užsiėmusi, man nėra kada domėtis apie politiką ar kažką panašaus. Bet kartais net žinias pasižiūriu ar pasiklausau ką kiti pasako, ką išgirdo. Gal tas lietuviškas dalykas – iš lūpų į lūpas informacijos skleidimas?

TYRĖJA: O iš užsienio žiniasklaidos, ar kažką naudojate?

I13: Ne. Bet tarkim, kad Naujojoje Zelandijoje išpuolis įvyko, tai sužinojau *Instagram’e* ir ką *Facebook’e* seku. O kad pati domėčiausi, tai sakau, šiuo metu man neaktualu. Nebent jei studijuočiau politiką kokią arba studijuočiau labiau teisę, tai gal ir domėčiausi daugiau. Bet kai [aš] studijuoju

kūrybines industrijas, tokį socialinį dalyką, tai man labiau įdomu apie renginius, dūzges, užkulisius visokius ir panašiai.

TYRĖJA: O gal naudojate Youtube?

I13: *Youtube* dažniausiai naudoju tik dėl muzikos, bet ten pilna yra gerų *podcast*‘ų visų, visokių pokalbių, [...]. Įdomu pažiūrėti, kaip žmonės vienas kitą supranta arba kaip kartais pasidaro komunikacija ir kaip vienas kito nesupranta. Laisvės TV irgi pažiūrėjau, kai buvo Seimo rinkimai. Šitą Laisvės TV [man] įdomu žiūrėti, kai Tapinas kviečia į laidą kokių įdomų žmogų. Bet irgi čia labai priklauso, ar turiu aš to laisvo laiko, nes realiai viskas nuo to priklauso. [...]

TYRĖJA: Dar prisiminiau, kad nepaklausiau jūsų apie žurnalistus, gal turite kažkokius mėgstamus?

I13: [*mąsto*] Man patinka kaip žurnalistas Orijus, nes jis keliauja ir jis gan įdomų turi savo stilių. Bet šiaip, gal ir nelabai domiuosi, kai skaitau straipsnį, gal ir nelabai pasidomiu, kas jį parašė. Reikės pasidomėti [*juokiasi*] [...]

TYRĖJA: Keliaujame į paskutinį bloką. Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida? Kodėl taip, kodėl ne?

I13: Tą žiniasklaidą galima išskirti į kelis tipus, pavyzdžiui, ką matai per televiziją, ką gali per interviu perskaityti. Tai labai yra sunkus klausimas. [*mąsto*]

TYRĖJA: Na tai tarkim tai ką matote per televiziją, ar pasitikite labiau, ar ne, ir kodėl?

I13: [*mąsto*] Iš senelių, iš aplinkinių, tėvų girdėta, kad negalima pasitikėti žiniomis, nes nesąmonės šneka. Ir dar iš aplinkinių esu tikrai daug girdėjusi, kad televizijos nežiūriu, nes ten nesąmonės rodo, šneka, todėl negalima pasitikėti. Tai realiai iš žmonių pusės, aš labiau nepasitikinti esu. Bet vis tiek, nors ir nepasiti, bet tau tą įtaką padarys. Nežinau kodėl, gal čia toks bendrai lietuvių bruožas yra netikėti dauguma.

TYRĖJA: O, pavyzdžiui, interneto portalais? Ar tikite ką jie ten rašo?

I13: [*mąsto*] Realiai tai ne, netikiu. Ir gal dėl to daug ir neskaitau, nes kažkaip atrodo, kad [parašyta] pusė – tiesa ir pusė – netiesa. Tai geriau tada neskaitai, ir nesidedi į galvą jokios informacijos, kurios tu nežinai, ar tai tikra, ar netikra.

TYRĖJA: Tai vienodai nepasitikite visais kanalais, ar yra kažkokie kanalai, kurie kelia jums didesnę pasitikėjimą?

I13: Tai kaip ir sakiau, kad Delfi ir 15min man tikrai ne prie širdies, bet Verslo žinios man labai patinka. Jas skaitau ir tikrai pasitikiu. Youtube, kai rodo ir jeigu kažkiek supranti tą žmogaus psichologiją, tai vis tiek matai tą vaizdą, kaip žmogus atsakinėja. Tai tu gali suprasti, kai jis šneka tiesą, matai kai jis turi pagalvot, kaip jis moka sudėlioti tuos sakinius, tuos žodžius. Dar kai pati būnu užkulisiuose, tai pamatau, kas yra surežisuota, todėl televizijos laidomis netikiu, nes jos yra visos surežisuotos. Pavyzdžiui, tie plojimai. Nei ten žmonės nori ploti, nei ką [*juokiasi*] Dar iškirpimai visokie, suklijavimai medžiagos. Nu tai irgi kaip šiais laikais tu gali pasitikėti, kai galima viską sukarpyti, suklijuoti, *sufotoshop*‘inti, net balsą pakeisti? Tai va ir gaunasi, kodėl nepasitikiu. [...]

TYRĖJA: Ko jums trūksta iš Lietuvos žiniasklaidos? Kokios informacijos, temų jums trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I13: Gal netgi informuoja per daug. Sakau, priklausomai, kokią tu pasirenki žiniasklaidą pats žiūrėti, domėtis ir tikėti. Tai vienas žiniasklaidos kanalas informuoja daug nesąmoningų dalykų apie tas žvaigždūnes. O gal kitas per mažai apie Lietuvos politines, socialines problemas, apie kurias mes, lietuviai, turėtume sunerimti ir pamąstyti.

TYRĖJA: O, pavyzdžiui, galvojant apie temų platumą, ar yra temų, kurių jums trūksta?

I13: Aš pati galbūt nerandu temų su tais kultūriniais renginiais. [...] Man pritrūksta apie renginius, kultūrą. Nežinau gal, jei ieškočiau, tai ir rasčiau? Jeigu naujiena priekyje būtų, tai rasčiau. O man

dažniausiai išsoka tikk žvaigžūnės. Žiniasklaidoje visko pilna. Gali atrasti kas ten *bitcoin*‘ais naudojasi, kas ten narkotikais užsiima ar daugiabutis gavo finansavimą namo rekonstrukcijai. . Sakau, tos žiniasklaidos yra per daug ir reikia atsirinkti, ką matyti. Tame pačiame *Facebook*‘o naujienų sraute visko tiek rasi, kad po to nesinorės domėtis. [...]

TYRĖJA: Aha, jau paskutiniai klausimai. Kokias problemas dar matote žiniasklaidoje?

I13: Tai pats pirmas dalykas apie antraštes, kad jos būna netaisyklingos. Ir labai daug žmonių tai yra pastebėję, ne tik aš. *Facebook* ‘e komentaruose žmonės patys sarkastiškai komentuoja „antraštė tokia, bet va patrupinau visą straipsnį, paskaitykite mano komentarą ir suprasite apie ką rašoma“. Ir matai, kad yra daug paspausta mygtukų patinka. Tai reiškia tikrai galbūt čia yra tiesa. Ir parašo tokią nesąmoningą antraštę ir po to supranti, kad straipsnis buvo visiškai ne apie tai, o ji buvo sukurta tam, kad žmogus užeitų. O kita, kad keikiamasi kartais, todėl žiniasklaidą reikia labai prižiūrėti, kas ten netaisyklingus žodžius vartoja.

Informantas nr. 14 [toliau – I14]: grindų dangų klojėjas, gyvena Vilniuje, 24 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 15:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtumėte save pristatyti? Ką šiuo metu veikiate?

I14: Aš gyvenu Vilniuje ir man – 24 metai. O dirbu tokį darbą, kurio, nežinau, niekada gyvenime negalvojau, kad dirbsiu. Iš tikrųjų, kaip eilinis gal jaunuolis galvoja, kad pabaigęs studijas, prasimūš gyvenime kažkaip kažkoks vadybininkas bus. Teko vadybininku dirbti, bet *neprilipo* šitas darbas. Va, o dirbu su grindimis.

TYRĖJA: Minėjote, kad baigėte studijas, tai ką baigėte?

I14: Esu – geležinkelietis, mokiausi pagal mašinisto programą. [...] Pagal profesiją – mašinisto padėjėjas. Teko padirbti dvejus metus ir pereiti į mašinisto pareigas.

TYRĖJA: O kokia jūsų tautinė identifikacija?

I14: Lenkas.

TYRĖJA: Pirmas klausimas, ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I14: Hmm... [*labai ilgai mąsto, o tada juokiasi*] Gal paprasčiau *biški* galima suformuluoti? [*susigėdęs*]

TYRĖJA: Ar, jūsų nuomone, reikalingos spaudos ir žodžio laisvės?

I14: [*mąsto*] Na, mes gyvename laisvoje šaly, tai kiekvienas gali savo nuomonę išsakyti. Neturi būti kažkoks ... visi suspausti, kaip čia pasakius. [*mąsto*] Kiekvienas turi savo nuomonę, gali išsireikšti ir neturėtų būti už tai baudžiama. Kažkas tokio.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I14: Straipsniai kažkokie. [*juokiasi*] Nežinau, kiekvieną dieną tie straipsniai išeina, bet, aš manau, na labai jau išpūstas burbulas. Labai yra nereikalingų daug straipsnių, per daug pas mus tokių dalykų, Galėtų mažiau [būti], galėtų kažkas kontroliuoti. Iš tikrųjų kažkokia nesąmonė atsitinka ir iš karto parašo tą straipsnį. *nu* va, kad dingo kažkoks daiktas, telefonas prie stoties, manau, tai kiekvieną dieną tas vyksta. Vyko, vyksta ir vyks, tai visai nereikalinga [informacija]. To tikrai jau per daug, va tokių nesąmoningų. Kažko konkretesnio ir rimtesnio [reikėtų].

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kaip jus pasiekia informacija?

I14: Dažniausiai socialinius tinklus naudoju. Ant kiekvieno kampo žmogus dalinasi kažkokias straipsniais. Tai va pasiekia per socialinius tinklus. O kad konkretų koki dalyką skaityčiau – tai ne.

Tiesiog kuris pasitaiko, jeigu užkabina antraštė. Dažniausiai su antraštėmis ten yra *nu* du skirtingi dalykai. Antraštė ir straipsnis – jie dažniausiai nesueina.

TYRĖJA: Kokius dar žiniasklaidos iššūkius pastebite?

I14: Perskaitei antraštę [tai viena], o pradedi turinį skaityti ir visai neatitinka. Galėtų irgi būti kažkas rimtesnio. [tyla]

TYRĖJA: Gal turėkite omeny šitą klausimą. Aš dar kitoje vietoje jo paklausiu. Pavyzdžiui, o socialiniuose tinkluose jūs sekate kažkokius naujienų portalus?

I14: Gal ir yra, gal ir buvau kažkada *užsilike*‘inęs, bet taip tai nelabai, žinokite, mane domina šitie dalykai. [susigėdęs]

TYRĖJA: O gal kažkokio internetinio portalo nuorodą paspaudžiate dažniau? Ar tai būna lietuviški ar užsienio straipsniai?

I14: Skirtingi būna, ir lietuviški, ir užsienio straipsniai, bet dažniausiai tai būna lietuviški 15min, Delfi ten tokie.

TYRĖJA: O iš užsienio žiniasklaidos ką naudojate? Kokias kalbas mokate?

I14: Tiek ir rusų moku, dalinai anglų. Kurios pasitaiko tiksliai nepasakysiu. Jeigu antraštę parašo angliškai, tai permetu akimis ir labai nesigilinu. Bet daugiausiai lietuvių, o kartais kažką rusų kalba pasiskaitau.

TYRĖJA: Gerai, o tada, pavyzdžiui, radijo ar būna, kad pasiklausote?

I14: Tik žinias per M – 1, o jei ryte važiuoji darbą, tai tik žinias. O taip tai stengiuosi kuo mažiau gilintis, save apkrauti.

TYRĖJA: O televiziją gal žiūrite?

I14: Per televizorių nežiūriu, niekada nežiūriu. Nuo vaikystės nemėgau žinias žiūrėti ir iki šiol išliko toks dalykas. [juokiasi]

TYRĖJA: Bet šiaip televizorių pasižiūrite? Ar iš viso televizoriaus nežiūrite?

I14: Pasižiūriu, bet dažniausiai tai dėl vaizdo, kai prie kompiuterio dirbu, dėl garso.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I14: Ne, ne.

TYRĖJA: O kai skaitote kažkokį straipsnį, tai kodėl jūs jį paskaitote, kodėl jį atidarote?

I14: Geras klausimas. Gal sudomina antraštė, kad sužinoti, kas ten tokio įdomaus, kuo žmonės dalinasi, su kuo tai susiję. O taip net nežinau, neįsivaizduoju, kodėl tai darau, kaip daugelis žmonių [neįsivaizduoja]. Įprotis daugiau, kaip ir su socialiniais tinklais, kažkiek priklausomybė. Nes net nežinau, kam Facebook reikalingas. [juokiasi] Įsijungiu bele *pascroll*‘inti. Priklausomybė čia, manau.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje? Kam reikalinga žiniasklaida?

I14: [mąsto] Čia aš manau, jeigu būtų, aš nežinau. [mąsto] Na tik valstybinė žiniasklaida jeigu būtų, tai būtų gerai. Ji va turėtų informuoti žmones, kažką pranešti. O kiti straipsniai DELFI, 15min, Lrytas, TV3 va aš, manau, čia daugiau yra pinigų uždirbimas ir nieko iš to. Kaip ir buvo anksčiau paminėta, yra daug yra beprasmiškų straipsnių. Jie iš to uždirba pinigus, marketingas ir taip toliau.

TYRĖJA: Tai manote, kad komercinė, nevalstybinė žiniasklaida nereikalinga?

I14: Nu taip. O kam jos reikia? Tik pinigus daro.

TYRĖJA: O galvojant apie temas, kaip kultūra, sportas, orai, kas turėtų informuoti, jei ne žiniasklaida? Ar žmogus pats turėtų ieškoti informacijos? Kaip jūs įsivaizduojate?

I14: Iš dalies 50 ant 50. Žmogus pats galėtų ieškoti, nes yra ne žiniasklaidos tinklalapių. Yra Gismeteo, kur tik orus praneša. Yra kažkokios asociacijos, kurios užsiima tuo. Jos specializuotos. Ir

sportas, manau, panašiai – yra įvairių tinklalapių apie sportą. Žiniasklaida, nežinau, turėtų ne tokiais dalykais užsiimti. Labiau gal va, jeigu dingsta žmogus, kaip dabar per Facebook ieško. Čia kaip ir minėjau, labai daug beprasmiškų temų. Turėtų būti svarbesnės temos, va susijusios su valstybe, su dingusiais žmonėmis, manau. Parašo, kad mirė narkomanas tabore. Nu kam tai įdomu, nežinau. [juokiasi].

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I14: [ilga tyla]

TYRĖJA: Kaip jūs atskirtumėte gerai dirbantį nuo blogai dirbančio žurnalisto?

I14: Net nežinau. [mąsto] Dažniausiai blogam žurnalistui yra jau prigimta, jei meluoti moka, tai moka. O kuo skiriasi, tai gal kad teisybę rašo ir reikalingą straipsnį. O blogas – tai dezinformaciją rašo, geltoną spaudą – nereikalingą, melagingą kažkokį dalyką.

TYRĖJA: O jeigu norite ką nors sužinoti, kur Jūs ieškote informacijos? Kokiu informaciniu keliu Jūs einate?

I14: Naršyklėje Google, ten paprasčiau surasti, tai ten ieškau. Va, pavyzdžiui, jei mašiną reikia suremontuoti ar sloga užpuolė ir vaistų reikia, manau, kiekvienas žmogus taip daro.

TYRĖJA: O Youtube kanalą naudojate?

I14: Naudoju tik muzikai.

TYRĖJA: Ar jūs pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I14: Iš dalies, tik iš dalies, 100 procentų negaliu pasakyti taip. O atsakyti kodėl, tai nežinau.

TYRĖJA: O gal būna, kad vienomis temomis pasitikite labiau nei kitomis? Ar portalais vienis labiau nei kitais?

I14: Pasakysiu, kad dažniausia parašytas tas pats, nes vieni nuo kitų kopijuoja. Parašyta panašiai, sakiniai ar žodžiai skirtingai nebent išdėlioti. *Copy paste*.

TYRĖJA: Kas turi būti straipsnyje, kad jūs pasakytumėte, kad meluojama?

I14: [mąsto] Kaip čia atsakyti, net nežinau.

TYRĖJA: Skaitant straipsnį, kas jums patinka arba nepatinka? Kalbėjom apie antraštes.

I14: Nežinau, kaip čia pasakyti. [mąsto] Antraštės turėtų būti tikslesnės.

TYRĖJA: Kokios informacijos, temų jums trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I14: O ne. . Pas mus yra visko ir visko labai daug. Kas pusvalandį straipsniai apie sportą, automobilius, kriminalus, politiką. Nežinau, ko gali trūkti.

TYRĖJA: Jums užtenka temų įvairovės?

I14: Taip taip, vis tiek visko neperskaitau. [šypsosi]

Informantas nr. 15 [toliau – I15]: vaikų sporto treneris, gyvena Šiauliuose, 24 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 15:00

Interviu forma: interviu internetu su kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti?

I15: Baigiau sporto vadybą Kaune, dabar grįžau į Šiaulius ir realiai treniruoju vaikus, organizuoju renginius, bet save labiau skaitau prie vadybos žmogų.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I15: Tai faktas, kad reikalinga, kad būtų informacinis balansas visuomenėje, nes jeigu būtų tik viena informacija pateikta be kitų šaltinių, tai mes gyventume kaip Šiaurės Korėjoje. Nu taip gyvenome anksčiau. Nebūtų įvairios informacijos, būtų plaunamos smegenys galima sakyti. Tada būtų labai lengva vyriausybei, galėtų padaryti cenzūrą, užblokuoti Delfi ir laikraščius. O žiniasklaida ir apskritai medijos šiai dienai labai gerai pasitarnauja tam tikrų faktų atskleidimui. Pati žurnalistika šiais laikais yra *nusivąžiavusi*. *Teliko* nebežiūriu, Delfi, 15min neprisimenu, kada paskutinį kartą esu skaitęs ir „jeigu man reikia kokių faktų, tai tikrinuosi per kelis šaltinius. O tą funkciją gerai atlieka Facebook. Yra tam tikrų žmonių, kuriuos seki su aktualia informacija, ir tada pamatai tą visą nuomonę. Žiniasklaida negaliu sakyti, kad yra blogai. Tikrai žmonės padeda, atskleidžia tam tikrą tiesą, tam tikrą melą. O tyrimai žmonių, kurie rašo knygas, irgi labai daug atskleidžia, ko mes nežinome. Tai tik klausimas, kaip yra interpretuojama ta pati informacija. Kaip buvo ir su Skverneliu, kur jis pavarė ant žiniasklaidos ir paskui neviešino ir tada buvo toks nuplautas pasipiktinimas. Žodžio laisvė – būtina, nes mes gimėme laisvėje, mūsų tėvai ją iškovoję. Tik klausimas, kaip tą laisvę naudojam, tai čia jau prasideda vertybės. Tokia gėrio ir blogio kova, gera nuomonė, bloga nuomonė. Tai mes turim tą laisvę, tik klausimas, ką mes darome su ja. Vieni ja naudoja vienais tikslais, kiti – kitais. O negatyvas vis tiek būna pagautas. [*pasakoja pavyzdį pavišintą per Facebook, kaip buto nuomininkai nuomojantys butą per Airbnb buvo įtaisę kamerą dūmų detektoriuje*]. Tai įsivaizduok, kas būtų jeigu nebūtų tokios platformos? Informacija dabar sklinda daug greičiau negu per tradicinę žiniasklaidą ir negu regionuose. Mano atveju buvo pateikta informacija ištraukta iš konteksto ir buvo specialiai varoma ant tam tikrų žmonių. O regioninė žiniasklaida prieš rinkimus buvo nupirktą. Įsivaizduok, tu esi laidos vedėjas ir tau duoda *štuką* eurų kandidatas ir tada turi uždavinėti susiderintus klausimus, į kuriuos kandidatas jau yra pasiruošęs atsakymus, o tada apsimeta, kad jis yra pats geriausias. Tai va taip buvo. [...] Be laisvės, tai negalėtumėme išreikšti savo nuomonės, gyventumėme dezinformacijoje tam tikroje, nes yra kiti interesai ir klausimas, kokiomis vertybėmis vadovaujamės, tiek mes, tiek žiniasklaida, tiek tie, kas teikia faktus.

TYRĖJA: Minėjote, kad buvo nupirktą laidos vedėją...

[*nutraukia*]

I15: Televizija visa.

TYRĖJA: Ar jūs turėjote omenyje konkretų pavyzdį, ar dažnai pastebite tokias praktikas Lietuvos žiniasklaidoje?

I15: Nesu ekspertas, bet kadangi pats dalyvavau rinkimuose savivaldybių, tai šitai situacijai esu artimas. Prieš rinkimus ypač [tokios veiklos] suaktyvėja, bet esmė, kad yra tam tikri politikai, kurie pasidaro savo laidas. Įsivaizduok, Skvernelis pasidaro savo laidą per LNK „Savaitės įvykių apžvalga“. Jis sumoka LNK ir žurnalistas užduoda jam patogius klausimus. Tai nesant debatams, ir konkurencijai. Ir buvo panaši situacija rinkimų laikotarpyje, kai tam tikri politikai bando save pateikti iš labai geros pusės. Tą patį merą mūsų kvietė, kuris laimėjo, bet jis nesivėlė, nes ir taip buvo aišku, kad [laimės]. Tai neanalizuosiu, kodėl pasidaro regioninės televizijos. Nes vis tiek regioninės televizijos yra finansuojamos iš savivaldybių. Tai reiškia, kad kažkam yra patogiu gauti tam tikrus finansus, kuriant tokį turinį. Ir kitas dalykas regioninė televizija sėdi tokioje geroje padėtyje, nes gauna pinigų, ir kaip privačiame sektoriuje, jiems makaulės sukurti nereikia, nes kaip ir taip viskas aišku. Nacionalinės televizijos laidos tai eina į internetinę televiziją tiesiogiai, o regioninės televizijos taip ir nedaro nei debatų, nei ką apskritai. Laisvės TV atvažiavo ir padarė debatus, o ne regioninė televizija, kuri pinigų gauna, kad priimtų ir viešintų įvairių partijų nuomones. Tai reiškia, kad kažkam yra patogūs interesai, direktorių piniginis interesas. O regioninę televiziją žiūri 45 + metų

auditorija, kurie tiki visais tais dalykais ir juos lengva paveikti. Ir palyginant, koks yra rinkėjas, tai jaunų mažėja, o senų daugėja ir tie senieji ne viskuo domisi. Gaunasi, kad tie, kurie aktyvūs yra socialinėse medijose iki 40 metų ir aktyviai dalinasi viskuo, yra labai mažuma. Kritinės masės nėra. O dauguma – tikslingos informacijos nežino. [...] Mano meras – tai reklamavosi tik socialinėse medijose, kai kiti kandidatai – tradiciniais būdais, bet va irgi pateko į tarybą, tai čia kai ką pasako apie auditoriją rinkėjų. Socialinėse medijose pati matai, kiek gali dalykai virsti dideliais dalykais, nes va kitam pasaulio gale kažkas atsitinka, o Lietuvoje, žiūrėk, jau žmonės reaguoja. [...] Yra tokie tinklapiai Kalba Šiauliai, Kalba Kaunas, tai mane ten buvo pasikvietę. Tai jų požiūris kitoks, ieško kitokių požiūrių ir žurnalistė sakė, kad vienintelis karas, kuris dabar yra, tai kartų karas.

TYRĖJA: O šiek tiek grįžtant prie bendri žiniasklaidos sąvokos, kas jums tai yra? Kas į ją įeina?

I15: Oi žiniasklaida. [mqsto] Apibrėžti sąvoką [mqsto] Man žiniasklaida asocijuojasi su tradicinėmis priemonėmis: televizija, radijas, laikraščiai, naujienų portalai, o medijoms tai internetinė televizija, socialiniai tinklai.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokias funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I15: Faktas, kad reikia. Yra greitesnis būdas prieiti prie informacijos, pavyzdžiui, miestas daro remontą arba ekstra atvejis. Tai informuoja apie svarbius dalykus greituoju būdu per tam tikrus kanalus. Nes yra tiesioginė komunikacija iš lūpų į lūpas arba VBS – viena boba sakė. [juokiasi] Tai tiesiog ta komunikacija – palengvina žmonių gyvenimus, pradedant nuo buitinių dalykų, kultūrinių, pramoginių dalykų. [Žmonėms] nereikia kažkur važiuoti sužinoti, kokie renginiai vyks, o tiesiog gali nusipirkti laikraštį. Tai – taupo laiką, o medijos? Tai dar taupo ir medžius.

TYRĖJA: O kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I15: Mmm. [mqsto] geras klausimas. Žurnalistai turėtų laikytis etikos kodekso. Svarbus ir vertybinis požiūris, ką tu nori daryti, kas susiję su tavo pašaukimu, ką tu nori daryti gyvenime? . Pakankamai nemėgstu skaityti, kai žiniasklaidoje yra koks nuomonių ringas. Tai nemanau, kad žiniasklaida yra tinkama platforma reikšti nuomonei, bet kaip LRT Forumas, kur vyksta debatų forma yra žiauriai super. Nes žurnalistas turi būti kietas, nešališkas, neturi pateikti savo nuomonės, kas yra pakankamai sunku. O dabar kur tik pažiūrėsi, tai tam tikrų žurnalistų nuomonės yra reiškiamos.

TYRĖJA: O kas trukdo, kad būtų ji tokia, kokios tikėtės?

I15: [...] Man labai patinka LRT platforma, nes ji, kaip valstybinė institucija, sukuria labai įdomių ir gerų produktų, kuriuos aš pats žiūriu. Aš nežiūriu LNK ir TV3. [...] Man patinka dokumentikos tarpvalstybinių santykių. Nu būna, kad ir nesąmonių paleidžia, bet esmė, kad komercija yra komercija, yra verslas. Komercija daro tai, kas patinka didžiajai daliai visuomenės – 24 valandos. Lietuvių mentalitetas – kitam blogiau, tai va linksma pasižiūrėti „aš šūdinai gyvenu, tai pažiūrėsiu, kaip kitam šūdinai einasi“. Blogiausia būtų uždrausti komercinę žiniasklaidą, [...] nes nebuvimas elementarios konkurencijos, pakenktų kokybei. Čia elementari ekonomikos teorija.

TYRĖJA: O kokius LRT kanalus naudojate?

I15: Aš mediateką žiūriu. Žiūriu *finas* dokumentines ir istorines laidas, gerus filmus anonsuoja, kokybiškus, mano nuomone. Mediatekoje gali prisijungęs bet kada pažiūrėti. Nereikia nei *teliko*, nei nieko. TV3play, tai kai ten prisijungi. Dabar pradėjau domėtis Lietuvos kriminaline istorija, tai LRT buvo padariusi dokumentinę seriją, tai viską peržiūrėjau. Yra tam tikras archyvas, pasižiūri ir problemų nekyla. Ir pats pateikimas vizualinis yra man priimtinas, ji nėra tokia atgyvenusi, yra moderni televizija, kuri skaitmeninėje platformoje, tai viskas *okey*. Anonsuoja tiek sportą, tiek

kultūrą, tiek panoramą. LRT žinios skiriasi nuo kitų kanalų tuo, kad LRT yra vienintelis kanalas, kuris nerodo kriminalų. [...] Nes tie kriminalai – baisu. O koks pateikimas visuomenei? Tu pagalvok, ar blogos naujienos aktualios visuomenei? Atsitiko kokia avarija, nei kažkam įdomu, nei aktuali informacija, nei koks informacinis pranešimas. Tai man šitas faktas labai patinka.

TYRĖJA: O jeigu turėtumėte galimybę praleisti kriminalus, ar žiūrėtumėte žinias per TV3?

I15: Ne, nežiūrėčiau, nes jie komercinė televizija, Jie pateikia reklamas, kurių aš nenoriu matyti, kurios man nėra aktualios. LRT turi reklamas, bet jų pakankamai nedaug, jos nesikartoja taip dažnai. Kitos televizijos turi daug informacijos, kurios aš nenoriu matyti, kurios man nereikia matyti, pradedant nuo reklamų, ką daro komercinė pusė. Jų pagrindas yra ne vertybės, o jų tikslas – komercija. Mano nuomone, kad kiekviena žiniasklaidos platforma turėtų turėti vertybę, kad jie kažką formuoja. Faktas, kad jie konkuruoja pramoginėse srityse, bet LRT turi Duokim garo, kuris nemirtingas, *amazing*. Aš nežiūriu *teliko*. Ir, kai nueini į TV3play, tai turi labai daug reklamų peržiūrėti ir ten labai šūdinios naujienos, kad kokiam nors kaime gimė trijų galvų viščiukas. Na va tokio tipo. Tai, jeigu man reikia pramogų, tai mano pramogos yra ne tokios. Pirmas dalykas, man reikia konkrečios, aiškos, trumpos informacijos, ką man puikiai duoda LRT televizija. Nepaisant to, ar tai tradicinė medija, ar šiuolaikinė.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I15: Ne, nenusiperku. [*mąsto*] Dažnai skaitau, jeigu būna kavinukėse. Laikraštis yra labiau vintažinis dalykas, oldschool'as, man bent jau. Kieta laikraštį paskaityti, kai būni jau seniai jį skaitęs. Pasiskaitau iš smalsumo pasižiūrėti, kokia situacija, ką rašo tai dienai, kokios situacijos, Laikraščiai vis tiek yra labiau nuomonių nei faktų pateikimas. Bent jau ką matau Šiauliuose, nežinau, kaip kituose miestuose yra, bet matau, vienašališką nuomonę. Gal kiti taip negalvoja, bet aš perverčiu, pasižiūriu ir tikrai nesu tas, kuris skaito labai. Panoramą ir tai kartą per savaitę pasižiūriu, nes neturiu laiko sėdėti ir sėdėti.

TYRĖJA: O radijo klausotės?

I15: Realiai, visai neplanuotai nebent.

TYRĖJA: Grįžtant prie internetinių portalų, ar galite įvardinti kuriuos ir kodėl naudojate?

I15: [*atsidūsta*] Pagal topus, jeigu vardinti, tai dažniausiai 15min naudoju. Bet tas dažniausiai, tai paskutinėje vietoje, kai užknisa ir jau būnu viską persižiūrėjęs *Facebook'o*, visus *Instagram'o stories*, šunį išvedęs {į lauką} ir pasidaręs valgyti. Tai 105 vietoj. Tai va tada įsijungiu. Jie neblogus *podcast'us* daro, nežinau pavadinimų, bet tokie du veikėjai daro mini diskusiją gerą. Tada apie sportą yra *podcast'as*. O jeigu *prasieinu*, tai *prasieinu* per sportą ir ką reikia aktualiausio. Ir užeinu, jeigu *google'inu*, kai man reikia kažkokios informacijos ir tada 15min išmeta. Tai 15min, Delfi, tada regioninė kokia eina, Lrytas.

TYRĖJA: Iš kur sužinote aktualijas? Iš socialinių tinklų?

I15: Gal [*mąsto*] [...] *Facebook* profilis yra verslo profilis, jis nėra šiaip gyvenimo. Arba būna Laisvės TV, kur sužinau aktualijas, arba Panoramoje. Bet iš esmės dairausi skaitmeninių naujienų, nes patogu. Aš daug keliauju, taupau laiką, įsijungiu ausines tam pačiame autobuse. Tai pasijungiu Laisvės TV ir pasijuoki. Žinių radijuje irgi yra labai gerų laidų yra. Realiai tiesiog reikia žinoti atitinkamus žmones, kas ką daro ir tada nereikės tradicinės žiniasklaidos, nes jie pateikinėja tą informaciją. Nes pas mane būna Panorama, jeigu ne ji, tai Laisvės TV. Jeigu būna proga, kaip pramoginis žiniasklaidos kanalas, būna Laisvės TV.

TYRĖJA: O kokių tikslų jūs naudojate minėtas žiniasklaidos priemones?

I15: Jeigu segmentuojant, tai Panorama yra aktualijos, nes man yra įdomu, kas vyksta aplink mane, kaip aš galiu prisidėti prie aplinkos kūrimo, jeigu ne Lietuvos mastu, tai bent Šiaulių. Nes yra daug veiksmų, kurie daro įtaką mūsų gyvenimuose, verslams, veikloms, tai noriu *prasicheck*inti, kokios aktualijos yra. Laisvės TV irgi priskirčiau aktualijoms, tik jų forma yra daug patogesne forma. Jie pateikia aktualijas su pramoginiu akcentu labai patogioje platformoje – Youtube. [...]

TYRĖJA: Dar minėjote regioninę žiniasklaidą?

I15: Ne, ne, regioninės nežiūriu.

TYRĖJA: O kaip su užsienio žiniasklaida – ar naudojate?

I15: Nenaudoju, kaip man pasakyti, dėl kalbos barjero. Nėra taip, kad nežinoma, bet kadangi reikia daug laiko investuoti į suvokimą, tai [nenaudoju]. Nesu tas, kuris BBC, CNN sekčiau, bet jeigu informacijos konkrečios ieškau ir iki jų nueinu, tai pasiskaitau. Nėra taip, kad negaliu suprasti, bet neseku pats nuolatos.

TYRĖJA: Grįžtant prie Lietuvos žiniasklaidos, ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I15: Aš pasitikiu tuo, ką naudoju. LRT, kuri yra valstybinė, kuri kaip ir galėtų labiausiai dezinformuoti, bet jiems galioja žurnalistų etikos kodeksas, tai pakankamai rimta struktūriškai organizacija. Matytusi, kad jie daro kažko ne to, jeigu darytų. Mano nuomone, aktualijų, pramoginį turinį paruošia tikrai gerą. Laisvės TV aš žiūriu todėl, nes matau, kad Tapinas turi labai stiprias vertybes, kurios rezonuoja su mano. Man nepatinka neteisybė ir mano pagrindinės vertybės yra kad nekenčiu nesąžiningumo ir nekenčiu melo. Tai matau iš Tapino, kuris žmonėms stengiasi parodyti žmonėms tą kelią, yra patriotiškas ir iš nieko sukūrė tokią platformą. Tai žmonės pasitiki, mato, festivaliai vyksta, tai tai labai daug pasako.

TYRĖJA: O be Tapino, gal turite kitų mėgstamų žurnalistų?

I15: Yra Jakilaitis, Miliūtė. [mąsto] Gal taip greitai į galvą nešaus. [...] Žmonės mato, kad jie profesionalai, matosi informaciją [pasirenka], kaip jie dirba. Man jie yra profesionalai, matosi iš elgesio, iš manieros, iš gestikuliacijos, su kuo bendrauja, su kuo turinį kuria. Tai viskas aišku pasidaro.

TYRĖJA: Ar galėtumėte pasakyti, kad nepasitikite kitomis žiniasklaidos priemonėmis?

I15: Tai Delfi, jo. Delfi yra komercinė žiniasklaida, kur rašo, mano nuomone, daugiausiai gal ir ne melą, bet iš tam tikro fakto išpūstą burbulą ir tiesiog antraštės pritraukia žmones. Gal ir yra tame turinyje 10 – 20 procentų gero turinio, bet juos užgožia kiti Delfi straipsniai, kurie yra pateikiami. Pavyzdžiui, tas ir tas susituokė ir panašiai. Ir kokios temos yra keliamos į pirmas vietas. Ten kur būna faktiniai dalykai, tai visi paima bendrą informaciją, bet man Delfi daug pasitikėjimo nekelia. 15min tai yra kažkiek geriau, bet irgi esu girdėjęs įvairių atsiliepimų. 15min tikrai geriau nei Delfi. Kas įdomu, kad Lrytas save pozicionuoja kaip vidurinėsios klasės priemonė. Iš televizijos, gal ir jo, turinys neblogas. Bet pati medija, portalas, kiek girdėjau ir pats pamačiau, kad nelabai. Tai neseku.

TYRĖJA: Kokias, jūsų nuomone, Lietuvos žiniasklaida turi problemas be jau jūsų minėtų?

I15: [...] Tos pačios Delfi, 15min, komercinės žiniasklaidos šauna su koku įdomesniu projektu kartais, ne taip dažnai, bet va su Algiu Ramanausku buvo. Tai čia pozityvioji pusė komercinės žiniasklaidos, Nes nėra juoda balta. [mąsto] Jeigu *brainstorme*inant, tai man atrodo, kad komercinėms [priemonėms], tai vertybių trūksta, aš suprantu, kad jie turi iš kažko uždirbti, bet kažkaip nematau, kad vertybių būtų pas juos. Visi yra susikūrę įmonės strateginę viziją, kas *biški* pasidomi strateginiu valdymu, bet kiek realiai atitinka, kokios yra vertybės tai niekas apie tai nekalba. Kai nėra vertybių, tai matosi, pagal ką žmonės dirba. Norėtusi, kad kai komercija uždirba pinigus tai galėtų ir mūsų visuomenės požiūrį keisti. Nesakau, kad mūsų visa visuomenė yra *tūpa*, yra labai

protingų žmonių, mes darbšti tauta labai. Bet kad gali daryti įtaką žmonių formavimui arba kad bent tam tikri straipsniai sukeltų tam tikrus debatus tarp žmonių. Nes mes lietuviai šalti, nenorime arba nemokame bendrauti. [...] Tai esmė vertybės, ir kad galėtų kitaip formuoti savo poziciją į informaciją, nes nuėjus į Delfi, tai pasiklysti, kaip į kokią labirintą, visko pripūsta, pridaryta, tų projektų. 15min mažiau. Bet vis tiek. ir nutinka taip, kad ta informacija, kuri yra įdomi ir aktuali, ji nėra topuose ir tada pasimeta. [...]

TYRĖJA: Ar pats esate įsitraukęs į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašęs straipsnį, siuntęs nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašęs komentarus po straipsniais?

I15: Esu. Į regioninę rašiau straipsnius apie sportus. Nacionalinėms irgi siunčiau, praėjo kai kur, bet ne į Delfi, 15min. Tai ten su nuotraukomis pranešimas spaudai.

Informantė nr. 16 [toliau – I16]: marketingo vadybininkė, gyvena Kaune, 26 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 19:00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I16: Esu <V> <P> marketingo bakalaurė, marketingo magistrė. Baigiau <X> universitetą. Dirbu marketingo srityje, marketingo skyriuje, marketingo vadybininke. Aš gyvenu Kaune. Man – 26 metai ir esu tikra lietuvė.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I16: Spaudos ir žodžio laisvė yra galimybė išsakyti savo mintis viešai. Galbūt negalima sakyti nesulaukiant kritikos. Išsakyti laisvai, turėti galimybę diskutuoti ir pateikti savo nuomonę, žinoma, svarbiausia, argumentuotą.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I16: Žiniasklaida – tai kažkokios naujienų sklaidos priemonės. Plačiąja prasme – žiniasklaida tai internetas, spauda, visi informaciniai šaltiniai, leidiniai, knygos.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai?

I16: Gerą žiniasklaidą aš įsivaizduoju tokią, kurioje naujienos turėtų būti pagrįstos kažkokiais tyrimais, keliomis nuomonėmis, duomenimis. Ir visiškai priešinga, blogoji žiniasklaida yra atvirkštinė – kuri visai be argumentų. Skaitau tokią informaciją, kuri patikima, galbūt tų autorių, tų rašytojų, kurie patikrina ir pateikia kelis požiūrius į vieną temą. Norėčiau, kad žiniasklaida būtų, kur sąvoka, mintis būtų apibrėžta, išreikšta keliais požiūriais, bet pagrįstai, pamatuotai ir leidžiant išsirinkti, leidžianti suformuoti savo patiems nuomonę apie kažkokią temą.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I16: Greičiausiai, informavimo funkciją apie savalaikius, pirmiausia, dalykus kas vyksta čia ir dabar, kas vyksta visuomenėje, kas vyksta pasaulyje. Gal dar apie numatomus dalykus, ko galime tikėtis. Vis tiek iš žiniasklaidos pagalba formuojame nuostatas, vertybes, kuriomis gyvename. Tai turi būti įtaka šios dienos žinioms ir ateities žinioms. [šypsosi]

TYRĖJA: Koks žiniasklaidos santykis turėtų būti su politikais?

I16: Girdėjau mintį apie vieną politiką, kuris bandė reguliuoti žiniasklaidos priemones ir buvo labai stipriai supeiktas, kad nedėtų politikams kištis į žiniasklaidą. [mąsto] Bet pasitaiko, kad politikai ne vietoje ir ne laiku kišasi į žiniasklaidos [sferą] ir nori paveikti pačių naujienų sklaidą, tikrumą arba pateikia savo argumentus ir bando paneigti žiniasklaidos pateiktas žinutes. Tokiu atveju politikai *dega*, nes formuojasi nuomonė apie juos, kaip politikus, kurie kišasi į žiniasklaidą. O atvirkštinis variantas, jeigu žiniasklaida kištųsi į politiką, tai būtų didesnis, platesnis santykis, nes žiniasklaida stipriai paveikia politikus, ypač rinkimų metu, kada skleidžia informaciją apie jų gyvenimo būdą, praeities skandalus, dabartinius veiksmus ir turi didelę įtaką renkant naują valdžią. Taigi, manau, [kad] čia didesnis santykis, tai yra žiniasklaidos įtaka didesnė politikai, nei politikų kišimasis į žiniasklaidą. [šypsosi]

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I16: Iš tikro daugelis ypač naujienų portalų turi begalės žurnalistų, kurie tokie populistiniai. Jie rašo bele rašyti. [šypsosi] Tai užsakomi straipsniai pagal tai, kas aktualu, galbūt ta populiariąja prasme. Vietoj to, kad skleistų informaciją, kuri būtų naudinga šviečiant visuomenę. Tokių labai daug, kurie save vadina profesionalais. Aišku norisi, kad tokiu būtų mažiau. Ir, kita vertus, yra daug gerai rašančių, ne profesionalų, kurie savęs nelaiko žurnalistais. Jie rašo blogus, rašo savo išgyvenimus, pastebėjimus. Ir jie tai daro profesionaliau nei žurnalistai, kurie dirba informaciniuose kanaluose. Tai vėlgi vertinu labai kontraversiškai. Geriau rašytų tie, kurie moka gražiai, argumentuotai viską pateikti negu tie, kurie kvailus straipsnelius rašo apie populiariusius dalykus, kurie vėlgi man yra kontraversiški, bet yra aktualūs tam tikrai visuomenės daliai. Man aktualūs kiti, kurie būna profesionaliai surašyti.

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I16: Turbūt pagrindinis, svarbus dalykas – gimosios kalbos mokėjimas. Tenka skaityti daug kalbos kultūros klaidų, elementarių, grubių kalbos klaidų, kurias daro kasdien rašantys žurnalistai. O žmonės skaito, mokosi, mano, kad tai normalu ir laužo tą kalbą. [šypsosi] Būtų smagu, kad jie rašytų gražiai, taisyklinga lietuvių kalba. Antra, vėlgi gali būti, kad tiems, blogiečiams, mano nuomone, žurnalistams labai didelę įtaką daro redaktoriai, jų vadovai. Galbūt straipsniai būtų įdomesni ir įvairiomis temomis. Todėl norėtųsi, kad žurnalistai [...] rašytų apie dalykus, kurie jį [patį] domina. Mokantis rašyti žurnalistas turi įsigilinti į dominančias temas ir rašyti.

TYRĖJA: Kokie žurnalistai yra jūsų mėgstamiausi?

I16: Nepasakysiu pavyzdžių tikrai.

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I16: Šiuo metu labai nedaug, nes esu nusivariusi nuo kojų ir stengiuosi grįžusi namo naudoti vizualinę žiniasklaidą. Įsijungusi televizorių ir darydama vakarienę pažiūriu LRT Panoramą, nes šituo kanalu pasitikiu. Įlendu į socialines medijas: LinkedIn, Facebook, ką išmeta tuo ir naudojuosi.

TYRĖJA: O kodėl apskritai naudojate žiniasklaidą? Kodėl žiūrite Panoramą?

I16: Tam, kad žinočiau, kas per dieną įvyko. Buvo vieną pavasarį, kai aš labai daug dirbau ir nieko neskaičiau, niekuo nesidomėjau, o buvo iš ryto įvykęs teroristinis aktas. Visi aplink kalbėjo, o aš nieko nežinojau, nieko negalėjau pasakyti. Reikia, kad žinočiau, ką per dieną praleidau, kaip reaguoti, kokią nuomonę susidaryti, todėl ir žiūriu.

TYRĖJA: Kalbant apie jūsų pasirinkimą žiūrėti Panoramą per LRT, kodėl žiūrite per tą kanalą, o ne per LNK ar TV3, kur irgi rodo žinias panašiu metu?

I16: Juos kartais irgi įsijungiu, bet vėlgi kita kokybė ir kitas tipas žinių. O LNK, TV3 apžvelgia panašias žinias realiu laikotarpiu, bet labai daug dėmesio skiria ir komerciniams reportažams, kažkokių nuomonių ieškojimams, miestiečių kalbinimui, kurie man nėra labai aktualūs. [...] O LRT labiau pasižymi ekspertiškumu.

TYRĖJA: O socialiniuose tinkluose sekate naujienų portalus? Arba, jeigu pamatote naujienas socialiniuose tinkluose, į kurį portalą nueinate?

I16: Portalai vėlgi labai skirtingi. [juokiasi] Pas mane yra tie Adweek [mąsto], oi kaip sunku prisiminti dabar [šypsosi], tai daugiau profesiniai visokie. O iš lietuviškų [portalų]... [mąsto] Matau Kas vyksta Kaune, nes pati [esu] kaunietė. Jie kelia naujienas kas vyksta aplinkui šitame mieste, o daugiau... [mąsto] Delfi *nefollowin*‘u. [...]

TYRĖJA: O 15min, Lrytas, Alfa portalus?

I16: Nei vieno nesu *užfollow*‘inusi, bet, matyt, sekioja reklama, nes jeigu dienos eigoje paspaudžiu kokį aktualiausią straipsnį, šiuolaikinė reklama moka atrinkti ir išmesti atitinkamas naujienas. Dažniau aš būnu naujienas per televizorių girdėjęs, per vakaro žinias ar tas pats Facebook išmeta – būtent iš to sekiojimo apie mane.

TYRĖJA: Tai specialiai į internetinius portalus neinate?

I16: Man informaciniai portalai [skirti] tik reklaminiams baneriukams pasižiūrėti. Tai profesinė liga. [šypsosi] Dažniau negu naujienoms.

TYRĖJA: O radiją naudojate?

I16: Būna automobilyje visada.

TYRĖJA: O ko klausotės per radiją? Ar turite mėgstamą radijo stotį?

I16: Kažkokios vienos nėra. Ilgai klausiau M – 1, bet prieš keletą dienų supykau [ant jo] ir daugiau neklausau. Nes ten buvo pliurpalų labai bjaurių. Keletas žiniasklaidos priemonės yra, kurios formuoja gerą nuomonę apie visuomenę, visuomenės normas, apie, kad visi lygūs, visi skirtingi, visi gražūs, o va dabar [M – 1] formuoja nuomonę, kas storas, plonas, kas geras ar negeras. Tai toks prieštaravimas atsirado, vieni gydo visuomenę, o kiti atvirkščiai, gadinantis. Tai dabar maigau mygtukus ir ieškau kitų radijo stočių, kur pagrotų muzika. O žinių nelabai mėgstu klausytis, nes vis tiek viena kartą išgirsti ir po to apie tą patį [kalba].

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I16: Neprenumeruoju nieko ir pirkti man labai retai pasitaiko. O spaudos stengiuosi nieko neimti į namus. O jeigu pasitaiko kokį leidinuką pavartyti apie tai, kas vyksta mieste, kokios parodos, kokie renginiai, aš pavartau, kokį kultūrinį. Tą, ką dirbu, tik tą ir skaitau darbe, nes darbe prenumeruojami yra. Tai dėl profesinių sumetimų.

TYRĖJA: Dabar pradeda populiarėti Youtube kanalas, koks jūsų santykis su juo?

I16: Youtube Laisvės TV esu nuolatinė žiūrovė savaitgaliais. O kitus kanalus irgi peržiūriu, jeigu pagal kokią konkrečią temą, kas domina, bet neprenumeruoju.

TYRĖJA: O kodėl jums Laisvės TV patinka?

I16: Nuo pat pradžių esu jų fanė, nuo tada, kai prasidėjo banga. Nuo tada, kada buvo kitaip nei kitur. Patiko drąsumas, nuomonės išreiškimas ir tos pašaipos buvo labai saikingos ir juokeliai patiko. Buvo tokia banga pasižiūrėti ir tada aptarti su draugais ir kolegomis, o dabar tai jau įprotis sekma dieną prie pusryčių įsijungti, pažiūrėti.

TYRĖJA: Sakote juokeliai nuosaikesni? Ar pastebėjote pasikeitimą?

I16: Pradžioje buvo švelniau, lengviau, geriau pagrįstos nuomonės. O dabar iš to sarkazmo gavosi tik pašaipos. Tai va šitą pašaipumą pastebėjau pastaruoju metu.

TYRĖJA: Kokią vartojate užsienio žiniasklaidą? Ar tik susijusią su profesine veikla?

I16: Taip, tik su profesine veikla.

TYRĖJA: Ar pati įsitraukiate į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate parašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I16: Paskutiniu metu tenka rašyti profesinius straipsnius. Praeitą vasarą teko parašyti apie motociklininkus, o dabar dirbu su <Y>, tad tenka parašyti apie <Y>. Pastaruoju metu visai nemažai išeina, po kokius 3 į mėnesį.

TYRĖJA: Kaip vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Ar ji atitinka jūsų lūkesčius?

I16: Iš tikro, ne daug kuo pasitikiu. Aš, va, ką minėjau, kad naudoju, tuo ir pasitikiu. O tada, jeigu užkabina ir man reikia kažkokios informacijos, tai labai tikrinuosi. Stengiuosi apeiti lietuviškus kanalus ir ypač tuos, kurie į reklamą mėgsta nueiti. Aktualių naujienų man vis mažiau ir mažiau.

TYRĖJA: Gal matote, kokias problemas Lietuvos žiniasklaida patiria? Gal yra kas norėtumėte, kad nebūtų?

I16: Esu labai kritiška. *[juokiasi]* Didžiausia problema – pokalbiai apie Šedžiaus merginas. *[juokiasi]* Formuojama nuomonė, ir labai jaunų žmonių nuomonė, kas yra norma ir kas nėra norma. Kokią visuomenę išsiugdysime, tokioje ir gyvensime. Po to, gal reikėtų kaip nors segmentuoti žinias į skirtingus portalus pagal temas, [...] gal specializuotų dalykų galėtų būti.

TYRĖJA: Ar yra temų, kurių jums trūksta žiniasklaidos priemonėse, ar žiniasklaida padengia visą jūsų interesų lauką, temų įvairovę?

I16: O kad aš turėčiau viskam daugiau laiko, tik, kiek norėčiau, tai gal kažko ir pritrūktų. *[juokiasi]* Dabar aš specialiai kažko neieškau. Jeigu kas įvyko, kas man įdomu – susirandu, o jeigu kažkas ko nors nepasako, tai aš ir tikrai nepasigendu, greičiausiai.

TYRĖJA: Ar jums atrodo, kad Lietuvos žiniasklaidos objektyvumą ir nepriklausomybę, kaip šiuos aspektus vertinate?

I16: Labai prastai vertinu regioninę žiniasklaidą. Aš esu kilusi iš Kėdainių, tai ten vykau balsuoti Savivaldybių tarybų rinkimuose. Ten leidžiami regioniniai laikraščiai buvo tokie šališki prieš rinkimus, kad tiesiog tragedija. Mano reakcija buvo priešinga – balsavau už tą, kurį apipylė purvu. Ir regionuose to labai daug. Vienuose miestuose viena, kituose kita, bet labai daug [šališkumo], bet gaila, nes labai didelę įtaką daro.

TYRĖJA: O kokia nacionalinės žiniasklaidos padėtis?

I16: Padėtis geresnė, nes yra daug skirtingų kanalų ir skirtingų nuomonių, skirtingų lyderių, kurie moka išlaikyti tą skirtingą nuomonę – vienas vieną sako, kitas priešpriešą, tai gali išsirinkti poziciją, kuri artimesnė, nuomonę, su kuria gali sutikti.

Informantė nr. 17 [toliau – I17]: vaikų gimtadienių organizatorė, gyvena Šiauliuose, 25 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 10:00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I17: Esu iš Šiaulių. Esu baigusi <X> kolegijoje <Y> ir dabar dirbu su vaikučiais žaidimų kambaryje ir organizuoju jų gimtadienius. Kartais savanoriauju, dalyvauju seminaruose, mokymuose. Dalyvauju ten, kur noriu ir kur man patinka. Esu „Niekieno vaikai“ savanorė. [...] Darau, ką noriu ir kas man patinka.

TYRĖJA: Kiek jums metų? Kokia jūsų tautinė tapatybė?

I17: Man – 25 metai. Esu tikra lietuvė. [šypsosi]

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I17: Aš manau, kad ji reikalinga. Spaudos ir žodžio laisvę suprantu kaip, kad tu turi teisę ir gali išsakyti savo nuomonę. Elementariai ir paprastai aš taip suprantu. Niekas tavęs neturi ir negali varžyti. Tu esi pilnateisis pilietis, reikšti savo nuomonę ir niekas tavęs negali varžyti ir niekas už tai negali tau nieko pasakyti. Žinoma, jeigu būtų įžeidimai ar panašiai, tai jau kiti dalykai. Bet esmė, kad mes galime laisvai bendrauti, nebijoti kažką pasakyti. Principe taip.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I17: Žiniasklaida. [mąsto] Man iš karto susideda iš 2 žodžių – žinių sklaida. [juokiasi] Man taip atrodo. Aš suprantu tai tiesiog visas įvairias naujienas, kurios gali būti žinios, naujienos informacija, kuri gali būti paskleista ir kurią galima būtų susirasti per televiziją, radiją, internetą – tai pagrindinės. Ir laikraščiai, žurnalai – tik aš jų nenaudoju. Viskas telefone, internete. Televizija – retai pas mane. [juokiasi]

TYRĖJA: Apie jūsų žiniasklaidos naudojimo įpročius grįšime kiek vėliau, o dabar pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Sakykite, kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I17: Žiniasklaidos funkcija turėtų būti supažindinti visuomenę su tuo, kas yra dabar, teikti informaciją apie kažkokius įvykius, kasdienius dalykus, kas vyksta. Perduoti žmonėms viską, naujienas, kažkokius pakeitimus. Visos žinios, kas mus jungia tiek Lietuvoje. Mes esame didelė šeima. [juokiasi]

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I17: Žiniasklaida turėtų būti teisinga, visų pirma. Mano nuomone, kad nebūtų iškraipymų ar savaip perteikimų. Būna dažnai atsiliepiimų, esu skaičiusi, kad žinių portalai iškraipo ir visai ne taip viskas buvo. Norisi tos teisybės ir kad nebūtų prikuriama [informacija]. Žiniasklaida turi būti teisinga, sąžininga, kad nerašytų nebūtų dalykų.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I17: Vėlgi, aišku, gal aš linkčiau prie to, kad turi skleisti profesionalai, nes vis tiek turi išmanyti tuos dalykus, etiketą ir kaip tai viską pateikti, kaip turi būti. Vis tiek yra kažkokios taisyklės ir panašiai, aišku, vėliau atsiranda visko. Priklauso nuo žmonių, kaip jie į visą tai žiūri – į savo darbą, specialybę. O šiaip žmonės – nežinau, gal – ne, gal vis tiek ne, [neturėtų kurti turinio].

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I17: Geras žurnalistas turėtų kažkaip tai įtraukti, sudominti. Tai pagrindinė būna iš karto antraštė, kad kažkaip [netiksliai]. Turėtų būti teisybė rašoma. Galbūt, tai kas svarbiau, turėtų būti rašoma, o ne apie tas įžymybes, kur kažkas truputį atsitiko, ar trauma, ar kažkas elementaru, pavyzdžiui, kažkas padovanojo žiedą. Man tokie dalykai rašomi neaišku kam... aš taip galvoju. [juokiasi] Turėtų būti

rimtesni dalykai rašomi, aišku galbūt įdomu kažkam [tokios temos]. [Reikėtų] pagalvoti, ar tikrai verta rašyti tam tikrus dalykus, kažkaip atsižvelgti į tai, kas tikrai aktualiau.

TYRĖJA: O kas, jūsų nuomone, yra tos rimtesnės žinios, aktualesnės žinios?

I17: Aš pati asmeniškai neskaitau tokių [naujienų], sakykim, kas susituokė, išsiskyrė, kiek vaikų susilaukė ar dar kažko. Nu, nebent man tas žmogus imponuoja. [juokiasi] Galbūt man įdomu kažką apie jį sužinoti, kažkokie aktoriai, sakykim, žymūs kur yra, o ne šiaip kažkas.

TYRĖJA: O rimtesnės temos, tai kokios?

I17: [Mąsto] Kas liečia visą visuomenę ar aktualu visai visuomenei. Pagalvojau, kas šovė į galvą – sveikata.

{Trumpam išsijungė kamera}

I17: Sveikata gali būti. Aš kaip ir suvokių, bet kaip išskirti tas svarbias temas? [mąsto]

TYRĖJA: Gal prisiminsite vėliau. Gera, o gal turite mėgstamus žurnalistus?

I17: Pagalvosiu, galvoju. [mąsto] Dabar negalėčiau įvardinti, labiau galėčiau įvardinti nemėgstamus.

TYRĖJA: O ko nemėgstate?

I17: Man nepatinka, na, žinoma, ji yra televizijos veidas – na tai Audrė Kudabienė.

TYRĖJA: Kodėl ji jums nepatinka?

I17: Na, kažkaip ji tas temas neskaniai pateikia. Konkrečiai nepasakysiu, bet galbūt per daug lenda, per daug neskaniai, žiauriai. Žiauriai gal netinka žodis išsireikšti, bet man neįdomu klausyti žiūrėti. Man asmeniškai. Per Lietuvos ryto televiziją yra vyresnio amžiaus „Nuoga tiesa“ žurnalistė Rūta Janutienė. Man atrodo, ji taip kapsto, lenda, tiek jau daug nori. Man irgi nežinau, bet nepatinka. Dar atrodo labai nemaloni, per daug griežta, tiesmukai, tiesiai šviesiai [aiškina]. Aš pati asmeniškai nesidomiu, bet kiek teko pažiūrėti televizijos laidas – tos nepatiko. Daugiau neatsimenu. Gal prisiminsiu.

TYRĖJA: Jūsų nuomone, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I17: Man atrodo, kad daro. Aš tai vis galvoju, tiek sujudina, paveikia žmones ir tada jie atsiliepia. Pradedą neigiamus arba teigiamus komentarus rašyti. Į kažkokį straipsnį reaguoja visuomenė, reiškia ją veikia, būna teigiamai arba neigiamai, kad ne taip kažkaip parašyta. Čia ne taip visai parašyta, kaip čia taip gali rašyti. Aš komentarų neskaitinėju, bet dauguma, manau, veikia – tikrai veikia.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I17: Žiniasklaida skleidžia informaciją, vienokią ir kitokią informaciją. Ir politiką, ir politikus tai paliečia, atsiliepia jų reputacijai. Visuomenėje sklinda žinios visi mato, girdi – žinoma, kad atsiliepia. Nežinia, ar jie tiesą sako ar ne, visaip kaip jiems atsiliepia.

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I17: Pagrindė – internetas. Galbūt pasiskaitau kas liečia mokslą, kažkokius atradimus, sveikatą. Va tos tokios rimtesnės temos. Portaluose irgi ne visuose. Nemėgstu Alfa portalą. [juokiasi]

TYRĖJA: Kodėl?

I17: Toks jausmas, kad tokias nesąmones [rašo] *beleką* tiesiog rašo. Nežinau, tokia tema, kad nesąmonė. Man neįdomu. [juokiasi] Man Delfi, 15 min – tai tokie pagrindiniai. Facebook irgi žiūriu, kas sudomina, atsidarau, pasižiūriu. Tai telefone. Ai va dar radijo irgi klausau. Negaliu be radijo.

TYRĖJA: Ką klausotės?

I17: Šiaip M – 1, [šypsosi] bet daugiau dar žiūriu LRT televiziją. Esu mėgėja žiūrėti labiau lietuvišką televiziją.

TYRĖJA: Kodėl LRT patinka? Ką ten žiūrite?

I17: Mėgstu protmūšius žiūrėti, Beatos virtuvės nepraleidžiu, nes pati mėgstu gaminti. Ir tokias va laidas išgyvenimo – Emigrantai, Stilius, nes tos laidos gyvenimiškos. Tokias laidas pasižiūriu tik LRT.

TYRĖJA: Kodėl gyvenimiškas laidas žiūrite? Kodėl jos jums įdomios?

I17: Nes ten gyvenimas, ten yra tikra. Matai tikras žmonių istorijas, gali prisitaikyti sau, gali kažko pasimokyti ir tiesiog man jos įdomios. Tikrai visų nežiūriu, daugmaž atsireнку, kas man įdomu. Įdomu garsių žmonių pasiklausti,, pokalbių kurie turi ką pasakyti. Man patinka žmonės, kurie turi ką pasakyti. Iš jų gali pasemti, pasimokyti, o ne tai, kad kažkas numetė svorio ar prisidarė injekcijų. Jau net nekalbu apie laidą 24 val – visiška beprasmybė. [juokiasi] Jeigu žiūriu televiziją, tai tik, kad galėtum kažką pasiimti sau. Tai LRT yra tas kanalas, kurį mieliau pasižiūri. Anksčiau, kai buvau jaunesnė, žiūrėjau serialus, bet kai suaugau, tai atsireнку, ko noriu, kas patinka.

TYRĖJA: Tai minėjote, kad M – 1 visada klausotės? Kodėl M – 1, o ne kitą kokią radijo stotį?

I17: Kodėl? Ji pakankamai populiari radijo stotis, vedėjai galbūt *faini*, smagūs, tiesiog įdomūs žaidimai. Pasiklausai, pabandai pats paspėlioti, tai įdomu. Muzika irgi populiari ir klausoma. Nežinau, laikui bėgant, gal pereisiu į LRT radijo.

TYRĖJA: Minėjote Delfi, 15min. Ar iki jų nueinate per Facebook ar tiesiogiai į portalus, įvedant .lt?

I17: Ne, neįvedu. Labai retai taip pasižiūriu. Jeigu yra poreikis paskaityti, kas darosi Lietuvoje, kas darosi pasaulyje. Dar žinias pasižiūriu, atsireнку irgi ką žiūrėti, irgi daugiau per LRT. Manau, kad ten viskas teisingiau bei man priimtinau žiūrėti, LNK gal dar. Man TV3 nebeatinka žiūrėti, tiek žinios, tiek visas vedimas nepatinka. Labas rytas dar žiūriu iš tikrųjų. Patinka tas pobūdis LRT – su muzika ir su žiniomis, ir su pokalbiais, labai *faina* laida.

TYRĖJA: Kokiomis temomis be minėtų dar domitės?

I17: Žinios, kas Lietuvoje ir pasaulyje. O ne ten kas, kiek vaikų turi, kaip minėjau, manęs tai nedomina. Sveikata pasaulyje ir Lietuvoje. Politika nelabai domiuosi, o daugiau nežinau. Bet kokiomis rimtesnėmis temomis. Politikos nemėgstu ir man ne prie širdies.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I17: Retas atvejis. Praktiškai dabar pasakyti, kada varčiau popierinį variantą – negalėčiau pasakyti.

TYRĖJA: Ar naudojate užsienio žiniasklaidą? Ar tik Lietuvos?

I17: Tik lietuvių kalba, tai Lietuvos žiniasklaida.

TYRĖJA: Ar pati ištraukiate į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I17: Pati nesu aktyvi komentarų rašytoja. Jų nerašau, jeigu noriu pažiūrėti, tik užmetu akį, bet pamatau, kokie jie. Pas mus dar tokia visuomenė, tai ... [juokiasi] Pas mane yra toks akimirksnis ir užmečiau akį ir gana. Gink Dieve nerašau, nesu mėgėja. Aš palieku sau savo nuomonę, aš pasidarau sau vertinimą, kaip man tai atrodo ir aš ten nesireiškiu viešai.

TYRĖJA: Tai nekomentuojate ir straipsnių nesate rašiusi?

I17: Ne – nesu rašius. Ai, nuotraukas tai esu įdėjusi, ten sakysim, kur būna laidoje Labas rytas. Kažką už kokį prizą, bet irgi retai dalinuosi konkursuose, kai būna kažką įkelti, pasidalinti, jeigu tik norėčiau prizą gauti. Aš visada galvoju – ai, nepasiseks, bet gal kada nors pasiseks. Ten kur man įdomu, kur norėčiau gauti kvietimus į filmą ar knygą, ar gyvūnų fotografijos, nes turiu gyvūną. [šypsosi] Tik ten, kur širdis linksta, kur man patinka. [šypsosi]

[...]

TYRĖJA: Kaip vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Ar atitinka jūsų lūkesčius?

I17: [...] Na tuos, kur pati žiūriu daugiau, man kaip ir tinka. Aš sakau, kas man įdomu ar neįdomu. O kiekvienas pasirenka. O ten kur sakiau kur neskaitau, kur erzina, pats žurnalistas kai per daug įkyriai, kur žmogui matosi ir taip sunku, bet lenda, tai tokių nemėgstu. Ir kur portaluose rašo kokias blevyzgas ar neteisybes. Ir šiaip tiesiog niekus, tai man iš žmonių pačių jaučiasi, kad dar perdeda arba prideda, arba rašo niekus.

TYRĖJA: Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I17: [mąsto] Pasitikėjimą savo sunku įvertinti. O ar tikiu viskuo, ką rašo? Tikrai ne. Turiu pasigilinti kitur labiau, kur daugiau tiesos. Pasižiūrėti kažkokias žinias ir kažkur kitur. Va žiniomis, tai pasitikiu, galiu sakyti. Jeigu, konkrečiai, portalų straipsniais, tai tikrai netikiu, ką rašo.

TYRĖJA: O kodėl netikite tuo, ką rašo? Kas jums kelia nepasitikėjimą?

I17: [mąsto] Kelia nepasitikėjimą visuomenės atsiliepimai ir kad žurnalistai mėgsta pridėti, perspausti. Jie neturi parašyti to, ko nėra. Pavyzdys – kalbėdavo ir kalbėdavo apie pasaulio pabaigas. Kam apie tai kalbėti? Seniausiai pabaiga turėjo būti, o nebuvo. [juokiasi]

TYRĖJA: Kokios informacijos, temų jums trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I17: Mažiau galėtų būti temų apie žvaigždes, o daugiau apie Lietuvos kultūrą, kiną, meną. Norisi palaikyti mūsų menininkus. Apie mokymosi sistemą, sveikatos sistemą, kur yra problemos su vaikais, kur turime spręsti ir kur yra problemos paauglių, mokyklų, kur tikrai reikia labiau gilintis ir tvarkyti. Kad ir va patyčios mokyklose, smurtas, gyvūnai skriaudžiami – daug yra baisių dalykų. O ne kad dabar mėnulis juodas. [juokiasi] Suprantu, kad kas ten su širdimi turi problemų, tam aktualu, bet kam į tai visiems gilintis. Reikia daugiau to, kas visiems aktualu.

TYRĖJA: Kokias, jūsų nuomone, Lietuvos žiniasklaida turi problemas?

I17: Galvoju. [mąstau] Galbūt kai per daug pradeda apie kažką kalbėti. Kai atsirado kažkokia tema, tai tada mėnesį ar 2 savaites vis girdi tą patį per tą patį. Kas nors nelabai reikšmingo gal su politikais ar su kitais. Visi tada varo ant to žmogaus šneka ir šneka. Na palikite jį ramybėje. Užtenka.

TYRĖJA: Ar jums atrodo, kad Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi ir nepriklausomai veikianti?

I17: Manau, kad nėra taip. [...] Tik aš nežinau, kaip tai daroma, kaip veikia žurnalistika. Ar jie pasirenka patys ką nori skleisti, ar ieško temų per visuomenę.

Informantas nr. 18 [toliau – I18]: mokinys, gyvena Vilniuje, 18 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 12:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtum trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veiki?

I18: Aš esu mokinys, gimnazistas <X>. Ir tiesiog mokausi [juokiasi]. Domiuosi informatika, studijuot galvoju fiziką, bet galbūt ir informatika tiks.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I18: Tai tiesiog man reiškia galbūt [mąsto] laisvumą iš valstybės, vyriausybės pusės. Tiesiog leidimą išreikšti visokią nuomonę ir jos nevaržyti ir neslėpti. Galbūt net valstybės skaidrumą [reiškia], tai tikriausiai taip. Žmonės turi žinoti, kas iš tikrųjų vyksta. Aišku vėlgi su tuo kaip gali atsirasti problemų, kai žmonės visiškai ką nori gali sakyti, tai gali nesąmones sakyti. Ir ypač ta žiniasklaida paveikia žmones, taip, kaip ji nori. Spaudos laisvė yra gerai tol, kol ta spauda yra teisinga, tai va.

TYRĖJA: Minėjai, kad žiniasklaida kažkaip turi galimybę paveikti žmones, tai kaip tu manai, kokią įtaką ji daro visuomenei ir žmonėms?

I18: Aš pats, kai skaitau žiniasklaidą, labai stengiuosi objektyviai žiūrėti, tai aš nežinau. [mqsto] Bet kiek aš žinau iš kitų ir aplinkos, tikrai būna, kad žiniasklaida pasigauna neteisingus faktus, tada kiti kanalai pasigauna ir tuomet jie tampa tikrais. Ir taip gali kilti netgi didelių problemų per įvairius nesusipratimus arba per tą norą apšmeižti. Na, visgi žiniasklaida žmonės kaip ir pasitiki, daugelis žmonių, manau, pasitiki. Žiniasklaida yra vienintelis būdas sužinoti visus įvykius greitai ir patogiai, aplinkinius platesne prasme, tai tiesiog žmonės neturi pasirinkimo kaip tik pasitikėti, dėl to gali kilti tokių problemų, kai informacija neteisinga. Tai, manau, kad kontrolė visgi kažkokia turėtų būti.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie tavo lūkesčius žiniasklaidai. Kokias funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I18: Tai informuoti, kad žmonės suprastų, kas aplink juos vyksta ir kad jie galėtų atitinkamai patys kažką daryt sužinoję informaciją. Dėl to labai svarbu, kad informacija būtų objektyvi ir kadangi paprasti žmonės ją skaitys, tai ji turėtų būti lengvai suprantama ir prieinama žmonėms. Nes vėlgi viena iš žiniasklaidos užduočių yra gal būtų pateikti skaitytojui informaciją taip, kad jis ją suprastų. Nes jis galbūt tą informaciją gali išgirsti pats, bet jis gali nelabai jos suprasti, o žiniasklaida turėtų ją pateikti taip, kad ją suprastų, bet ir kad ji liktų teisinga.

TYRĖJA: O kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus turi žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I18: Taip, tai ji turėtų būti objektyvi ir jau, kaip minėjau, turėtų būti suprantama, žiniasklaidos skleidžiamos žinios turėtų būti suprantamos plačiam žmonių sluoksniui ir ... [mqsto] Ji turėtų būti įvairi ir apimanti įvairias sritis, kas ir yra, manau. Aišku, gali būti atitinkamos žiniasklaidos įmonės vienai sričiai, kitos kitai, kad būtų ta įvairovė. Kad būtų tos tikros žinios, objektyvios ir naudingos žmonėms.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, tavo manymu?

I18: Čia galbūt ir yra ta problema, kai pradžioje minėjau, kad kai tokie pradeda rašyti ir jeigu daug rašo ir nėra profesionalūs, gali netgi netyčia ką nors ne taip parašyti ir paveikti didelį kiekį žmonių neteisingai. Tai galbūt čia reikėtų atidžiau žiūrėti į šitą reikalą, bet šiaip, kad tokiu būdu, jeigu žmonės patys galėtų skleisti, tai tiesiog žinios greičiau sklinda, kas irgi yra gerai. Nes tie visi oficialūs kanalai gali ne viską suspėti padaryti greitai. Bet vėlgi tuomet turėtų likti tokia linija tarp vieno ir kito, kad jie nėra lygiaverčiai. Vėlgi, tuomet tie profesionalūs, tikrai turėtų būti profesionalūs žurnalistai. Jie turėtų būti kompetentingi ir tuomet ta linija liktų, kad čia yra profesionalus straipsnis, kuriuo tikrai galima pasitikėti. O va čia yra žinia kažkokia iš žmogaus, kuris norėjo pranešti šitą idėją ir galbūt tuomet tik žurnalistams profesionaliems reikėtų pasižiūrėti ir galbūt irgi parašyti. Bet aišku yra gerai, kai paprasti žmonės pranešinėja, nes tada greičiau galima sužinoti.

TYRĖJA: O minėjai, kad žurnalistai turi būti kompetentingi, tai kas tau įeina į šitą pasakymą, kas yra žurnalistinė kompetencija? Kokiomis savybėmis žurnalistai turi pasižymėti?

I18: [mqsto] Tai kad jie yra treniruoti, jie turi mokėti rašyti objektyviai viską, jie neturėtų atstovauti konkrečiai įmonei, šaliai ar dar kažkam. *nu* labiau turi būti kuo labiau nepriklausomi. *nu* tai tas kompetentingumas atsiranda, kad tai ką jie daro, kad būtų patikima ir kad būtų verti to patikimumo.

TYRĖJA: O gal tu pats turi mėgstamus ar nemėgstamus žurnalistus?

I18: Oi. . aš žurnalistų nežinau visiškai konkrečių [juokiasi] Aš tiesiog skaitau įvairius kanalus, pavyzdžiui, tą pačią žinią perskaitau kelis kartus iš skirtingų straipsnių, pats bandau susidaryti savo nuomonę, bet į pačius autorius aš nekreipiu dėmesio kažkaip.

TYRĖJA: Gerai, o tada pereinant prie kito klausimo bloko. Kaip tu pats užsiminei, kad lygini informaciją tarp portalų, tai tarp kokius portalus skaitai ir lyginti naujienas?

I18: Aha, tai aš visgi galima sakyti vien tik internete žiūriu žinias, nes radijo kažkaip neįsijungiu, televizoriaus irgi ten žinių [nežiūriu], laikraščių tai nežinau, [juokiasi] ar kas nors skaito iš jaunimo. Nes tiesiog nėra taip patogu. [juokiasi] Aš aišku, kaip minėjau, stengiuosi paskaityti tą pačią žinią iš kelių šaltinių, tai jeigu kalbant apie lietuvių žiniasklaidą, tai pagrindiniai tie Delfi, 15min, Lrytas ir kiti. Tai jeigu man pasirodo vertas ir man naudingas tas straipsnis, tai būtinai pasižiūriu bent iš kelių, jeigu ne, tai tada skaitau ten iš vieno. Šiaip jeigu visiškai neseniai atradau, kad Google išleido *Google news* programėlę, kuri gana patogi yra – ji rodo iš karto visas žinias iš visų portalų, bet, pavyzdžiui, ta pačia tema. Tai va labai padeda tam dalykui, nes tarkim einu, paskaitau, ten yra tas pats straipsnis tik iš kito portalų, tai ir susidarau savo nuomonę. Aišku dažnai dabar skaitau tarptautines žinias iš užsienio portalų.

TYRĖJA: O ką skaitai? Kokios temos tave domina?

I18: Tai aš konkrečiai apie būtent tarptautinius įvykius, kuriuos, mano nuomone, lietuvių straipsniai galbūt ne taip gerai nagrinėja, nes dažnai būna užsiėmę vietiniais dalykais. Pavyzdžiui, dabar apie *Brexit*‘ą dažnai paskaitau. Paskui, jeigu kalbant apie tarptautinius kanalus, yra žiniasklaidos kanalų, kad ir Youtube vaizdo formulu.

TYRĖJA: O kokius kanalus konkrečiai?

I18: Youtube BBC savo kanalą turi. va aš kažkaip kadangi vis tiek labiau koncentruojuosi į gal labiau europinius įvykius, tai amerikietišku žinių aš kažkaip mažiau žiūriu, galbūt nebent skaitau. Pastaruoju metu aš BBC žiūrėdavau, bet sakau, pagrinde šiaip skaitau, o ne žiūriu. Bet va toks būdas pažiūrėti galbūt yra kartais įdomiau pažiūrėti, o ne paskaityti, nors va straipsniuose yra nuotraukų ir panašiai.

TYRĖJA: Tai grįžtant prie užsienietišku portalų, kuriuos skaitai. Tai tik BBC skaitai ar dar kažką?

I18: *nu* kaip aš darau. Aš dažniausiai užsiduodu straipsnių temas pavadinimą ir per Google ieškau. Galbūt į pavadinimus [internetinių puslapių] nekreipiu dėmesio. Ten buvo visokie New York Times, The Guardian, *nu* toks garsios žodžiu. Kadangi aš vokiečių mokausi, tai kartais vokiškai žinių paskaitau, bet čia taip mažai, nes su kalba ne taip laisvai. Tai va daugiausiai tuos garsesnius portalus skaitau.

TYRĖJA: O tai grįžtant prie Lietuvos internetinių portalų, ar yra kažkoks portalas, kurį labiau mėgsti ir į jį eini?

I18: Šiaip kažkaip dažniausiai aš skaitau 15min straipsnius. Negaliu pasakyti tiksliai kodėl, bet tiesiog, pavyzdžiui, man kažkaip Delfi nelabai patinka asmeniškai, bet irgi negaliu pasakyti kodėl. *nu* ta informacija nei bloga labai atrodo nei ką, aš tik konkrečiai dabar negalėsiu pasakyti kažkokių ten buvo straipsnių nelabai. Kas man galbūt nepatinka, kad Delfi pastaruoju metu buvo labai daug va tokių dalykų, kur kas kaip gyvena, kur kieno paslaptys. *nu* man tokių [temų] buvo 15min kažkaip mažiau buvo, *nu* gal jų tiek pat yra. [šypsosi] Gal aš 15min kažkaip patogiau per puslapį, kad temą kažkaip iš karto atsidarau, kad tokių [temų] nebėra. Šiaip aš anksčiau skaitydavau 15min, dabar aš skaitau įvairius [portalus].

TYRĖJA: O iš kur kyla poreikis pasidomėti ta pačia informacija skirtinguose šaltiniuose? Kodėl tu tai darai?

I18: Kartais man būna įdomios detalės ir būna jos šiek tiek skiriasi. Vieni labiau apie kažką konkrečiau, kiti apie kitką. Tai kad visas detales rasčiau skaitau tiek vieną, tiek kitą [portalą]. Tai va kas būtų gerai žiniasklaidoje, kad dar daugiau būtų viskas aprašyta, nes kartais gylis trūksta.

TYRĖJA: O apie užsienio žiniasklaidą sakei Brexit tema labiausiai domina, o kai skaitai Lietuvos žiniasklaidą, kokios tau įdomiausios temos?

I18: Šiaip aš... [mąsto] Brexit man tiesiog labai įdomus pasidarė, nes ten man jau juokinga darosi, o šiaip aš, pavyzdžiui, politika labai daug nesidomiu. Man 18 metų, kai dabar suėjo, tai bandau ten kažką pasidomėti [apie politiką], bet minimaliai iš tikrųjų. Nes šiaip ką aš skaitau, tai mokslo ar informacinių technologijų naujienas, tokias aš dažniausiai skaitau. Vėlgi dažniausiai tenka pereiti prie užsienio, nebent Lietuvoje kažkokių gal įvykių įvyksta. Šiaip aš dažniausiai mokslo naujienas peržiūriu. Bet šiaip apskritai aš lietuviškų straipsnių kiekvieną dieną neskaitau, taip, kad sėsčiau ryte perskaityti naujienų, taip nėra. Kartais aš išgirstu būdamas kažkur, kalbėdamas apie kažkokį, pavyzdžiui, įvykį, kuris mane sudomino, tuomet aš pasiskaitau apie jį, bet šiaip, kad kiekvieną dieną skaityčiau kas naujo, tai nelabai.

TYRĖJA: O tai kas kiek laiko?

I18: Į savaitę atsidarau vieną, du kartus. *nu* va arba apie Brexit pasiskaitau, kai išsiaiškinu kada kas turi įvykti, tuomet paskaitau po įvykių įvairių. Bet šiaip aš kelis kartus per savaitę paskaitau, bet tuomet aš dažnai paieškau jau taip daugiau šiek tiek.

TYRĖJA: Ar pats įsitrauki į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esi rašęs straipsnį, siuntęs nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašęs komentarus po straipsniais?

I18: Ne, aš kol kas esu toks labiau stebėtojas. Stebiu ir žiūriu. Galbūt aš turiu savo nuomonę, bet taip jos nelabai ir reiškiu, nebent va kartais kažkur su draugais pasitariam, pasidalinam nuomonę, bet va, kad žiniasklaidoj, tai taip nėra.

TYRĖJA: Jau minėjai Youtube, gal ten kokius žiniasklaidos kanalus seki?

I18: Aha, Laisvės TV žiūrėjau, dabar jau nežiūriu, nes laiko nebėra [juokiasi].

TYRĖJA: O kai žiūrėjai, kaip tai vertinai?

I18: Patiko, nes ten juokingai pasakoja. Ir vėlgi, pavyzdžiui, kad ten peržiūrėjus vieną epizodą man pasidarydavo įdomu ir aš kažką vėlgi plačiau domėdavausi. *nu* bet aš negaliu, ta Laisvės TV va pagal pavadinimą, nežinau ant kiek ten ji yra tirai objektyvi, nes ten vis tiek su humoru ten yra. Bet man kiek žiūrėjau, tai aktualias problemas iškelia, kalbina žmones įvairius. Man patiko ją žiūrėti, tiesiog dabar nelabai turiu laiko.

TYRĖJA: O kaip tu bendrai vertinti Lietuvos žiniasklaidą, ar ji atitinka tavo lūkesčius?

I18: *nu* kadangi mano lūkesčiai nėra labai dideli tai žiniasklaidai, tai, manau, atitinka. Kiek man yra reikėjo, nes kai aš jau domiuosi, tai domiuosi jau tomis aktualiomis naujienomis, tai jos tikrai būna pateiktos įvairiuose straipsniuose ir taip toliau. O dėl, pavyzdžiui, objektyvumo, tai vėlgi kadangi čia yra ta problema, kad dažniausiai aprašomi įvykiai yra toli nuo pačio skaitytojo ir jis net nelabai gali patikrinti juos pats, dėl to jam tenka pasitikėti žiniasklaida. Aš šiaip pasitikiu ta žiniasklaida, nes nematau jokių išorinių priežasčių, kodėl ja nereikėtų pasitikėti.

TYRĖJA: Gerai, taip man ir atsakei į du klausimus iš karto [juokiasi]. O ar pasitiki visomis žiniasklaidos priemonėmis vienodai? Nes Delfi sakei pradėjo nepatikti, bet, pavyzdžiui, 15min, Lrytas, Alfa patikimumą vertintum taip pat?

I18: *Nu* tikriausiai. [mąsto] Nes aš nematau reikalo, čia dar galima pagalvoti, kokia yra straipsnio tema. Nes jeigu straipsnis yra apie kažkokį konkretų žmogų ar padariusį kažką, tai aš va kritiškiau tokius straipsnius skaitau, kai yra rašoma apie žmogų, tai labai galima nukrypti ne ta linkme. Bet jeigu rašoma apie bendrinius įvykius, tai jie visi, bent jau aš lygindamas straipsnius, kol kas neradau tokių dalykų, kurie suskirstytų. Tai jeigu net keletas rašo apie tą patį, tai turbūt tvarkoj yra. Jeigu apie konkrečius žmones rašo, vėlgi vienodai jie rašo, bet čia tiesiog dėl savęs aš galvoju, *nu* jeigu aprašinėj

kitą žmogų kažką padariusį, tai gal kažkokių nuoskaudų nori arba sukelti. . Nes žiniasklaida kontroliuoja visuomenę ir turi sudaryt kažkokią nuomonę, tik jai gali ne visada pavykti sudaryti tą tinkamą nuomonę, tai va.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I18: Tai pagrindinis dalykas su žiniasklaida ir politikais, tai jeigu politikas kažką padarys, ko nereikėjo, *susimaus*, tai žiniasklaida nubaus jį labai. Dėl to, kad parašys, visi perskaitys, visi žinos. Ypač jeigu ta žiniasklaida yra va kaip kokia Laisvės TV, kuri net gali pašiepti. Tai tada žmonės susidarys atitinkamą įspūdį, nebūtinai ten jau visiškai blogą, bet tuomet gali pakenkti karjerai politikoje. Tai žiniasklaida yra toks dalykas, kuris verčia politikus elgtis atsargiai ir stengtis elgtis teisingai. Ne tik politikai, garsūs žmonės labai gali nukentėti nuo žiniasklaidos, ir vėlgi gali ir neteisingai net nukentėti. Kažkoks nesusipratimas įvyks, daug žmonių sužinos ir tada, dažnai taip būna, kai jau žiniasklaida pasitaisys, tai žmonės jau bus sužinoję ir jiems to straipsnio jau nebereikės, turės susidarę savo nuomonę ir viskas.

TYRĖJA: O jeigu galvoji apie Lietuvos žiniasklaidos problemas, ar yra kas nors, kad erzina? Ar neturėtų taip būt?

I18: *Nu* kažkaip nelabai apie pačią žiniasklaidą ne. Galbūt tik pačios žiniasklaidos keliamos problemos erzina nebent [*juokiasi*].

TYRĖJA: O kokios problemos tave erzina?

I18: Ne, *nu* tai žiniasklaida, kad ir pastoviai išlenda toje politikoje. Lietuvoj daug kas netvarkinga čia yra. *nu* tik kaip čia su žiniasklaida nesusijusi. Bet ir gerai, kad žiniasklaida iškelia tokias problemas, tik va klausimas, kai sužinau, ką man daryt su ta informacija. [...] Galbūt [...] šiek tiek gal norėtusi daugiau apie tarptautinius technologinius atradimus sužinoti, bet tam yra tam ir tarptautinė žiniasklaida užsienio kalba. Bet jeigu lietuvių kalba rašytų, tai gal daugiau žmonių domėtusi kažkaip, nes tiesiog daug vyresnių žmonių dabar yra technologiškai atsilikę ir nesupranta. Nes galbūt jų nieks nedomina, jie skaito žinias, bet visai kitokias, nes tų [apie technologijas] nėra.

Informantas nr. 19 [toliau – I19]: dirbantis studentas, gyvena Vilniuje, 25 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 14: 00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I19: Esu jaunas *bičas*, ieškau savęs, noriu, kad visiems būtų gerai, stengiuosi dėl savęs, savo artimųjų. Norėčiau, kad pasaulis būtų *biški* protingesnis, žmonės būtų garbingesni, oresni, harmonijos noriu skleisti. Gyvenu Vilniuje, pas močiutę, nes neužtenka pinigų pragyvenimui. Baigiau 9 mėnesio karo tarnybą, dabar esu studentas, laisvalaikiu dirbu taksi.

TYRĖJA: O kiek jums metų?

I19: 25 metai.

TYRĖJA: O kokia jūsų tautinė identifikacija?

I19: *Nu* mano pavardė lietuviams atrodo rusiška, tai lietuviams aš rusas, o Rusijoje ne rusas.

TYRĖJA: Tai pereikime prie pirmo klausimo, ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I19: Kiek aš ją suprantu, tai kiekvienas žmogus gali laisvai reikšti savo nuomonę. Manau, kad Lietuvos Respublikoje ja galima naudotis tikrai laisvai, bet kitose šalyse taip tikrai nėra. Ta prasme galima prisidirbti tiesiai šviesiai sakant. O Lietuvos Respublikoje nesu susipažinęs su šita informacija, tai kiek žinau, galima skleisti savo nuomonę ir niekas už tai nebus ir nepersekios.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I19: Žiniasklaida, kaip aš suprantu? *Nu* taip tiesiai šviesiai sakant, tai šūdo malimas. Nes dažniausia pasakoja tokius dalykus, kurie ne tiek aktualūs, kažkokie nusikaltimai, sportas tai viskas gerai, gal kažkam įdomu. Bet kas liečia nesusijusius su socialiniu gyvenimu [klausimus], *nu* jie yra susiję, aš suprantu, bet man asmeniškai krauna negatyvą ir stumia. Ką matai, tą galvoji ir darosi toks ciklas nereikalingas. Ir apamai pasižiūrėjus, tai yra daug naudingos informacijos, kas susiję su verslo žiniomis, politika, jo, tas gerai, bet tokie niuansai, kurie man nepatinka. Bet čia mano asmeninė [nuomonė], man tas nepatinka.

TYRĖJA: O kokie niuansai jums nepatinka?

I19: *Nu* tas *bičas*, kur nužudė 20 ar 50 žmonių Australijoje, kai kuriems žmonėms tiesiog sukėlė šoką. *Nu* ne šoką, bet, sakykim, [sukėlė] mintis. Pavyzdžiui, o jeigu va kažkam kažkokia mintis kils, kad „kodėl gi man to nepadarius, nes va būsiu populiarus ir įsirašysiu į istoriją tokiu būdu“? Tai gal dėlto.

TYRĖJA: Kokia turėtų turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus jai keliate?

I19: *Nu* radijas yra *super*, bet televiziją kas liečia, tai nereikia jos.

TYRĖJA: O kodėl televizija jums nepatinka?

I19: Nes tu esi prikaustytas prie [televizoriaus]. Tavo tas laikas, kurį praleidi prie televizoriaus, tai viskas, jo nebelieka. O kai klausaisi radijo, tai gali daryti bet ką, tu vis tiek girdi. Du darbai vienu metu. *Nu*, pavyzdžiui, vairuojant, tai vis tiek radiją įsijungi ir tu girdi, kas ten ką burba, šneka.

TYRĖJA: O kas jums įdomu klausytis?

I19: *Nu* kas susiję su jaunimu, ką jie ten veikia, *nu* va, pavyzdžiui, Powerhit radio, kai ten kviečia visokius savo draugelius, kai jie pasakojo, kokius nuotykius turėjo, ką planuoja daryti, kokie renginiai, tai va tas yra labai aktualu. O visa kita, tai nežinau... Orai, tai tikrai smagu... O šiaip... [galvoja] Per tą radiją va kalba visokius socialinius dalykus, per radiją būtent, tai įdomu, aktualu. [galvoja] Tai jo. .

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. O kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate jai?

I19: Jokios cenzūros, visų pirma. Aš asmeniškai mėgstu pasikeikti, nes tada pilnai aš save išsireiškiu. Bet kai žmonės iš šono tai girdi, ypač mano subkultūrinės frazės, tai atrodo, kad aš kažkoks kitoks. Galima taip sakyti, bet tada aš būtent ir išreiškiu, ką noriu [pasakyti], tas man iš vidaus kyla. Tas man labai būtų įdomu girdėti. Nes man teko girdėti tokį dalyką, kad kiekvienas savo komforto zonoje kalba savo norima kalba, o kas liečia tokius oficialesnius pokalbius, tai turi galvoti visada. [...]

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I19: Iš vienos pusės, būtų gerai, jeigu kiekvienas galėtų skleisti. Iš kitos pusės, būtų labai blogai, tai turėtų būti kažkokia sakykime, kažkoks profesionalas turėtų tai koreguoti, nes, sakykim, ne visi mes esam tobuli. Ir, mano nuomone, didesnė žmonių dalis yra nepilnai išprusę ir tai, ką jie skleidžia, gali būti kenksminga kitiems ir ne visai išsivysčiusiam protui.

TYRĖJA: Tai sakote, kad žiniasklaida daro įtaką visuomenės nariams?

I19: Be abejo. *Nu*, pavyzdžiui, augdamas su savo seneliais tai per *teliką* vis tiek matai, žiūri, girdi ir ten visada karai, nelaimės, stichijos, nesąmonės visokios, politinės problemos, ekonominės,

socialinės. Ir kiek aš prisimenu, tai visada buvo toks negatyvas [...] Ir po to aš tiesiog, gal net nesąmoningai pasijausdavau nesmagiai ir šiaip kiek iki šiol vyksta tie dalykai [rodomi neigiami dalykai]. Visa žiniasklaida, ir aš nekalbu apie Lietuvos žiniasklaidą, aš turiu omenyje užsienio. Nesakau tiksliai, kurios šalies, bet, manau, ir taip visiems aišku, [šypsosi] tai, manau, kad ji yra zombuojanti. Galiu procentu tai pagrįsti, *nu* ne pagrįsti, bet esu įsitikinęs. Bet gyvenu aš toje aplinkoje, kur žmonės įsijungia tą žiniasklaidą ir tai yra vienintelis kontaktas su, kur jiems atrodo, jų praeitimi. Jie kažkada gyveno vienoje šalyje, jiems buvo gerai ir dabar galvoja, kad „o kaip būtų *faina* vėl grįžti, vėl būti jaunam“. Mano asmenine nuomone, čia viskas vyksta sąmonėje, o sąmoningai jie nesupranta, ką jiems *braukia*. Tai vat.

TYRĖJA: Aš vis tiek noriu perklausti, kad nebūtų nesusikalbėjimo, tai čia jūs apie Rusijos žiniasklaidą kalbate?

I19: Taip.

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I19: Bebaimis, tiesiogine to žodžio prasme. *Nu* dar nepriklausomas nuo nieko, turėti fizinį pasirengimą, psichologinį pasirengimą, turėti gerą komandą, be abejo ir noro dirbti. Nes dažniausia gaunasi taip, kad tu esi žurnalistas, tu turi redaktorių, tu turi direktorių ir ta grandinė virš direktoriaus traukiasi kažkur toli ir net ir norėdamas kažką pasakyti tu sau išsikeli grėsmę – prarasti darbą, pareigom žemyn leistis. Va tokie dalykai.

TYRĖJA: Jūsų minėti dalykai lyg apriboja žurnalistą?

I19: [...] *nu* tu turi pasirinkti. Jie tave apriboja arba ne. O žinau tokius žurnalistus, kurie net susidūrus su tokiomis aplinkybėmis jie vis tiek leido eiti iki galo, bet už tad sumokėjo gyvybe [*liūdnai*]. Tiesiogine to žodžio prasme.

TYRĖJA: Ar čia turite omenyje karo žurnalistus?

I19: Ne, viskas, kas liečia [pavojus], tas liečia politiką. Nes žiniasklaida ant to ir žaidžia, mes va tą darom, va čia aną darom, čia va padarėm, čia va taip yra, taip bus. Žmonėms kaip ir įdomu, jiems atrodo, kad visur [viskas] vyksta visi kartu juda šitam dalyke. Bet jie gauna tik vaizdus, garsus, jie patys niekur nedalyvauja. Jie ale žino, jiems nuo to geriau, jiems atrodo, kad jie kažką supranta. O ar ten tiesa, ar ne tiesa, niekas nepasako, neįrodo. Turi pats analizuoti, mąstyti ir dėlintis kažką savo galvoje.

TYRĖJA: Gal turite kažkokius mėgstamus ar nemėgstamus žurnalistus?

I19: Turiu, bet aš nesakysiu.

TYRĖJA: Gerai. O tada kalbant apie tavo žiniasklaidos naudojimą, jau minėjote, kad patinka jums radiją naudoti...

[*nutraukia*]

I19: Atvirai sakant, visiškai nei žiūriu, nei klausau, nei skaitau. Nei Delfi, nei *teliko*, radiją jeigu įsijungiu, tai nebent protarpiais nebent kažką veikiu. Ta prasme žiniasklaidos aš sąmoningai [nenaudoju], bet gyvenimo reikmei ta informacija vis tiek kažkur kažkaip girdisi. Tai gali būti net tiesiogiai, draugas kažką pasakė, kažkokiam kolektyve nugirdai ir tokia va ir eina žiniasklaida iš rankų į rankas.

TYRĖJA: O, pavyzdžiui, mašinoj, kai važiuojate, tai Powerhitradio dažniausiai klausotės?

I19: Nebeklausau iš viso. Labai retas atvejis, kai man būna gera nuotaika, tai pasijunginėju per stoteles, bet jeigu man kažkas pradeda nepatikti, aš tiesiog išjungiu [*nuleidęs galvą krapšto kavos puodelį*].

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I19: Neseniai į mano pašto dėžutę įmetė žurnalą „Vilniaus planeta“ {„Kaip keisis Vilniaus planeta“ – Vilniaus miesto savivaldybės mero ir tarybos ataskaita}, tai vo [*liuksą rodo*]. Jis iš visko, ką aš esu gavęs per savo gyvenimą buvo naudingiausia spauda. Ten buvo parašyta, ką galima nuveikti vasarą, kokie atidaryti nauji stadionai, renginiai, pramogos, tai va tą užskaitau. O viskas kitas, kas liečia reklamą, komerciją, kas susiję su nekilnojamų turtu, su draudimais, su vaistais, tai, manau, kad ji visiškai nereikalinga. {*turi omenyje reklaminius lankstinukus*} Ypač kas liečia nuolaidas, tai tu matai, kad yra nuolaida, tai [galvoja], kad reikia pirkti, nes kaip tu nepirksi, jeigu yra nuolaida. Žmonės todėl negali susitaupyti pinigų ir susikurti sau nepriklausomą pagrindą. [...] Tai priverčia daryti veiksmus, kurie yra visai nereikalingi, nes jeigu būtų reikalingi, tai jau būtų buvę atlikti.

TYRĖJA: Pereinant prie interneto, socialinių tinklų – ar esate ir nuo jų atsiribojęs?

I19: Ne, nuo šitų tai ne. Yra veikėjai, sakykim, kurie daro labai didelį darbą ir rizikuoja savo sveikata, gyvybe ir taip toliau, tai kartais nuo karto apie juos pasižiūriu, blogerius. [Jie] nepriklausomi asmenys, užsiimančys konkrečia veikla, tai juos va aš intensyviai stebiu, stebiu, kaip jie auga ar krenta ir kaip ta veikla juos įtakoja.

TYRĖJA: Ar čia tie žurnalistai, kurių nenorėjote minėti?

I19: Ne. Čia yra Ukrainoj toks vienas pilietis, kuris užsiiminėja ne policijos provokacija, o [kuria] video įrašus, kuriuose parodo policijos nekompetenciją, kurie pradeda [jo] ne tik bijoti, bet ir keistis. [...] [*šypsosi*] Kas man iš tiesų labai įdomu. Nes Ukrainoje buvo milicija ir persivadino į policiją, bet ne tik persivadino, bet ir buvo reforma. Bet iš esmės liko tas pats, tik pavadinimas pasikeitė. [...]

TYRĖJA: O gal dar kažką galėtumėte įvardinti, ką jums įdomu sekti?

I19: Sakykim... Atvirai sakant nenoriu sakyti...

TYRĖJA: O jeigu paklausčiau per kokius kanalus...

[*nutraukia*]

I19: Facebook'as, dažniausiai Facebook'as. Joo... tiesiog juos *follow*'inu arba būna šiaip dienų, kai esu kažkoks užsimastęs, tai atsidarau tą puslapį ir pradėdau žiūrėti viską nuo pradžių iki galo. Nes nebūna taip, kad aš pastoviai stebiu, bet kartais pasižiūriu.

TYRĖJA: Tai jie turi savo internetinį puslapį?

I19: Ne, Facebook puslapį, visi jie turi Facebook puslapius, dabar labai populiariu. [...]

TYRĖJA: Tai pagrinde Facebook naudojats?

I19: Dažniausiai būna, kad aš domiuosi kažkokia tema arba įvykiu ir tada man kažkas užkliūna ir tada aš paskaitau plačiau. Jeigu ten yra koks orus, garbingas žmogus, tai aš pradėdau juo domėtis, kas jis toks, ką ji nori, ką jis daro, ką jis veikia, kur jis būna. Labai viskas paprasta. Tai įmuši vardą pavardę ir išmeta *belekiek* informacijos. Ir jeigu aš matau, kad tas žmogus sąžiningas ir pradėdau jį stebėti. [...]

TYRĖJA: O kokios temos jus domina?

I19: Sakykim. . [*mąsto*] kita pasaulio pusė, nematoma, kurios niekas nemato.

TYRĖJA: Turite omenyje apie socialinį gyvenimą?

I19: Taip, apie mūsų gyvenimą, bet apie tą apie kurį nešneka, apie tai, apie ką žiniasklaida niekada nešneka.

TYRĖJA: Ar žiniasklaida sąmoningai kažko nesako?

I19: Ne tai, kad sąmoningai, bet todėl, kad tie piliečiai, kaip jiems atrodo yra teisingai, bet žiniasklaida negali parodyti, nes yra cenzūra, nes jie gali daryti neigiamą įtaką, nes pagal įstatymus negali to pranešti, o galbūt nenori. Bet dažniausia tokių piliečių niekas nemini, nešlovina, jie yra nematomi. [*ilgai šaukšteliu maišo kavą*] [tyrėjos pastaba: kalba apie Rusijos žiniasklaidą]. [...]

TYRĖJA: O apie ukrainietį, kuris bando pagerinti policijos elgesį Ukrainoje, tai turbūt lietuvių kalba mažai informacijos?

I19: Ne, nėra. Ukrainiečių kalba. Jis pats rusakalbis, bet ukrainietiška kalba.

TYRĖJA: Tai jūs mokate ukrainiečių kalbą?

I19: Ne, nesuprantu, moku rusų, bet kalbos panašios, tai iš 100 procentų teksto, 80 procentų galima suprasti. [...]

TYRĖJA: O internete irgi rusų kalba ieškote informacijos?

I19: Pagrindė taip. Dėl ko aš save šitaip ne tai, kad pykstu, ar griaužiu, bet... Bet kad dažniausiai aš stengiuosi žiūrėti tą informaciją, kuri man atrodo aktuali. Bet kas susiję su Vakarų informacija, tai mažesne dalimi ja domiuosi, bet ji yra labai įdomi, bet nesu linkęs ją pasitikėti.

TYRĖJA: O kuo esate linkęs pasitikėti?

I19: Kai aš matau, kaip žmogus kalba, iš kalbos, manieros, kai aš jaučiu jo *vibe'ą*, jo energiją, tai aš esu tada linkęs juo pasitikėti. O kai žmogus pila iš tuščio į kiaurą, tai nelabai aš žinau, ką jis nori. Bet, kai matau, kad jis užsidegęs, kai jo balso tembras, ritmas, kūno kalba, tai man kelia didesnę pasitikėjimą. Gali būti, kad ir jis meluoja, bet man tada bent jau įdomiau žiūrėti. Aš įsijaučiu į jo vaidmenį ir darosi įdomiau. [...] Jie gal ne visai žurnalistai, bet jie informuoja žmones, jie turi kiekvienas savo asmeninę misiją ir bando ją įgyvendinti.

TYRĖJA: Ar gerai suprantu, kad daugiausia naudojate žiniasklaidos rusų kalba apie Rusijos ir Ukrainos naujienas? Ar dalis tos informacijos yra ir apie Lietuvą?

I19: Pagrindinė kalba yra rusų, bet liečia absoliučiai visą planetą. Nes būna temų, kurių nemėgstu, bet dažniausiai vis tiek žiniasklaida visur yra ta pati, skiriasi tik kalbos ir žmonės, koku būdu jie šneka. O su anglų, tai nesu *proper english*, tai kadangi man sunku joje gaudytis, ypač terminuose, tai esu visiškai atsiribojęs nuo jos.

TYRĖJA: Ar rusų kalba randate daugiau informacijos negu lietuvių?

I19: Kas liečia lietuvių žiniasklaidą, tai nepažįstu nei vieno žmogaus, kuris galėtų man kažką papasakoti kas man įdomu, arba kuris užsiima panašiais dalykais. Mūsų Lietuva yra šiek tiek mažesnė ir ta veikla kitokia. Žinau, kad yra tokių žmonių, esu su jais susitikęs, bet Lietuva *biški* mažesnis kraštas, mažesnė paklausa, todėl nedaro. Ten yra didesnė paklausa nuo žmonių kiekio. [...] Kas liečia Vakarų žiniasklaidą, tai aš ją lygiai taip pat domiuosi, tik jau versta į rusų kalbą, tai tiek. Ir aš ja nelinkęs tikėti, nes ji jau antrą kartą versta, tai gali būti pakoreguota. [...]

TYRĖJA: O Lietuvos žiniasklaida, kodėl esate linkęs nepasitikėti?

I19: Ne tai, kad nepasitikėti, bet tiesiog esu nusistatęs bloką, nes, manau, kad jeigu pradėsiu šitais dalykais domėtis, tai tiesiog išseikvosiu energiją. O ten aš jokios energijos neišeikvoju, aš tiesiog jau analizuoju, mąstau, kažką galvoju ir aš nieko nepakeisiu, bet tai yra įdomu ir iš tų žinių aš galiu kažko naujo sužinoti. O čia, jeigu pradėdau į kažką gilintis, tai sunku sužinoti tiesą, pirma. O visų antra, tai nelabai aš domiuosi mūsų politikais.

TYRĖJA: Bet politiniu kontekstu domitės, kaip supratau? Jums įdomesnis Rusijos, Ukrainos politinis kontekstas?

I19: Ukraina čia iš viso ne prie ko. Bet būtent Rusijos ir Amerikos, ir Europos. Tarptautinė [politika]. Dažniausiai viskas liečia Rusiją, *Brexit'as*, Australija, Kanada. Man tikrai yra įdomu, bet apie jas daug mažiau šnekama nei apie tą burbulą, kuris yra ore, tai tu jį nori, nenori vis tiek girdi, bet nieko iš to neimu, man tai tik garsas. Nes negaliu aš jais nei tikėti, nei ką mąstyti, nes ką aš žinau, ko jie nori.

TYRĖJA: Tai jūs per socialinius tinklus informaciją sužinote jums įdomiomis temomis?

I19: Ne, tas temas aš tiesiog *pasigoolinu*. O žiniasklaida sakau mane pasiekia netiesiogiai, būnant pas senelius, svečiuose, pas draugą būnant, nes *teliko* pats nežiūriu. [Dar] viešose vietose, troleibuse, kur rodo Delfi, o telefone sąmoningai, kad eičiau į žiniasklaidos portalą, tai neprisimenu, kada taip buvo.

TYRĖJA: O žiūrint bendriau, kaip jūs vertinate Lietuvos žiniasklaidos padėtį?

I19: Tai aš esu įsitikinęs, kad visi visi visi [*pabrėžtinai*] žiniasklaidos šaltiniai ne tai, kad *fake news*, bet aš jais nepasitikiu. Nesakau, kaip yra, taip ar anaip, bet tiesiog nesu linkęs ja gilinti ir analizuoti. Nesakau, kad ji yra *fake*, bet tiesos yra tiek, kiek joje yra įdėta.

TYRĖJA: O kodėl jūs iš esmės nepasitikite žiniasklaida?

I19: Nes aš nematau prasmės, kam ji yra reikalinga. Nes žiūrėk, joje visi šneka, kad visi kažką daro, kad visi kažko nori, kad visi kažko siekia, kad vyksta veiksmai, bet visi gyvenam *chujovai*, ar teisingai?

TYRĖJA: Mmm. .

I19: Tiesiai šviesiai sakant taip. Tai jeigu kažkas vyksta, [...] aš suprantu, kad gali žmogui kažkas nepasisiekti, bet metai iš metų... *nu* va, pavyzdžiui, vyksta rinkimai mieste, tai darom keliukus, stato ženklus ir tik praeina rinkimai, vėl tris metus *nichuja* niekas nevyksta.

TYRĖJA: Tai sakote, kad žiniasklaida realybę vaizduoja geresne nei yra iš tiesų?

I19: Tai taip. [*mąsto*] Tiesiog jie sako ir daro tai, ką jie nori. Taigi žiniasklaida visa komercinė, nėra nei vieno valstybinio kanalo, išskyrus LRT, kuris ten pats kažką daro, jis yra visiškai nepriklausomas nuo nieko, tai tu apie jį gali pasakoti visiškai ką nori. Kaip aš ten kečiau bandes, kaip kažkam *chujova*, kaip kažkam gera. Tai žmogus, kurio aš nei matęs, nei girdėjęs, nei domiuosi, tai aš nemanau, kad juo reikėtų pasitikėti. Ir aš šiaip žmonėmis nesu linkęs pasitikėti, o jau tuo, kurio net akyse nesu matęs, tai tuo labiau. [...] Yra tokia gyvenime tokia taisyklė, kuo mažiau šneki, tuo geriau. Tai visada stengiuosi ja vadovautis. [...]

Informantė nr. 20 [toliau – I20]: dirbanti studentė, gyvena Klaipėdoje, 20 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 16: 00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I20: Tiesiog kartais pagalvoju, kad man ne 20, o kokie 45 metai pagal mano gyvenimo būdą, arba darbu, arba studijuojau, arba namuose būnu, tai tokia rutina, tai kol kas labai nuobodžiai labai gyvenu. [...] Toks užburtas ratas, tai labai nuobodžiai gyvenu. O šiaip tai gyvenu Klaipėdoje, man 20 metų, studijuojau <Y> <X> universitete.

TYRĖJA: O kokia jūsų tautinė identifikacija?

I20: Visiška lietuvė.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I20: Na, aš manau, kad ji tikrai reikalinga. Tai ta žodžio, spaudos laisvė dažnai asocijuojasi man su Delfi ir Lryto „Bendraukime“ [skiltimi], kur bet kuris žmogus gali parašyti ir išsakyti savo nuomonę, visiškai apie bet ką ir bet kokią nuomonę. Tai dažnai, kai aš pagalvoju apie žodžio laisvę, tai prisimenu būtent šitą skiltį. [...] Ir mes dabar gyvenam tokiais laikais ir mūsų tokioje šalyje, kur turim teisę ir galimybę išsakyti savo nuomonę ir plus mes turim galimybę išklausti kitų [nuomones]. Tai irgi yra įdomu, nes kiti kartais galvoja, kad „kaip aš galvoju, taip ir kiti galvoja“, bet kartais, kai

paklausai, kaip kiti galvoja, tai pakeiti savo nuomonę ir šiaip plačiau žiūri į viską ir kad yra ne viena pusė, kurią matai. Manau, kad reikalinga, nes ir padeda tobulėti kiekvienam, neužsidaryti ir kalbėti, žinoti, lavintis galbūt netgi padeda.

TYRĖJA: Jau šiek tiek užsiminėte, bet dar kartą, kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I20: Žiniasklaida tai yra tos pačios TV3 žinios. Turiu tokią įprotį niekada nepraleisti [žinių] ir bent vienas žinias pažiūrėti. Tada portalai tokie rimtesni. Ta žiniasklaida, tai Delfi. Skaitau apie verslą. Aišku, mėgstu ir visus kriminalus paskaityti, jie man įdomiausi visada. Šiaip va *Instagram*’e seku visus tuos puslapius ir matau antraštes įdomias, kurios irgi priverčia paspausti ir paskaityti tą straipsnį. Tai va visokie straipsniai ir informacija vieša.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokias funkcijas ji turėtų atlikti?

I20: Mes labai daug sužinom iš žiniasklaidos. Ir jeigu nebūtų tokių informacijos perdavimo šaltinių, apie viską ir apie tuos pačius kriminalus, verslą, naujienas Lietuvoje ir pasaulyje, tai mes žinotumėme tik tiek, kiek vyksta aplink mus ir mūsų draugus, ta informacija būtų labai siaura. Tai padeda pažinti, praplėsti, sužinoti naujienas greičiau, informaciją perduoda, nes labai svarbu žinoti, kas vyksta aplink tave.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai?

I20: Manau, kad vienas svarbiausių dalykų, kad antraštės turėtų atitikti [turinį] ir kartais labai straipsniai eina pro šalį, kai paskaitai, kad buvo paimtas kažkoks interviu, tai perfrazuoja visiškai kitaip. Manau, kad neturėtų būti iš viso tokių perfrazavimų į kitą pusę. Ir manau, kad turėtų būti daugiau pozityvo. Nes būna, kad kartais einu per Facebook sieną ir kai man išmeta Lietuvos rytas, Delfi ir būna tokie beprasmiški arba negatyvūs, arba nesvarbūs straipsniai ir labai mažai mes turime straipsnių, kurie pasidžiaugia arba apie paprastus žmones, o tik dėl *Instagram* žvaigždžių. Daugiau nuopelnų, daugiau Lietuvos žmonių, paprastų žmonių, daugiau teigiamos informacijos. Nes būna, kad *teliką* įsijungi ir prisisemi to negatyvo, tragedijų. Tai kartais džiaugiuosi, kai randu įdomų straipsnį apie kažkieno nuopelnus, laimėjimus. Tai to labai trūksta.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I20: Galėtų būti daugiau [paprastų žmonių įsitraukimo į turinio kūrimą], nes tada gal būtų daugiau įvairesnės informacijos iš įvairių žmonių, o ne tik iš profesionalų. Gal būtų įdomesnių naujienų, tai aš tik už. Bet aišku turėtų būti filtruojama informacija, nes tada prasidėtų šlamštas. Bet trūksta pačių piliečių informacijos, nuotraukų, kai gali gyvai įdėti, nes man įdomu pamatyti, ką paprasti žmonės mato, daro. [...]

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I20: Aš manau, kad geras žurnalistas turėtų priimti daugiau nuomonių nei vieną, nes yra tokių žurnalistų ir apskritai žmonių tipų, kurie turi savo vieną nuomonę ir jie ją gina ir niekada nesutinka su kitų nuomone. Ir jų nuomonė yra jų viena tiesa. Tai žurnalistas turėtų priimti daug nuomonių, turėtų daug domėtis, tada gal keliauti [turėtų], kad galėtų daugiau matyti, daugiau skleisti tų teigiamų naujienų, pateikti daugiau informacijos, glausčiau pateikti informaciją.

TYRĖJA: Kokie žurnalistai yra jūsų mėgstamiausi?

I20: Gal... [mąsto] Šiaip man labai patinka Orijus, jis man atrodo irgi yra žurnalistas, tinklaraštininkas. Tai aš jo straipsnius skaitau, juo domiuosi. Tapino man irgi įdomios įžvalgos būna. Tai va juos du išskirčiau, nes apie juos paskaitau, pasidomiu visada.

TYRĖJA: Kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I20: Va tas pats Orijus, tai Delfi. Nors pats Delfi man nėra labai mėgstamas [...] tie [jū] straipsniai kažkokie nelabai teisingi būna, jeigu galima taip sakyti. Ir šiaip esu skaičiusi apie Delfi nemažai skaičiusi, kad Delfi prastos kokybės yra. Tai va mačiau, kad jis Delfi rašo. Šiaip juo domiuosi labai apie jo rašomus žmones, kaip jie keliauja [...] Dar tam pačiam Facebook, Instagram. Tai net neatkreipdama dėmesio spaudžiu ant jo straipsnių nežiūrėdama, kur jie yra.

TYRĖJA: O kokiomis temomis jis rašo?

I20: Kelionės, jis ieško įdomių žmonių. Tarkim suranda visiškai paprastą močiutę iš turgaus, kuri gali papasakoti įdomią istoriją apie savo gyvenimą. Arba, pavyzdžiui, apie merginą, kuri buvo daug metų emigracijoje ir po daug metų grįžo ir pasakoja, kaip jai sekėsi. Tai jis užčiuopia tokius žmones, kurie atrodo paprasti ir niekuo neypatingi, bet jis randa kažką ypatingo. Dabar paskutiniu metu dabar populiarūs influenceriai, žvaigždės, jau man, ir daug kam turbūt nusibodo, kai jie televizijoje, žiniasklaidoje, internete, tai net per daug visur. Tai man įdomiau paskaityti apie paprastus žmones, nes gal kaip įkvėpimas, kad paprastas, eilinis žmogus, gali būti ne žvaigždė, bet gali būti daug ką neveikęs, patyręs gyvenime. [...] Įkvepia veikti daugiau. Nes kai žiūri tas žvaigždes, tai jų gyvenimas tobulas ir panašiai.

TYRĖJA: O kur Tapiną matote?

I20: Tai Tapiną seku *Facebook* 'e, jo postus. Šiaip žiūrim kiekvieną laidą jo kanale, Laisvės TV. [...] Man patinka jo tas toks kritinis žvilgsnis ir pašaipus ir kad jis nesutobulina visko. Jis daug kur pamato ydas ir garsiai visiems parodo ir pašiepia. Tai tas irgi patinka.

TYRĖJA: Minėjote, kad turite įprotį, kad žinias žiūrėti...

[*nutraukia*]

I20: Dažniausiai tai per televiziją žiūriu, kartais pažiūriu kartojimą per telefoną. [...] Jeigu aš esu namie, tai turiu įprotį įsijungti ir pasižiūrėti.

TYRĖJA: O per kokį kanalą žiūrite?

I20: Per TV3, visada tik per TV3.

TYRĖJA: O kodėl per TV3? Kodėl ne per kitus kanalus?

I20: Nežinau, man turbūt patraukliausias. Aš nežinau kodėl, bet turiu nuo vaikystės mėgstamą kanalą TV3 ir būtent TV3 žinias. Aš dažnai susimąstau, kodėl įsijungus LNK iš karto perjungiu. Nežinau, man kažkas patinka. Keista, bet neturiu ką įvardinti, kas patinka.

TYRĖJA: O per TV3 tik žinias žiūrite ar žiūrite ir kitas laidas, filmus?

I20: Žiūriu šiaip viską per visus kanalus, bet būtent žinias žiūriu per TV3, bet filmus, laidas renkuosi pagal įdomumą, tai nėra svarbos ar per LNK, ar LRT. Bet žinias būtinai per TV3.

TYRĖJA: O kokias laidas mėgstate pasižiūrėti?

I20: Aš, iš tikrųjų... Yra taip, kad dažnai vakarais dirbu, tai nežinau programų kažkokių mintinai, neturiu savo mėgstamų. Bet būna, kad neturi, ką veikti ir įsijungi ir pamatai, kad pašnekovas įdomus. Vienintelė laida, kuri šauna į galvą, tai per LRT „Kas ir kodėl“ laida. Tai va tą žinau, koku laiku rodo, o kitas tai tiesiog einu per kanalus, jeigu nieko įdomaus, tai filmą kažkokį įsijungiu.

TYRĖJA: O radijo klausotės?

I20: Dabar neseniai kaip tik įsigijau radiją, bet aš klausausi muzikos pagrinde, būna, kad žinios būna, tai jo, aš jas perklausau, bet kai valgyt gaminu ir kai namuose būnu ir nieko nerodo, kai tvarkausi, tai įsijungiu radiją ir klausausi muzikos.

TYRĖJA: O turite mėgstamą radijo stotį?

I20: Neturiu mėgstamų, tiesiog surandu, kur groja muzika, be tų ilgesių pokalbių. Bet pavyzdžiui, kai vairuoju, tai man būna įdomu klausytis pokalbių per M – 1, bet namuose, tai pagrinde muzikos.

TYRĖJA: O spauda – laikraščiai, žurnalai – ar būna, kad paskaitote, nusiperkate, prenumeruojate?

I20: Neperku, neprenumeruoju, bet retais atvejais, maksimaliai vieną kartą į mėnesį, pas tėvus [...] Tai kai nuvažiuojam pas juos, tai matau tą krūvą visokių laikraščių ir žurnalų, tai mėgstu paimti, pavartyti, pasižiūrėti, paskaityti. Bet pirkti, tai neperku niekados ir nepirkčiau, nes viską realiai randi internete ir telefone.

TYRĖJA: Pereinant per internetinių portalų, kokį portalą labiausiai mėgstate? Ar jūs į jį einate tiesiai, ar kas Facebooke būna ant sienos?

I20: Šiaip dažniausiai, kas Facebook, bet būna, kad nueinu ir tiesiai. Tai dažniausiai būna Lietuvos Rytas.

TYRĖJA: O kodėl Lrytas?

I20: Nu kažkaip labai seniai skaitau tą Lietuvos rytą, tai gal čia įprotis eiti ten.

TYRĖJA: O iš užsienio žiniasklaidos ar kažką naudojate?

I20: Ne, šiaip neskaitau niekada anglų kalba. Pagrindė lietuvių.

TYRĖJA: O kodėl jūs apskritai naudojate žiniasklaidą?

I20: Kad vėlgi vėl tas pats būtų atsakymas, įdomu, kas vyksta toliau nei mano namuose, mano mieste, mano rajone, mano darbe. Įdomu, kas vyksta Lietuvoje, pasaulyje. Patenkinti savo... nežinau... norą sužinoti daugiau.

TYRĖJA: O kokios jums temos pačios įdomiausios Lryte?

I20: Lietuvos dienos skaitau, bet realiai, tai aš dažniausiai, Lietuvos ryte kai atsidarau, tai peržiūriu nuo pradžių iki galo visus populiariausius straipsnius. Anksčiau tai dar turėdavau, gėda net prisipažinti, tai eidavau į kriminalus ir visada kiekvieną dieną perskaitydavau visus kriminalinius straipsnius. [juokiasi] Tai net nežinau turbūt čia nukrypimas. [juokiasi]

TYRĖJA: O kodėl jums taip patikdavo?

I20: Nežinau, bet čia labai seniai, gal prieš porą, prieš tris metus taip darydavau. Dabar iš viso nebeskaitau, nes nenoriu to negatyvo. Nebent jau kažkokia žinia, kad skamba per visur. [...]

TYRĖJA: Ar pati ištraukiate į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I20: Ne, turbūt nesu parašiusi komentarus. Mėgstu juos paskaityti kartais, bet rašiusi nesu. [...] Man keistai atrodo žmonės, kurie komentuoja. Vertinu taip įdomiai, neigiamai, bet paskaitau. Bet nei komentavus, nei nuotrauką nesu siuntus. [...]

TYRĖJA: Kokią, jūsų nuomone, įtaką žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I20: Aš manau, kad ji tikrai formuoja nuomonę, nes tikrai [mąsto] kaip pasakyti su pačia politika. Va dabar prezidento rinkimai, tai jeigu kažką iškasa, teigiamo, neigiamo, rodo, tai tikrai formuoja nuomonę, nes kaip kitaip susidaryti nuomonę apie politiką, jeigu ne pagal straipsnius. nu gali domėtis konkrečiai atskirai, bet žiniasklaida dažnai iškasa kažką įdomesnio, kažkokius teigiamus, neigiamus bruožus. Tai manau, kad tikrai suformuoja nuomonę stipriai.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida? Ar žiniasklaida daro įtaką politikai?

I20: Aš manau, kad tikrai daro įtaką, nes, sakau, parodys kažką apie kažką [...] bet tikrai labai formuoja. Bet tarkim ruošiuosi rinkimams ir nesu apsisprendusi už ką balsuoti, tai žiniasklaidoj išlenda koks straipsnis tikrais faktais [paremtas], kuris apšmeižia tą kandidatą, tai galbūt net pakeisiu savo nuomonę, nes kam toks žmogus valdys šalį.

TYRĖJA: Kaip bendrai vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Ar atitinka jūsų lūkesčius?

I20: Na, kaip sakau, tikrai yra tų dalykų kurių galėtų nebūti arba kurie galėtų būti geriau. Labiausiai mane erzina tai antraštės, kad jos visiškai neatitinka tikrovės, tai gal ne tik Lietuvoj taip yra, bet ties tuo dalyku tikrai reikėtų pasitempti. Kažkaip aš tikrai randu informaciją, kuri man yra įdomi. Gal man trūksta kažkiek tų naujienų, aš nesu iš tų žmonių, kur labai kritikuoja žiniasklaidą. Aš paskaitau, kas man įdomu, jeigu man neįdomu, tai aš tiesiog praleidžiu, tai nepuolu komentuoti ar piktintis, aš tiesiog neskaitau, kas man neįdomu. Taip ir atsirenku, kas man įdomu, neįdomu, patinka, nepatinka. Tai gerai turbūt.

TYRĖJA: Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I20: Aš turbūt iš tų žmonių, kurie pasitiki. Ką perskaitau, tai tuo ir tikiu.

TYRĖJA: Tai visomis žiniasklaidos priemonėmis, kanalais temomis pasitikite panašiai?

I20: Aš kažkaip nežinau, pasitikiu turbūt populiariausiais ir seniausiais visokiais žiniasklaidos [kanalais], va žiniomis pasitikiu 100 procentų. Bet tuo pačiu Lrytu, tai jeigu atrodo visiškai kosmosas, tai tada pasidomėsiu, ar tikrai taip yra. Tai pasitikiu labiausiai žiniomis, LRT ir TV3 žiniomis pasitikiu. Dažniausiai pasitikiu ir patikiu, o jeigu kažkas labai neįtikėtino pateikta, tai domiuosi daugiau.

TYRĖJA: O jeigu domitės daugiau, tai kur einate?

I20: Tai *pasigooglu* 'inu. Bet būna, kad Facebook man išmeta kokį „Žiniukas“ nu tai logiška, kad juo tikrai netiki, neskaitau. Stengiuosi tikrinti ją.

TYRĖJA: Ar jums atrodo, kad Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi ir nepriklausomai veikianti?

I20: Tai turbūt sutikčiau.

Informantas nr. 21 [toliau – I21]: doktorantas, gyvena Vilniuje, 28 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 9: 00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I21: Esu antro kurso <Y> doktorantas, dirbu mokslo srityje [...], gyvenu Vilniuje, man 28 metai, lietuvis esu.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvė? Kaip suprantate šias sąvokas?

I21: Tai čia žodžio laisvė, kai kiekvienas žmogus turi savo nuomonę. [mąsto] O spaudos [laisvė] tai kaip spauda objektyviai vertina įvykius, nes jeigu ji nebus objektyvi, tai gali būti kažkoks chaosas arba viskas sustingtų, tai čia geriausiu atveju. O blogiausiu – tai susinaikins [valstybė] tiesiog.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I21: Žiniasklaida, tai turbūt kaip informacija. [sutrikęs] Žiniasklaida, aišku, turi žinoti dalykus, kurių žmonės neturi žinot, [bet jų ir neatskleisti], kad užtikrintų saugumą žmogaus, kad jis jaustųsi saugiau.

TYRĖJA: O čia, pavyzdžiui, su kokiomis temomis susiję?

I21: nu čia, pavyzdžiui, su karu susiję. Čia paprastam žmogui nereikia žinoti. [mąsto] O taip tai [žiniasklaida] tai informacinės priemonės visokios, kad žmogus žinotų, kas vyksta aplink jį, kas vyksta pasaulyje ir kur link juda visas [mąsto] gyvenimas.

TYRĖJA: Pokalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I21: Reikalavimas, ane. [mqsto] Priklauso, koks tikslas tos žiniasklaidos. Jeigu informuoti, tai kuo objektyviau turbūt ir, kaip sakoma, tik tikrai. [mqsto] Nes ką mes žinome, tas mus formuoja, tai jeigu būna daug negatyvumo, tai tas sprendžia žmonių gyvenimą, kažkokia nuomonę formuoja. [...] Bet čia priklausomai nuo žmogaus.

TYRĖJA: O kodėl nuo žmogaus priklauso?

I21: Nu koks jo išsilavinimas, žinių bagažas, kaip jis vertina informaciją, ar kritiškai, ar priima kaip už gryną pinigą. Nes buvo toks įvykis su Facebook kažkokioj šalyje, tai ten žmonės gaudavo žinias tiesiogiai iš Facebook, o Facebook algoritmas neturi jausmų ir kritiškai nemąsto, o tik skatina tik tai, kas skatina *like*‘us, tai ten vos ne iki karo pavirto. Nes formavo nuomonę, kad šalį nori okupuoti ar panašiai, nes skatino neapykantą.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I21: [mqsto] [...] Kvaili žmonės daug reiškiasi, kad žemė plokščia ir kitos konspiracinės teorijos. [...] Televizija turėtų turėti savo stuburą, savo vertybes ar kažką, nes *nu* protingi žmonės, kurie pamato, tai nusivilia [kokybe]. Jeigu tau patinka nekęsti, tai ji tau duos medžiagos nekęsti, bet jeigu tu nori kažką suprasti arba kažką sužinoti, [...] tai tada turi atsirinkti, kas rimta ir panašiai. Lyginant Youtube ir paprastą televiziją, tai televizija tau paduoda ir kaip tavo išprusimas leidžia, tai tu taip ir supranti, o Youtube tai ten yra komentarai, tai ten greitai [reaguojama]. Jeigu rimtas turinys, tai bus kontraargumentai. O Youtube tai skatina rinkti tuos *like*‘us, nes kuo daugiau peržiūrų, tuo daugiau žmonių žiūrės.

TYRĖJA: Ar, jūsų nuomone, reikalinga profesionali žurnalistika?

I21: Ar dabartiniu laiku ji iš viso reikalinga? [mqsto] Aišku, kad reikalinga, nes [...] žiniasklaida aš kaip suprantu eina su politika, jeigu ten kažkas vyksta. Nes žiniasklaida realiai eina, kad informuoti, kas dedasi valstybėje, kad parodyti tiesą – toks kaip ir tikslas. Kad žinotų žmonės su kuo mes dirbam, ką mes išsirinkom. O kitas dalykas, tai žiniasklaida kaip ir filtras tų žmonių, kurie nuoširdžiai nori padėti valstybei. [...] Jeigu žiūrint plačiąja prasme, tai kai kurie dalykai yra labai kompleksiški – nebūtinai ta tiesa yra juoda ar balta. Ir blogyje gal galima kažką ir gero įžvelgti, jeigu tu mąstai ir esi su tuo susidūręs ir žinai, apie ką eina kalba.

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I21: Tai objektyvus, bet žmogui sunku būti objektyviu. Jis galvoja, kad jis objektyvus, bet subjektyviai. [šypsosi] Turėti daug žinių apie tai, ką jis dirba, nes dažnai žurnalistai žino po truputį ir nieko giliau. Reikėtų, kad jie būtų specifiškesni – jeigu atstovauji mokslui, tai turėtum labiau tuo domėtis, o ne blaškytis. Ir turėtų tikrinti informaciją ne iš vieno šaltinio, kad susiformuotų objektyvi informacija. Ir galiausiai, turėtų kooperuotis žurnalistai su kitais žurnalistais arba specialistais. [...] Dar turėtų turėti būti žurnalistų auditas, ar tikrai tai, ką jie šneka turi būti verta dėmesio. Nes jeigu jis protingas žmogus ir daug žino, tai jis tą tiesą gali pakreipti melu. Galima taip sušnekėti, kad viskas gražu, bet žinia visai kita. [duoda pavyzdį apie graikų mitus]

TYRĖJA: Ar turite savo mėgstamus, nemėgstamus žurnalistus?

I21: Aš televizijos nežiūriu, aš žiūriu John‘ą Level‘į, Tapiną, nes ten *fun*. Jis kartais *biški* nusišneka. Bet čia mano nuomonė. Bet jis gerą darbą daro, daugelis žmonių jo nekenčia, bet jie nesupranta, kad jis gerą darbą daro. Paprasta televizija, tai vis tiek tik kažkokiuose rėmuose gali [veikti], o čia grynai bado klaidas. Tai čia yra geras dalykas, to reikia. Ta Rūta irgi neblogai [dirba]. Edmundas – *nu* jis toks įdomus, jis, kaip žurnalistas, turėtų būti paprastesnis. Aš nežinau, kas ten jam pasidarė, bet

pasidarė žvaigždė. Jeigu jam gerai, tai man gerai. Bet jeigu tu kažkas tai [įtakingas], tai gali grįžti prieš tave. Jis toks išsišokęs ir kai jį atleido, man atrodo, iš LRT, tai jis į kitą televiziją nuėjęs šoko. [...] Ar kompetentingas ir išmanantis žmogus taip elgsis? Tai jeigu tu pralaimi, tai pralaimėk išlaikydamas orumą, o ne šokdamas į akis. [...]

TYRĖJA: O, jūsų nuomone, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I21: Mhm. [*pritariamai*] Kiekvienas žmogus tau daro įtaką, net mama daro įtaką. Tu gal nepriimsi patarimo, bet atsižvelgsi į jį kažkaip. Ir nors atrodo, kad sprendžiame savo nuomone, tačiau [ne visada].

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudojate? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudojate?

I21: Nežinau, nelabai iš žiniasklaidos ką naudoju. Pas mane internetas pagrinde. Jo, pagrinde internetas.

TYRĖJA: Ar turite mėgstamus portalus?

I21: Youtube pagrinde. Delfi ir 15min neskaitau.

TYRĖJA: O kodėl neskaitote?

I21: Nežinau, manęs netraukia. Nes po to apsisunkini gyvenimą, nieko pozityvaus nerašo juk. [...] *nu* pavyzdžiui politika mane tiesiog erzina.

TYRĖJA: Kodėl?

I21: Tiesiog, nu, gal aš anksčiau neatreipdavau dėmesio. [...] Bet *nu* tiesiog politikoje yra toks imunitetas [darant neteisėtas ir moraliai nepriimtinas veiklas]. Jeigu paprastas žmogus prasižengtų, tai būtų uždėtas kryžiuokas ir pamiršta, o ten vos ne jie ką nori, tą daro. Tas erzina. Ir pasižiūriu, kokius išsirenka [politikus] žmonės [*atsidūsta*], bet tas atspindi visuomenę. Tam ir reikalinga žiniasklaida, kad parodytų, kas yra prieš mumis, kad kurtumėme geresnę ateitį.

TYRĖJA: O Youtube kokį turinį žiūrite?

I21: Tai sakau, John'ą Level'į pažiūriu. Tada žiūriu Tapiną daugiausiai. Pas mane labiau idėjinis žiūrėjimas, man įdomiau pats konceptas, negu kas ką padarė. Aišku, jeigu tas labai neigiamo daro, tai [nežiūriu]. Bet vis tiek informacija mane pasiekia kitu keliu.

TYRĖJA: O socialiniu tinklu Facebook naudojātės?

I21: Buvau metams dingęs iš Facebook, bet sugrįžau, nes žmonės telefoną naudoja ne pagal paskirtį. Jis turėtų kažkaip kitaip vadintis ne telefonu. [...] Facebook [žiniasklaidos naujienų] tai neseku. Man patiko, kad vienas žmogus pasakė, kad Facebook blogiau negu *toilet*, nes abiejuose pilna *shit*, bet *toilet* jį nuplauna, o Facebook dar primena kas kažkiek metų. O jeigu rimtai, tai dar yra toks Quora, bet jis irgi *sufacebook*'ėjo. [...] Wikipedia yra labai geras dalykas. Visų pirma, tai reklamų nėra, kas yra stebuklingas dalykas. Nes kur reklamos, tai ten bus kažkoks arkliukas, kuris išskirs kažkokią dalį informacijos, kuri bus svarbesnė už kitą.

[...]

TYRĖJA: O radijo gal klausotės?

I21: Labai retai, bet ten Žinių radiją nebent pasižiūriu per Youtube. Bet kas dedasi pasaulyje, tai nelabai [klausausi].

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I21: Oi ne... ne, ne. [*juokiasi*] Jau geriau knygą tada paskaityti. [...]

TYRĖJA: O kokios temos yra jums įdomiausios?

I21: Mokslas, nes aš mokslo žmogus. Kartais nebūtinai mokslas, kartais parašo, kaip mokslo žmogus gyvena, kaip biografiją. [...]

TYRĖJA: O televizoriaus nežiūrite?

I21: Nu, televizoriaus nežiūriu. Tos va yra įdomios laidos „Yra kaip yra“, bet kaip kažkas sakė, jos nieko nesprendžia, tiesiog žmogui suteikia palyginimą su savo gyvenimu, supratimą, paskatinimą.

TYRĖJA: Ar pats įsitraukiate į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašęs straipsnį, siuntęs nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašęs komentarus po straipsniais?

I21: Komentarus nebent Youtube. Šiaip tai nerašydavau aplamai. Toje Quora esu rašęs, bet ten irgi retai [...] Aš, pavyzdžiui, esu parašęs kelis knygų *review*, bet žmonėms tas nebuvo įdomu. Tada irgi dėmesys nukrypsta, nes kai žmogui neįdomu, tai nerašai. [...] Tai tas irgi formuoja, kaip ir žurnalistus, jeigu rašai kažką rimto, tai paprastam žmogui gali būti neįdomu, todėl jie rašo tą ir taip, kad paprastam žmogui būtų įdomu. [...]

TYRĖJA: Suprantu, kad naudojate išskirtinius Lietuvos žiniasklaidos kanalus, bet kaip bendrai vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Kokia jos padėtis Lietuvoje?

I21: Nu ji labai šališka, kaip aš suprantu. Man turbūt tą nuomonę suformavo. Čia yra suformuota nuomonė. Aš pats nežiūriu, todėl ir nežinau. Bet ji yra šališka ir tai yra problema... Nors ne, pala ... paprasčiausiai galiu pagrįsti pats. Paprasčiausiai Tapinas jis pradėjo daryti ką nori ir dabartinė valdžia pasipiktino ir tai rodo, kad nėra viskas labai švaru. Jeigu būtų labai švaru, tai būtų eilinė diena [šypsosi], o jie išsigando kritikos. Matyt, anksčiau nebuvo kritikos. Bet, jeigu tu žurnalistas ir tau įdomu parodyt, tai tu dirbi dėl laisvės.

TYRĖJA: Jeigu atsidarytumėte Lietuvos internetinius portalus ar jeigu naudotumėte kitas žiniasklaidos priemones, ar pasitikėtumėte ten esančia informacija?

I21: nu čia būtų labiau kaip pilotinis taškas. Aš pasižiūriu, o tada einu į anglišką, užsienietišką puslapį patikrinti informaciją. Ir labai daug yra *clickbait*‘ų, kur labai antraštės parašytos tokios, kad nuėjus į straipsnį priverstų reklamą pažiūrėt.

Informantė nr. 22 [toliau – I22]: nekvalifikuota darbuotoja, gyvena Kaune, 21 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 11: 00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I22: Aš esu <V>, man yra 21 metai, šiuo metu nestudijuojau, esu iš Kauno ir Kaune gyvenu pagrinde, bet šiaip keliauju iš vietos į vietą, tai mane visur galima rasti. [šypsosi] Dabar laikinai, kelis mėnesius dirbau Anglijoje vienam tokiam kurorte. Šiaip esu tokia, sakyčiau, mėgstanti iššūkius asmenybė ir nemėgstu būti vienoje vietoje, mėgstu keisti aplinką, mėgstu naujos potyrius. Tai tiek.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I22: Spaudos ir žodžio laisvė, taip?

TYRĖJA: Taip.

I22: Mmm. [mąsto] Iš tiesų man iš karto asocijuojasi [su] laisva valia reikšti savo nuomonę. Kad ir ta pati socialinė medija, tu gali *poste‘inti* laivai, ką tu manai ir tuo pačiu rasti tą informaciją. Ji reikalinga.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I22: Mmm. [mąsto] Iš tikrųjų, tai vos ne pažodžiui, tai žinių sklaida, žinių dalinimasis, informacijos dalinimasis. Tai turbūt pati ta socialinė medija, televizija, visokie tai laikraščiai, spauda. [tyli]

TYRĖJA: Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I22: Žiniasklaida gali būti, manau, kad įvairiomis priemonėmis. Žiniasklaida gali būti ir tarkim reklama, taip pat gali būti naujienų sklaida. Amm. [mqsto] Daugiau kaip ir [mqsto] Kaip ir tiek.

TYRĖJA: Kokia jūs manote turėtų būti žiniasklaida? Kokias savybes turėtų turėti? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai?

I22: Aš asmeniškai?

TYRĖJA: Taip.

I22: Tai visų pirma, kad žiniasklaida būtų teisinga, o ne kažkokia tai bulvarinė. Visa, kad būtų informacija suteikiama, nemelaginga, kad būtų naudinga ta informacija. Kad ne tiesiog. . Kad aktuali būtų. [...]

TYRĖJA: O galvodama apie žiniasklaidą kaip apie internetinius portalus, spauda, televiziją, radiją ir kalbant apie turinio kūrėjus, ar manote, kad turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę?

I22: Aš manau, kad antras variantas, kadangi tai vis tiek žmonės, kaip ir kalbėjome yra ta žodžio laisvė. Taip pat [jie] išreiškia iš kitos perspektyvos, sakykim iš paprasto žmogaus nuomonę. Ir manau, kad turėtų teisę ir jie pasireikšti. Nežinau, ar teisingai suprantu klausimą.

TYRĖJA: Bet ar manai, kad turėtų žurnalistai egzistuoti, dirbti, skleisti žinias, ar tik piliečiai patys tai turėtų daryti?

I22: Nu profesionali, manau, vis tiek turėtų išlikti, kadangi tai yra vis tiek kažkokios tai normos, žinios, kaip turėtų žmonės atrodyti ir būti. Nes ne kiekvienas tai sugeba, tai nėra [tyli].

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I22: Mmm. [mqsto] Mokėti teisingai paklausti, pateikti klausimą. Atskirti informaciją, kuri yra naudinga pateikti į tą žiniasklaidą, kuri yra labiau verta [dėmesio]. Aš nežinau, kaip į šitą atsakyti. Nežinau, ar suprantu?

TYRĖJA: Taip, suprantu, viskas gerai. Ar yra dar kažkokių būtinų savybių ir kompetencijų?

I22: Tiesiog, kad tas [jū] turinys būtų naudingas ir aktualus visuomenei, nes va, manau, yra jų darbas.

TYRĖJA: O kas jūsų nuomone yra naudingos žinios, o kas nenaudingos žinios? Kur ta skirtis jūsų nuomone?

I22: Aišku, priklauso nuo temos apie ką yra tas turinys ir kas yra į temą. Kas yra labiau nukrypimas ir kad tiesiog tas turinys būtų vientisas, kad nebūtų ne į temą sakoma.

TYRĖJA: O jūs gal turite mėgstamus ar nemėgstamus žurnalistus?

I22: Tikrai ne, tikrai ne, aš ne per daugiausia domiuosi šitais dalykais.

TYRĖJA: Jūsų nuomone, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I22: Tikrai taip, nes, mano nuomone, didelė dalis visuomenės vis tiek atsižvelgia į žiniasklaidą ir domisi ir klausosi, kas kalbama, kas rašoma portaluose ir suformuoja nuomonę, suformuoja mentalitetą žmonių. Dėlto aš turiu omeny, kad būtų gerai, kad ta informacija būtų teisinga, kad formuotų vis tiek [teisingai] [...] Nežinau, kaip pasakyti.

TYRĖJA: Bet iš jūsų pasakymo supratau, kad daro įtaką?

I22: Mmm. [mqsto] Taip, mąstymui ir, manau, kad vis tiek elgesiui. Tai galbūt kažkokius tai veiksmus iššaukia tam tikra žiniasklaida. Taip, manau, kad daro įtaką, labai daro.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I22: Apie šitą nelabai norėčiau plėsti, nes tikrai labai mažai domiuosi.

TYRĖJA: O pereinant prie jūsų pačios, ar naudojate žiniasklaidą ir jeigu taip, tai kokią žiniasklaidą naudojate?

I22: Aš turbūt pasilikčiau prie tų mažiau naudojančių. Radijas koks tai nebent, kai važiuoju kažkur mašinoje, televizijos nežiūriu, tai nebent kiek [daugiau] visi tie socialiniai tinklai. Bet ir tai stengiuosi nuo jų atsiriboti, nes aš nemanau, kad man tai labai aktualu. Taip yra įdomu kartais pasiskaityti įdomu, bet tikrai nesu prilipusi prie tų portalų. Ir nelabai tikiu visa informacija, kuri yra pateikiama.

TYRĖJA: Aš atsispirsiu nuo jūsų šito atsakymo ir paklausinėsiu daugiau, tai pirmiausia, sakėte radijo klausotės, ką jame klausote?

I22: Dažniausiai klausausi muzikos, dabar va mintis atėjo, kad nebent būna įdomūs *podcast'ai*, tai įsijungiu. Yra tikrai, neslėpsiu, yra tikrai man įdomių laidų ar pokalbių. Bet tiesiog nelabai turiu laiko šiuo metu. Visiškai skeptiškai į tai nežiūriu, manau, kad tikrai yra vertų dėmesio dalykų.

TYRĖJA: Ar galėtumėte konkrečiai įvardinti, kokias radijo stotis ar laidas mėgstate klausytis?

I22: Žinau, lygtais, kad vadinasi Žinių radijas, žinau, kad yra Beata Tiškevič, tai va man ji patinka.

TYRĖJA: Taip, buvo ji ten, dabar išėjo.

I22: Bet žinau, kad internete galima senas laidas pasiklausyti, todėl man ir patinka, kad visa tai visada yra.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I22: Tikrai ne. Labiau knygų esu mėgėja. Dabar kai kalbame, tai [galvoju] gal reikėtų labiau domėtis šitais dalykais, bet kažkaip man nėra to poreikio ir tiesiog domiuosi tuo, kas man yra aktualu. Mėgstu knygas, tikrai daug skaitau, bet tuo išoriniu pasauliu, tai kažkaip mažiau domiuosi. [juokiasi]

TYRĖJA: O einant prie interneto, minėjote socialinius tinklus. Tai jūs socialiniais tinklais naudojate, bet ne kiekvieną dieną, kaip suprantu?

I22: Taip.

TYRĖJA: Kokius?

I22: Tai tuos *mainstream'inius*, tai Facebook, Instagram. Kaip ir minėjau, per daug nenoriu įlįsti į tą ekraną.

TYRĖJA: O kodėl nenorite?

I22: Nes anksčiau tikrai daug laiko praleisdavau prie telefono. Kaip ir užima daug laiko ir norisi vis tiek būti labiau [būti] momente, o ne tarkim [ekrane] ... Ir iš viso pastebėjau, kad daugelis žmonių vadinamai *scroll'ina* visur [...]

TYRĖJA: Gerai, o, pavyzdžiui, ar Facebooke gal sekate tam tikrus naujienų portalus, Lietuvos ar užsienio?

I22: Taip, esu užsiprenumeravus Delfi ir tuos pagrindinius, ir 15min, ir Kas vyksta Kaune. Bet dabar, kai kalbam, tai nelabai prisimenu, bet tikrai seku. Tai socialiniuose tikrai išlenda tie *notification'ai*.

TYRĖJA: Ar būna, kad paspaudžiate ant naujienos ir nueinate į internetinį puslapį, ar galiausiai liekate socialiniame tinkle?

I22: Būna, tikrai būna, kad paspaudžiu, bet ne per dažniausiai.

TYRĖJA: O ant ko dažniausiai paspaudžiate? Arba kodėl paspaudžiate?

I22: Jeigu būna kažkas įdomaus, aktualaus, vyksta. Dažniausiai tai būna naujienos, įvykiai. Greičiausiai taip.

TYRĖJA: Sakėte, kad turite sau įdomių temų, tai kur jomis domitės, kur randate informaciją? Koks jūsų informacinis kelias?

I22: Tai tiesiog *google'ina*. Arba yra literatūra apie tai, arba knygos. Žiūrint, kokia tema ir žiūrint, kas yra per klausimas.

TYRĖJA: Dar yra visai populiarius Youtube, gal jį naudojate?

I22: Taip, šitas yra, va pamiršau. Youtube tikrai naudoju.

TYRĖJA: O kodėl jį naudojate?

I22: Aš prenumeruoti, tai neprenumeruoju. Bet būna tikrai pasižiūriu blogų ar kaip čia pasakyti.

TYRĖJA: O apie ką jie būna?

[...]

I22: Šaip apie psichologiją mėgstu pasižiūrėti, neprisimenu kanalų, bet tikrai yra. Dar TedTalks yra, tai tokie man patinka.

TYRĖJA: O kodėl jums jie patinka?

I22: Nes pati tema patinka arba iš skirtingų pusių pasakoja ir tiesiog įdomu pasiklausyti kito žmogaus patirtį, galbūt man ir tai irgi aktualu, galbūt aš irgi taikysiu.

TYRĖJA: Ar pati įsitraukiate į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esate rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I22: Tikrai ne. [juokiasi] Aš turbūt net nežinau, ar sąmoningai. Aš stengiuosi atsiriboti.

TYRĖJA: O vertinant Lietuvos žiniasklaidą, ką apie ją manote?

I22: Manau, kad yra kur padirbėti.

TYRĖJA: O kur?

I22: Kad ir ta pačia tematika. nu tarkim, galbūt aš pati ne per daugiausia domiuosi, gal neatsifiltruoju informacijos, bet jo [mąsto] man nelabai aktualios tos temos. Tai galbūt dėlto ir mažėja tas įdomumas.

TYRĖJA: O kurias temas turite omenyje?

I22: Visi tiek Delfi, 15min, bet, kaip ir minėjau, yra tikrai neblogų šaltinių, gal tiesiog aš pati jais nelabai domiuosi, todėl mano tokia ir nuomonė.

TYRĖJA: Ar jums atrodo, kad Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi ir nepriklausomai veikianti?

I22: Manychiau, kad taip, bet aš kadangi nelabai nusimanau, tai nelabai galėčiau vertinti, kur yra būtent nepriklausomas šaltinis, o kur yra [ne].

TYRĖJA: O jeigu skaitote lietuviškos žiniasklaidos straipsnį, ar pasitikite tuo, ką rašo?

I22: Tikrai ne visada, tikrai priklauso, koks yra turinys. Tikrai ne visada tikiu kiekvienu žodžiu, kas ten yra rašoma, nes vis tiek, manau, yra tikslas sudominti, kuo daugiau paspaudimų surinkti, tai manau, kad ta informacija kartais būna iškreipiama. Tai reikia atsirinkti, kur yra tas patikimesnis šaltinis, o kur ne. Ir kurie portalai, kurie jau yra žinomi, kad nelabai ten kažkas [tikro] yra. Manau, kad reikia pačiam atsirinkti informaciją, ir šaltinį tą patį reikia atsifiltruoti, ką tu priimi.

TYRĖJA: O ar matote kažkokias problemas kurias turi Lietuvos žiniasklaida?

I22: Tai va ta pati antraštė neatitinka konteksto ir skirta pritraukti skaitytoją. Ir dažniausiai tai neatitinka to, apie ką yra kalbama, Ir kartais tas turinys būna išpučiamas. Ir tada nu, manau, kad du [šitie] pagrindiniai dalykai [yra].

TYRĖJA: O kas turėtų pasikeisti Lietuvos žiniasklaidoje, kad pradėtumėte ją naudoti?

I22: Aš nemanau, kad čia kažkieno ar žiniasklaidos yra priežastis. Čia, manau, mano pačios interesas. Susirenku informaciją iš kitų šaltinių.

Informantas nr. 23 [toliau – I23]: nedirbantis studentas, gyvena Vilniuje, 23 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., savaitgalis, 15:00

Interviu forma: tiesioginis pokalbis, Vilnius

TYRĖJA: Pirmas klausimas, kaip gali trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veiki? Kokia tavo tautinė identifikacija?

I23: Esu <P>, studijuoju <Y>, <X> universitete, man 22 metai, esu lietuvis.

TYRĖJA: Ką, tavo nuomone, reiškia spaudos ir žodžio laisvės?

I23: [mqsto] Žinojimas, kad tu gali laisvai reikšti savo mintis ir nebūsi už tai kažkaip tai baudžiamas. Ji labai reikalinga demokratinėse visuomenėse dabar, nes kad visi būtų išgirsti. Visi galėtų pasakyti savo nuomonę, kad nebijotų žmonės išreikšti. . nu ta prasme jie galbūt kažkokias pasekmes patirs dėl to, bet kad jie žinos, kad jie vis tiek tą savo nuomonę gali išreikšti, kad visi galėtų pasisakyti.

TYRĖJA: O kai galvoji apie žiniasklaidą, kokius reikalavimus jai keli? Kokia ji turėtų būti?

I23: Būtų labai, ta prasme, atvira ir nebūtų cenzūruojama. [tyli]

TYRĖJA: O manai, kad taip yra?

I23: Aaa... [mqsto] Nėra taip, kad labai domiuosi, bet kiek čia skaičiau visokių ten dabar čia visokių Seimo, valstiečių visokių ten su LRT su visais tais dalykais ir kad neleidžiama žurnalistams teikti informacijos, tai aš, manau, kad yra galimai kažkokių būdų ir bandymų tą laisvę suvaržyti. Ir man tai tikrai nepatinka, kad mūsų valstybėj taip vyksta.

TYRĖJA: O kaip turėtų būti? Koks turėtų būti valdžios ir žiniasklaidos santykis?

I23: Turėtų būti labai artimas, nes reikia kažkaip iškomunikuoti žmonėms, kas vyksta ir iškomunikuoti tai suprantamai be kažkokių ten manipuliacijų ar kažko ir dėl to yra svarbi ta laisvė žiniasklaidos to ir to žodžio ir visko, kad nebūtų *influence*‘inama, paveikiama.

TYRĖJA: O kokias funkcijas, tavo nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I23: Nuomonės formavimo. [tyli]

TYRĖJA: Gal gali išplėsti? Kaip tai turėtų daryti?

I23: Tiesiogiai ir netiesiogiai, nes tai, kas yra viešinama, tas yra skaitoma. Arba tai, kas yra skaitoma, tai yra vis daugiau viešinama ir per tai, kas žmonėms yra įdomu, galima tą nuomonę kažkaip formuoti, kažkaip pateikiant faktus, galima labai nesunkiai iškreipti. Aišku, čia labai utopiškai, bet būtų gerai, kad kiekvienas žmogus pats galėtų savo nuomonę susikurti, kad ji nebūtų jam formuojama, o kad jis galėtų pats, galėtų ją apginti ir pagrįsti kodėl nuomonė yra tokia, o ne jam kažkas sakytų, nes yra taip, kad kažkas blogai kažką pasakė. Tarkim kiekvienas yra laisvas spręsti pagal save kiek jam tai yra svarbu. Bet kol taip nėra, tai gerai, kad žiniasklaidą tą nuomonę formuoja.

TYRĖJA: O kokia dar turėtų tavo nuomone būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus jai keltum?

I23: Reali, bet kartu ir sakyčiau labiau pozityvi. Ne viskas joje [turi būti] pozityvu, bet Lietuvos žiniasklaidoje daug kažkokio pykčio, yra viešinama daugiau negatyvios informacijos nei pozityvios. Informacija yra pateikiama per negatyvą, kad sukeltų didesnę reakciją, žmonių komentavimą. Tai, manau, ką žiniasklaidą daro, tai yra *based on lies*. Tam tikra prasme [žiniasklaida] yra reklama, pinigai ir man jau tai nepatinka. Todėl nesu labai įsitraukęs ir stengiuosi atsiribot nuo žiniasklaidos priemonių tokių.

TYRĖJA: Tai manai, kad dabar žiniasklaida ne visada realiai atspindi situaciją?

I23: Manau, kad yra labiau siekiama sukelti kažkokią reakciją, negu kad būna kažkas iš tikrųjų labai didelio ir svarbaus. Arba, kad iš mažo dalyko galima išpūsti labai kažką, parašant tas antraštes, kurios labai erzina.

TYRĖJA: O kodėl žiniasklaidoje tokių straipsnių ir antraščių būna? Ar sakai, kad jos neatlieka savo funkcijos – informuoti?

I23: Oficialiai tai [informavimas] yra jos funkcija, Ji turi tai aprėpti, bet ne viskas gyvenime taip vyksta – nėra labai grynų dalykų, vertybių ir taip toliau. Bet mes visi esam įtakojami įvairių faktorių. Ta pati žiniasklaida ir tie patys žmonės, kurie nori reklamuotis, nori kažkokios naudos. Tai per žiniasklaidą yra pats efektyviausias būdas kaip galima pasiekti savo tikslą.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar, tavo nuomone, turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo nuomonę, žinią?

I23: Galiu duoti pavyzdį, kuris man labai patinka. Tai yra Rita Miliūtė. Aš ją laikau tikrai profesionale, tikrai savo profesijos profesionale. Ji turi aštrų protą, yra visiškai kritiška. Jeigu ji užduoda klausimą, tai ji nori sulaukti atsakymo į šitą klausimą – „Taip ar ne?“. Ir kai žmonės pradeda išsisukinėti, ji nežaidžia tų išsisukinėjo žaidimų, bet vėl kelia klausimą – „Tai taip ar ne?“ Ir gali būti, kad žmogus keturis ar penkis kartus bando išsisukti, bet tas klausimas vis tiek prieš jį grįš ir turės atsidurti toje nemalonioje situacijoje ir atsakyt į klausimą. Tai, manau, tokia ir esmė žurnalistikos, ji neturi būti patogi. Ji turi būti apie tai, kokia ji iš tikrųjų yra, reali.

TYRĖJA: O žurnalistas kokiomis dar savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I23: Sunku dar kažką išskirti, bet, manau, tai ką, paminėjau yra patys svarbiausi. Turėtų būti kritiškas, kartu savo nuomonę turėti, bet ir būti neutralioje pozicijoje, būti objektyviu.

TYRĖJA: O grįžtant prie praeito klausimo, tai manai, kad nereikia kiekvieno piliečio įgalinti per žiniasklaidos kanalus skleisti savo nuomonę, žinią?

I23: Galbūt gal gerai, kad, pavyzdžiui, yra tokia Delfi skiltis, bet tikiuosi žmonės žino, kad Delfi neatsako už tą turinį, kurį talpinama žmogaus nuomonė. Žmogus parašo komentare savo nuomonę ir kiti savo nuomonę. Tada užmėto akmenimis jį arba palaiko. Aš nežinau, gal gerai, kad yra [tokia galimybė], bet irgi nemanau, kad tie [paprasto] žmogaus pasisakymai labai keičia kažką, nes mes visada savo nuomonę turim tam tikrais klausimais. Jei kažkam įdomu, tai gerai, bet šiaip – nėra tiek laiko skaityti kažkieno nuomos, kažkokio žmogaus, kuris tau yra *irrelevant*.

TYRĖJA: Ar pats naudoji žiniasklaidą? Jeigu naudoji, tai kodėl?

I23: Kad sužinočiau, kas vyksta. [tyli]

TYRĖJA: Kur vyksta?

I23: Pasaulyje, Lietuvoje. [tyli]

TYRĖJA: Kodėl tau tai svarbu?

I23: Nes aš čia gyvenu. Pavyzdžiui, rinkimai, kad galėčiau sužinoti apie žmones, kuriuos norėčiau išrinkti. Kad galėčiau lengviau dalyvauti politiniame gyvenime. Reikia domėtis, niekas už tave nepasidomės. Aš *Facebook'e follow'inu* tam tikrus žmones, kuriuos matau kaip tam tikrą autoritetą ar kažkas, kas man įdomu, kai jie *share'ina* kažkokį turinį.

TYRĖJA: O kaip tu atsirenki tuos autoritetus? Arba kaip atsirenki ką skaityt, ko neskaityt?

I23: Svarbiausia pagal tai, ar man jie atrodo kritiški.

TYRĖJA: O tai kaip atsirenki, kaip žinai, ar jie kritiški?

I23: Kaip aš atsirengu? Galbūt jie formuoja mano nuomonę tam tikra prasme, bet kartu tai yra kaip kažkoks atspindys mano aplinkos. Pavyzdžiui, sužinau iš draugų ar kažkas pasidalino kažkuo ir mes tai kartu aptariam. Būna, kad atrodo labai įdomu, ką tam tikras žmogus daro. Pasižiūriu į jo turinį, apie ką jis, kuo jis nori pasidalinti, suprantu, kad man patinka, man įdomu ir aš noriu tokių naujienų gauti. Tai va, tas atsirinkimas per tą patirtį.

TYRĖJA: O kokias žiniasklaidos priemones naudoji?

I23: Televizijos nežiūriu, radijo klausausi, tai nebent kai važiuoju mašina, bet labiau klausau muzikos. Na nebent būna BBC, tai būna smagu pasiklausyti. Nes aš laikau šitą žiniasklaidą [BBC] žymiai kitokio lygio palyginus su lietuviškąja. Arba dar klausau LRT Opus per radiją, ten groja muzika, kuri

man patinka, bet kartu ir praneša žinias, kurios būna trumpos, aiškos, labai struktūruotos, arba Žinių radiją.

TYRĖJA: O kodėl patinka būtent tos radijo stotys?

I23: Kritiškos ir aktualios – aš tokią žiniasklaidą mėgstu. Ir dar apie vartojimą – *Facebook*‘as pagrinde. Delfi, 15min – stengiuosi neskaityti tokių dažniausiai portalų.

TYRĖJA: O ką skaitai?

I23: Tai stengiuosi, bet kartais paspaudžiu, pavyzdžiui, pasidomėti, kas ten su tuo *Brexit*‘u, [...] nes liečia tam tikrus mano draugus. Tada einu į *bbc.com*, BBC News ir skaitau tas žinias. [...] Bet jo, sakyčiau pagrinde informavimas yra per *Facebook*‘ą. Nu ir dar Laisvės TV pažiūriu.

TYRĖJA: Kodėl tau patinka Laisvės TV?

I23: Nes kritiška. [tyli]

TYRĖJA: Minėjai, kad neskaity Delfi ir 15min, bet gal *Facebook*‘e esi juos *palike*‘inęs?

I23: Ne, nesu. Aš nesakau, kad visiškai neskaitytu tų Delfi, bet aš neieškau specialiai, tačiau jis mane pasiekia, jei kažkas pasidalina. Šiaip dažniausiai, tai būna pasidalinta kažkieno. Arba mano *Facebook*‘o erdvėje susilaukia labai daug kritikos, kai Delfi ar 15min kažką parašo [tai ir pamatau].

TYRĖJA: Tai pasitikslinu, tavo informacija apie tai, kas vyksta Lietuvoje ir pasaulyje, pasiekia pagrinde per socialinius tinklus?

I23: Ir per bendravimą su žmonėmis. [...] Nėra, kad aš labai domėčiausi, nes aš gyvenu savo gyvenimą. Ir aš domiuosi savo gyvenimu, kaip man su juo susitvarkyt. Tada taip gaunasi, kad tie domėjimasis – jau antraeilis dalykas, pvz. kur ten partrenkė kokį žmogų. Tai man yra *irrelevant*, neaktualu.

TYRĖJA: O dabar pereikime prie konkrečiai Lietuvos žiniasklaidos. Ar pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I23: Sunku vertint man. [mąsto] Labiau nepasitikiu ja.

TYRĖJA: Kodėl?

I23: Man ji nepakankamai kritiška ir kadangi, kaip girdžiu, kad yra bandymų suvaržyti tą žurnalisto laisvę. Pavyzdžiui, draugė mano yra žurnalistė ir pasakojo apie tą visą darbą, kaip tai atrodo dirbant su kriminalais. Ji man sakė, kad Lietuvos gyventojams tai yra skaitomiausia skiltis – tie kriminalai. Tai žiauru. [juokiasi] Ji per naktį sugebėdavo 10 straipsnių įkelti ir važinėdavo į reidus su policija ir rašyti po to apie girtus žmones. Aišku, tai nėra ta žiniasklaida, kurią aš skaityčiau, nes man ji visai neįdomi, nes ten didžioji dalis negatyvo. Bet tai yra, kas žmonėms įdomu ir reiškia, kad tai žiniasklaida ir pateikinės. Būtent dėl to man ta žiniasklaida darosi neįdomi ir ją nepasitikiu.

TYRĖJA: O kaip, pavyzdžiui, vertini LRT kaip nacionalinį transliuotoją?

I23: Dabar čia kažkas su juo vyksta. [mąsto] Šiaip sakyčiau, kad televizijos srityje ji yra tokia labiau objektyvesnė tikrai. Bet kadangi seniai žiūrėjau, tai dabar man sunku vertint, nes dabar pastaruoju metu yra viskas internetinėje erdvėje. Bet Vakaro žinios ar Panorama, tai tokia žiniasklaida yra pakankamai aktuali. Galbūt ne viskas, pavyzdžiui, kriminalai. Bet nežinau, gal net kartais net ir tuos kriminalus reikia pamatyti, kad žinoti, kad reikia kažko saugotis. Tai kodėl gi ne?

TYRĖJA: Tai dar perklausiu, jeigu tu norėdamas sužinoti kažką eini į tiesiai į BBC, tai vadinasi Lietuvos žiniasklaida neatitinka tavo informacinių poreikių?

I23: Aš turbūt nesuprantu savo poreikių, kokių man jų [žinių] norisi. Bet kartu nenoriu, kad man būtų formuojama kažkokia nuomonė, aš noriu ją formuoti pats pagal savo lietuvišką žiniasklaidą.

TYRĖJA: O kaip turi atrodyti straipsnis, kad sakytum, jog toks straipsnis neformuoja nuomonės, bet leidžia ją suformuoti pačiam?

I23: Dabar tikrai nesugebėsiu išgryninti jokių kriterijų straipsniui. [tyli]

TYRĖJA: Kokias, tavo nuomone, Lietuvos žiniasklaida turi problemas, iššūkius be tavo minėtų?

I23: Iššūkius?

TYRĖJA: Gal dar kažkokius trūkumus matai Lietuvos žiniasklaidoje?

I23: Nežinau, tikrai mažai skaitau, tikrai mažai domiuosi ta būtent populiariąja žiniasklaida. Man patinka straipsniai *Facebook'e*, ten, pavyzdžiui, Sociali sociologija, kur būna pasiremta moksliniais straipsniais, kur galbūt būna kažkieno nuomonė išsakytą. Atsakysiu dabar į tą prieš tai klausimą, kad norėtūsi, kad gale būtų paliekama kažkokia abejonė visada, tavo pačio nuomonei susidaryti. Kad teksto autorius išsako savo mintį, bet galutinė išvada lieka tau.

Informantas nr. 24 [toliau – I24]: studentas, gyvena Klaipėdoje, 22 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., savaitgalis, 10: 00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtum trumpai save pristatyti? Ką šiuo metu veiki? Kiek tau metų? Kokia tavo tautinė identifikacija?

I24: Esu <V> iš Klaipėdos 2 kurso studentas. Mokausi X kolegijoje. Man – 22 metai. Esu gimęs Lietuvoje, bet mano šeima – rusai, tai aš irgi rusu save laikau.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip tu supranti šitas sąvokas?

I24: Žodžio laisvė – tai, kad aš galiu išreikšti savo nuomonę ir kad mane nepersekiotų niekas, nesakytų, kad negalima taip sakyti. Kad galėčiau pasakyti, ką galvoju netgi jeigu tai, ką aš pasakau, skiriasi truputį nuo kitų nuomonės ar net daug žmonių, pavyzdžiui.

TYRĖJA: Kaip manai, ar ji yra reikalinga?

I24: Aišku, yra ji reikalinga. Dabar net gi girdėjau internete negalima pasakyti ką galvoji, nes persekioja dabar. Žodžio laisvės jau nebėra ten. Pradedą internete taip daryti. Manau, kad yra labai blogai. O kaip išreikšti savo nuomonę be laisvės žodžio – nesąmonė kažkokia. [*pasipiktinęs*]

TYRĖJA: Kas pradeda uždrausti? Gal gali išplėsti?

I24: Ir portalai, ir tinklai, ir jaunimo *memes*, nežinau, kaip lietuviškai pasakyti. Blokuoja ir neduoda išsireikšti, nesąmonė man atrodo.

TYRĖJA: Kaip supranti žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I24: Aš žiniasklaidos neskaitau, aš visą informaciją surandu internete, jeigu man reikia. Lietuviškos žiniasklaidos aš neskaitau, neskaiciau visą savo gyvenimą. Aš internete žiūriu, jeigu noriu kažką sužinoti, kas pasaulyje vyksta, o ne tik Lietuvoje.

TYRĖJA: O kaip tu apibūdintum, kas yra apskritai žiniasklaida?

I24: [*ilga tyla*] Informacija gal.

TYRĖJA: Supratau, minėjai, kad lietuviškos žiniasklaidos nenaudoji. Gal naudoji užsienio žiniasklaidą?

I24: Daugiausia angliškai.

TYRĖJA: Kokias funkcijas, tavo nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I24: Man atrodo, kad žiniasklaida yra kontroliuojama ir yra pasakoma, kas leidžiama žmonėms sužinoti. Jeigu būtų pas mus žiniasklaida, kuri nepriklausytų niekam ir būtų *independent*, tada gal skaityčiau. Tokia, kur žmonės gali išsireikšti savo nuomonę ir komentarai nebūtų ištrinami.

TYRĖJA: Sakai turi būti nepriklausoma žiniasklaida. O gal dar yra kokie reikalavimai, kad tu pradėtum naudoti ją?

I24: Kad būtų nepriklausoma, kad būtų politikos [temos] Rusija prieš Lietuvą atviros. Kad žiniasklaida nebūtų už kažką ir ne prieš kažką. Politinio šališkumo, kad nebūtų.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę tavo manymu?

I24: Būtų geriausiai, jeigu būtų miškas ir profesionalūs, ir paprasti žmonės. Mes visi turime savo politines [nuomones], mes linkę į vieną pusę. Geriau, kai daug žmonių [rašo straipsnius] ir būtų galima išgirsti kitų nuomonę, kuri būtų nepanaši į tavo, bet gerai argumentuota.

TYRĖJA: O kaip tu supranti – profesionalus žurnalistas kokiomis savybėmis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I24: Šiaip profesionalus žurnalistas turi būti išsilavinęs tai tikrai, neturėti politinių nusistatymų į vieną pusę, tiesiog turi būti atviras ir nuoširdus. Bandyti visada sakyti tiesą, net jeigu jį gali iš darbo išmesti.

TYRĖJA: O tu tada gal turi savo mėgstamus žurnalistus? Nebūtinai lietuviškos žiniasklaidos.

I24: Aš galiu įvardinti tik puslapius. Buzzfeed nesąmonė kažkokia. Taip parašyta taip, kad ištraukti emocijas iš tavęs, o tiesos ten beveik nėra. O, pavyzdžiui, Wikileaks ten daugiau tiesą sako ir parodo tau iš kur gauta [informacija]. O dar yra toks puslapis Redit, tai ten pusė to ir pusė to: ir geros žurnalistikos ir blogos. Tad reikia pačiam žmogui susigaudyti, ar geras ar ne, ar politiškai angažuotas ar ne.

TYRĖJA: O kaip tu manai žmogus turėtų pasirinkti kas yra teisinga, o kas ne?

I24: Žmogus kai tik padeda skaityti, tai nelabai gali [susigaudyti], tai tik su laiku ateina arba turi būti truputį paskaitęs, kažką žinoti. O naujas, jaunas žmogus, neskaitęs nei vieno žurnalistinio puslapio, iš karto atėjęs neatrinks, neatrinks ar, geras ar blogas straipsnis. Tai su laiku ateina.

TYRĖJA: Ar manai, kad žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I24: Aišku, kad daro. Žiniasklaida gali padaryti tokią įtaką, kad vieni žmonės gali nekęsti vieni kitų arba atvirkščiai.

TYRĖJA: Sakei, kad žiniasklaida yra kontroliuojama. O pati žiniasklaida, ar daro įtaką politikams ar valdžiai?

I24: Man atrodo, kad politikai ir valdžia daro įtaką žiniasklaidai, o ne atvirkščiai.

TYRĖJA: Gal gali čia išplėsti savo mintį? Tu kalbi čia konkrečiai apie Lietuvos žiniasklaidą, ar teisingai suprantu?

I24: *nu* ne tik *nu*.

TYRĖJA: Tai apie kokią dar žiniasklaidą?

I24: Visuma žiniasklaidos. Politikai gali kažkaip padirbti, nupirkti, kad viena informacija nebūtų išleista, o kita – būtų. Sudaryti tokį vaizdą, kad viskas gerai, o tas blogai, kad tie žmonės geri, o tie blogi. Kažkaip tai nežinau – nesąmonė gaunasi.

TYRĖJA: Prieš tai minėjai tam tikrus internetinius puslapius, ar jie yra tavo mėgstamiausi, dažniausiai naudojami, iš jų gauni naujienas?

I24: Daugiausiai ir Redit arba Wikileaks. Tai tais, kuriais aš tikiu, kad tiesą sako, bet būna, kad jie vieną sako, o tada jiems duoda truputį pinigų ir jie keičia savo nuomonę. Tai kažkaip tai reikia žiūrėti.

TYRĖJA: O Youtube užsienietišką?

I24: Daugiausia – užsienietišką.

TYRĖJA: Anglų kalba?

I24: Taip – anglų kalba.

TYRĖJA: Kaip ir minėjai, kad lietuviškos žiniasklaidos nenaudoji, bet noriu perklausti dėl įvairių internetinių portalų kaip Delfi, 15min, Lrytas, TV3, Alfa. Kaip suprantu, nieko juose neskaitai, į juos neini?

I24: Ne, neskaitau.

TYRĖJA: O ar socialiniais tinklais naudojiesi?

I24: Facebook naudojuosi labai mažai, tik su kolegijos reikalais, gauti informacijai. Kažkaip *pabrowse* sinu savo mėgstamiausius puslapius, bet labai mažai.

TYRĖJA: O kažkokias kitais socialiniais tinklais naudojiesi?

I24: *nu* yra Instagram, bet tai ten labai mažai, turiu dar Twitter – bet ten labai politiška, cenzūra ten labai didelė. Nieko nesakau.

TYRĖJA: O radijo klausaisi?

I24: Jeigu su tėvu važiuoju mašinoje, dauguma muzika. Būna pasako, kad keliai užšalo ar panašiai.

TYRĖJA: O turi mėgstamiausią radijo stotį?

I24: Klausausi Raduga, čia klaipėdietiška yra. {radijo stotis rusų kalba}

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruoji, nusiperki ar pavartai?

I24: Ne, nieko su spauda nedarau.

TYRĖJA: O televizija? Gal pasitaiko, kad įsijungi televizorių?

I24: Televiziją mano tėvai žiūri. Aš jau ketvirtus ar penktus metus nežiūriu televizijos.

TYRĖJA: Noriu patikslinti, ar aš teisingai supratau, kad iš esmės tu lietuviška žiniasklaida visiškai nesinaudoji? Iš kur apie Lietuvos naujienas sužinai? Ar iš užsienietiškų portalų?

I24: Jo, iš Redit [apie Lietuvą] ir apie pasaulio naujienas. Jie apie Lietuvą nieko blogo nerašo, turbūt yra daug blogo, bet kai neskaitai, tai nežinai. Gal reikia pradėti skaityti, bet nežinau – aš Lietuvos žiniasklaida nepasitikiu labai.

TYRĖJA: O kokios tavo domina temos? Ar eini į kažkokias specifines temas ar tiesiog žiūri tai, kas populiariausia, naujausia nuo pradžių iki galo žiūri? Koks tavo informacinis elgesys?

I24: Na, kaip kada būna, kai mažai laiko turiu, tai populiariausius. O kai kažkas įdomaus atsitiko, tai konkrečiai pasižiūriu, kas atsitiko. Daugiausia skaitau komentarus, nes komentaruose būna daugiau tiesos, nei *post*uose.

TYRĖJA: Apie tave kalbant, ar būna, kad pats rašai komentarus, kažkokius straipsnius, keli nuotraukas?

I24: Jeigu aš žinau apie tą dalyką, [...] o jeigu aš nieko nežinau – tai kam rašyti.

TYRĖJA: Na, o straipsnį esi rašęs, ar šiaip nuotraukas siuntęs, bet jau tarkim lietuviškiems kanalams?

I24: Ne.

TYRĖJA: Jeigu teisingai tave supratau, tai tu Lietuvos žiniasklaidą vertini neigiamai ir ja nepasitiki, ar taip?

I24: Ne kad labai neigiamai, bet neutraliai. Aš daugiau į tą pusę, kad nelabai pasitikiu.

TYRĖJA: O gal galėtumei išplėsti, kodėl ja nepasitiki? Sakei ji kontroliuojama. Kodėl tau susidarė toks įspūdis?

I24: Tiesą sakant, aš nežinau. Bet pažiūrėjus į kitas šalis Ameriką ar Angliją, tai ten yra atskiros mini žiniasklaidos, kurios pasako tiesą, net kai joms grasinama. O pas mus aš neradau, kad maži pas mus pasako tiesą. Va pavyzdžiui nėra nuo Delfi ar 15min, nėra tokių mažų žmonių ar kompanijų, kad apie kitą kažkokią šalį pasakytų tų naujienų.

TYRĖJA: Gal gali įvardinti dar kitas Lietuvos žiniasklaidos problemas be to, kad ji yra kontroliuojama?

I24: Viskas turbūt, tik kad yra kontroliuojama. Ai ir dar kad daroma įtaka žmonėms apie tam tikrą žmonių grupę, kad jie yra blogi. Nepatinka man.

TYRĖJA: Gal gali įvardinti žmonių grupes, kurio vadinamos blogomis arba apie kurias mažiau rašo?

I24: *nu* va aš, kaip rusas, skaitausi. Tai labai dažnai apie Rusiją rašo, kad visą Lietuvą ateis ir užkariaus. Tai čia nesąmonė yra.

Informantė nr. 25 [toliau – I25]: žmogiškųjų išteklių specialistė, gyvena Klaipėdoje, 28 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., savaitgalis, 10: 00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtumėte trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veikiate? Kokį išsilavinimą turite? Kokia jūsų tautinė identifikacija?

I25: Esu <V>. Man – 28 metai, už savaitės bus 29 metai. Šiuo metu dirbu <X> su žmogiškaisias ištekliais, neseniai įsidarbinau. Esu bakalaurą baigusi <X> universitete Klaipėdoje, <Y> studijų programą anglų kalba.

TYRĖJA: Ką jums reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip suprantate šias sąvokas?

I25: Žodžio ir spaudos laisvė – tai pagrindas, kad gali pasisakyti laisvai ir tiek viešojoje erdvėje, tiek ant scenos, jeigu reikia. Jeigu imant konkretų pavyzdį, kaip vyko Laisvės TV mitingas Vilniuje, kur buvo šūkis „Mes – kaltinam“. Tai rodo, kad pakankamai laisvai gali kalbėti tiesioginiame filmavime, eteryje arba kažkur atsistojęs gatvėje ir kad tave nenubaus, už tai ką tu sakai. Lygiai taip ir viešojoje erdvėje, socialiniuose tinkluose, tu gali išsakyti, rašyti ką galvoji, niekas už tai tavęs nebaus, nebent kiti žmonės tave komentuos, ką tu parašei, bet valdžios tavęs nesuvaržys.

TYRĖJA: Kaip suprantate žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I25: Žiniasklaida – tai susiję su leidiniais. [...] [*mąsto*] Na, žiniasklaida – tai, sakyčiau, leidiniai pagrindu – tiek internete esantys, tiek fiziniai, tiek ir ekrane. Tai, ką žmonės ištransliuoja per tam tikrą žinutę.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie jūsų lūkesčius žiniasklaidai. Kokias funkcijas, jūsų nuomone, žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I25: Pradžioje žiniasklaida, greičiausiai, žinias pranešti, informuoti žmones. Šiais laikais yra labai daug jos ir švietimo funkcijos. Kai tam tikrus dalykus mokai žmones, pasidalini tyrimais, receptais. Tai nėra žinios, kaip žinutės ar naujienos. Tai sukaupta informacija. Tai sukaupta informacija ne tik naujienų pagrindu, bet *knowledge* pagrindu.

TYRĖJA: Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keliate žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I25: Pagrindas, kad ji nebūtų *misleading* [liet. klaidinanti], nes [tai] dažnai pasitaiko skaitant naujienų portalus. Pavadinime suformuluota žinute, yra visiškai ne apie tai, apie ką yra straipsnis. Žinoma, suprantama, koks yra tikslas, kad sudominti žmones ir kad jie iš tūkstančių naujienų, kad perskaitytų tavo naujienas tai ir reikia kažko tokio. Vis tik norėtusi, kai ieškai konkrečių dalykų ir nori sužinoti kažką, kad nebūtų taip, kad nueini į straipsnį ir jis tave nuvilia, nes ten nėra nieko, kas buvo prižadėta pavadinime. Tai neigiamas faktorius to norėjimo, kad perskaitytų tavo straipsnį. [*mąsto*] Pagrindinis reikalavimas vis tiek būtų, kad [žiniasklaida] atstovautų žmones, o ne, kaip tai vyksta Rusijoje, kai žiniasklaida atstovauja politiką, ir skleidžia melą. Tai pagrindinis reikalavimas ir būtų, kad nebūtų išgalvoti dalykai, kad būtų tiesa. Labai sudėtinga atrinkti informaciją, kas yra tiesa ir kas ne. Ir netgi paprasčiausi klausimai – ar kava yra sveika ar ne? Yra tiek daug skirtingų žinučių, kad tu

nebesupranti, kas yra tiesa. [...] Tai dar vienas reikalavimas būtų noras, kad kas išleidžiama į žiniasklaidą, tai būtų patikrinta.

TYRĖJA: O kalbant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę, jūsų manymu?

I25: Manau, kad turi dominuoti labiau profesionalūs žurnalistai. Jeigu leidžiame pasisakyti paprastiesiems žmonėms, tai bus ne žinios, o nuomonės. Ir jų nuomonė nebūtinai teisinga ir yra tiesa. Žurnalistika, kaip ir bet kokia kita profesija, tai yra mokslas, tai studijos, kur žmonės praleidžia laiką ir supranta, kaip tai reikia naudoti, žino kaip būti žurnalistu. Jeigu mes kiekvienam žmogui leisime būti daktaru ir leisime gydyti žmones, tai nebus geri rezultatai gydant žmones. Tai, kad mes galime išsakyti mintis laisvai, tai mums nesuteikia teisės būti tos srities specialistu. Nereikia nuvertinti žurnalistikos, kaip mokslo, kadangi tai dabar yra leidžiama. Aš nesutinku šioje vietoje.

TYRĖJA: O kokiomis savybėmis žurnalistas turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I25: [mqsto] Žurnalistui labai svarbu tai įgūdžiai. Ne formulės, bet praktika, žinojimas tam tikros struktūros, kaip turi atrodyti tekstas, žinia. Paskaičius straipsnį labai jaučiasi ar žmogus mokėsi universitete ar kolegijoje tą dalyką [žurnalistiką], ar jis tiesiog rašo, nes moka. Kartais techniniai dalykai šiek tiek skiriasi. Ir žinojimas ne atima, o prideda žurnalistui. Pagrindas yra tai, kad žurnalistas turi gerai mokėti [rašyti] arba būti taip išsilavinęs ir daug parašęs, išmokęs, kad jo kalba išlavėtų ir būtų patraukli skaitytojui. Jis turi mokėti pasakyti tai, ką nori, visą svarbią informaciją – per žodžius, pasakymus.

TYRĖJA: Kalbėjote apie kompetenciją, o kaip dėl žurnalisto asmeninių savybių, ar išskirtumėte kokias nors specifines?

I25: [mqsto] Dažniausiai žurnalistas iš kažkur gauna informaciją. Jis turi turėti geras analitines žinias, arba mokėti surasti, susieti informaciją, ją išanalizuoti, susisteminti ir pateikti rašymo forma. Kitas dalykas, jis turi mokėti gebėti bendrauti su žmonėmis taip, kad išgautum iš jų sau reikiamus atsakymus. Nes ne visi žmonės tai moka daryti. Turi būti pats užsidegęs arba mokėti paklausti žmonių, turi mokėti juos atpalaiduoti, kad jie papasakotų tau daugiau negu norėtų. Žurnalistas turi mokėti ne tik bendrauti, bet ir klausyti bei sugebėti ištraukti iš žmonių daugiau nei jie nori pasakyti.

TYRĖJA: Gal turite mėgstamus žurnalistus?

I25: Ne, nekreipiu dėmesio, kas parašė straipsnį.

TYRĖJA: Jūsų nuomone, ar žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui? Ir jeigu daro, tai kokią?

I25: Įtaka. [mqsto] Žiniasklaida daro įtaką tai tikrai, nes čia gal priklausoma nuo to, ką apskritai kiti žmonės sako ir ką žiniasklaida rašo. Daugeliui žmonių daro įtaką, nes dauguma mano, kad jeigu jau parašyta ar pasakyta – tai yra tiesa. Gal pagrindinė funkcija tokia ir turėtų būti, bet žinome, kad ne visada kas sakoma ar rašoma – yra tiesa. Tai šitas pagrindinis ir yra dalykas. Yra žmonių, kurie nebetiki žiniasklaida, būtent dėl šios priežasties, kai tai, kas sakoma, yra netiesa. Pažįstų asmenis, kurie netiki tam tikrais portalais, bet jie tiki kitur, kur pasakyta. O įtaką, manau, turi didelę ir formuoja požiūrius. Kai žmogus gauna žinias, ypač jeigu išgirsta ne vienoje vietoje, o keliose, tada tuo patiki ir pasitiki. nu sudėtingas klausimas.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida? Ar žiniasklaida turėtų daryti įtaką politikams?

I25: Ar žiniasklaida daro politikai daro įtaką? Tai į šį klausimą galėčiau atsakyti tik grynai kaip man asmeniškai atrodo.

TYRĖJA: Mane jūsų nuomonė ir domina.

I25: Iš šono žiūrint, tai geras klausimas, kas čia kam daro įtaką? Tuoj, pagalvosiu. [mąsto] Manau, kadangi dažnai politikai užsakinėja tuos straipsnius, tai, kažki kiek ta žiniasklaida daro įtaką politikai, manau, politikai daro žiniasklaidai įtaką. Politikai yra gudrūs žmonės, tai ką politikai nori ištransliuoti, tą jie pasako žurnalistams. O žiniasklaidos irgi būna noras neretai intrigas kelti, apkalbėti, įvairias paskalas skleisti. Tai, ką sako žiniasklaida apie politikus irgi būna nuogirdos arba ištrauktas faktas iš konteksto. Aš sakyčiau, kad žiniasklaida politikams įtakos nedaro, bet aš gal nesu į tai įsigilinus ir apie tai negalvoju.

TYRĖJA: Sakėte, kas pastebite ar kad žinote, kad politikai nuperka straipsnius. Ar, jūsų nuomone, tai normalu, ar taip neturėtų būti?

I25: Idealiu atveju, mano pasakytų atveju, žiniasklaida turėtų atsisukti į žmogų. Tai pagal idėją, neturėtų taip būti, kaip yra dabar, bet suprantama, kad visi šiais laikais turi iš kažko uždirbti. O užsakomieji straipsniai ne tik iš politikos, bet ir iš įmonių, tai yra papildomas finansinis šaltinis tiek žurnalistams, tiek įmonėms, kurios tuo užsiima. Tai tapo labiau norma negu kad kultų klausimas, ar taip turėtų būti, ar neturėtų.

TYRĖJA: Pereinant prie jūsų asmeniškai. Ar naudojate žiniasklaidą ir kokią?

I25: Naudoju dabar žymiai daugiau, kai įsidarbinau savo naujame darbe. Mano pats darbas reikalauja, kad žinočiau tam tikrus momentus. Tam tikru gyvenimo momentu buvau atitrūkusi, nes atrodė, kad žinutės transliuojamos pagrinde neigiamai. Jeigu gyvenime yra nemažai sunkumų, tai iš žiniasklaidos gauti tą neigiamą mintį nesinori, o norisi pozityvumo. Žiniose irgi mažėja žinių apie kažką gero, o rašo tik apie kas atitiko, kas mirė, kažkas kažką pasmaugė, kas ką padarė ir panašiai. O dabar, kadangi įsidarbinau ir man reikia žinoti visas naujienas ne tik apie pramoginį pasaulį, bet ir apie politinius, ekonominius dalykus, ir ne tik apie Lietuvą, bet ir pasaulį. Tai šiandien žymiau daugiau domiuosi nei prieš metus. Internetu gali atsirinkti ir pasitikrinti informaciją, nėra taip, kad viską iš eilės skaitai, tai kas negerai – gali praleisti, tai kaip filtras. Ne taip, kaip per televiziją, per žinias – negali ignoruoti tai, ką pasakė, nors gali užsimerkti. [juokiasi] Pagrindiniai skaitomi portalai yra Verslo žinios, Delfi, 15min, M360, Atvira Klaipėda. Na, ir žinoma, dar yra ir socialiniai tinklai, nes dalis žmonių, kuriuos seki jie pasidalina ir pakomentuoja jiems įdomias temas, tai irgi gaunu informaciją iš jų.

TYRĖJA: O kodėl einate į tuos portalus, o ne kitus?

I25: [mąsto ir juokiasi] Gal nėra jokio konkretaus atsakymo, kodėl taip yra. Tai yra populiariausi ir man tinkamos informacijos daugiau. O TV3 man nepatinka, aš kažkada turėjau juos Facebook [puslapinį sekiau], ir man nepatiko jų turinys, informacija atrodė brukama, į dieną kokie 5 – 10 postų, kurių antraštės buvo labai prastos, kaip „Ar žinojai, kad...“, „Šitas dalykas tau padės išspręsti gyvenimo problemas“ [ironizuoja]. [...] Man tokios tos brukamos žinutės pasirodė ir prastos vertės, kad aš paspaudžiau ne tik *unlike*, bet ir *unfollow*, kad man nebemestų tų žinučių. [...]

TYRĖJA: Minėjote, kad anksčiau žiūrėjote žinias per televizorių, ar vis dar žiūrite?

I25: Dabar žiūriu jį daugiau nei anksčiau. Tėvai žiūri televizorių kasdieną. [...] O aš – ne kiekvieną dieną, man sunku pasakyti, ką žiūriu, nes nėra taip, kad specialiai sėdžiu ir žiūriu laidas ir tai planuoju. Tiesiog žiūriu, jeigu būna įjungtas namie, o dabar laikinai pas tėvus gyvenu.

TYRĖJA: Ar yra specifinis televizinis kanalas, kurį jūs žiūrite?

I25: Kadangi tėvas mėgsta žinias žiūrėti, tai peržiūri viską: ir per LNK, ir TV3, ir Balticum. Labiau mėgstu Balticum, nes ten rodo, kas vyksta Klaipėdoje labiau, todėl man aktualiau darbui ir šiaip man Balticum žinios.

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruojate, nusiperkate ar pavartote?

I25: Anksčiau man labai patikdavo žurnalas vyrams, tik nepamenu pavadinimo.

TYRĖJA: O koks jame turinys?

I25: Turinys apie technologijas ir kažkokią inovatyvią naujieną. Toks turinys, kad ne tiek kas su kuo, kas išsiskyrė, ne žurnalo Žmonės stiliaus, o labiau švietimo pobūdžio. Kiekvieną kartą jį skaitydama sužinodavau kažką naujo.

TYRĖJA: Dabar nebeskaitote jo?

I25: Nebe, nes neturiu laiko skaitymui. Tai nukenčia. Jeigu dar apie žurnalus – tai skaičiau dar Ikona, man kaip asmenybei patinka mados žurnalai, bent pavartyti, tai smagu. Tėvai kartais nuperka Žmones, tai man jį irgi pavartyti patinka ir labai patinka paveikslukus pasižiūrėti. Jeigu randu kokią įdomią temą, tai perskaitau. O šiaip jo viso nuo pradžios iki galo – tai neskaitau.

TYRĖJA: O radijo klausotės?

I25: Taip, anksčiau visą laiką M – 1 plius klausydavomės, kai važiuoju į darbą mašinoje irgi M – 1 plius.

TYRĖJA: O kodėl ją, o ne kitą?

I25: Muzika patinka ir patinka vedėjai. Žurnalistai patinka iš M – 1, Europeanhitradio, būna Zip FM įsijungiu, bet irgi dėl vedėjų, nes būna neblogų, linksmų.

TYRĖJA: O kas jums patinka vedėjuose?

I25: Įdomūs pokalbiai, pasakoja kažką, sužinai kažką naujo arba moka įtraukiančiai kalbėti. Įdomu klausyti, kai geras balsas arba rišli kalba. Man patinka, kai žmonės gražiai, rišliai kalba, gražiai dėlioja sakinius. Tai kaip muzika ausims. [juokiasi]

TYRĖJA: Tikrai. Ar pasitaiko, kad kažkokią užsienio žiniasklaidą naudojate?

I25: Yra, rečiau, nepamenu pavadinimo, esu *kompe* išsisaugojusi, *užsibookmark*‘inusi, reikės pasižiūrėti.

TYRĖJA: Ar tai profesiniai portalai ar naujienų portalai?

I25: Sakyčiau profesiniai kanalai labiau. Būna, kad įeini į BBC ir CNN, bet labai retai. Ankščiau apie technologijas technologijos. It skaitydavau. Įdomu žinoti naujoves, naujienas, kurios pasirodo pasaulyje. Kai kuriose žiniasklaidos kanaluose kitos naujienos atima visą eterį ir jos jeigu yra kažkur paminėtos, tai apačioje ir nebepamatai. Tai specifiniai portalai, žurnalai, kur ant tų naujienų eina, tai juos būna irgi įdomu pasiskaityti. O dabar kadangi skiriasi laiko užimtumas, [todėl mažiau naudoja šiuos kanalus ir priemones]. [...] Gyvenimas diktuoja kitokius žmonių įpročius.

TYRĖJA: Minėjai, kad rašote profesinius straipsnius. O pati asmeniškai komentuojate ar rašote asmeniškai internete?

I25: Ne, viešai – ne.

TYRĖJA: Per kitus klausimus dalinai atsakėte, bet noriu perklausti. Kaip jūs vertinate Lietuvos žiniasklaidą? Ar ji atitinka jūsų lūkesčius?

I25: [Mąsto] Daugiau mažiau – taip, atitinka.

TYRĖJA: Ko jums trūksta iš Lietuvos žiniasklaidos? Kokios informacijos, temų jums trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I25: Šiaip viskas susiveda į tą atsakymą: daugiau mažiau – taip. Yra labai didelis pasirinkimas iš žiniasklaidos skirtingų kanalų, galima rasti ir specifinius kanalus, rašo tam tikromis temomis, o ne apie viską. Manau, kad užtenka, net negalėčiau įvardinti, ko man trūksta. Nes jeigu man kažko trūksta, tai aš surandu viską, jeigu ne Lietuvos, tai užsienio žiniasklaidoje.

TYRĖJA: Sakėte, kad jūsų kai kurie draugai nepasitiki žiniasklaida. Ar pasitikite Lietuvos žiniasklaida?

I25: Žiūrint į tai, kokios naujienos.

TYRĖJA: Pagal temas skirstote labiau pasitikėjimą?

I25: Jeigu tai yra *generic* kas įvyko aprašoma – tai tikiu, nes nėra pagrindo netikėti. O jeigu susiję labiau su šviečiamąja dalimi, kad kažkas kenkia ar nekenkia, tas gerai, o tas negerai, būtent – tokio pobūdžio. Tada pasitikrinu, ieškau toliau informacijos ir pasitikrinu, ar tai yra tiesa. Man mama sakė prieš mėnesį, kad sveika kasdien išgert vyno taure, nes taip buvo parašyta, bet po mėnesio pareiškė priešingai, nes perskaitė, jog visiškai negerai – nereikia gerti. [juokiasi] Kai iš kitų žmonių gauni skirtingas žinutes, supranti, kad kažkas gal negerai ir tada neturėtum pasitikėti 100 procentų. Apie tą patį yra parašyta taip ir taip. Bet čia liečia specifines žinutes – šviečiamojo ar mokomojo pobūdžio.

TYRĖJA: O jeigu politinės, ekonominės, kultūrinės žinios – ar esate linkusi jomis pasitikėti?

I25: Na politinės temos, kaip ir sakau, dažnai kas parašoma yra ne viskas tiesa. Aš priimu tą informaciją, bet nesakyčiau, kad 100 procentų tikiu, kad taip yra. Esu susidūrusi, kad žiniasklaidoje yra viena informacija, o man žinomas savivaldybės atstovas pasako, kaip yra iš tikrųjų yra. Ir tada supranti, kad realybė [žiniasklaidoje] labai pagražinta arba pakeista.

Informantė nr. 26 [toliau – I26]: mokinė, gyvena Klaipėdoje, 19 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 13:30

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtum trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veiki? Kokį išsilavinimą turi? Kokia tavo tautinė identifikacija?

I26: Aš esu <V>. Man yra 19 metų. Aš esu abiturientė ir mokausi Klaipėdos <X> mokykloje. Ką mėgstu veikti? Tai skaityti knygas, taip pat priklausu <X> Klaipėdos skyriui. Aš esu lietuvė.

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I26: Kai tu gali nieko nevaržomas reikšti savo nuomonę, diskutuoti, kritikuoti, dalintis ir panašiai. Svarbiausia – visiškai nevaržomai sakyti, ką nori, ką galvoji ir kaip čia pasakius, nepažeidžiant kito laisvės, kito žmogaus ribų. Kiekvienoje va tokioje demokratiškoje ir laisvoje valstybėje reikėtų, kad neišgalėtų kažkoks visiškai totalitarizmas ir kad šalis normaliai funkcionuotų, kad žmonės, kaip sakoma, galėtų normaliai gyventi. Reikalinga ta laisvė, kad diskutuoti, kritikuoti, mokaisi ir panašiai. Man atrodo, kad kiekvienas žmogus turi teisę į tą savo žodį, tai juo ir turėtų galėti dalintis.

TYRĖJA: Kokia tu įsivaizduoji turėtų būti žiniasklaida?

I26: Visų pirma, kas toptelėjo, tai kad ji turėtų būti nepriklausoma. Visiškai su niekuo, jokiais saitais nesusijusi nei politiškai, nei šiaip kažkam priklausytų. Antra, tai kompetencija. Ir aš iš patirties tam dėmesį skiriu, jeigu skaitau, tai ne geltonajai spaudai, ne bulvarinei. Man svarbu, kompetencija ir tas tikslas, kad ne aptarti gyvenimą, o būtent tokius naudingus dalykus.

TYRĖJA: Kokias funkcijas tavo nuomone žiniasklaida turėtų atlikti funkcijas visuomenėje? Kam ji reikalinga?

I26: Pirmiausia – informuoti žmones. Tai čia, manau, nesvarbu žinios, laikraščiai ar internetiniai tinklalapiai. Tai informuoti. Kažkaip žiniasklaida formuoja nuomonę žmonių, bet čia skirtingai nuo kiekvieno tinklaraščio ir panašiai. [...] Ji – formuoja nuomonę ir formuoja šiaip žmones. Žiniasklaida turėtų tiesiog skelbti įvairius svarbius, žinotinus dalykus, dalintis ką kiti daro, įvairiais renginiais ir [būti] tokia pagalbinė priemonė maždaug orientuotis.

TYRĖJA: Koks, tavo nuomone, turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I26: Tai va, kad demokratiškoje valstybėje žiniasklaida turėtų būti ne cenzūruojama ir laisva, kol ne peržengė kito žmogaus laisvės ir asmeninių ribų. Tai taip yra, kad kiekvienas pilietis turėtų teisę išreikšti tą nuomonę, parašyti kažką, laikantis įstatymų, taisyklių ir visą kitą.

TYRĖJA: O, tavo nuomone, ar turėtų būt labiau profesionali žurnalistika ar turėtų būti įgalinami piliečiai skelbti savo nuomonę ir viešai?

I26: Tai mes turim tokią galimybę *Facebook'e* ar kituose socialiniuose tinkluose reikšti savo nuomonę ir visais įmanomais būdais, leksika ir kaip tik nori. Tačiau mano nuomone, kad vis dėlto žurnalistiniai straipsniai turi būti rašomi profesionalų, kurie moka atsirinkti ir atsirenka. [Jie] patikrina tuos šaltinius iš kur viską gauna, kad nebūtų interpretuojama kažkaip kitaip, kad nebūtų manipuluojama, kad būtų patikrinta, nu kad nebūtų bandoma pakreipti sava linkme, savo naudai. Tai, manau, kad turėtų vis dėlto profesionalai tą galimybę, o kiekvienas žmogus šiais laikais gali kurti tinklaraščius, daryti visokius asmeninius *Instagram'o* profilius. [...]

TYRĖJA: Kodėl tu pati naudoji žiniasklaidą?

I26: Tai aš naudoju žiniasklaidą, skaitau, domiuosi, nes aš tiesiog noriu būti *updated* visada, viską žinoti ir panašiai. Man pačiai yra įdomu sekti. Aš neskaitau visko visada, bet kas mane domina – aš pasižiūriu, paskaitau, ieškau papildomos informacijos, nes nenoriu gyvent savam burbulė. Ir aš stengiuosi, žiūrėti lietuvių žinias ir tada įsijungti tą patį BBC ar dar kažką ir pasiskaityti iš kitos pusės, nes vis tiek kiekviena šalis ir visi savaip pakreipia.

TYRĖJA: Tai jau užsiminei BBC, kad kartais pasinaudoji, o kokiomis dar žiniasklaidos priemonėmis ir kanalais naudojiesi?

I26: Šiaip iš lietuvių, tai aš, jeigu skaitau, tai turiu 15min programėlę atsisaičius, nes čia man pačiai priimtinausias gal buvo, bet ir esu girdėjusi, kad tai vis dėlto vienas patikimiausių turėtų būti, nes kažkaip finansuoja ne Lietuvos įmonė. Tada aš kokį BBC skaitau kartais ir dar vieną, bet užkrito dabar. . Bet iš tiesų aš esu žiūrėjus apie užsieniečių naujienų portalus, kokiam politiniam flangui priklauso, nes vis tiek skiriasi ir panašiai. Tai aš stengiuosi skaityti tą neutralų arba tokį šiek tiek į konservatyvią pusę, nes aš pati save labiau tokiai priskiriu, tai dėl to renkuosi atitinkančius portalus. Tai 15min, BBC, dar žiūriu, jeigu žinias, tai TV3 ar LNK, Panoramą. *Facebook'e*, kadangi reklamuoja, tai iškrenta ir Delfi, ir Alfa, ir ko tik ten nėra. Bet aš kažkaip nespaudžiu, neskaitau, manęs kažkaip nedomina.

TYRĖJA: Bet *Facebook'e* esi *palike'inus* naujienų portalus?

I26: Esu *palike'inus* tiktais LRT ir 15min. Visus kitus, anksčiau buvau *palike'inus*, bet laikui bėgant išjungiau, ištryniau ir panašiai.

TYRĖJA: Minėjai priežastis dėl 15min, o kodėl LRT tu naudoji?

I26: Nežinau, man kažkaip LRT atrodo toks kaip ir aukštesnio pilotažo – tiek tas radijas, tos žinios, tiek visa kita. Šiaip laidos, tai mano nuomone, eiliniam piliečiui nelabai kartais pagal turinį atitinka, nes vis tiek būna daugiau kultūrinio pobūdžio, patriotinių dalykų. Tai gal čia ne kiekvienam priimtina. Dar dėl vedėjų man atrodo patikimesnis, svaresnis, profesionalesnis. [...]

TYRĖJA: O kaip su spauda – laikraščiu ar žurnalu? Gal prenumeruoji, nusiperki ar pavartai?

I26: Neskaitau nei laikraščių, nei nieko. O žurnalas – tai iliustruota istorija, bet čia nieko neturi susijusio su žiniasklaida, tai netinka [*juokiasi*].

TYRĖJA: Užsiminei LRT klausaisi, kaip dažnai klausaisi radijo?

I26: Jo, aš kažkiek tai *podcast'ų*, bet labai minimaliai. O šiaip aš kai vairuoju [...] tai pas mane arba European Hit Radio muzika, arba Žinių radijas, kur Jakilaitis ir Valatka būna [...] arba LRT Opus. [...]

TYRĖJA: Paminėjai žurnalistus E. Jakilaitį ir R. Valatką, ar jie tavo mėgstamiausi žurnalistai?

I26: Ar mėgstamiausi tai nežinau. . [mąsto] Jakilaičio neprofesionalumas kitiems. Jo provokuojantis šaukimas kažkiek nepatinka, bet kažkaip man jie tokie patikimi. Aš juos ir *Facebook'e* followinu, tai paskaitau kartais ką jie rašo. Manau, kad kiekvienas žmogus renkasi ką nori. [Aš] tai žiūriu, kas atitinka, pritinka ir kas sutampa. Kiekvienas yra laisvas spręsti pagal save, kas jam yra svarbu, nes kiekvienas žmogus pats savo nuomonę formuoja. Aš tai sutinku su tuo ką jie rašo, ką jie sako. Ritą Miliūtę šiek tiek skaitau, Tapiną va irgi seku, bet jis truputį per daug gal atrodo politikuoja. [...] Aš suprantu, kad jis gina piliečio interesą, bet dėl kiekvieno įvykio mirtinai [puola], dėl kiekvieno pasisakymo ilgiausius *post'us* [rašo]. Man atrodo per daug to politikavimo bandymo. Aš nekvestionuoju Tapino išsilavinimo. Jis protingas ir išsilavinęs, bet man jau truputį neskaniai [atrodo], norėtusi subtiliau.

TYRĖJA: O tai Laisvės TV žiūri?

I26: Kai buvo pačioj pradžioj ant bangos, tai – žiūrėdavau. O dabar pasižiūriu kartais, interviu su Makačinu, Užkalniu, Šurajevu, Miliūtės laidą kažkokią. Bet formatas vaizdinis man nelabai [patinka].

TYRĖJA: O minėjai, kad BBC naudoji. Kodėl renkiesi būtent jį? Kodėl naudoji užsienio žiniasklaidą?

I26: Man įdomu iš kitos pusės pažiūrėti. Ir, pavyzdžiui, būna kokie tarkim teroro išpuoliai, tai Lietuvos žiniasklaidoje jaučiasi [naujienų paskelbimo greičio] atsilikimas. [...] Tai greičiau užsienio puslapiai gauna tas žinias ir *updatina*, [...] . O lietuviai antrinis šaltinis gaunasi, nes jie išverčia labiau. Tai apibendrinant, užsienio žiniasklaidoje naujienos greičiau pasiekia skaitytoją. Ir įdomu iš kitos tos prizmės pažiūrėti.

TYRĖJA: O grįžtant prie Lietuvos žiniasklaidos, ar pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I26: [mąsto] Bendram kontekste aš perskaitau, bet aš kažkaip į širdį labai neimu. [...] Mano nuomone, tokių portalų kaip Delfi išvis neturėtų būti. Tokių aš neskaitau, o jei ir perskaitau, tai tikrai neimu už jokių gryną pinigą. Tai labiau pasitikiu tuo, ką pati pasirenku skaityt, tarkim 15min, bet irgi nesakau, kad tai kas ten yra, viskas reikalinga. Vis tiek dažniausiai su draugais pašnekam, kai kažką perskaitau, sužinau, tai padiskutuojam ir išsigryninu, kuo tikrai tikiu, o kuo ne. Mano nuomone, tai tos vienos tiesos nėra.

TYRĖJA: Pasakei, kad Delfi išvis neturėtų būti, gal gali plačiau išplėsti savo mintį, kuo Delfi tau nepatinka?

I26: Mano nuomone, kai LRT skirtas vienai kategorijai žmonių, tai Delfi – visiškai priešingas flangas yra. Komentarų sekcijoje įvairaus plauko žmonių susirenka. Man tai yra tiesiog tikra geltonoji spauda, ten daug niekinių straipsnių pilna. Delfi yra toks pats populiariausias, todėl savaime ir sugadintas tapo kažkuo. Dėl tikslo būti populiariausiam nukenčia kokybė, nes svarbu paspaudimų skaičius ant antraščių. [...] Man Delfi – toks niekinis, kuris dėmesį skiria labiausiai į minią. O miniai žaidimų tik reikia. [juokiasi] Tokį turinį ir duoda, o čia kiekvienas jau renkasi.

TYRĖJA: Kai sakai niekinis straipsnis, tai ką turi omenyje – temą, straipsnio gylį? Ką reiškia niekinis?

I26: Niekinis, tai kai būna apie visokias žvaigždes, jų gyvenimą, kas tikrai nėra reikalinga. Visokius „Vilniečiai dukrai samdo kinietiška kalbančią auklę“ – nu niekam neįdomu, nu tikrai, nežinau. [juokiasi] Manau, reiktų likti prie ekonomikos, politikos, kultūros, sporto [temų]. O ne kažkokių gyvenimo temų. [...] O dėl 15min – tai man patinka jų rubrika, kai jie patikrina politikų frazes. Man patinka, kai jie čia daro tyrimus. Tai kažkaip atrodo patikimiausias, bet aišku tobulėti visada yra kur. Man kol kas atrodo vienas iš tų patikimiausių. Kol kas 15min man yra numeris vienas ką aš skaitau.

TYRĖJA: O kokias dar matai Lietuvos žiniasklaidos problemas be tavo minėtų?

I26: Nu vis dėlto dar galima sakyti, kad bandoma dar atsikratyti sovietinio jungo. Vis tiek apie Rusiją kalbama kaip apie rytus, kažką blogo. O vakarai yra išgelbėtojas, mesijas ir panašiai. Ta prasme džiugu, kad yra suskaldoma ir išanalizuojama propaganda, skleidžiama iš Rusijos. Vis dėlto ir žurnalistikoje, žinių reportažuose galima jausti kur link mes kryptame. Tai čia tokio norėtusi neutralumo, bet nežinau, kiek tai yra visiškai įmanoma parašyti tą neutralų straipsnį. Norėtusi tokio dar šviežumo, kad būtų dažniau atnaujinama informacija. [...] Ir iš viso aš galvoju [*nutyla*] Jeigu galiu susimokėti už muziką Spotify, tai manau, tarkim, jei tai būtų patikimas, dėmesio vertas ir profesionalus portalas, žinių programėlė, tai aš tikriausiai būčiau linkusi mokėti už ją. [...] Kai negauni pinigų iš vartotojo, tai nesi visiškai suinteresuotas kokybe, nesi atsakingas už tai, ką tu pateiki.

Informantė nr. 27 [toliau – I27]: studentė, gyvena Šiauliuose, 19 m.

Interviuotoja: darbo autorė [toliau – Tyrėja]

Interviu laikas: balandžio mėn., darbo diena, 9:00

Interviu forma: internetu, naudojantis kamera

TYRĖJA: Kaip galėtum trumpai prisistatyti? Ką šiuo metu veiki? Kokia tavo tautinė identifikacija?

I27: Esu V. P., man 19 metų, esu iš Šiaulių, studijuoju X kolegijoje Y. Kas esu tai žmogus, kuris nori išbandyti visko, kaip įmanoma daugiau ir išmokyti visko, kaip įmanoma daugiau. Hobių tai turiu labai daug, tai tikrai čia nevardinsiu, nes tikrai užtruktumėme ilgai. [*šypsosi*]

TYRĖJA: Ką tau reiškia spaudos ir žodžio laisvės? Kaip supranti šias sąvokas?

I27: Tai pirmiausia, kad kiekvienas žmogus turi teisę pasisakyti laisvai, būti nesmerkiamas, neteisiamas, aišku, jeigu tie jo pasisakymai yra neįžeidžiantys. [*nukreipė dėmesį į telefoną*] Atsiprašau. Tai va jeigu jie neįžeidžiantys nei orumo, nei ko. Tai tiesiog, kad kiekvienas gali sakyti savo nuomonę ir būti nieko nesmerkiamas. Nes būna, kad kažką pasakai ir tada gauni daug negatyvių atsiliepimų ir atsakymų sulauki.

TYRĖJA: Kaip supranti žiniasklaidos sąvoką? Kas tai yra? Kas į ją įeina?

I27: Tai žiniasklaida, tai tokia vieta, sakykim taip, kuri informuoja žmones apie kasdienius įvykius, kuriuos supažindina su pačia aplinka, plečia mūsų pasaulėžiūrą. Tiesiog informuoja žmones apie viską visada, nesvarbu, ar graži, ar negraži ta realybė ir, manau, kad ji būtina.

TYRĖJA: Jau šiek tiek užsiminei, bet perklausiu, funkcijas žiniasklaida turėtų atlikti visuomenėje?

I27: Pirmiausia, tai suteikti informacija. Nežinau daugiau [*mąsto*] Kažkiek tyrimo funkciją, nes žurnalistai vis tiek kažkiek šnekasi su įvairiais žmonėmis įvairiomis asmenybėmis, tiria jų požiūrį, tiria jų nuostatas, tuos jų atsakymus suformuluoja ir perteikia visuomenei. Ir ištiria žmones, ištiria jų požiūrį. Tai tiek.

TYRĖJA: Pakalbėkime apie tavo lūkesčius žiniasklaidai. Kokia turėtų būti žiniasklaida? Kokius reikalavimus keli žiniasklaidai? Kokias savybes turėtų turėti?

I27: Tai pirmiausia, turėtų būti pagarbi, kad neįžeidintų kitų žmonių nuomonių ir būti tolerantiška ir turbūt vienas iš svarbiausių mano požiūriu, kad būtų ta visa informacija teisinga, nebūtų melaginga, nebūtų išgalvota, ir kad parodytų tokią realybę, kokia ji yra. Nes būna tokių žiniasklaidos puslapių, kurie skleidžia tą melagingą informaciją ir ji tikrai neveikia teigiamai žmonių ir juos klaidina.

TYRĖJA: O kodėl manai žiniasklaidai yra naudinga klaidinti, rašyti netiesą?

I27: Tai, kad pasikelti reitingus turbūt. [*šypsosi*] Nes *nu* vis tiek ta prasme, šiuolaikinėje mūsų visuomenėje skandalai yra labai įtraukiantis dalykas. Tai jeigu paskelbsi kažkokį skandalą, tai

automatiškai sulauksi žmonių, pasikelsi reitingus. Pasikelsi daugiau reitingus, tai sakykim gausi daugiau įplaukų ar rėmėjų. Ir tada ta visa grandinė eina.

TYRĖJA: O galvojant apie turinio kūrėjus, ar turėtų dominuoti profesionali žurnalistika, ar kiekvienas pilietis turėtų būti įgalintas per žiniasklaidos kanalus skleisti savo žinią, nuomonę?

I27: Tai, manau, kad žmonės ir taip jau ganėtinai daug turi įtakos ir turi galimybes skleisti savo žinias, tai kažkaip labai daugiau jų įtraukti nemanau, kad būtų verta. [...] Tai tiesiog manau, kad profesionali žurnalistika. Tai žmonės mokosi, ugdomi ir jeigu ta visa žurnalistika yra perteikiama teisingai, tai ji ir yra pati geriausia. Nes žmonės, kurie neturi išsilavinimo, neturi daug patirties toje srityje, tai jie nepateiks tokio gero rezultato, kaip profesionalas. Aš labiau sakykim aš už tą profesionalią. [šypsosi]

TYRĖJA: O kalbant apie profesionalų žurnalistą, kokiomis savybėmis jis turėtų pasižymėti, kokias kompetencijas turėtų turėti?

I27: Tai pirmų pirmiausia, tolerancija visų nuomonių, nes be tolerancijos toli niekur nenuėisi. Toliau, manau, kad būtų plačių pažiūrų ir na tiesiog nebijotų naujovių, nebijotų kritikos, labai svarbu. [mąsto] Dar komunikabilus, svarbu, kad mokėtų laisvai šnekėtis. O visi kiti dalykai yra išmokstami ir gaunami su praktika.

TYRĖJA: Ar turi mėgstamus ar nemėgstamus žurnalistus?

I27: Kažkokių mėgstamų, nemėgstamų labai neturiu. Nežinau, tiesiog man svarbu, kad žmogus nemeluotų, neteistų aplinkinių žmonių ir sakytų tiesą. Pagal tai ir atsirenku. [šypsosi]

TYRĖJA: Ar manai, kad žiniasklaida daro įtaką visuomenei ir visuomenės nariui?

I27: Taip, tai labai didžiulė. Labai elementariai, tai dabar visi tie įvykiai, referendumas dėl dvigubos pilietybės, prezidento rinkimai. Tai žiniasklaida turi beprotiškai didelę įtaką, nes ji paskleidžia vienus gandus apie vieną, kitus gandus apie kitą ir tada labai didelę žmonių dalį gali paveikti, nes ne visi žmonės yra atsparūs tokiam dideliui srautui ir nemoka filtruoti tiesą nuo melagingos informacijos. Tai žiniasklaida turi vieną didžiausių įtakų visuomenei, nes tiesiogiai pasiekia žmogų ir jo nuomonę formuoja, jo vertybes, tikrai labai didelę.

TYRĖJA: Koks turėtų būti valdžios ir politikų santykis su žiniasklaida?

I27: Tai aš manau, kad žiniasklaida turėtų mažiau ieškoti skandalų [juokiasi] ir mažiau ieškoti intrigu ir gal tiesiog reprezentuoti pačius politikus ir jų sprendimus transliuoti visai visuomenei, kad mes žinotumėme, kaip jie priima, ką jie priima, apie ką jie diskutuoja. Nes jeigu nori dabar išgirsti neperformuluotus sakykim pasisakymus, žodžius, tai turi tiesiogiai stebėti Seimo transliacijos, o jos yra nelabai pritaikytos žmonių kantrybei kai kurių. [šypsosi] Tai aš manau, kad turėtų teisingai reprezentuoti politikus ir politikams pranešti žmonių norus: ko jie tikisi, ko jie norėtų, kokių pokyčių, kad tiesiog būtų tie politikams lengviau susiorientuoti, kad jiems nereikėtų traukti iš dangaus informacijos, bet kad jie galėtų prafiltruotą informaciją gauti.

TYRĖJA: Ar ir kokią žiniasklaidą naudoji? Kokias žiniasklaidos priemones ir kanalus naudoji dažniausiai?

I27: Tai turbūt, kaip didžioji dalis žmonių porą kartų per dieną atsidarau Delfi, 15min, bet galiu pasakyti, kad dažnai būna tas įspūdis susidaromas per pora minučių, nes jeigu pamatau, kad pagrindiniai dienos straipsniai yra skandalai ar išgalvoti dalykai, kurie su logika nesusiriša, tai nebeskaitau ir nebešvaistau savo laiko. Karts nuo karto, sakykim, paklausau kažkokių žinių ar informacinių laidų per televizorių. Laikraščio neskaitau, žurnalus kartais paskaitau.

TYRĖJA: O kokius žurnalus?

I27: Būna visokie [šypsosi], būna Verslo žinios, Panelė, Cosmopolitan, Žmonės, visokie šiaip. Aš toks žmogus, kad visokių skirtingų skaitau, kad iš visokių perspektyvų pažiūrėti į tą pačią situaciją. Šiaip dažnai žiūriu amerikiečių Talk Shows. *nu* nežinau, ar čia skaitosi, ar nesiskaito.

TYRĖJA: O kokio turinio jie būna? Gal gali konkrečius pavadinimus įvardinti?

I27: Tai būna labai skirtingų tikrai labai skirtingų, tai aš pagrinde, tai sakykim du trečdaliai tų laidų tai būna pramoginio turinio, apie filmus, apie serialus, apie knygas, apie renginius. Tie patys populiariausi Jimmy Fallon, Ellen. Jų yra labai daug, tai dabar taip atsimint nepasakysiu.

TYRĖJA: Ar Verslo klasė ir Cosmopolitan sakytum yra panašaus turinio? Kodėl juos skaitai?

I27: Tai turbūt labiausiai priklauso nuo nuotaikos [ką skaitau] ir priklauso, ar atostogos, ar ne atostogas. Tas faktorius vis tiek yra svarbus. Ir kodėl atsiverčiu dažniausiai, tai dėl smalsumo, dėl įdomių antraščių ir dėl tiesiog jeigu ta nuotaika laisvesnė ir turi porą minučių laisvesnių, tai ir atsiverti laisvesnio turinio žurnalą ir ieškai, kas praskaidrintų nuotaiką ir kas būtų minimaliai informatyvu. O jeigu diena rimtesnė [juokiasi] tai būna irgi neturi ką veikti tarp paskaitų, tai randi kažkiek to laiko, tai pas mane kolegijoj yra skaityklos, tai yra tokio pobūdžio žurnalai, knygos, tai pasiimu ir paskaitau, nes būna tokių įdomių straipsnių ir pasisakymų, kurie praplečia tą požiūrį ir sužinai daugiau iš vadovėlių ir tų pačių dėstytojų.

TYRĖJA: O kokios temos tave labiausiai domina, jeigu skaitai Delfi, 15min. Ar žiūri viską nuo pradžių iki galo, ar renkiesi pagal temas konkrečias? Koks tavo informacinis elgesys?

I27: Aš turiu tokių hobį, aš labai domiuosi astronomija, tai prisipažinsiu, pirmiausia, puolu tikrinti, ar yra kažkas yra su astronomija. Įdomu visokios naujovės, moksliniai pasiekimai. Kartais apie politiką paskaitau, apie visokius tokius kažkokius nuosprendžius, ta prasme tokie informatyvūs. Kad nebūtų, kad tik kažkas pasakė, kažką atsakė ir skandalas.

TYRĖJA: O kas lemia tavo pasirinkimą skaityti Delfi ir 15min, o ne kitus portalus?

I27: Na aš, atsidarau ta patį ir Lrytą ir Alfa, bet Delfi ir 15min atsidarau, nes elementariai naršant Facebook, nes būna tų straipsnių ir jie išsoka dažniausiai ir tu juos pamatai. Tai jie turbūt yra labiau pastebimi socialiniuose tinkluose, tai jie dažniau būna paspaudžiami. Ir jie tokie pirmarūšiai, nes ten yra daugiau temų, daugiau straipsnių parašo ir yra tokie bendriau informatyvesni negu kiti. Bet neneigsiu, lankausi ir kituose: ir Alfa, ir... [neužbaigia], bet jie mažiau turi įdomaus turinio.

TYRĖJA: Jeigu nori sužinoti naujienas, ar eini į Facebook ir ten žiūri, kokios naujienos matosi ir tada spaudi ant internetinių portalų nuorodų, ar eini tiesiai į internetinius portalus?

I27: Tai čia labai priklauso, nes jeigu turiu atsikėlusi iš ryto 15 minučių laisvų, tai dažniausiai *prasvaipe'inu* Facebook ir jeigu pasirodo pora įdomių straipsnių, tai juos pereinu ir pasiskaitau, o jeigu turiu daugiau laiko, tai atsidarau tuos visus portalus informacinius. Čia priklauso nuo laiko.

TYRĖJA: Kokią dar užsienio žiniasklaidą naudoji be minėtų laidų Youtube?

I27: Visokius, negaliu pasakyti, kad tik tokius ar anokius. Yra per Youtube yra keli kanalai, kuriuos aš seku, aš juos žiūriu, bet tie kanalai būna labiau pramoginio turinio, o kito labiau informaciniai. *Nu*, pavyzdžiui, nežinau, ar žinote, bet yra tokie The Try Guys, tai va, pavyzdžiui, juos seku, tai jie kiekviename epizode kažką naujo išbando [...] Tai tiek pramoginis, kiek informatyvus [turinys]. Čia gal nelabai su žurnalistika susiję, bet tikrai būna, kad ir per tą patį televizorių įsijungiu ir Euronews arba BBC. *nu* sakau čia labai priklauso nuo laiko, nuotaikos, situacijos, kur kas ir kaip. Nes nesu tokia šabloniška, labai visokių kartais skirtingų sprendimų priimu. [juokiasi]

TYRĖJA: O lietuvišką televiziją žiūri?

I27: Žiūriu, bet labai mažai. Dažniausiai, ką žiūriu, tai žinias per TV3 arba per LNK. Bet laidų, tai ne man [jos]. Man ten per daug intrigų, skandalų, niekinių tokių, beverčių [pilna] tų televizijos laidų.

TYRĖJA: O žinias kodėl būtent per LNK ir TV3?

I27: Jo... nelabai daugmaž žiūriu kur, svarbu, kad rodo.

TYRĖJA: O apie radiją kalbėjome? Ar būna, kad klausaisi jo?

I27: Jo, būna, kad klausausi M – 1. Aš tai ištikima M – 1 fanė, [šypsosi] tai važiuojant mašina visada M – 1 groja.

TYRĖJA: Kodėl jos klausaisi?

I27: Kažkaip nežinau, užaugau su ta radijo stotimi ir viskas. Tai turbūt priimtinausias tas turinys, tas muzikinis takelis, labiausiai pritikęs. [šypsosi]

TYRĖJA: O laidų per jį irgi klausaisi?

I27: Taip, taip, viską.

TYRĖJA: Ar pati įsitrauki į žiniasklaidos turinio kūrimą? Ar esi rašiusi straipsnį, siuntusi nuotrauką žiniasklaidos kanalams ar rašiusi komentarus po straipsniais?

I27: Tai teko, manau, kad kiekvienam žmogui teko. Tiek mokykloj savo laikraštį leidau, bet aš buvau vyriausia redaktorė, tai su ta žiniasklaida ir pati kažkiek tu straipsnį rašiau, interviu ėmiau. Buvau prie to prisilietus. Nuotraukų kažkokių nesiunčiau, tai nebent tam pačiam [mokyklos] laikraštyje. Komentariai, tai manau, kad yra sunku rasti žmogų, kuris socialiniuose tinkluose yra egzistuojantis ir kad būtų nepakomentavęs kažko, kažkur kažko savo nuomonės neišsakęs kažkokioje aktualioje temoj, kuri būna tiesiog tikrai paliečia. Ir nebegali kitą kartą tylėti tai manau, kad visiems būna ta pati situacija.

TYRĖJA: O tu dažniausiai socialiniuose tinkluose pakomentuoji, ar būna, kad ir internetiniuose portaluose po straipsniais?

I27: Būna ir taip, ir taip. Aš tikrai aktyviai nekomentuojau, aš ta nuomonę sau dažniausiai pasilaikau, bet būna retkarčiais. Jeigu taip dažnumą [įvardinti], tai būna, kad kartą per mėnesį pakomentuoju internetiniuose portaluose ir kokius 5 kartus pakomentuoju socialiniuose tinkluose, bet nebūtinai po žurnalistiniais [įrašais].

TYRĖJA: Kaip vertini Lietuvos žiniasklaidą? Ar atitinka tavo lūkesčius?

I27: [mąsto] Šiaip bendrai sakykime, kad yra kur stengtis, nes dabar dar yra bent jau trečdalis informacijos skleidžiamos niekinės ir iš viso nulinės vertės, tai aš manau, kad ji nėra naudinga visiškai. [...] Sakykime, kad pakankamai vidutinė ta kokybė yra, tikrai galėtų būti geriau, bet *nu* nėra [ji] tokia prasta, kaip kokioj Rusijoje, kur du trečdaliai informacijos yra išgalvota ir skleidžiama melaginga ir žmonėms yra plaunamos smegenys. Tai, manau, kad geroj situacijoje sėdime, palyginus.

TYRĖJA: Ar pastebi skirtumus tarp lietuviškos ir užsienio žiniasklaidos?

I27: Tai taip, imant, pavyzdžiui, tai daugiau žmonių, daugiau nuomonių, daugiau temų, visko tiesiog daugiau. Pasirinkimas didesnis ir žmonės yra labiau atsipalaidavę, jie nebijo pasakyti tai, ką mąsto, jie nebijo skleisti tos informacijos tikroviškos ir pagražintos ir tiesiog laisvai žiūri į visą tą. O Lietuvoje, pripažinkim, žmonės yra susikaustę ir ne daug žmonių galėtų taip laisvai galėtų paimiti ir pareikšti savo nuomonę, kad aš manau, kad yra taip ir taip ir viskas. [...] Nes kur yra tas [užsienietiškas] turinys platus ir atviras, nuoširdus kažkiek ir kur yra jis ne toks [kaip Lietuvoje]. Aišku, toj pačioj Amerikoje irgi yra to turinio niekinio ir yra jo daug, bet didesnis pasirinkimas ir tada to negatyvo mažiau atrodo.

TYRĖJA: O ar yra kažkokios temos, kurių tau trūksta Lietuvos žiniasklaidoje?

I27: Aš labai domiuosi knygomis, filmais, serialais, amerikietiškais, angliškais. Tai nežinau, ar čia būtų logiška kažką keisti, aš nelabai įsivaizduoju, kad lietuviai kažką apie tai skleistų. Bet man asmeniškai patiktų, kad kažkas apžvelgtų tų pačių lietuvių knygas arba filmus ir rekomenduotų ir

kritikai kažkokie pasisakytų ir kažkas va tokio. [mqsto] Gal šiaip bendrai daugiau informavimo, kas vyksta, nes dabar va pajamų deklaracijos, tai aš asmeniškai pati mačiau tik keletą straipsnių, kurie informavo kokie žmonės turi deklaruoti, kaip deklaruotis. Tai aš manau, kad reikalinga, nes beveik kiekvienas žmogus turi tai daryti, tai manau, kad būtų labai naudinga naudotis žiniasklaida, kaip teisingai tai daryti. Ir aš manau, kad reikėtų labiau tokį tą informacinį labiau, kaip keičiasi Kelių eismo taisyklės [...] Mažiau pramoginių, niekam nereikalingų įžymybių pasisakymų ar intrigų. [...]

TYRĖJA: Ar pasitiki Lietuvos žiniasklaida?

I27: [mqsto] Priklauso nuo temos, jeigu pramoginiai, tai nelabai tikiu, nes ta prasme tos tokios realios informacijos yra 15 – 20 procentų, o jeigu sakykim politika ar kokios naujovės, informacija, tai manau, kad yra daugiau [teisybės]. Politika gal mažiau, 50 procentų, o jau tie informaciniai visi [straipsniai], tai 70 – 75 procentai.

TYRĖJA: O kodėl manai, kad vienomis temomis rašo daugiau netiesos, o kitomis mažiau?

I27: Nes laisvalaikio temas yra lengviau prikurti. Pradžioj lengviau skandalų paleisti ir prisitraukti žmonių, nes vis tiek daugiausia žmonių ieško tų temų, kurios būtų laisvo pobūdžio ir būtų lengvai interpretuojamos ir tokios nelabai naudingos. Tai tokiomis temomis reikia mažiau pasitikėti. O rimtesni... Tie žmonės, kurie turi kažkokį tikslą ir skaito rimtesnius straipsnius, tai vadinasi kažkiek jau žino tą temą ir yra lengviau pagauti [meluojant]. Ir tie patys žurnalistai bando mažiau kažko sukurti ir daugiau tos realybės įdeda.

TYRĖJA: Ar tau atrodo, kad Lietuvos žiniasklaida yra objektyvi ir nepriklausomai veikianti? Ar yra kažkokios išorinės jėgos, kurios veikia Lietuvos žiniasklaidą?

I27: Tai faktas, kad veikia, nes televizija, radijas, internetiniai portalai jie turi rėmimą, jie turi leisti reklamą, jie turi kažkaip kažką, kažkokią įmonę paminėti. Arba dabar prieš Seimo rinkimus, Prezidento rinkimus, vis tiek yra kažkoks rėmimas, finansavimas. Nes jos gyvuoja tokiame pasaulyje, kur pinigai viską valdo, tai yra labai logiška, bet ta laisvė, tas objektyvumas jis vis tiek kažkoks yra. [...] Nes vis tiek manau, kad yra žurnalistų dalis, kurie nori kažkaip pasakyti tiesą, tai jie tiek jos ir įdės. Tai, kiek jie nori, kiek vadovybė leidžia tą padaryti, tai čia jau yra kitas klausimas.

TYRĖJA: O be tavo minėtų dalykų, gal dar kažkokias Lietuvos žiniasklaidos problemas pastebi?

I27: [mqsto] Nežinau, tai turbūt tik va visos tos antraštės, melagingi pranešimai ir neinformavimas tų aktualių temų. Tos *Fake news* kiekvieną dieną sutinkamos, tas toks melagingas turinys, kad kelti reitingus ir keltis žinomumą, kad paniką sukelti paniką tarp žmonių. Tai čia kiekvieną dieną matomas ir girdimas.

TYRĖJA: Ir Lietuvos, ir užsienio žiniasklaidoje?

I27: Tai tiek čia, tiek čia. Ypač tų mažesnių portalų ar laikraščių ar žurnalistų, nes čia yra labai logiška. Nori didesnių reitingų, padaryk kažką tokio, padaryk bombą, kad visi skaitytų, kad būtų įdomų o tų bombų kasdienybėje ne tiek daug ir yra. [...] Tai paskleis paniką, nes kitaip nieko nebus.

TYRĖJA: Tai įvairiomis temomis?

I27: Tai taip, tiek tarp tų rimtų, tiek paprastų. Elementariai dabar kažkada skaičiau apie tas vakcinas, skiepus, tymus. Tai Seimo narys pasakė, kad yra beždžionių ląstelių, tai viskas ir visa Lietuva šneka, kad ten yra beždžionių ląstelių ir nesvarbu, kad straipsnio pabaigoje buvo mokslininkės parašytas pasisakymas, kad nėra ten tų ląstelių, bet visi pamatė antraštę ir paskaitė 15 pirmas eilučių ir viskas [tiki]. Tai va čia tas *Fake news* ir yra, kad kiekvieną dieną sutinka ir temose, kur kiekvienam žmogui svarbios ir su įžymybėmis, kur ten kas susipyko, kur kas išsiskyrė, kas ką pasakė. Ir viskas dabar va gyvenkim jų gyvenimu ir kiškimės į jų tą kasdienybę. Tas *fake news* visur visada kiekvieną dieną.

TYRĖJA: Minėjai, kad tau logiška, kad dėl reitingų skleidžiamos melagingos žinutės, bet ar tavo nuomonę taip ir turėtų būti ir čia jau nieko nepakeisi?

I27: Ne, tai faktas, kad galėtų nebūti. Bet iš kitos pusės, tai vis tiek reikia pinigų, reikia reitingų, tai jeigu reikia, tai kažką ir darai. Tai manau, kad čia tokia verslo samprata ir jeigu tu nori pinigų, tai ir darai nesvarbu ką, nesvarbu, ar tai etiška, ar neetiška, ar tai gerai. Čia jeigu jau kažkas keistųsi, tai turėtų būti kažkas sutartinai. [. .] Kad remia valstybė kokius 4 portalus ir jie nepriima išorinio rėmimo ir jie tada tą teisingą informaciją skleidžia. Nemeluoja, *nefake'ina*, jie turi finansavimą, turi pinigų ir jiems nereikia sukti galvos, kaip pakelti savo reitingus, nes jie ir taip yra žinomi ir skleidžia visą teisingą informaciją. Bet klausimas, ar taip būnant jų reitingai nekristų, nes nedidelė žmonių dalis, kurie yra tikrai sąmoningi ir mėgsta sausą informaciją. *nu* čia jau toks filosofinis klausimas. [*šypsosi*]